

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

**БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ
БАҒДАРЛАМАСЫМЕН «ГЕОГРАФИЯ» ОҚУ ПӘНІН (10-11-
СЫНЫПТАРДА) ОҚЫТУ БОЙЫНША
ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ
ПО ИЗУЧЕНИЮ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА «ГЕОГРАФИЯ»
(10-11 КЛАССЫ) ПО ПРОГРАММАМ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ
ОБРАЗОВАНИЯ**

Нұр-Сұлтан
2020

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесінің 2020 жылғы 16 қыргүйектегі № 7 хаттамадағы шешімімен баспаға ұсынылды.

Рекомендовано к изданию решением Ученого совета Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 7 от 16 сентября 2020 года)

Білім беру мазмұны жаңартылған оқу бағдарламасымен «География» оқу пәнін (10-11-сыныптарда) оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар. – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020. – 242 б.

Методические рекомендации по изучению учебного предмета «География» (10-11 классы) по программам обновленного содержания образования. Методические рекомендации. – Нұр-Сұлтан: НАО имени И. Алтынсарина, 2020. – 242 с.

Әдістемелік ұсынымдарда білім мазмұнын жаңарту аясында (10-11-сыныптар) «География» пәні оқу бағдарламасының ерекшеліктері, пәнді оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері, қысқа мерзімді жоспар әзірлеу, критериалды бағалауды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар берілген және 10-11-сыныптар үшін «География» пәні бойынша қысқа мерзімді жоспарлардың үлгісі ұсынылған.

Білім беру ұйымдарының басшылары мен қызметкерлеріне, білім басқармаларының басшылары мен әдіскерлеріне, «География» пәнінің мұғалімдеріне арналған.

В методических рекомендациях рассмотрены особенности учебной программы «География» (10-11 классы) в рамках обновления содержания, формы и методы организации обучения учебного предмета «География»; методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и организации критериального оценивания; представлены примерные краткосрочные планы по учебному предмету «География» для 10-11 классов.

Методические рекомендации разработаны для руководителей и работникам организаций образования, начальникам и методистам управлений образования, учителей учебного предмета «География».

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2020
© Национальная академия
образования им. И. Алтынсарина, 2020

Кіріспе

География – тамыры ежелгі грек заманынан басталған, әлемдегі ұғымы мен іргетасы көне заманда қаланған ғылымдардың бірі. Оны қазақ тілімізге сөзбе-сөз аударатын болсақ, «жерді сипаттау» деген мағынаны білдіреді.

Алғашқы адамдар өздері өмір сүретін жерді зерделеп, үңгірлерінің қабырғаларында суреттер салу арқылы қарапайым карталар сызатын болған. Ал қазіргі кездегі география ғылымының алдына қойған мақсаты мүлдем басқаша. Бұл ғылымға қандай анықтама беруге болады деген сұрақтар жиі туындайды? Ол нені зерттейді?

Егер физика «қалай», тарих «қашан», «неге» сұрақтарының жауабын түсіндірсе, география «қайда» деген сұраққа жауап береді және неғұрлым қарапайым көзқарасты білдіреді деп айтуға болады.

Бұл ғылымның қалыптасуы көптеген географ-ғалымдардың есімімен тығыз байланысты. Бұл тұста екінші ғасырда сегіз томдық «Географияға жетекшілік» атты кітабын басып шығарған, яғни «География» ұғымын енгізген ғалым – Клавдий Птолемейді, сонымен қатар, география ғылымының дамуына елеулі үлес қосқан Герхард Меркатор, Александр Гумбольдт, Карл Риттер, Вальтер Кристаллер, Владимир Вернадский, Василий Докучаевтің және т.б. ғалымдардың есімдерін атауға болады.

Алайда, география ұғымының нақты және жалғыз анықтамасы әлі күнге дейін шешімі қиын мәселе болып қала беруде. Бұл жайлы тұжырымдамалардың бірі «Жердің географиялық қыртысының құрылысын зерттейтін ғылым» деп те белгілеуде.

География – «Физикалық география» және «Әлеуметтік-экономикалық география» деп аталатын екі үлкен пәннен тұрады. «Физикалық география» табиғат нысандарын, яғни гидрография, климатология, геоморфология, топырақ географиясы және т.б. зерттеулермен айналысады. Ал экономика, шаруашылық, халық географиясы, елтану, урбанистика (қалалар туралы ғылым) «Әлеуметтік-экономикалық география» бөліміне жатқызылады.

Сонымен қатар, география ғылымы математика, тарих, физика, химия, биология, экономика, экология, өлкетану ғылымдарымен де тығыз байланысады. Бұл ғылымдардың өзара тығыз байланысының нәтижесінде картография (география + геометрия); топонимика (география + лингвистика); тарихи география (география + тарих); топырақтану (география + химия), геоэкономика (география – экономика), геоэкология (география + экология) тәрізді жаңа ғылымдардың пайда болғанын айта кету қажет.

Географияның басты мақсаттарының бірі табиғат құбылыстары мен қоғамдық процестердің арасындағы терең байланысты анықтап қана қоймай, оларды алдын ала болжау болып табылады [1]. Талдамалық және нақты деректердің көмегімен түрлі геомодельдер құрылуда (климаттық, геосаяси, экологиялық және т.б.).

Елімізде соңғы кездері болып жатқан өзгерістер заманауи талаптарға сай ақпараттық және педагогикалық технологиялар негізінде білім берудің жана үлгісін және жобалау процесін енгізу мәселелерін туғызды. Білім мазмұнын

жаңартудың басты мақсаты – білім сапасын барынша көтеру. Осыған орай, білім және ғылымды дамытудың белгіленген басым бағыттары аясында жалпы орта білім берудің мазмұнын жаңартуда елеулі өзгерістер енгізілуде.

Атап айтсақ, Жалпы орта білім беру деңгейінің қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «География» оқу пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік [2] оқу бағдарламасының ерекшелігі – білім алушылардың бойында болашақ мамандықтың табыстылығының маңызды критерийі болатын зерттеушілік дағдыларды қалыптастыру.

Нақты айтқанда, жоғары мектептегі «География» пәнінің мақсаты – білім алушылар қоғам мен географиялық кеңістіктің барлық деңгейлерінде туындаған геоэкологиялық, геоэкономикалық, әлеуметтік, геосаяси және ғаламдық проблемаларды шешуге бағытталған географиялық білімдерін, біліктері мен дағдыларын қолдану үшін жағдай жасау.

Олай болса, заманауи талаптарға сәйкес, бүгінгі заманның білікті ұстазы аса өнегелі, шығармашыл, сын тұрғысынан ойлайтын, өз білім деңгейін үздіксіз арттыруға қабілетті тұлға тәрбиелеуі, оқытуы және дамытуы, сонымен қатар, өмір бойы оқуға және өздігінен білім алуға қабілетті адам қалыптастыруы тиіс. Және де әлемге этикалық көзқарасы бар, ойлаудың шығармашылық типіне ие, дүниетанымдық дамыған мәдениеті бар, сонымен қатар ғылым және өнер салалардағы өзінің бірегейлігін, қайталанбастығын, дарындылығын сақтай алатын жоғары білімді, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыруға қолайлы жағдай жасау талабы қойылады.

Осыған орай, Ұлттық білім академиясы мамандары білім беру мазмұны жаңартылған оқу бағдарламасымен «География» оқу пәнін (10-11-сыныптарда) оқыту бойынша әдістемелік ұсынымдар әзірлеп отыр.

Әдістемелік ұсынымның мақсаты: еліміздегі білім беру ұйымдарының «География» пәні мұғалімдеріне оқу-тәрбие жұмысын тиімді ұйымдастыруда Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығымен бекітілген Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары талаптарына сәйкес әдістемелік көмек көрсету.

Аталмыш әдістемелік ұсынымда жаңартылған мазмұндағы «География» пәні бойынша оқу бағдарламасының ерекшеліктері, пәнді оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері, қысқа мерзімді сабақ жоспарын әзірлеу мен критериялды бағалау жобасы үлгілері берілген. Бұл әдістемелік материалдың негізінде пәнді оқытуға қатысты мәселелердің толық қамтылуы мүмкін емес. Сондықтан пән мұғалімі мектептің мүмкіншілігі мен оқушылардың білім деңгейін ескере отырып, пәнді оқыту барысында шығармашылық тұрғыдан қарау керек деп есептейміз.

1 «ГЕОГРАФИЯ» ПӘНІ БОЙЫНША (10-11-СЫНЫПТАРДА) ЖАҢАРТЫЛҒАН МАЗМҰНДАҒЫ ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аталмыш пән бойынша оқу бағдарламасының ерекшелігі - пәндік білімді қалыптастыруда әртүрлі дағдыларды қатар дамытуға ерекше назар аударылады. Оқыту мақсаттарының жүйесі оқушыларға мынадай негізгі құндылықтарды дарытуға негізделген: қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік, құрмет, ынтымақтастық, еңбек және шығармашылық, ашықтық, ынтымақтастық, өмір бойы білім алу. Мұның бәрі оқушылардың функционалдық сауаттылығы өмірлік мәселелерді шешуге, өзгеріп жатқан сыртқы әлем жағдайында сәтті бейімделуге және өзін әртүрлі іс-әрекетте жүзеге асыруға мүмкіндік беретін негізгі құзыреттер мен ақпаратпен жұмыс істеу тәсілдерін игерудің қажетті, жеткілікті деңгейімен сипатталады және бұл оқушылардың білім алуының негізгі деңгейі ретінде қарастырылады.

Жалпы айтқанда, сауаттылық дегеніміз – әртүрлі мазмұндағы баспа және қолжазба материалдарын қолдана отырып, АКТ-мен жұмыс істеу, түсіну, түсіндіру, құру, қарым-қатынас жасау. Сауаттылық – бұл үздіксіз оқыту процесі, оның барысында адам қоғамда толыққанды өмір сүру үшін жеткілікті әлеует пен білім алу бойынша қажетті дағдыларды меңгереді.

Сондықтан география интеграциялық ғылым ретінде танымның жаңа салаларын қамтитындықтан заман талабына сәйкес мұғалімінің жұмысы да жаңаша ақпараттық технологиялар мен геоақпараттық жүйелермен тікелей байланысты.

Жоғары мектептегі «География» пәнінің міндеттері:

- білім алушылардың бойында географиялық кеңістіктік ойлауды, географиялық мәдениет пен тілді дамыту;
- геоэкологиялық, геосаяси, геоэкономикалық, әлеуметтік үдерістер мен құбылыстарды зерттеу үшін ғаламдық, аймақтық және жергілікті ұстанымдардың түсінуін дамыту;
- білім алушыларға картографияны, геоэкологияны, геоэкономиканы, геосаясатты, елтану мен адамзаттың ғаламдық проблемаларын зерттеу барысында геокеңістіктік деректерді өңдеудің заманауи әдістерін қолдану үшін жағдай жасау;
- білім алушының бойында қазіргі дүниенің географиялық көрінісін іс-әрекеттер арқылы зерттеп-тану барысында құндылықтар жүйесін қалыптастыру;
- геокеңістіктік әдістер және деректермен жұмыс істейтін мамандық пен кәсіп иелері атқаратын әрекеттерді орындату арқылы оқушыларға кәсіби бағдар беру.

«География» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

- 1) жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-сыныпта – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 136 сағат;
- 2) қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-сыныпта – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

3) жаратылыстану-математикалық бағыттағы 11-сыныпта – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 136 сағат;

4) қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 11-сыныпта – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «География» оқу пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы мазмұны 7 бөлімді қамтиды (1-сызба).

1-сызба. Оқу пәнінің мазмұны

Жоғары мектептегі «География» пәнінің әр мақсаты нақты дағдыларды дамытуға бағытталған. Дағдылар Блум таксономиясы бойынша жіктеледі, яғни, сипаттау, салыстыру, бағалау және т.б. тәрізді географиялық білім көздерімен жұмыс істеуді көздейді.

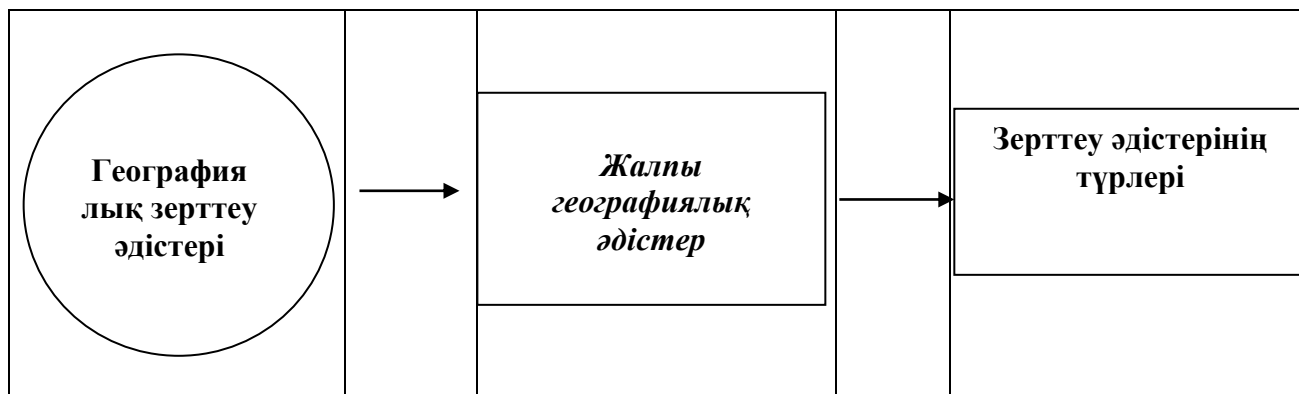
Бағалау мақсаттарын меңгеру.

Бағалау мақсаттарына жету білім алушылардың бойында түрлі практикалық дағдылар қалыптастыруға, сонымен қатар алынған білімді болашақ өмірде қолдану жолдарын меңгеруге жағдай жасайды.

География пәнінің жаңартылған білім мазмұны білім алушылардың тәуелсіз, жауапкершілік сезімі, жоғары адамгершілікті құндылықтары бар адам болып қалыптасуларына бағытталған.

Оқу пәнінің 10-сыныпқа арналған базалық білім мазмұны келесі бөлімдерден, бөлімшелерден және тақырыптардан тұрады (2-8 сызбалар).

Географиялық зерттеу әдістері – олардың көмегімен географиялық ақпараттар алынатын, жүйеге келтірілетін және қорытындылайтын әдістер [3] (2-сызба).

2-сызба. Географиялық зерттеу әдістері

Олар келесідей әдістерді қамтиды:

- *картографиялық*. Географиядағы негізгі әдістердің бірі. Оның көмегімен географиялық карталардан географиялық орын, климат, топырақ жамылғысы, өндірістің орналыстырылуы, аумақтың сейсмикалық қауіптілігі, табиғат құбылыстары, өсімдіктер мен жануарлар әлемі және т.б. географиялық зерттеулерге қажетті деректер туралы ақпарат алуға және қорытынды жасауға болады;

- *тарихи және тарихи-географиялық*. Аталған әдіс көпшілік жағдайда экономикалық-географиялық және басқа да географиялық ғылымдардың зерттеулерінде, мысалы, палеоклиматты (климаттың өзгеруі) немесе қорғалатын аумақтардың дамуын анықтау және талдау барысында қолданылады;

- *сипаттау/түсіндіру*. Бұл географиялық зерттеулердегі ең ежелгі әдіс, бірақ аумақтың географиялық ерекшеліктерін сипаттауда осы күнге дейін қолданылып келеді (мысалы, көл маңы аумақтарды сипаттауда);

- *статистикалық*. Ұзақ уақыт бақылау жүргізілген нысандарды талдау үшін барлық географиялық ғылымдарда/зерттеулерде қолданылады;

- *экономикалық-математикалық*. Негізінен демографиялық есептеулерде, сонымен қатар ресурспен қамтамасыз етуде, өндірісті орналастыруда, табиғат байлықтарын орналастыруды есептеулер жүргізуде қолданылады;

- *географиялық аудандастыру*. Аумақтардың деректерін жүйелеу (климаттық аудандастыру, ландшафтық аудандастыру, физикалық-географиялық және экономикалық-географиялық аудандастыру, агрометеорологиялық және агроклиматтық аудандастыру, гидрологиялық аудандастыру және т.б.) үшін барлық географиялық зерттеулерде қолданылады;

- *салыстырмалы-географиялық*. Аумақтарды және нысандарды түрлі көрсеткіштер бойынша салыстыру үшін қолданылады;

- *далалық бақылау*. Географиядағы негізгі әдістердің бірі (мысалы, аумақтың картографиялық түсірілімі, гидрологиялық және гидрохимиялық бақылаулар, ауа райына бақылау жүргізу және т.б.);

- *қашықтықтан бақылау*. Аумақтардың, нысандардың және құбылыстардың аэрофото немесе аэрокосмостық түсірілімдері;

- *географиялық моделдеу*. Мысалы: гидрологиялық процестер мен құбылыстарды, сейсмикалық құбылыстарды, климатты моделдеу;

- *географиялық болжау*. Мысалы: ауа райы болжамы, сейсмикалық құбылыстарды болжау, сел басуды болжау, экономикалық және демографиялық дамуды болжау.

«Географиялық зерттеу әдістері» бөлімін оқу барысында 10-сынып білім алушылары келесі мақсаттаға қол жеткізулері тиіс:

10.1.1.1 - зерттеу тақырыбына сәйкес географиялық мониторинг әдістерін қолдану;

10.1.1.2 - зерттеу тақырыбына сәйкес салыстыру әдістерін қолдану;

10.1.1.3 - зерттеу тақырыбына сәйкес сандық әдістерді қолдану;

10.1.1.4 - зерттеу тақырыбына сәйкес географиялық сараптама әдістерін қолдану;

10.1.1.5 - зерттеу тақырыбына сәйкес аудандастыру әдістерін қолданады.

Картография – табиғатта және қоғамда болатын құбылыстарды, олардың орналасуын, кеңістікте және уақытқа байланысты болатын өзгерістерді және олардың өзара байланысын картографиялық суреттердің көмегімен бейнелеу және зерттеу туралы ғылым.

Картография – географиялық карталар және басқа да картографиялық шығармалар туралы, оларды құрастыру және қолдану әдістері туралы ғылым. Картография географиялық карталарды, атластарды, глобустарды, аспан денелері карталарын, жер бедері карталарын және басқа да жергілікті жердің кеңістіктік модельдерін зерттейді [4].

Геоинформатика – географиялық ақпараттық жүйелерді ғылыми негіздеу, жобалау, құрастыру, пайдалану және қолдану бойынша, геоақпараттық технологиялар әзірлеу бойынша, практикалық және ғылыми мақсаттарда ГАЖ қосымшасы бойынша ғылым, технология және өндірістік қызмет [5].

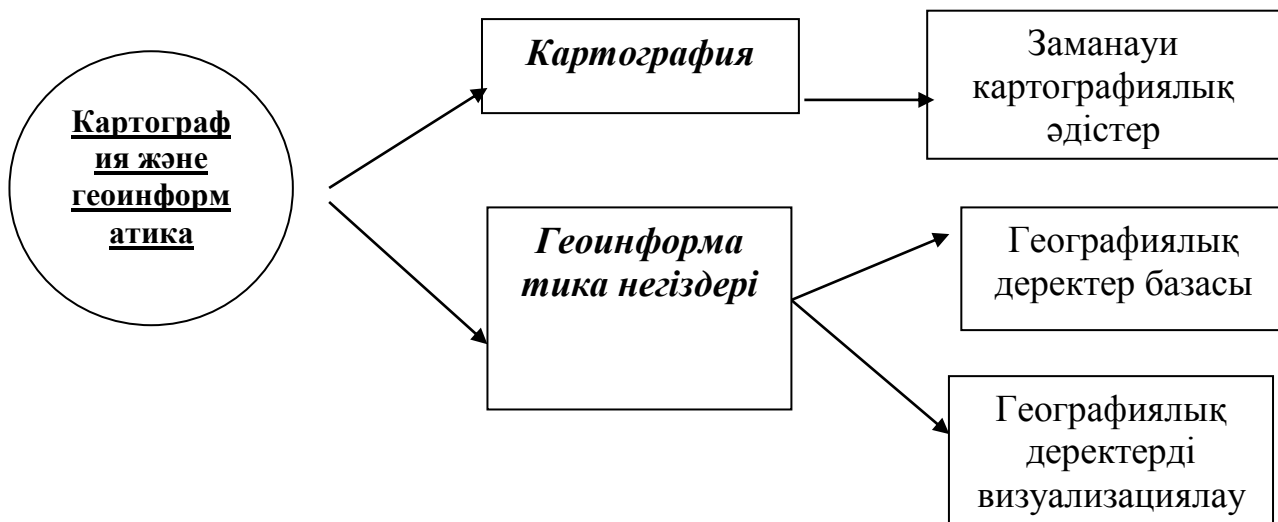
«Картография және геоинформатика» бөлімін (3-сызба) оқу барысында 10-сынып білім алушыларының алдына меңгерулері тиіс келесідей мақсаттар қойылады:

10.2.1.1 - тақырыпқа сәйкес картографиялық зерттеулер әдістерін қолдану

10.2.2.1 - Microsoft Excel бағдарламасын қолдану арқылы тақырыпқа сәйкес географиялық деректер базасын құрастыру;

10.2.2.2 - статистикалық деректерді талдау нәтижелері бойынша картограммалар мен картодиаграммаларды жасау;

10.2.2.3 - ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың графикалық редакторларын қолданумен тақырыптық картасызбалар жасайды, яғни білім алушылар мұғалімнің көмегімен географиялық зерттеудің әртүрлі әдістерін қолдануды, географиялық деректер базасын құрастыруды, картограммалар, картодиаграммалар және карта-сызбалар жасауды меңгерулері тиіс.

3-сызба. Картография және геоинформатика

Табиғатты пайдалану – бұл адамның күнделікті өмірінде табиғат ресурстарын пайдалану және (немесе) қоршаған ортаға әсер ету (4-сызба).

Табиғатты пайдаланудың түрлері: жерді пайдалану; суды пайдалану; орманды пайдалану; жер қойнауын пайдалану; жануарлар дүниесін пайдалану; өсімдіктер дүниесін пайдалану; қоршаған ортаға эмиссиялар; Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленетін өзге де табиғат пайдалану түрлері жатады [6].

Геоэкология – бұл биосфераға дейін қоса алғандағы экологияның/географияның экожүйелерді (геожүйелерді) зерттейтін бөлімі.

«Табиғатты пайдалану және геоэкология» бөлімін зерделеу барысында 10-сынып білім алушыларының алдына келесідей мақсаттар қойылады:

10.3.1.1 - табиғатты пайдаланудың қажеттілігін түсіндіріп, түрлерін (шаруашылық тұрғысынан) анықтау, графикалық түрде ұсыну;

10.3.1.2 - табиғатты пайдалану түрлерінің қоршаған ортаға тигізетін әсерін анықтап, баға беру (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде);

4-сызба. Табиғатты пайдалану және геоэкология

10.3.1.3 - табиғатты пайдалану түрлерінің қоршаған ортаға тигізетін кері әсерін азайтудың жолдарын ұсыну (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде);

10.3.1.4 - табиғатты тиімді пайдаланудың қағидаттарын анықтау;

10.3.1.5 - табиғатты пайдалану түрлерінің тиімділігін арттыру жөнінде ұсыныстар әзірлеу (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде);

10.3.1.6 - экологиялық таза өндірістік жобаларды ұсыну (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде);

10.3.2.1 - геоэкологиялық зерттеулердің мәнін, мазмұнын, бағыттарын графикалық түрде ұсыну;

10.3.2.2 - геоэкологияның негізгі категорияларын түсіндіру;

10.3.2.3 - геосфералардың ластану деңгейін анықтап, себеп-салдарын зерттеу;

10.3.2.4 - дүниежүзі аумағын ластану және табиғи ортаның бұзылу деңгейі бойынша аудандастыру;

10.3.2.5 - табиғатқа әсер ететін антропогендік факторларды топтастыру және графикалық түрде ұсыну;

10.3.2.6 - табиғатқа әсер ететін антропогендік факторлардың азайту жолдарын ұсыну;

10.3.2.7 - ғаламдық экологиялық проблемалардың пайда болу механизмін түсіндіру;

10.3.2.8 - геоэкологиялық үдерістерде географиялық қабық заңдылықтарының рөлін анықтау;

10.3.2.9 - ғаламдық экологиялық проблемаларды шешудегі әлемдік тәжірибені зерттеу;

10.3.2.10 - экологиялық проблемаларды шешудегі инновациялық технологиялардың рөлін анықтау;

10.3.2.11 - Қазақстан аумағын экологиялық тұрғыдан аудандастыру;

10.3.2.12 - Қазақстандағы экологиялық проблемалардың шешу жолдарын ұсыну.

Геоэкономика өндіріс саласына және тауарлардың тарауына кеңістіктік факторлардың әсерін, экономикалық іс-әрекетті кеңейту үшін кеңістікті пайдалануды зерделейді (5-сызба).

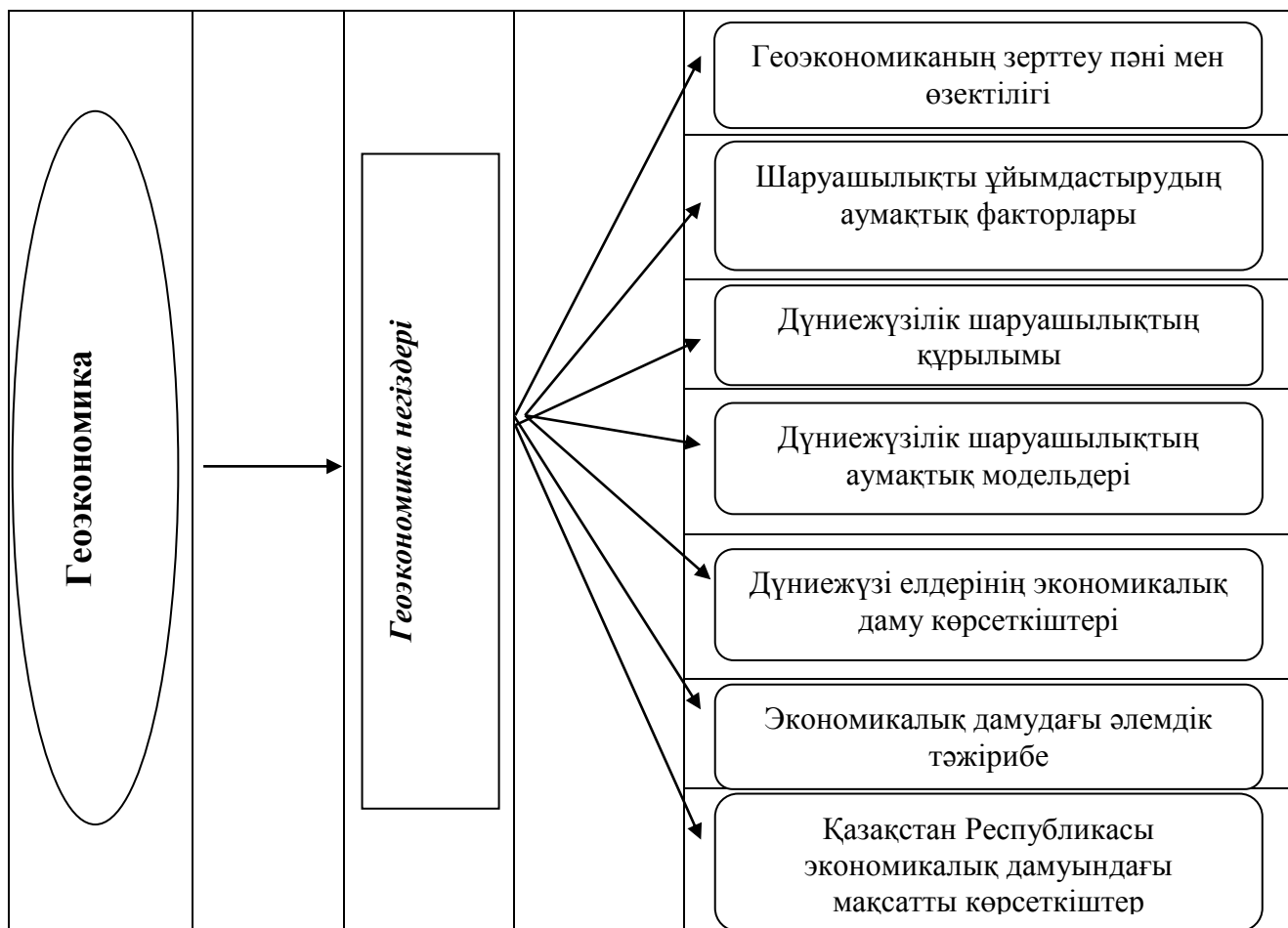
Геоэкономика мемлекеттердің мәдени, тарихи, аумақтық тұрғыдан дамуын зерттейді. Бұл зерделеудің мақсаты – кез келген бір мемлекеттегі экономикалық жүйенің қалыптасу себептерін, сонымен қатар мемлекеттің геосаяси, географиялық және басқа да ерекшеліктерін қолдана отырып болашақ экономикалық жүйесін құру стратегиясын анықтау [7].

«Геоэкономика» бөлімін оқу барысында білім алушылар келесі мақсаттарға қол жеткізулері тиіс:

10.4.1.1 - геоэкономика бағытының мақсаты мен міндеттерін түсіндіру;

10.4.1.2 - геоэкономиканың негізгі категорияларын түсіндіру;

10.4.1.3 - геоэкономика мен экономикалық география арасындағы айырмашылықтарды анықтау;

5-сызба. Геоэкономика

10.4.1.4 - елдер мен аймақтардың экономикалық дамуындағы географиялық кеңістіктің ролін анықтау (қазақстандық компонентті қосымша қамту негізінде);

10.4.1.5 - шаруашылық салаларын орналастыруда кеңістіктік (аумақтық) факторларды талдау;

10.4.1.6 - дүниежүзілік шаруашылықтың салаларын заманауи орналастыру факторларын талдау;

10.4.1.7 - дүниежүзі елдерінің шаруашылық құрылымын бағалау;

10.4.1.8 - дүниежүзі елдерін шаруашылық құрылымы бойынша жіктеу

10.4.1.9 - дүниежүзі шаруашылығының аумақтық модельдерін талдау;

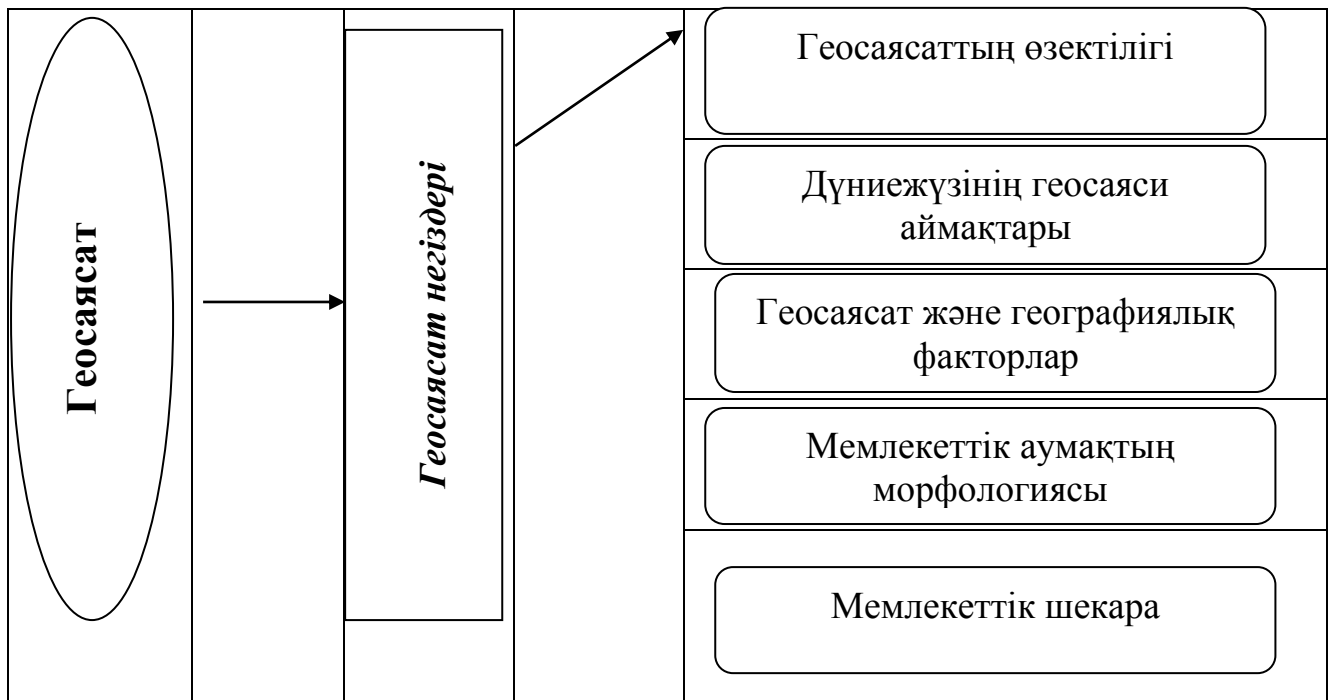
10.4.1.10 - дүниежүзі елдерінің экономикалық даму көрсеткіштерін салыстыру (қазақстандық компонентті қосымша қамту негізінде);

10.4.1.11 - дүниежүзі елдерін экономикалық даму деңгейі бойынша жіктеу;

10.4.1.12 - дүниежүзі елдерінің экономикалық даму стратегияларына баға беру (қазақстандық компонентті қосымша қамту негізінде);

10.4.1.13 - Қазақстан Республикасы үшін тиімді шаруашылықтың құрылымын, шаруашылық салаларының арақатынасын, шаруашылығының аумақтық құрылымын, экономикалық дамуындағы тиімді көрсеткіштерді анықтау.

«Геосаясат» ұғымының мәні немістің Geopolitik сөзінен, сонымен қатар гректің «GEO» – жер, кеңістік, «Politika» – басқару сөздерінен пайда болған (6-сызба). Бұл – мемлекеттің саясатына кеңістіктік фактордың әсер етуін ашатын ғылым [8].

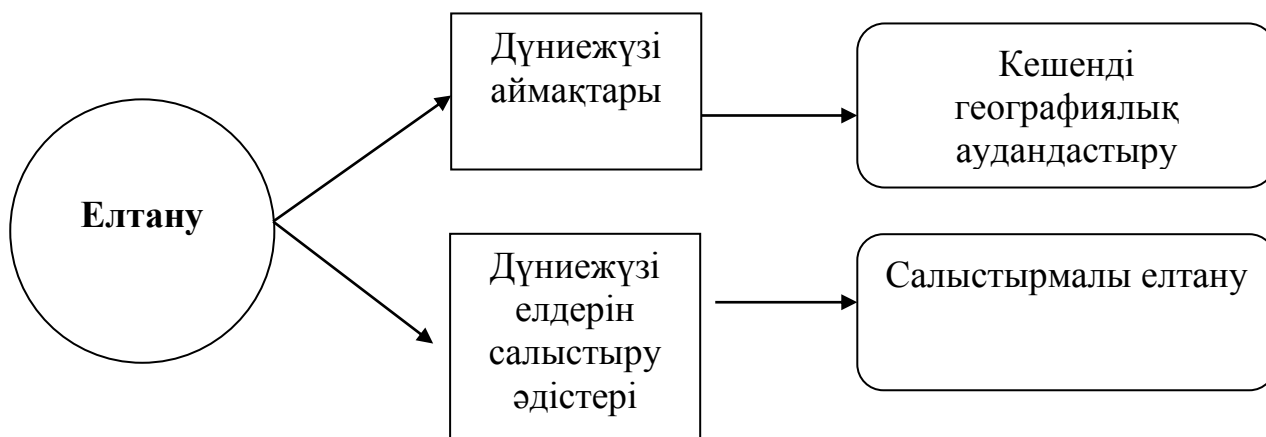

6-сызба. Геосаясат

«Геосаясат» бөлімін оқу барысында білім алушылардың алдында келесідей мақсаттарды меңгеру талабы қойылады:

- 10.5.1.1 - геосаясаттың мақсаты мен міндеттерін, зерттеу пәнін түсіндіру;
- 10.5.1.2 - геосаясаттың негізгі категорияларын түсіндіру;
- 10.5.1.3 - негізгі геосаяси объектілер мен субъектілерді анықтау;
- 10.5.1.4 - геосаяси ықпал көрсетудің негізгі құралдарын зерттеу;
- 10.5.1.5 - дүниежүзінің геосаяси кеңістігін талдау;
- 10.5.1.6 - геосаясаттағы физикалық-географиялық, экономикалық, әлеуметтік, демографиялық, саяси, әскери, технологиялық факторларға баға беру;
- 10.5.1.7 - мемлекеттік аумақтың морфологиялық ерекшеліктерін талдау;
- 10.5.1.8 - мемлекеттерді аумағының морфологиялық ерекшеліктері бойынша жіктеу;
- 10.5.1.9 - Қазақстан Республикасы мемлекеттік аумағының морфологиялық ерекшеліктеріне кешенді баға беру;
- 10.5.1.10 - мемлекеттік шекаралардың функциясын, түрлерін, анықтау және белгілеу шараларын, динамикасын талдау;
- 10.5.1.11 - Қазақстан Республикасының мемлекеттік шекараларының қалыптасу үдерісін, басты көрсеткіштері мен динамикасын зерттеу;
- 10.5.1.12 - Қазақстан Республикасының шекараларын күшейту жөнінде ұсыныстар әзірлеу.

Елтану (орыс тілінен елдер және білу) – елдерді кешенді зерделеумен айналысатын, олардың табиғаты, халқы, экономикасы, мәдениеті және әлеуметтік ұйымдастырылуы туралы деректерді жүйелейтін және талдайтын географиялық пән (7-сызба).

7-сызба. Елтану

«Елтану» бөлімі бойынша қамтылатын оқу мақсаттары:

10.6.1.1 - дүниежүзінің түрлі белгілер бойынша физикалық географиялық, тарихи-мәдени, саяси-географиялық, геосаяси аудандарға бөлінуін түсіндіру;

10.6.1.2 - кешенді географиялық және тарихи-географиялық аудандастырудың өз үлгісін ұсыну;

10.6.1.3 - дүниежүзінің тарихи-географиялық аймақтарын, олардың құрамы мен ерекшеліктерін, географиялық сипаттамасын шығармашылық түрде ұсыну;

10.6.2.1 - дүниежүзі елдерін салыстыруда қолданылатын белгілерді анықтау;

10.6.2.2 - дүниежүзі елдерін салыстыруда қолданылатын көрсеткіштердің бірін есептеу әдісін түсіндіру (таңдау бойынша: жалпы ішкі өнім (ЖІӨ), ұлттық жалпы өнім (ҰЖӨ), оның ішінде жан басына шаққанда, сатып алу қабілетінің паритеті (СҚП), гендерлік тепе-теңдік);

10.6.2.3 - көрсеткіштердің бірі бойынша графикалық түрде дүниежүзі елдерінің рейтингін көрсету (таңдау бойынша);

10.6.2.4 - жиынтық көрсеткіштер бойынша есептелінетін дүниежүзі елдерінің индекстері мен рейтингтерін сипаттау (есепке/бағалауға алынатын көрсеткіштер, бағалау субъектісі, нәтижелерінің қолдану аясы);

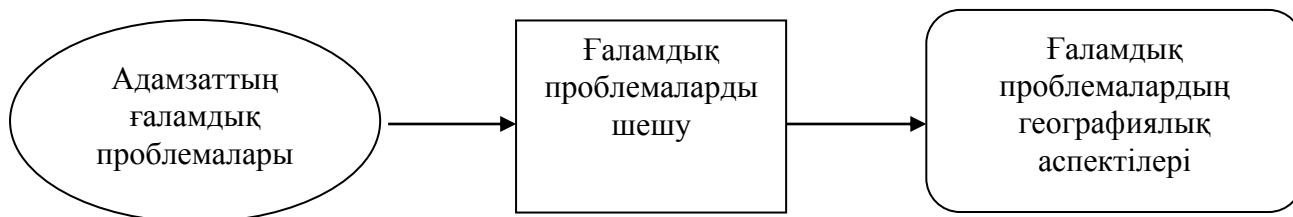
10.6.2.5 - жиынтық көрсеткіштер бойынша есептелінетін дүниежүзі елдерінің рейтингтерін графикалық түрде көрсету;

10.6.2.6 - елдің рейтингте орналасқан орына әсер ететін географиялық, әлеуметтік, экономикалық және саяси факторларды анықтау (таңдау бойынша рейтингтің басында, ортасында және соңында орналасқан үш елдің мысалында).

Адамзаттың ғаламдық проблемалары – бұл, біріншіден барлық елдердің, халықтардың, әлеуметтік топтарды мүдделерін мен тағдырын көтеру қатысты

барлық адамзаттың проблемалары; екіншіден, елеулі экономикалық және әлеуметтік шығындарға әкелетін және олар ушыққан жағдайда адамзат өркениетінің тіршілігіне қауіп төндіруі мүмкін проблема; үшіншіден, жалпыпланетарлық масштабтағы ынтымақтастық жағдайында ғана шешілуі мүмкін проблема (8-сызба).

Адамзаттың ғаламдық проблемалары: бейбітшілік пен қарусыздану мәселесі; экологиялық, демографиялық; энергетикалық; шикізаттық; азық-түлік мәселесі; космос пен әлемдік мұхитты бейбіт игеру мәселелері; дамушы елдердің экономикалық артта қалуын жеңу мәселесі [9].

8-сызба. Адамзаттың ғаламдық проблемалары

«Адамзаттың ғаламдық проблемалары» бөлімінде меңгерілетін оқу мақсаттары:

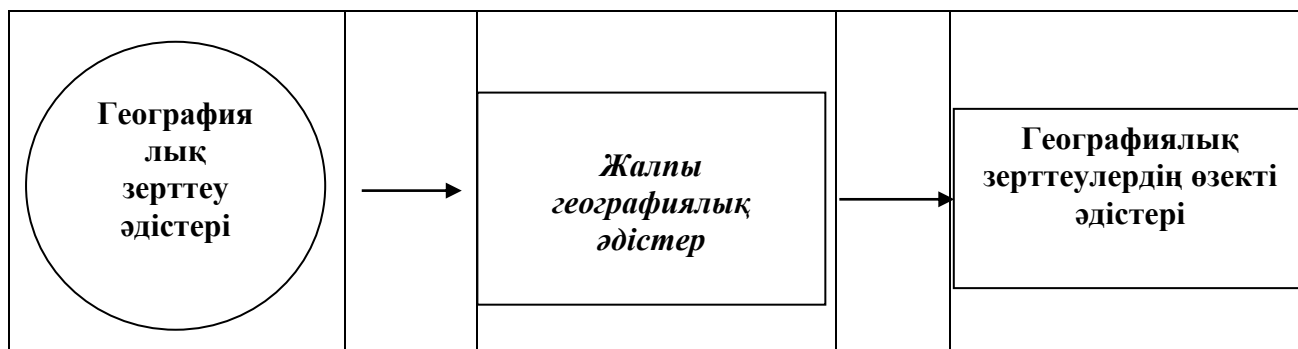
10.7.1.1 - адамзаттың дамуындағы проблемаларын топтастыру;

10.7.1.2 - ғаламдық проблемалардың критерийлерін анықтау;

10.7.1.3 - ғаламдық проблемалардың себептері мен салдарын анықтап, топтастыру;

10.7.1.4 - ғаламдық проблемалардың аумақтық көріністерін анықтау.

Оқу пәнінің 11-сыныпқа арналған базалық білім мазмұны келесі бөлімдерден, бөлімшелерден және тақырыптардан тұрады (9-15 сызбалар):

9-сызба. Географиялық зерттеу әдістері

«Географиялық зерттеу әдістері» бөлімін зерделеу барысында 11-сынып білім алушыларының алдына келесідей мақсаттар қойылады:

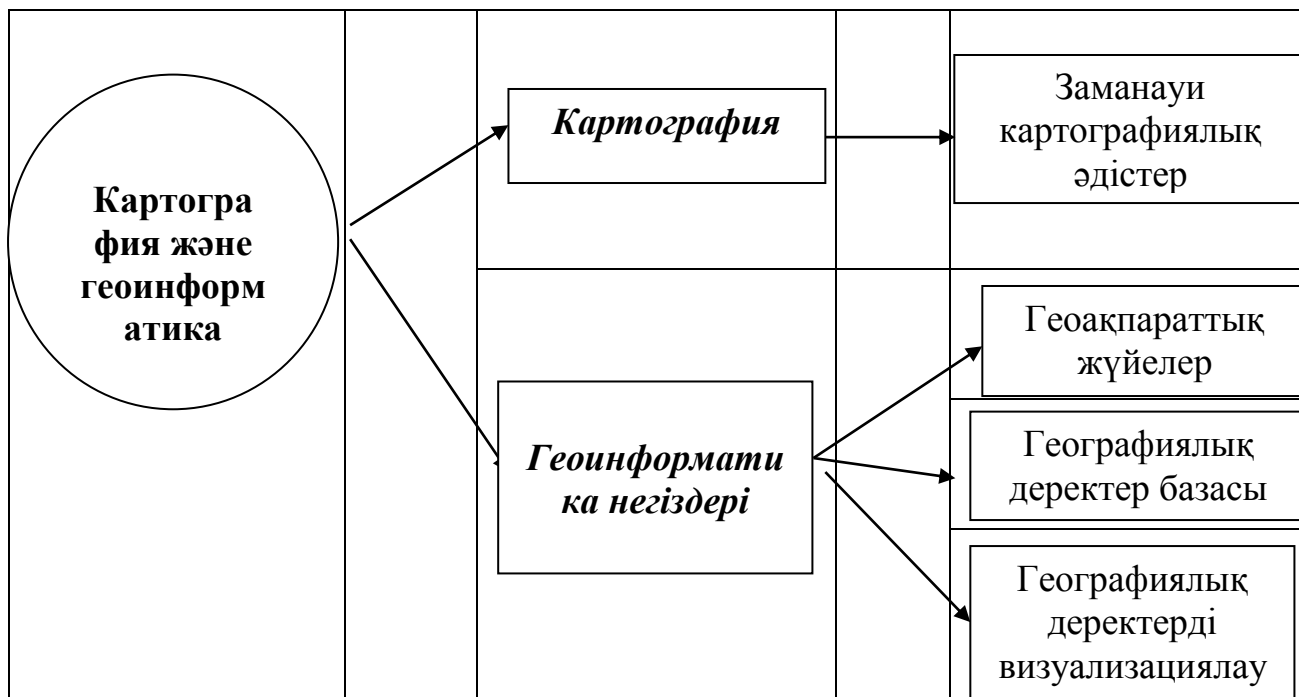
11.1.1.1 - зерттеу тақырыбына сәйкес географиялық сараптама әдістерін қолдану;

11.1.1.2 - зерттеу тақырыбына сәйкес эксперттік бағалау әдістерін қолдану;

11.1.1.3 - зерттеу тақырыбына сәйкес модельдеу әдістерін қолдану;

11.1.1.4 - зерттеу тақырыбына сәйкес аудандастыру әдістерін қолдану;

11-сыныптағы «Картография және геоинформатика» бөлімі «Картография» және «Геоинформатика негіздері» бөлімдерінен тұрады (10-сызба).

10-сызба. *Картография және геоинформатика*

11-сынып білім алушылары аталған тақырып бойынша келесі мақсаттарға қол жеткізулері тиіс:

11.2.1.1 - тақырыпқа сәйкес электронды картографиялық ресурстардың мүмкіндіктерін пайдалану (сандық карталарды оқу, олардың қолданысымен географиялық объектілер мен аумақтардың орналасуын, сандық және сапалық көрсеткіштерін анықтау, сипаттау және талдау);

11.2.2.1 - қашықтықтан зерделеу әдістерінің ерекшеліктерін түсіндіру;

11.2.2.2 - геоақпараттық әдістер мен геоақпараттық жүйелер (ГАЖ) технологияларының ерекшеліктерін, басқа ғылымдар мен өндіріс салаларымен байланыстарын түсіндіру;

11.2.2.3 - компьютерлік бағдарламаларды қолданумен тақырыпқа сәйкес географиялық деректер базасын құрастыру;

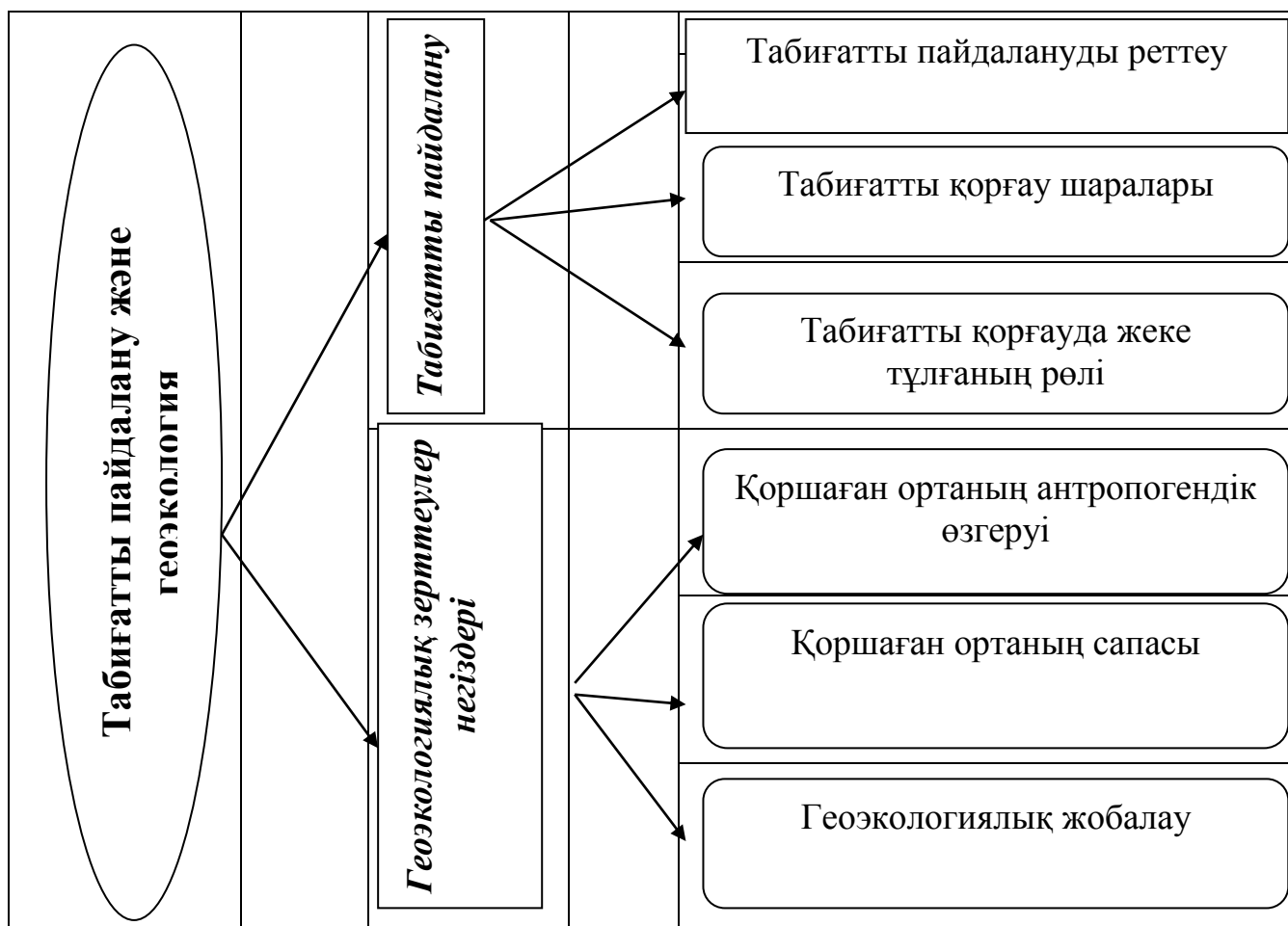
11.2.2.4 - компьютерлік бағдарламаларды қолданумен тақырыптық картасызбалар жасау.

«Табиғатты пайдалану және геоэкология» бөлімі «Табиғатты пайдалану» және «Геоэкологиялық зерттеулер негіздері» бөлімдерін қамтиды (11-сызба) және білім алушылардың алдына келесідей оқу мақсаттарын қояды:

11.3.1.1 - шаруашылық және тұтыну салалары бойынша табиғатты пайдалануды реттеу механизмін талдау;

11.3.1.2 - табиғатты пайдалану түрлерінің заңнамалық тәртіппен бекітілген нормаларға сәйкестігін анықтау(жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде);

11.3.1.3 - табиғатты қорғау шараларының тиімділігіне баға беру (жергілікті/аймақтық компонентті қосымша қамту негізінде);

11-сызба. Табиғатты пайдалану және геоэкология

11.3.1.4 - жеке тұлғаның табиғатты пайдаланудағы рөлін анықтап, «экологиялық ізін» есептеу;

11.3.1.5 - жеке тұлғаның табиғатты қорғауға бағытталған өмір сүру салтының басты қағидаттарын ұсыну (тұтыну тұрғысынан);

11.3.2.1 - қоршаған ортаның антропогендік өзгерістерін жіктеу;

11.3.2.2 - қоршаған орта сапасының көрсеткіштерін жіктеу;

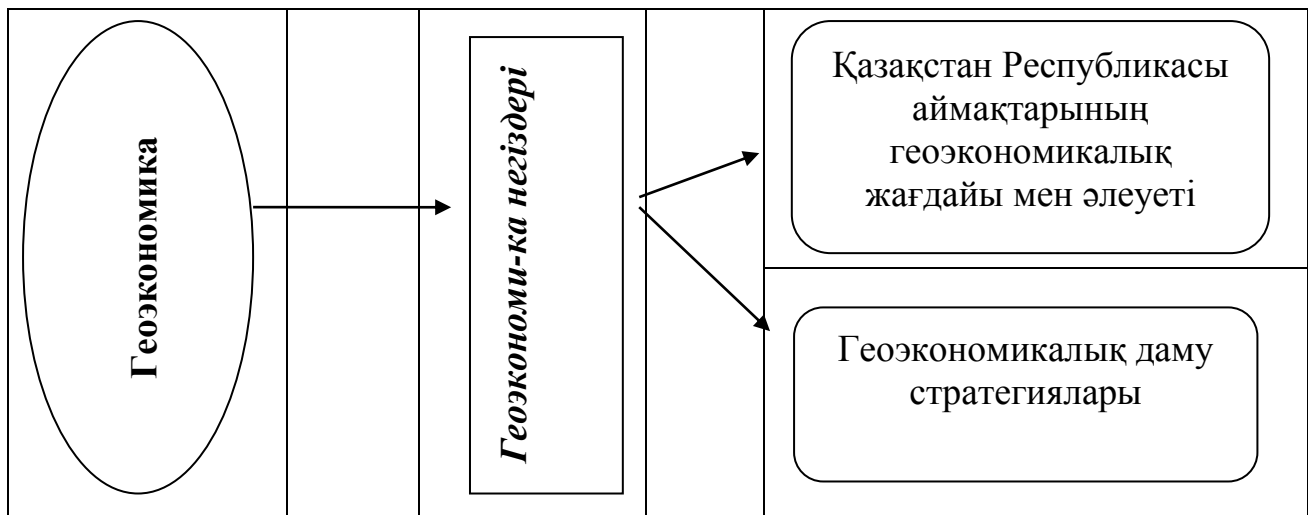
11.3.2.3 - ластанған қоршаған ортаның адам өміріне тигізетін әсеріне баға беру(жергілікті/аймақтық компонентті қосымша қамту негізінде);

11.3.2.4 - дүниежүзі елдерін қоршаған ортаның сапасы бойынша жіктеу;

11.3.2.5 - қоршаған орта сапасын практикалық зерттеу арқылы анықтау (жергілікті / аймақтық компоненттің негізінде);

11.3.2.6 - қоршаған орта сапасын арттыру жөнінде ұсыныстар әзірлеу(жергілікті / аймақтық компоненттің негізінде).

11-сыныптағы «Геоэкономика» бөлімі «Геоэкономика негіздері» бөлімшесінен тұрады (12-сызба).

12-сызба. Геοεκονομικα

11-сыныптағы «Геοεκονομικα» бөлімінде білім алушылар келесі мақсаттарға қол жеткізулері тиіс:

11.4.1.1 - Қазақстан аймақтарын шаруашылығының салалық және аумақтық құрылымы мен экономикалық даму көрсеткіштері бойынша салыстырып талдау;

11.4.1.2 - Қазақстан аймақтарының экономикалық дамуын теңестіру жөнінде идеяларды ұсыну;

11.4.1.3 - Қазақстан аймақтарының экономикалық даму әлеуетін анықтау(өз аймағы негізінде);

11.4.1.4 - талдау негізінде Қазақстан аймақтарының экономикалық даму кедергілерін жою жөнінде ұсыныстар әзірлеу(өз аймағы мысалында);

11.4.1.5 - Қазақстан Республикасының аймақтарында қосымша құны жоғары өнімдер мен қызметтерді өндіру жөнінде бизнес-идеяларды ұсыну(өз аймағы негізінде);

11.4.1.6 - Қазақстан аймақтарын экономикалық тұрғыда дамыту жөнінде стратегиялардың жобаларын ұсыну(өз аймағы негізінде);

11.4.1.7 - Қазақстан өнімдерінің танымалдығын арттыру жөнінде шығармашылық идеяларды ұсыну.

Ал «Геосаясат» бөлімі «Геосаясат негіздері» бөлімшесінен (13-сызба) тұрады және келесі оқу мақсаттарын меңгеруді көздейді:

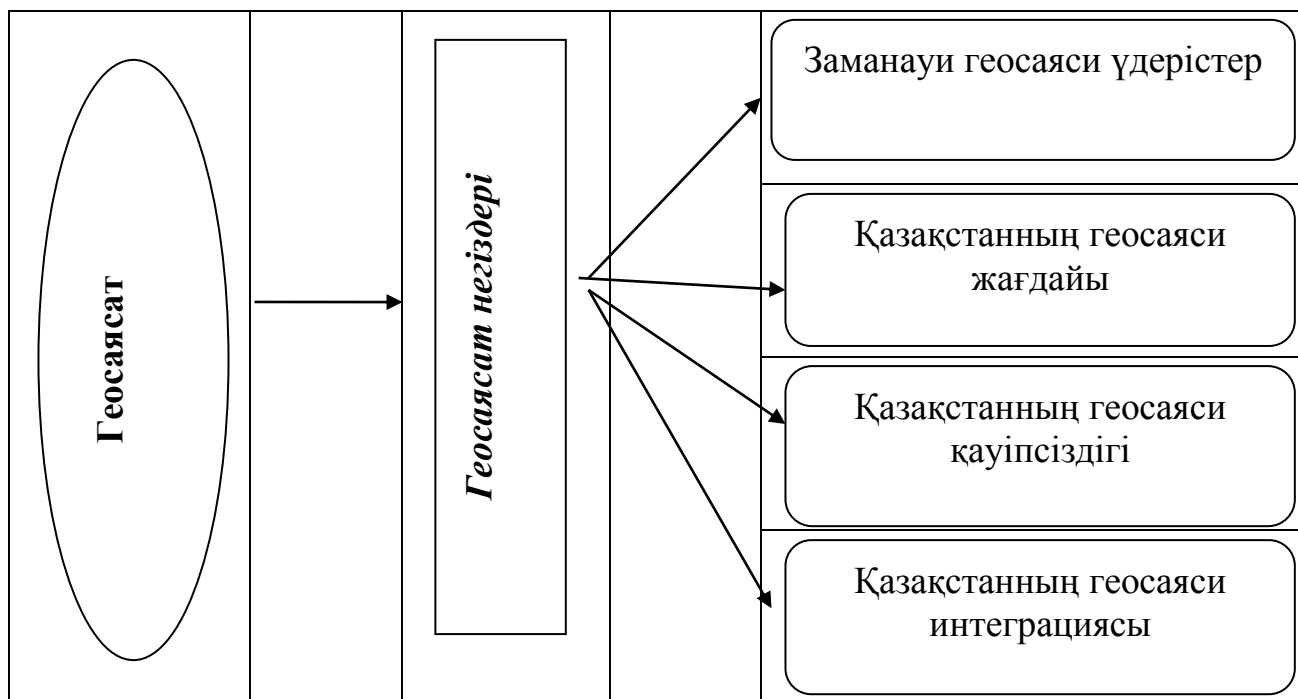
11.5.1.1 - қазіргі заманның геосаяси үдерістерін түсіндіру;

11.5.1.2 - Қазақстанның геосаяси жағдайына кешенді баға беру;

11.5.1.3 - Қазақстан Республикасының геосаяси қауіпсіздігіне әсер ететін факторларды анықтау;

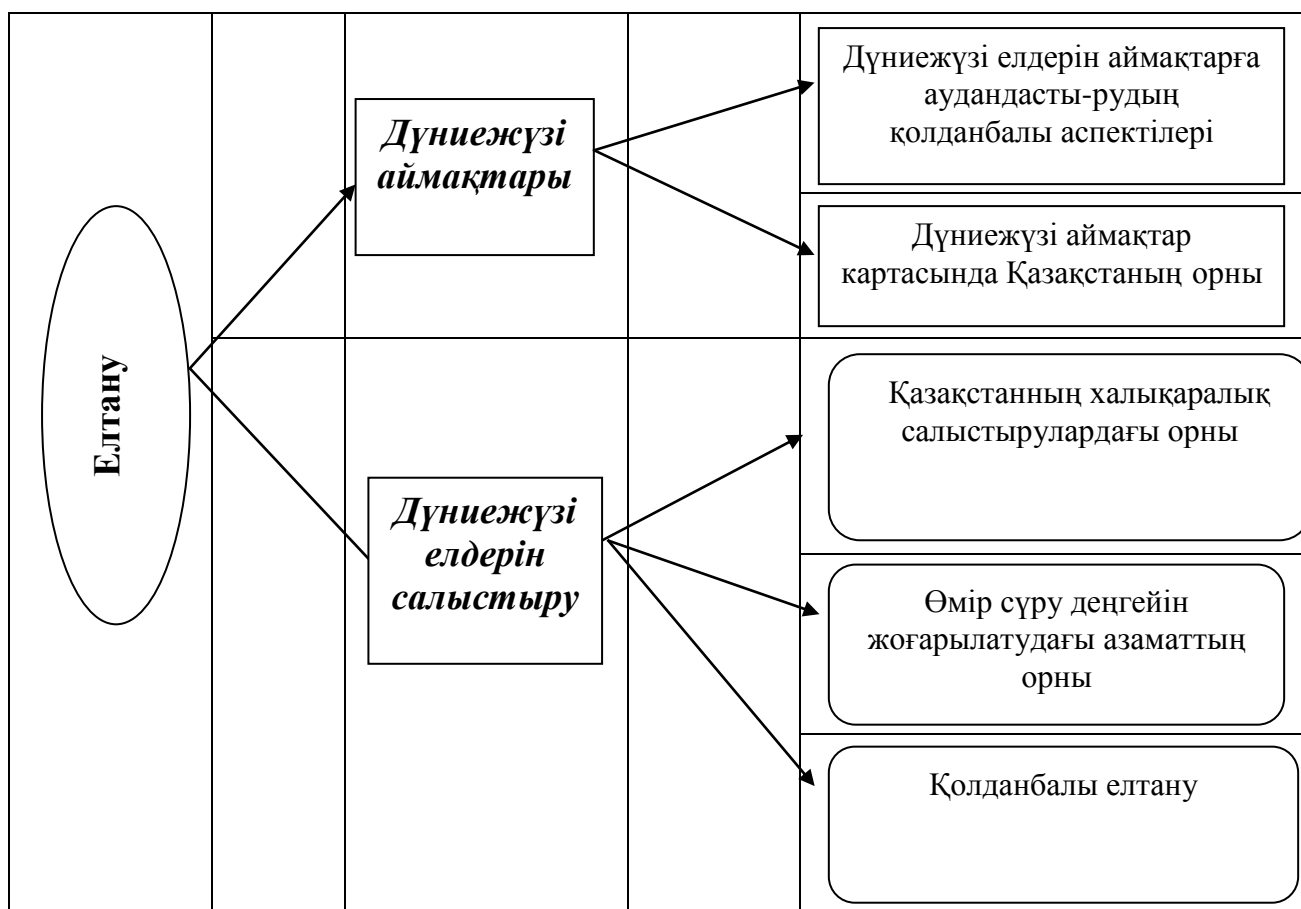
11.5.1.4 - Қазақстанның геосаяси қауіпсіздігін күшейту жөнінде ұсыныстарды әзірлеу;

11.5.1.5 - Қазақстанның дүниежүзі елдері мен дүниежүзілік және аймақтық ұйымдармен байланыстарын күшейту жөнінде ұсыныстар әзірлеу.

13-сызба. Геосаясат

11-сыныптағы «Елтану» бөлімі «Дүниежүзі аймақтары» және «Дүниежүзі елдерін салыстыру» деп аталатын екі бөлімшеден (14-сызба) тұрады.

14-сызба. Елтану

Білім алушылар бұл бөлім бойынша келесі мақсаттарды меңгерулері тиіс:

11.6.2.1 - жиынтық көрсеткіштер бойынша есептелінетін индекстер мен рейтингтердегі Қазақстан орнының динамикасын зерттеу (таңдау бойынша бір рейтингтің мысалында);

11.6.2.2 - Қазақстанның жиынтық көрсеткіштер бойынша есептелінетін рейтингтерде орналасқан орына әсер ететін географиялық, әлеуметтік, экономикалық және саяси факторларды анықтау (таңдау бойынша бір рейтингтің мысалында);

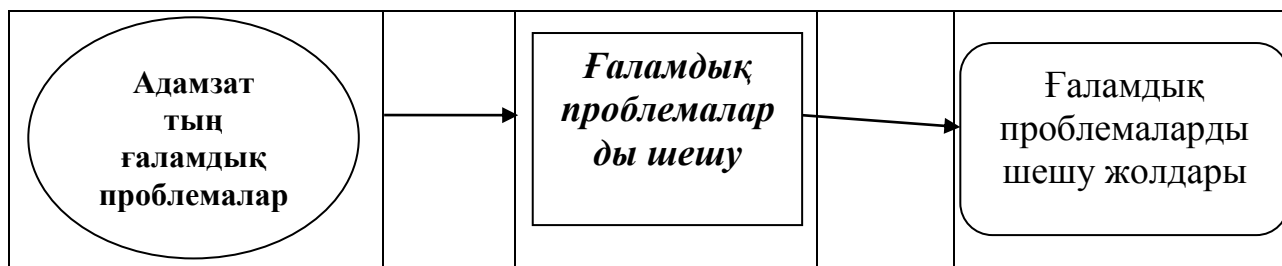
11.6.2.3 - көрсеткіштердің жиынтығы бойынша анықталған рейтингтер мен индекстерде есептердің қолданысымен Қазақстанның орнын жоғарлату жөнінде идеяларды ұсыну (таңдау бойынша бір рейтингтің мысалында);

11.6.2.4 - елдің индекстер мен рейтингтерде орнын анықтағанда есепке алынатын өмір сүру деңгейінің жеке көрсеткіштерін жоғарлату жөнінде жеке азаматтың рөлін түсіндіру;

11.6.2.5 - қолданбалы елтанушылық ақпараттың маңыздылығын, субъектілері мен тұтынушыларын анықтау;

11.6.2.6 - түрлі мақсатты аудиториялар үшін кешенді дүниежүзі елдерінің кешенді елтанушылық сипаттамаларды әзірлеу және шығармашылық түрде ұсыну (елдер мен ұсыну формасы – таңдау бойынша).

Жалпы білім беретін мектептердің 11-сыныптарындағы «Адамзаттың ғаламдық проблемалары» бөлімі «Ғаламдық проблемаларды шешу» бөлімшесінен (15-сызба) тұрады.

15-сызба. Адамзаттың ғаламдық проблемалары

«Адамзаттың ғаламдық проблемалары» бөлімінің оқу мақсаттары келесідей:

11.7.1.1 - ғаламдық проблемаларды шешу жөнінде әлемдік тәжірибені зерттеу;

11.7.1.2 - Қазақстанның аумағында көрініс тапқан ғаламдық проблемаларды анықтау;

11.7.1.3 - ғаламдық, оның ішінде Қазақстан аумағында байқалатын проблемалардың алдын алудың немесе шешудің өзіндік жобасын ұсыну.

Оқу бағдарламасының әр бөлімін игеру барысында географиялық зерттеу әдістерін (жалпы географиялық әдістерді) қарастыруға, заманауи картографиялық әдістерді және геоинформатика негіздерін қолдануға басты назар аударылады.

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттардағы 10-11-сыныптарына арналған «География» оқу пәнінен жаңартылған мазмұнындағы үлгілік оқу

бағдарламаларының ерекшелігі екі бағыттың мазмұндарының бірегейлігінде.

Жаңа оқу бағдарламаларын әзірлеуде негіз болған мәселелер жүйелік іс-әрекеттік тәсілді жүзеге асыру арқылы практикаға бағдарланған іс-әрекетті күшейту, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту, білім беру деңгейлері бойынша оқу материалдарын қайта бөлу және пәнаралық кіріктіруді күшейту жолымен пән мазмұнын жүйелеу, жалпы орта білім мазмұнын бейіндік бағытын және саралауды күшейту, қазақстандық компонентті күшейту, тәрбие әлеуетін күшейту, практикалық, жобалық зерттеу жұмыстарын және эксперименттік тапсырмалардың көлемін көбейту, оқу бағдарламасына заманның талабына сай әлемдік жаңалықтар мен Қазақстан қоғамының әлеуметтік-экономикалық дамуы туралы материалдарды енгізу болды.

2 «ГЕОГРАФИЯ» ПӘНІН ОҚИТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Қазіргі заманғы білімнің тәжірибелік бағдарлануына байланысты қызметтің негізгі нәтижесі білім, ептілік және дағдылық жүйеден бұрын, негізгі құзыреттіліктердің жиынтығы болуы тиіс:

– оқу-танымдық құзыреттілік – бұл білім алушының өз бетінше танымдық қызметке дайын болуы: оқу-танымдық қызметтің мақсаттылығын айқындауы, жоспарлауы, талдауы, рефлексия және өзін-өзі бағалауы, дәйектерді пайымдаулардан ажырата білуі, өлшеу дағдыларын меңгеруі, танымның ықтималдылығын, санақтық және басқа да әдістерді пайдалануы;

– пәндік құзыреттілік – білім алушылардың пән бойынша түрлі білімдерін, біліктері мен дағдыларын іске асыру қабілеттілігі және осы білген-тоқығандарын тәжірибеде де, кейінгі білім алу барысында да қолдануы;

– құнды-мағыналы құзыреттілік – қоршаған ортаны көруге және түсінуге дайын болуы, бағыт-бағдар ұстануы, өзінің рөлін және міндетін сезінуі, өзінің әрекеттері мен қылықтарына мақсатты және мағыналы белгілеулерді таңдай білуі, шешім қабылдай білуі;

– жалпымәдениеттік құзыреттілік – білім алушының ұлттық және жалпыадамзаттық мәдениеттерден, адам өмірінің және адамзаттың рухани-адамгершілік негіздерінен, жекелеген халықтардан, отбасылық, әлеуметтік, қоғамдық құбылыстар мен дәстүрлердің мәдени негіздерінен, адам өміріндегі ғылым мен діннің рөлінен, олардың әлемге ықпал етуінен, бос уақытты тиімді өткізудің жолдарынан хабардар болуы;

– ақпараттық құзыреттілік – білім алушының түрлі дереккөздерден алған ақпараттармен өз бетінше жұмыс істеуге, қажетті мәліметтерді іздеуге, талдауға және іріктеуге, оны ұйымдастыруға, түрлендіруге, сақтауға және табыстауға дайын болуы;

– коммуникативтік құзыреттілік – айналадағы және алыстағы адамдармен өзара әрекеттесу және оқиғаларды бөлісуге қажетті тілдерді білуі тиіс, топта және ұжымда жұмыс істеу білу дағдысын қарастырады. Білім алушылар өздерін таныстыруды, хат, сауалнама, өтініш жазуды, сұрақ қоюды, пікірсайысты жүргізуді және т.б. білуі тиіс;

– әлеуметтік-еңбек құзыреттілігі – азаматтық-қоғамдық қызметті (азаматтық, қадағалаушы, сайлаушы, өкіл рөлдерін орындау), әлеуметтік-еңбек саласында (тұтынушының, сатып алушының, клиенттің, өндірушінің құқықтарын), отбасылық саладағы қатынастар мен міндеттерді, экономика және құқық мәселелерін, өзін-өзі кәсіби тұрғыда білуі және тәжірибесі болуы тиіс;

– жеке тұлғалық (өзін-өзі жетілдіру) құзыреттілік – тәндік, рухани және зияткерлік тұрғыда өзін-өзі дамытуды жүзеге асыруға, эмоциялық тұрғыда өзін-өзі басқаруға және өзіне қолдау көрсетуге дайын болуы [10].

«Оқыту әдісі» ұғымы дидактикалық мақсаттарға сәйкес оқыту процесінде мұғалімнің оқу жұмысы мен оқушылардың танымдық іс-әрекеті жолдарын байланыстырыла шешетін оқу іс-әрекетінің міндеттерін бейнелейді.

Демек, оқыту әдістері – оқыту міндеттерін, яғни дидактикалық міндеттерді шешуге бағытталған мұғалім мен білім алушылардың біріккен іс-әрекетінің жолдары болып табылады. Сонымен бірге дидактикада оқыту «тәсілдері» ұғымы кеңінен қолданылады. Тәсіл – әдіс элементі, оның құрамды бөлігі, бір реттік әрекет. Оқыту үдерісінде әдістер мен тәсілдер әртүрлі құрамда қолданылуы мүмкін.

Оқыту әдістері – күрделі, көп жақты, көп сапалы құбылыс. Оқыту әдістері арқылы объективтік заңдылықтар, мақсаттар, мазмұн, принциптер, оқыту формалары бейнеленеді. Оқыту әдістері оқу-тәрбие үдерісінде үйретуші, дамытушы, тәрбиелеуші, ынталандырушы (мотивациялық) және бақылаушы-түзетуші қызметтерді атқарады. Әдістер көмегімен оқыту мақсаты жүзеге асырылады, яғни бұл – үйретуші функцияның байқалуы, оқушылардың даму деңгейі мен қарқыны қамтамасыз етіледі – дамыту функциясы, сол сияқты тәрбие нәтижелерінің анықталуы – тәрбиелік функцияның жүзеге асырылуы болып табылады. Әдістер мұғалім үшін оқушыларды оқуға ұмтылдырушы құрал ретінде қолданылады, ал кейде танымдық іс-әрекетті ынталандыру қызметін атқарады. Бұл оның ынталандырушы рөлін атқаруы.

Оқытуды ұйымдастыру әдісі – білімді игеру мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған мұғалім мен оқушының бірліктегі іс-әрекеттік қимыл-тәсілдері. Оқу мақсаты жолындағы ұстаздың оқыту жұмысы мен шәкірттің оқып-үйрену әрекеттерінің өзара байланыстылығы осы оқу әдісінен көрінеді. Қандай болмасын оқыту әдісі, – дейді И.Я. Лернер, – білім алушылардың білім мазмұнын игеруін, сөйтіп оқыту мақсатына жетуді қамтамасыз етерлік олардың танымдық, әрі практикалық әрекетін ұйымдастыратын белгілі нысанға бағытталған мұғалім әрекетінің жүйесі болып табылады.

Оқыту – жеке адамның қалыптасуының, ақыл-ойы мен жалпы білімін дамытудың маңызды құралы. Ол белгілі бір жүйеде және жоспар бойынша, мұғалімнің басшылығымен, нақты мақсатқа бағытталған процесс болып табылады. Пәнді оқыған кезде білім алушылар білімнің жиынтығын меңгереді және сол саламен тығыз байланысты білік пен дағдыға ие болады [11].

Осыған сәйкес оқытуды тиімді ұйымдастыру арқылы болашақ ұрпақтарға әлемдік ғылым мен прогресс деңгейіне сәйкес білім мен тәрбие беру, оның рухани байлығы мен мәдениеттілігін, ойлай білу мүмкіндігін жетілдіру қоғамның басты міндеттерінің бірі болып табылады. Сондықтан да қазіргі мектептің құрылымы мен білім беру мазмұнында болып жатқан өзгерістер оқу-тәрбие процесін жетілдіруге жаңа талаптар қояды. Сондықтан осыған сәйкес жаңартылған білім мазмұны мектептерде жүзеге асырылуда.

Жаңартылған білім мазмұны жағдайындағы бағдарламаның ерекшелігі – оқудағы жетістіктер нәтижелі сипатқа ие, ал оқу процесі білім алушылардың әрбір сабақта білімді «алудағы» белсенді қызметімен сипатталады. Бұл жағдайларда білім алушы – таным субъектісі, ал мұғалім білім алушылардың танымдық әрекетінің ұйымдастырушысы қызметін атқарады.

Оқу мақсаты білім алушы және мұғалім үшін ортақ болады, яғни, білім мазмұнын жаңартудың педагогикалық аспектісінің мәні осында.

Жаңа бағдарламаның құрылымы баланың білім беру үдерісін ұнатуына,

жана ақпарат пен идеяларға қызығушылық танытуына, өзінің табиғи білімге деген ынтасын ұдайы дамытып отыруына бағытталған. Бұл еркін ойлау, айқын әрі тез ойлау, өз ойын жүйелі әрі нақты жеткізе білу қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық және қоғамдық-гуманитарлық бағыттарындағы 10-11-сыныптарына арналған «География» оқу пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы мақсаты дүниенің географиялық бейнесін тұтас қабылдайтын, географиялық ойлау қабілеті дамыған, географияның әдістері мен тілін білетін және қолданатын, географиялық мәдениеті бар тұлға тәрбиелеу. Сондай-ақ білім алушылардың бойында білім берудің ерекше өзектілігі арқылы анықталатын функционалдық сауаттылық пен құзіреттіліктерді қалыптастыруға бағытталған.

Басты мақсаты білім алушылардың қазіргі әлемді тану кезінде жан-жақты экономикалық-географиялық білімді меңгеруі, олардың функционалдық сауаттылығы мен профильдік-кәсіби бағдарын дамыту, кеңейту.

Жаңартылған оқу бағдарламасында пән мазмұнын жобалаудың күрделілік ұстанымы, яғни білім мен біліктерді арттыруда оқу материалын тігінен, сондай-ақ көлденеңінен біртіндеп кеңейтіліп (білімді тақырыптар бойынша және сыныптар бойынша күрделендіру) жасалынған. Таным заңдылығы мен пәндік операциялардың неғұрлым маңызды түрлері бойынша ойлау дағдысының деңгейлік жіктелімдеріне негізделген Блум таксономиясы бойынша оқыту мақсаттарының иерархиясы сақталған.

Бағдарламада қазіргі өмірде қолданылатын кең ауқымды дағдыларға көп көңіл бөлінеді. Бұл дағдылар жалпыадамзаттық және этномәдени құндылықтарға негізделіп отырып, білім алушыларға оқудағы, сондай-ақ өмірдегі проблемаларды шешуіне мүмкіндік береді. «Кең ауқымды дағдылар» келесі іс-әрекет түрлерінен тұрады: білімді шығармашылықпен қолдану; сыни тұрғыдан ойлау; зерттеу жұмыстарын орындау; АКТ қолдану; тілдік дағдылармен бірге қарым-қатынастың коммуникативтік тәсілдерін қолдану; топта және жеке жұмыс жасау біліктілігі, географиялық зерттеу әдістерін, өз ойын графикалық немесе модельдеу түрінде ұсыну, сәйкестіктерді анықтау, өз жобаларын ұсыну және т.б.

Білім беру деңгейлері және тұтас оқыту курсы бойынша педагогикалық мақсаттардың пәнішілік байланыстары ескерілген. Бөлімдер мен ұсынылған тақырыптар мазмұнының уақыт талабына сәйкес болуы және әлеуметтік дағдылардың қалыптасуына назар аударылған. Оқу процесі ұзақ мерзімді, орта мерзімді, қысқа мерзімді жоспарлар түрінде технологияландырылған.

Бағдарлама мазмұны оқушылардың географиялық ілім жүйесінің негіздерін меңгеру, оларда тұлғааралық және этносаралық қарым-қатынастың жоғары мәдениетін қалыптастыру, тұлғаның өзін-өзі таныту және кәсіби бейімделу, функционалдық сауаттылықты қалыптастыру, тұлғаның зияткерлік, адамгершілік-рухани дамуына бағытталған.

Ұсынылған бағдарламада оқыту формалары, әдістері мен технологиялары әлемдік инновациялық оқыту тәжірибесін және оқушыларда оқуға деген қызығушылық тудыратын заманауи білім беру технологияларын қолдану

есебінен жаңартылған.

Білім беру нәтижелеріне қол жеткізу табыстылығын қамтамасыз ететін логикалық, сыни және конструктивті ойлау негіздерін, алынған білімді оқу және тәжірибелік іс-әрекетте пайдалану іскерлігін қалыптастыру мақсатында тиімді оқыту формалары мен әдістері енгізілген.

Сынып ұжымын жаппай оқыту формасынан интерактивті, инновациялық, жобалық-зерттеу технологиялары, сандық инфрақұрылымды қолдана отырып, әр оқушының жеке білім алу траекториясын жүзеге асыруға көшу қамтамасыз етілген.

Жалпы алғанда бағдарлама мазмұны, оқыту формалары мен әдістерінің жаңартылуы мұғалім мен оқушылар арасында серіктес қатынастар қалыптастыруға септігін тигізеді. Білім алушылардың қолайлы дамуы үшін достық қарым-қатынастағы ортаны құру өте маңызды болып табылады.

Білім мазмұнын жаңарту шеңберінде:

- энциклопедиялық сипаттағы фактологиялық материалды беруге бағытталған оқытудан, акцентті ақпарат алу тәсілдерін үйретуге ауыстыру;
- ынтымақтастыққа және дербестікке қабілетті тұлғаны әлеуметтендіру;
- ақпаратты өздігінен алу, талдау және тиімді қолдану дағдысын қалыптастыру;
- оқу бағдарламаларында көрсетілген білім мазмұны анықталатын және білім салалары бойынша әрі қызмет аспектілерін көрсететін күтілетін нәтижелерге көңіл аударатын оқу процесін дәстүрлі ұйымдастырудан бас тарту көзделеді, яғни жоғары сынып білім алушылар «қолдану», «бағалау», «анықтау», «талдау», «жинақтау», «ұсыну» тәпизді іс-әрекеттерді өздігінен жасап үйренеді.

Оқу бағдарламасына сәйкес ұзақ мерзімді және орта мерзімді, қысқа мерзімді жоспарлар жасалынады.

Ұзақ мерзімді жоспар – бұл оқу бағдарламасының жалғасы, онда пәндік мазмұн нақтыланады, орта мерзімді жоспар – бұл ұзақ мерзімді жоспармен қалай жұмыс істейтінін егжей-тегжей сипаттайтын, оқу материалын сынып ішінде және сыныптар арасында байланыстырып көрсететін жұмыс сызбасы, қысқа мерзімді жоспар – бұл жеке сабақ үлгісі.

Оқытудың күтілетін нәтижелері оқытудың ұзақ мерзімді және орта мерзімді мақсаттар жүйесін құра отырып, нақты оқу пәнінің оқыту мақсаттарында әрбір бөлім бойынша нақтыланады.

«География» пәнінің оқу бағдарламасын жүзеге асыру үшін оқытудың заманауи әдістері ұсынылады.

Әдіс – оқу-тәрбие жұмыстарының алдында тұрған міндеттерді орындау үшін мұғалім мен білім алушылардың бірлесіп жұмыс істеуде қолданатын тәсілдері. Әдіс арқылы мақсатқа жету үшін істелетін жұмыстар ретке келтіріледі. Оқыту әдістері танымға қызығушылық туғызып, оқушының ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқыту әдістері ең анық фактілерді білуді қамтамасыз етеді, теория мен тәжірибенің арасын жақындатады. Оқыту әдістерінің басты қызметі - оқыту, ынталандыру, дамыту, тәрбиелеу, ұйымдастыру.

Білім берудің негізгі мақсаты – білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, белсенділігін арттыру мақсатында интерактивті тақтаны пайдаланып сабақ өткізудің көптеген мүмкіншіліктері бар. Интерактивті тақта – бұл компьютердің қосымша құрылғыларының бірі және де дәріс берушіге немесе баяндамашыға екі түрлі құралдарды біріктіретін: ақпараттың кескіні мен қарапайым маркер тақтасын біріктіретін құрал. Интерактивті құралдарды сабаққа пайдаланғанда дидактикалық бірнеше мәселелерді шешуге көмектеседі:

- Пән бойынша базалық білімді меңгеру;
- Алған білімді жүйелеу;
- Өзін-өзі бақылау дағдыларын қалыптастыру;
- Жалпы оқуға деген ынтасын арттыру;
- Оқушыларға оқу материалдарымен өздігінен жұмыс істегенде әдістемелік көмек беру.

Бұл технологияны оқу материалын хабарлау және оқушылардың ақпаратты меңгеруін ұйымдастыру арқылы, көзбен көру жадын іске қосқанда арта түсетін қабылдау мүмкіндіктерімен қамтамасыз ететін әдіс деп қарауға болады.

Осы заманғы педагогикалық процесте қолданылатын әдістер саны, түрі орасан көп. Қазіргі күнде педагогикада әдістерді топтастырудың төрт жолы кең танылған.

Әдістері әртүрлі белгілері бойынша жіктеледі:

- оқу іс-әрекетінің сипаты бойынша: репродуктивтік, проблемалық, зерттеу, ізденушілік, түсіндірме – көрнекілік, бөлшектеп ізденіс (эвристикалы) және т.б.;
- педагог пен оқушының белсенділік деңгейіне байланысты: пассивті, активті, интерактивті;
- оқу материалының көзі бойынша: сөз, көрнекілік, іс-әрекеттік (практика);
- оқу-танымдық қызметті ұйымдастыру тәсілдері бойынша: іс-тәжірибеде білім, білік, дағдыларды қалыптастыру әдістері, жаңа білім алу тексеру және бағалау әдістері.

Оқытудың активті (белсенді) түрі – оқыту мен шығармашылық үшін дидактикалық процесті ұйымдастырудың реттелген, алгоритмделген, жоспарланып қойылған формасы мен әдісімен танымдық мотивтер мен қызығушылықтарды туғызатын ізденушілік, зерттеушілік, нақты проблемалық талаптар қоятын дамытушы әдістерге аяқ басу болып табылады.

Белсенді оқыту әдістерінің артықшылықтары:

біріншіден, олар өздері белсенді, өйткені, негізінен зияткерлік және физикалық тұрғыдан ойындарға жатады;

екіншіден, олар пассивті монологты білім беру үдерісіне қатысушылардың барлығының белсенді ой алмасумен ауыстырады, оқушылар мен үйренушілерді пассивті тыңдаушылар мен «сөйлейтін» «ұйымшыл команданың жігерлі, ынталы, шығармашыл, талапты ойыншылары мен бапкерлеріне (ойнаушы-бапкерлер)» айналдырады;

үшіншіден, бұл әдістерді барлық қол жетімді ауызша және ауызша емес байланыс түрлері қолданады да, дәстүрлі тәсіл кезінде қатысушылардың жасырын әлеуетін жандандырады;

төртіншіден, бойымызда бар барлық ақыл-ойды қолдану нәтижесінде білім, іскерліктер, дағдылар, қасиеттер мен құндылықты бағдарларды меңгеру үдерісі айтарлықтай жанданады.

Әдістердің белсенділігі сонша, олар сабақ, семинар, тренинг тапсырмаларына ғана емес, сонымен қатар релаксация, үзіліс және тіпті мектептен тыс уақытқа да қатысты болады. Ең қызығы, үзіліс кезіндегі қатысушылардың белсенділігі практикалық тапсырмалар мен жаттығуларды орындау барысына қарағанда жоғары болып жатады.

Белсенді оқыту әдістері – оқушылардың оқу үдерісіне жоғары дәрежеде қатысуын сипаттайтын, қойылған міндеттерді атқаруда олардың танымдық және шығармашылық іс-әрекетін жандандыратын әдістер. Белсенді оқыту әдістерінің айрықша ерекшеліктері:

- ойлаудың мақсатты жандануы, оқушы өз қалауына қарамастан белсенді болуға мәжбүр болады;
- оқушылардың оқу үдерісіне жеткілікті шамада ұзақ уақыт қатысуы, өйткені, олардың белсенділігі қысқа мерзімді не эпизодтық емес, айтарлықтай дәрежеде тұрақты және ұзақ болуы тиіс (яғни бүкіл сабақ бойы);
- үйренушілердің дербес шығармашылық шешімдерді әзірлеуі, жоғары ынта мен эмоция деңгейі;
- интерактивті сипат (ағылшын тілінде interaction –өзара әрекеттесу), яғни оқу іс-әрекеті субъектілерінің (үйренушілер мен мұғалімдер) тікелей және кері байланыс арқылы тұрақты өзара әрекеттесуі, қандай да бір проблеманы шешу жолдары туралы еркін ой алмасу.

Белсенді оқыту әдістерін таңдау барысында бірқатар критерийлерді басшылыққа алуға кеңес беріледі, атап айтсақ:

- оқыту мақсаттары мен міндеттері, қағидаттарына сәйкестігі;
- оқытылатын тақырып мазмұнына сәйкестігі;
- үйренушілердің мүмкіндіктеріне сәйкестігі: жас, психологиялық даму, білім мен тәрбие деңгейі, т.б.
- шарттар мен оқытуға бөлінген уақытқа сәйкестігі;
- мұғалімнің мүмкіндіктеріне сәйкестігі: оның тәжірибесі, ниеттері, кәсіби шеберлік деңгейі, жеке қасиеттері.

Белсенді оқыту әдістерін мұғалім өзі қойған міндеттерге сай таңдайды. Осы міндеттерді топтар бойынша қарастырайық.

Міндеттердің бірінші тобы – тыңдаушыларға оқу қажеттілігін жеткізу. Бұл міндетті атқару үшін, атап айтсақ, бағдарламалық оқыту құралдары мен әдістерін пайдалану арқылы бастапқы білім деңгейін тексеру (тестілеу) қолданылады. Мұнда тыңдаушы өз білімінің жетіспейтіндігіне көз жеткізуге, ал мұғалім курсты ұсыну бағдарламасын осы контингенттің білім деңгейіне сай нақтылауға мүмкіндік алады.

Міндеттердің еінші тобы оқу материалын ұсыну барысында пайда болады және бұл жерде пәнге деген қызығушылықты тудыру, оқушыларды

оқытылатын материалдың тәжірибелік құндылығына сендіру, олардың оқу-танымдық (осы жағдайда ойлау) іс-әрекетін жандандыру маңызды, бұл білімді шығармашылықпен қабылдауға және меңгеруге септігін тигізеді. Бұл үшін проблемалық оқытудың түрлі тәсілдері мен әдістері, case-study, ойын әдістері қолданылады.

Үшінші топтың міндеттеріне зерделенген материалға қатысты сұрақтарды шешу, теріс түсініктер, қате пайымдауларды анықтау және тиісінше оны тәжірибеде бұрыс пайдаланудың алдын алу жатады. Бұл үшін топтық кеңестер, бағдарламалық кеңестер (бағдарламалық оқыту техникасы мен әдістерін қолдану арқылы) ұйымдастырылады.

Міндеттердің төртінші тобының мақсаты - алынған білімді бекіту, оларды тәжірибе жүзінде пайдалану іскерліктері мен дағдыларын қалыптастыру (жетілдіру). Мұнда нақты материалдарды (есептер, жоспарлар, нұсқаулықтар, т.б.) талдау және талқылау, нақты жағдаяттарды талдау, типтік міндеттерді шешу арқылы ең жоғары нәтижеге қол жеткізіледі.

Оқу үдерісінің міндеттерінің бесінші тобы алынған білім мен іскерліктерді тәжірибеде қолдануға қадам жасау, білім беру бағдарламасында қарастырылған құзіреттіліктердің қалыптасу дәрежесін тексеруді білдіреді. Мұндай тиімді әдістерге кейстерді шешу, қорытынды іскерлік ойындар өткізу жатады.

Аталған оқыту әдістерін іріктеу жүйелілігі олардың әрқайсысының, бір жағынан, оқу үдерісіндегі белгілі бір міндетті атқаруға мүмкіндік беретіндігі және, екінші жағынан, басқа әдістерді толықтыратындығына негізделеді.

Белсенді оқыту әдісінің нақты түрін таңдай отырып, оның мүмкіндіктерімен қатар оны әзірлеу және қолдану барысында туындайтын ұйымдастырушылық және мазмұндық қиындықтарды, сонымен қатар оқу үдерісінің жүзеге асырылу шарттарын да ескеру қажет.

Белсенді оқыту әдістерінің түрін таңдауды дәйектеу мақсатында олардың кейбіреулерін, атап айтсақ, географияны оқыту кезінде ең көп қолданылатын әдістерді әзірлеу және қолдану ерекшеліктерін қарастырайық.

Презентация – мүдделі аудиторияға жаңа не аз танымал ақпарат, өнім не қызметті ұсыну. Белсенді оқыту әдістерін қолдану түпмәтініндегі презентация технологиясы жобалық шешімді ұсыну және қорғау формасы болып табылады. Бұл технология ақпарат жеткізу дағдылары, жұртшылық алдында сөйлеу, сендіру техникасы, аудитория сұрақтарына жауап беру іскерлігін меңгеруге және қиын жағдайлардан шығуға көмектеседі. Қажетті талаптар: уақыт тәртібін қадағалау, материалдың мазмұндылығы, көрнекі ұсынылуы (таратылатын материал, Power Point презентациясы), сөйлеу стилі.

Оқу мақсаты: 10-сынып. 10.3.1.1 - табиғатты пайдаланудың қажеттілігін түсіндіріп, түрлерін (шаруашылық тұрғысынан) анықтау, графикалық түрде ұсыну.

Келесі тақырыптар бойынша презентация дайындау.

- «Табиғатты пайдалану түрлері»;
 - «Экологиялық таза өндірістерді жобалау».
- «Табиғатты пайдалану түрлері» слайд-презентация көрсетіледі,

тақырыпқа қысқаша түсінік беріледі. Презентациядағы ұсынылған табиғатты пайдалану түрлерін оқулықтағы/қосымша ресурстардағы суреттермен салыстыра отырып зерттейді, бұрыннан білетін білімдерімен байланыстырады, талқылайды, бір-біріне сұрақ қоя отырып түсінеді.

Білім алушылар сұрақтарға жауап береді. Өткен сабақ тақырыбына байланысты сұрақтарға жауап бере отырып, жаңа тақырып туралы ой қозғайды.

Кейс – білім алушылардың талдауы, шешуі және бағалауы үшін мұғалім арнайы ұсынатын өндірістік не экономикалық жағдаят түрі. Кейс-стади–өзбетінше ойлау қабілетін және шешім қабылдау дағдыларын көрсетуге мүмкіндік беретін мәселелі сипаттағы сұрақтарды топпен талдау [12].

Кейстер белгілі бір ерекшеліктерге ие:

1. Кейс негізінде әдетте шынайы не мұғалім арнайы ұсынатын нақты жағдаят жатады, оның материалы арнайы зерттеулердің нәтижелері, статистикалық есеп формалары және басқа да қосымша ақпаратпен бекітіледі.

2. Анық білдірілген сұрақтардың болуы кейске тән не сай емес; кейсті талдау барысында ненің басты болып, бірінші кезекте талдауды талап ететіндігі әрқашан айқын емес; басты проблеманы анықтау кейсті талдау және шешім табуға ең маңызды және қиын кезеңдердің бірі болып табылады.

3. Кейстің анық бір шешімі болмауы мүмкін. Кейс негізінде жататын нақты жағдаят оңтайлы шешімге қандай да бір деңгейде жақын көптеген шешімдерді білдіруі мүмкін.

4. Жалпы қабылданған мағынада шешім шығару мүмкін болмаған кезде проблеманы анықтау және ашу, оны талдау және қалыптасқан жағдайда әрекет жасау тәртібін анықтауды шешім ретінде санауға болады.

Кейс ұғымы ағылшынның «case» сөзінен алынған яғни жағдай дегенді білдіреді. Немесе оны нақты жағдаятты талдау әдісі деп те атайды. Оның мәні де қарапайым оқытуды ұйымдастыруда нақты жағдаят қолданылады. Бұл әдіс оқытушы тарапынан шығармашылықты талап етеді және оның ой-өрісінің бейнесі көрініс табады.

Яғни екі тараптан ой, шығармашылық еркіндік көрініс табады. Кейс – әдісі білім алушылардың оқуға қызығушылықтарын арттырады ол өз кезегінде болашақ маман ретінде тұлғаның дамуын қалыптасуына ықпал етеді.

Кейс әдісі – нарықтық экономикада және әлеуметтік жағдайларды суреттеу арқылы, оқу барысында қолданылатын оқыту техникасы деп түсінуге негіз бар. Жағдай (кейс) деп – ұжымдағы, қоғамдағы қандай да бір нақты шынайы жағдайдың жазбаша берілуді айтуға болады. Мысалы, кәсіпорынның құрылуы, оның дамуы, бизнестегі табыстары мен қиыншылықтары, т.б. Білім алушылар ұсынылған жағдайды талдап, мәселенің маңызын түсіндіріп, шешу жолдарын көрсетуді және олардың ішінен ең тиімдісін таңдап алулары тиіс. Осы талдау барысында білім алушылар, өздерінің алған білімдерін ұтымды пайдалана алады. Ал ұстаздың міндеті, осы кейс әдісін қолдану барысында, оқушылардың белсенділігін бақылап, барлығының қатысуын қадағалауы керек. Сонымен қатар, білім алушылардың талдауына берілетін кейстің түсінікті және пән тақырыптарына сай болуы өте маңызды. Кейс әдісі, оқытудың басқа технологияларына қарағанда күрделі жүйе. Кейс әдісін қолдану барысында

оқытушының іс - әрекеті екі кезеңнен тұрады.

1. Кейс (жағдай) таңдап алу және сұрақтар құрауға арналған шығармашылық жұмыс:

- жағдайларды тақырыпқа сәйкес таңдап алу;
- мақсат пен міндетті анықтау;
- жағдайды құрастыру және суреттеу.

2. Оқытушының іс-әрекеті. Сыныпта кейс әдісін қолдану кезеңі:

- кейске кіріспе;
- жағдайдың талдануы (шағын топтарда);
- пікірталас;
- қортынды шығару. Экономикалық пәндерді оқыту барысында сабақтың

мазмұнына, психологиялық ерекшеліктеріне қараудың маңызы өте зор.

Кейс құрылымына қарай келесідей жіктеледі:

- Құрылымдалған кейстер – нақты сандар мен деректер бар жағдайды қысқа және нақты баяндау;

- Құрылымсыз кейстер – көп мәліметтер бар материал болып табылады және ойлау стилі мен жылдамдығын бағалауға, ойлау жылдамдығын дамытуға бағытталған.

Көлемі бойынша:

Толық кейстер (20-25 бет) – бірнеше күнге созылатын ұжымдық жұмыс;

Қысқа кейстер (3-5 бет) – сабақ үстінде жасалады және жалпы тақыланады;

Мини-кейстер (1-2 бет) – қысқа кейстер сияқты сабақ үстінде жасалады және теорияны иллюстрациялау түрінде жүреді.

Мұғалімнің басты міндеті – кейсті әзірлеу барысында проблемалық жағдай модельделетін және білім алушылардың меңгеруі қажет білім, білік және дағды кешені көрініс беретін тиісті материалды таңдау.

Кейс технологияның проблемалық оқытудан айырмашылығы неде? Кейс-әдістің ерекшелігі – нақты өмірде болатын фактілер негізінде проблемалық жағдайды жасау. Кейс білім алушыларға ашық түрде проблеманы ұсынбайды, ал білім беру процесіне қатысушылар оны кейс сипаттамасындағы ақпараттан табулары тиіс.

Кейстегі мәселе бір мағынада шешілмейді; әдістің мәні бұрын жасалған өлшемдерге сәйкес неғұрлым орынды шешімді таңдау және оны іске асырудың практикалық моделін әзірлеу үшін көптеген балама нұсқалардан тұрады [13]. Кейс әдісін қолдану барысындағы мұғалімнің және білім алушылардың әрекеті төмендегі кестеде ұсынылған (1-кесте).

1-кесте – Мұғалімнің және білім алушының іс-әрекеттері

Жұмыс барысы	Мұғалімнің әрекеті	Оқушының әрекеті
Сабаққа дейін	1. Кейсті таңдайды 2. Оқушының дайындығы үшін негізгі және көмекші құралдарды дайындайды 3. Сабақтың сценарийін жасайды	1. Кейсті және тізімді алады 2. Сабаққа жеке өз бетінше дайындалады

Сабақ кезінде	1. Кейстің алдын ала талдауын жасайды. 2. Топты топшаларға бөледі. 3. Топшалардағы талқылауға басшылық жасап, қажетті мәліметтерді береді.	1. Кейсті түсіну үшін сұрақтар қояды. 2. Өзгелердің пікірін тыңдай отырып, проблеманы шешу мәселесін қарастырады.
Сабақтан соң	1. Оқушылардың жұмысын бағалайды 2. Қабылдаған шешімдер мен қойылған сұрақтарды бағалайды.	1. Берілген форма бойынша жазбаша есеп дайындайды.

Кейс-технологияны жаңа тақырыптар өткенде де, қайталау кезінде қолдануға болады.

Кейстің мазмұнына қойылатын талаптар:

1. Нақты өмірде орын алатын нақты жағдай қарастырылады (негізгі жағдайлар, фактілер).

2. Ақпарат толық емес, яғни бағдарлы сипатта да берілуі мүмкін.

3. Кейсті шын мәнінде орын алуы мүмкін деректермен толықтыру мүмкін.

Кейс-әдістен кейінгі күтілетін нәтижелер:

Оқуда:

1. Жаңа ақпаратты меңгеру

2. Деректерді жинау әдісін игеру

3. Талдау әдісін меңгеру

4. Мәтінмен жұмыс істей білу шеберлігі

5. Теориялық және практикалық білімнің арақатынасы

Мұғалімнің кейс-технологиядағы іс-әрекеті:

1) кейс жасау;

2) білім алушыларды шағын топтарға бөлу (4-6 адам);

3) білім алушыларды мәселені шешу жағдайларымен, жүйесімен, тапсырмаларды орындау мерзімдерімен таныстыру;

4) шағын топтарда шешімдер қабылдауды ұйымдастыру;

5) жалпы пікірталасты ұйымдастыру;

6) мұғалімнің кіріспе сөз сөйлеуі, ситуациялық жағдайды талдау;

7) білім алушыларды бағалау.

Білім алушының кейспен жұмысын бірнеше кезеңге бөлуге болады:

1 кезең – жағдайлармен, оның ерекшеліктерімен танысу;

2 кезең – негізгі проблеманы (проблемаларды) бөлу),

3 кезең – «ми шабуылына арналған тұжырымдамаларды немесе тақырыптарды ұсыну»;

4 кезең – қандай да бір шешімді қабылдау салдарын талдау;

5 кезең – кейс шешімі – әрекеттер тізбегінің бір немесе бірнеше нұсқаларын ұсыну.

Кейстердің артықшылығы теория мен тәжірибені оңтайлы үйлестіру мүмкіндігі болып табылады, бұл мамандық таңдауда да өте маңызды болып табылады.

Кейстер әдісі жағдайды талдау, баламаларды бағалау, оңтайлы нұсқаны таңдау және оны жүзеге асыруды жоспарлау біліктілігінің дамуына ықпал етеді. Егер оқу барысында мұндай тәсіл тұрақты қолданылса, онда білім алушыда практикалық міндеттерді шешудің тұрақты дағдысы қалыптасады.

CASE STUDY әдісі бойынша қалыптасатын дағдылар:

1. Аналитикалық дағдылар. Оларға: деректердің мәліметтерден айыру шеберлігі, маңызды және маңызды емес ақпараттарды айыра білу, талдау, елестету және оларға қол жеткізу, жіберіп алған ақпараттарды тауып, оларды қалпына келтіру шеберлігі және т.б. жатқызуға болады. Нақты және логикалық ойлау қабілеті. Бұл әсіресе, ақпарат сапасы төмен болған жағдайда өте маңызды.

2. Тәжірибелік дағдылар. Кейсте көрсетілген нақты жағдайларымен салыстырғанда мәселенің күрделілігі төмен деңгейі экономикалық теорияларда, әдістер мен принциптерде қолданылатын тәжірибе дағдыларын жүйелеуге мүмкіндік береді.

3. Шығармашылық дағдылар. Ережеге сай жалғыз CASE-пен мәселе шешілмейді. Мұнда, логикалық жолмен шешілмейтін, альтернативті шешу генерациясының шығармашылық дағдылары өте маңызды.

4. Коммуникативті дағдылар. Оған: дискуссияны жүргізу шеберлігі, қатысушылардың көзін жеткізу. Көрнекі материалды және басқа қажетті ақпараттар мен құралдарды қолдану – топтарға бірлесу, өз көзқарасын қорғау, оппоненттердің көзін жеткізу, қысқа нақты есеп даярлау.

5. Әлеуметтік дағдылар. Мұнда мәселені талқылау барысында CASE-те нақты: адамдардың өзін - өзі бағалау тәртібі, тыңдай білу, дискуссияны қолдау немесе қарама-қарсы көзқарасты дәлелдеу, яғни, өзін-өзі ұстау және т.б. сынды әлеуметтік дағдылар қалыптасады.

6. Өзіндік саралау. Яғни, пікірталас кезінде келіспеушілік басқалардың және өзінің пікірін жете түсінуге және талдауға септігін тигізеді. Мұнда, туындаған моральдық және этикалық мәселелер оларды шешудің әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру талап етіледі.

Кейс әдісін қолдану тек оқытумен ғана шектелмейді, бұл әдіс зерттеу әдісі ретінде де белсенді қолданылады. Сонымен қатар, оқудағы оқу, білім және ізденіс мазмұнын біріктіру арқылы оқытушының кәсіптік құзыреттілігін жоғарылатудың нақты тәсілдерінің бірі.

Бұл әдістің тиімділігі, ол басқа оқу әдістерімен оңай байланысады.

Кейс-әдісте қолданылатын негізгі ұғымдар «жағдай» және «анализ», сонымен қоса олардан туатын – «жағдайды талдау» ұғымдары болып табылады.

Оқытуды ұйымдастыру әдістері жүйесіндегі кейс әдісі:

Кейс әдісінің маңызды ерекшелігі, оның басқа әртүрлі оқыту әдістерімен тиімді үйлесуі болып табылады. Кестеде кейспен жұмысты ұйымдастыруда әртүрлі әдістермен үйлесу мүмкіндіктері берілген.

Кейс-әдісімен үйлескен әдіс
Үлгілеу
Жүйелі талдау

Оның кейс-әдістегі ролінің сипаты
Жағдайдың үлгісін құру
Жүйелік ұсыныс және жағдайды талдау

Ойша тәжірибе	Жағдай туралы білімді ойша түрлендіру арқылы алу тәсілі.
Сипаттау әдістері	Жағдайдың сипатын құру
Проблемалық әдіс	Жағдайдың негізінде жатқан түйінді мәселені ұсыну
Жіктеу әдісі	Жағдайды құрастыратын қасиеттер, тараптардың реттелген тізімін құру
Ойын әдістері	Жағдай кейіпкерлерінің жүріс-тұрысының нұсқаларын ұсыну
«Миға шабуыл»	Жағдайға қатысты ойларды генерациялау
Пікірталас	Түйінді мәселе және оны шешу жолдары жайлы көзқарастармен алмасу

Жаңартылған мазмұндағы жалпы орта білім беру деңгейінің 10-сыныптарына арналған «География» пәнінің оқу бағдарламасындағы оқу мақсаты: 10.3.2.3 - геосфералардың ластану деңгейін анықтап, себеп-салдарын зерттеу.

Білім алушылар, геосфералардың ластану деңгейін анықтайды, себеп-салдарын зерттейді. «Кейс-стади» әдісін пайдаланып, мәтінмен/қосымша ресурстармен жұмыс жасайды.

Проблемалық лекция білім алушылардың дербес шығармашылық жұмысын бақылау сұрақтары, қарастырылатын материалды талқылау және басқа да тәсілдер шынымен қамтылған жағдайда пайдалы болады. Білім алушыларды әртүрлі деңгейде қатыстыра отырып, оқу проблемаларын қалыптастыру және шешу проблемалық лекцияның айқындаушы нышаны болып табылады.

Талқылауға арналған сұрақтар мен тақырыптар тізімінің (және олардың мерзімдік тәртібі) болуын; лекция барысында қарастырылатын материалды көрнекі бейнелейтін фактографикалық деректердің болуын, т.б. Бұндай жолды шешу үшін әртүрлі білім көздерін қосымша материалдар, оқулық мазмұнын, карта, сурет пайдаланылады. Проблемалық ситуация оқушының ақыл-ой әрекетін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады, онда салыстыру, іздестіру тәсілдерін пайдалануды қажет етеді. География сабағын өтуде салыстыру тәсілдерін қолдану бірінші жолға қойылады.

Ойын технологиялары:

- іскерлік ойындар, бір сабақтың немесе бірнеше сабақтың уақытын алуы мүмкін;

- дидактикалық ойындар;

- логикалық ойындар;

- рөлдік ойындар;

- ойын тапсырмаларын қолдана отырып оқу процесін ойын түрінде ұйымдастыру (жарыс-сабақ, конкурс-сабақ, саяхат-сабақ, КВН-сабақ);

- ойынды сабақтың белгілі бір кезеңінде қолдану;

- әртүрлі сыныптан тыс іс-шаралар.

Алайда ойын технологиясын сабаққа енгізбестен бұрын мыналарды

анықтап алу қажет:

- қандай оқу материалын ойын технологиясын қолдана отырып меңгерген мақсатқа сай болады;
- ойынды пайдалану үшін оқушылар құрамы қандай болуы тиіс;
- ойынды оқытудың басқа тәсілдерімен қалай байланыстыруға болады;
- ойынды пайдалану үшін оқу жоспарынан уақытты қалай табу керек;
- нақты бір оқу тақырыбы үшін қандай ойын технологиясын қолданған тиімді болады.

Іскерлік ойын – бұл туындаған проблемаларды зерттеу және шешу мақсатында шартты жағдаяттардағы әлеуметтік-экономикалық жүйелер мен адамдардың кәсіби іс-әрекетін басқару үдерісіне еліктеуші модельдеу.

Дидактикалық ойындар – шығармашылық кәсіби ойды дамыту құралы, оның барысында адам ерекше жағдаяттарды талдау және өзіне таңсық кәсіби міндеттерді атқару қабілетіне ие болады [14].

Іскерлік ойын нақты бір өндіріс шарттарын, жұмыс істеушілердің (мамандар) іс-әрекеті мен қатынастарын бейнелейді. Оған қатысушылар бірінші орынға ойын мақсатын емес, танымдық мақсатты қоюы тиіс. Қатысушылардың ойын ережелерін орындауы және кәсіби нормаларды ұстануы – әркімге берілген роль аясындағы дербес және ортақ қабылданған шешімдер үшін қажетті алғышарт. Қатысушылар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, проблемалық жағдаяттарды тудырады, ойнайды және шешеді. Іскерлік ойынның міндетті белгілері:

- әлеуметтік-экономикалық не әлеуметтік-психологиялық жүйені басқаруда проблеманың болуы;
- бүкіл ойын ұжымында ортақ мақсаттардың болуы;
- әртүрлі рольдердің болуы және осыған сәйкес осы рольдерді орындайтын қатысушылардың мүдделерінің айырмашылығы (қарама-қайшылығы);
- жүйені толық нысандандырудың мүмкін еместігі, жағдайдың тұрлаусыздығы, көптеген факторлардың ықтималдық сипатын ескеру және осының нәтижесінде қарастырылатын үдерістің ойындық еліктеу моделінің болуы;
- шынайы не шартты уақыт факторының болуы;
- жағдайдың өзгеру қарқындылығы және өткен уақыт сәттеріндегі оқушылардың шешімдеріне тәуелді болып, кейінгі уақыттағы жағдайды өзгертуге әсер ететін кері байланыстың болуы, яғни «шешімдер тізбегінің» болуы;
- ойын іс-әрекетінің нәтижелерін бағалау жүйесінің болуы;
- ойын ұжымының іс-әрекеттегі ортақ мақсаты, ортақ нәтижесіне қол жеткізуде әрбір қатысушының жеке үлесіне әділ баға беретін қатысушыларды ынталандыру жүйесінің болуы;
- шешімдердің көп баламалылығы;
- іскерлік ойынды ең аз көлемде міндетті қажетті және жеткілікті құжаттамамен қамтамасыз ету;
- басқарылатын эмоциялық зейіннің болуы.

Олардың тиімді қолданылу саласы айтарлықтай кең: оқу іс-әрекетінен бастап шынайы іс-әрекетте басқарушы шешімдерді эксперименталдық апробациялауға дейін. Іскерлік ойындарды өткізудің негізгі мақсаты – шынайы өмірге жақын шарттарда шешім қабылдау тәжірибесін беру.

Рольдерді ойнау – келесі негізгі нышандар арқылы сипатталатын ойындық оқыту әдісі:

- кәсіби іс-әрекет саласында проблема не міндеттің болуы және оны шешуге қатысушылар арасында рольдерді бөлу (мысалы: рольдерді ойнау әдісі арқылы өндірістік жиынды ойнауға болады);

- ойын сабағына қатысушылардың әдетте талқылау жүргізу арқылы өзара әрекеттесуі. Әрбір қатысушы талқылау барысында басқа қатысушылардың пікірімен келісуі не келіспеуі мүмкін;

- сабақ барысында мұғалімнің түзетуші шарттарды енгізуі. Мысалы: мұғалім талқылауды тоқтатып, қойылған міндетті шешуде ескерілуі қажет кейбір жаңа мәліметтерді жеткізуіне, талқылауды басқа арнаға бағыттауына, т.б. болады;

- мұғалімнің талқылау нәтижелерін бағалауы және қорытынды жасауы.

Нақты жағдаяттарды талдау танымдық іс-әрекетті ұйымдастырудың ең тиімді және кең таралған әдістерінің бірі болып табылады және нақты жағдай мен практикалық шешім қабылдау барысында туындаған жағдаяттың тыңдаушылар тарапынан талдануын талап етеді.

Көбіне география сабағында ойын жаттығулары аукцион-конкурсы; жобалар конкурсы; сөзжұмбақтар конкурсы; марафон конкурсы; әртүрлі географиялық викториналар, зерделілер сайысы өткізіледі.

Еліктеу жаттығуы жағдаяттық әдіске тән белгілерге ұқсас нышандармен сипатталады. Еліктеу жаттығуының ерекше белгісі – проблеманың мұғалімге (алайда оқушыларға емес) алдын ала белгілі дұрыс не ең жақсы (оңтайлы) шешімінің болуы. Сондықтан еліктеу жаттығуы case study әдісіне қарағанда қарапайымдау болады, ал нәтижесі белгілі бір мағынада бағдарламаланған.

Көбінесе мұнда сабақтарға дайындалу және өткізу барысында ұзақ мерзімді және терең зерттеулер не жобалау-құрастыру жұмыстарының қажеті жоқ, сабақтардың өздері салыстырмалы түрде қысқа және қалыпты кестеге оңай сыйғызылады. Еліктеу жаттығуының мысалы – қандай да бір заң ережелері, ережелер, әдістер, нұсқаулықтар туралы білімді тексеру, мысалы: төтенше жағдай орын алған жағдайдағы әрекеттер, мемлекеттік және муниципалдық басқару органдарындағы азаматтардың өтініштерімен жұмыс, бухгалтерлік, статистикалық есеп формаларын толтыру, т.б. Проблемалық лекцияның әдістемелік жасақтамасына жатқызуға болады.

Жағдаят – бұл іс жүзінде орын алған қандай да бір құбылысты айқындайтын фактілер мен деректердің жиынтығы. Бұл жағдайда басқару саласына тән кез-келген жағдаят талдау мен оқыту нысаны бола алады. Жағдаяттың талдау материалынан бөлек шешуді талап ететін проблемалардан да тұратын жағдайы болады. Бұл әдіске келесі негізгі белгілер тән:

- берілген уақыт сәтіне арналған нақты жағдаяттың болуы;
- сайысушы топтармен не жеке тұлғалармен жағдаяттарды шешу

жолдарын әзірлеу;

- алдын ала ықтимал рецензиялау арқылы жағдаяттарды шешудің әзірленген нұсқаларын талқылау, оларды бұқаралық қорғау, т.б.;
- сабақ жүргізетін мұғалімнің қорытынды жасауы және нәтижелерді бағалауы. Жағдаятты талдау және шешу қарастыру әдісі арқылы жүзеге асырылады.

Нақты жағдаяттар әдісінің аталған нышандары оны тиімді қолдану саласын айқындайды. Әдетте статикалық жағдайдағы жеке ұйымдастырушылық, экономикалық не басқарушылық міндет қарастырылған жағдайларда аса орынды болатыны анық. Ықтимал шешу жолдары сандық не сарапшылық тұрғыдан бағалануы мүмкін, бұл аяғында олардың арасындағы ең орындыларын қабылдауға мүмкіндік береді. Әдетте ең жақсы жолы алдын ала бекітілген дұрыс және айқын шешім болмайды, сабаққа қатысушылар ұсынған материалдарды ескере отырып, жетекші тарапынан қалыптасады.

Оқу үдерісіндегі міндеттеріне қарай жағдаяттардың төрт түрін ажыратамыз: проблемалық жағдаят, бағалау жағдаяты, иллюстрациялы жағдаят, жаттығу жағдаяты.

Проблемалық жағдаят шынайы өмірдегі факторлардың белгілі бір үйлесімін білдіреді. Қатысушылар шешім табуға тырысатын не шешімнің мүмкін еместігі туралы тұжырымға келетін басты тұлғалар болып табылады.

Бағалау жағдаяты шығу жолы айтарлықтай дәрежеде табылған жағдайды сипаттайды. Сонымен қатар бұрын қабылданған шешімдерге сыни талдау жүргізіледі. Болған оқиғаға қатысты себепті қорытынды жасалады. Тыңдаушылардың ұстанымы – іс жүзінде бейтарап бақылаушының көзқарасы.

Иллюстрациялы жағдаят негізгі тақырыпқа қатысы бар және мұғалім ұсынған қандай да бір күрделі рәсім не жағдаятты білдіреді. Ол пайымдаудағы дербестікті аз деңгейде ынталандырады. Бұлар – ұсынылатын мәнді түсіндіретін мысалдар, алайда оларға қатысты сұрақ не келісім білдіруге болады, онда иллюстрациялы жағдаят бағалау жағдаятына ауысады.

Жаттығу жағдаяты бұрын қабылданған қағидаларды қарастырады және қойылған мәселелердің айқын және даусыз шешімдерін талап етеді. Жаттығу жағдаяттары зерттелетін мәселеге қатысты деректерді өңдеу не табудағы оқушылардың белгілі дағдыларын (іскерліктерін) дамытуы мүмкін. Жаттығу жағдаяттары негізінен машықтану сипатында болады, тәжірибе жинақтауға көмектеседі [15].

Нақты жағдаяттарды талдау бойынша бірнеше жұмыс әдістері белгілі:

- сабақ жетекшісі ұсынған және қатысушыларға алдын ала зерттелген нақты жағдаятты рольмен ойнау. Мұндай сабақ проблемалық жағдаятты рольдік ойынға айналдыруы мүмкін;
- мұғалім ұсынған нақты жағдаятты ауызша не жазбаша ұжымдық талқылау. Бұл нақты жағдаяттың мәтіні шағын болып, оқушы оны жеңіл қабылдай алатын болса, мүмкін болады.

4. Интерактивті оқыту әдісі. Интерактивті («inter» – өзара, «act» – әрекет жасау) біреумен өзара әрекеттесу, әңгіме, диалог режимінде болу дегенді білдіреді. Басқаша айтсақ, белсенді әдістерге қарағанда интерактивті әдістер

оқушылардың мұғаліммен ғана емес, бір-бірімен кеңінен өзара әрекеттесуіне және оқыту үдерісінде оқушылардың белсенділігінің басымдылығына бағытталады. Интерактивті сабақтардағы мұғалімнің орны оқушылардың іс-әрекетін сабақ мақсаттарына жету үшін бағыттаумен шектеледі. Сонымен қатар мұғалім сабақ жоспарын (әдетте бұл – интерактивті жаттығулар мен тапсырмалар, оларды орындау барысында оқушы материалды зерделейді).

Тиісінше оқушылар орындайтын интерактивті жаттығулар мен тапсырмалар интерактивті сабақтардың негізгі құрамдас бөліктері болып табылады. Интерактивті жаттығулардың маңызды ерекшелігі – оларды орындай отырып, оқушылар бұрын оқылған материалды бекітіп қана қоймайды, жаңа материалды меңгереді.

Білім алушылар орындайтын интерактивті жаттығулар мен тапсырмалар интерактивті тәсілдердің тірегі болып табылады. Интерактивті жаттығулардың негізгі ерекшелігі – олар бұрын оқылған материалды бекітуге ғана емес, жаңа материалды меңгеруге бағытталады.

Интерактивті өзара әрекеттің басты белгілері:

Плюрализм. Бұл – қарастырылатын кез-келген проблемаға қатысты педагогикалық үдерістің әрбір қатысушысының жеке көзқарасының болу мүмкіндігі.

- Диалог. Педагог пен оқушылар арасындағы қарым-қатынас диалогы олардың бірін-бірі тыңдау және есту, бір-біріне көңіл бөлу, проблемаға қатысты өз көзқарасын, міндетті шешуде өз жолын қалыптастыру іскерліктерін талап етеді.

- Ойлау іс-әрекеті. Ол педагог пен оқушылардың белсенді ойлау іс-әрекетін ұйымдастыруда жатыр. Педагогтың оқушылардың санасына дайын білімді көшіруі емес, олардың дербес танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру.

- Мағыналы шығармашылық. Бұл – оқушылар мен педагогтың зерттелетін проблемаға қатысты өздері үшін жаңа мағынаны саналы түрде қалыптастыру үдерісі. Бұл – өмір құбылыстары мен заттарына деген жеке көзқарасын білдіру.

- Таңдау еркіндігі.

- Табыс жағдаятын қалыптастыру. Табыс жағдаятын қалыптастыру үшін басты шарттар – оқушыларды оң және оңтайлы бағалау.

- Рефлексия. Педагогикалық үдеріске қатысушылардың өз іс-әрекетін, өзара әрекеттесуін өзіндік талдауы, бағалауы.

- Сыни ойлау. Сыни ойлау маңызды дағды ретінде оқулықта берілген барлық тапсырмаларда байқалады.

- Кері байланыс ұсыну.

Қазіргі белсенді оқыту әдістері - оқушылардың ойлауын жандандыруға бағытталған, оқу үдерісінің интерактивтілік, ынталандыру және эмоциялық қабылдаудың жоғары дәрежесімен сипатталатын және:

- оқушылардың танымдық және шығармашылық іс-әрекетін жандандырып дамытуға;
- оқу үдерісінің нәтижелілігін жоғарылатуға;
- кәсіби құзіреттіліктерді, әсіресе ұжымдық жұмысты ұйымдастыру

және атқаруда қалыптастыру және бағалауға мүмкіндік беретін әдістер.

Заманауи білім беру технологияларының бөлінбес және маңызды құрамдас бөлшегі ретінде белсенді оқыту әдістерін қолдану мұғалімдер мен оқу үдерісін ұйымдастырушыларда арнайы білім мен практикалық тәсілдердің қалыптасу қажеттілігін тудырады, бұл осы басылымның мақсаты болып табылады.

Қазіргі кезде интерактивті әдістердің ауқымы кең, олардың арасындағы келесі тәсілдерді қарастырамыз:

1) Ми шабуылы не ми қамалы – проблеманы шешу үшін идеяларды ұжыммен қалыптастыру және оларды конструктивті түрде ойластыру әдісі.

Ми шабуылы барысында проблеманы шешу уақыт тұрғысынан үш кезеңге бөлінеді:

- идеяларды кездейсоқ қалыптастыру сеансы;
- ең үздік идеяларды іріктеу мақсатында ұсынылған идеяларды конструктивті сынға алу және ойластыру сеансы;
- Іріктелген идеялар негізінде шешімдерді жобалау.

Мысалы: «Геоэкономика» бөлімі «Геоэкономиканың зерттеу пәні мен өзектілігі» тақырыбының оқу мақсаты: 10.4.1.1 - геоэкономика бағытының мақсаты мен міндеттерін түсіндіру. геоэкономиканың қандай бағыттары болуы мүмкін? Ол бағыттар қандай мақсатты көздеуі мүмкін? тәрізді сұрақтар арқылы миға шабуыл әдісін қолдануға болады.

Оқу мақсаты: 10.4.1.2 - геоэкономиканың негізгі категорияларын түсіндіру.

Миға шабуыл: геоэкономиканың қандай категориялары бар? не себепті бір категориялар негізгілер санатына жатады?

Оқу мақсаты: 10.4.1.3 - геоэкономика мен экономикалық география арасындағы айырмашылықтарды анықтау.

Миға шабуыл: геоэкономика мен экономикалық арасында қандай айырмашылық бар? Балалар өз ойларын дәлелдеулері тиіс.

Кластерлер (ағл. Cluster - «жүзімнің шоқтары» деген мағынада) – идея мен ақпараттардың арасындағы байланыстарды айқындауға арналған жазба кестелер. Мұнда негізгі тақырып (тірек сөз, басты идея) тақтаның (дәптердің) ортасына шеңберге жазылады да, одан туындайтын тақырыпшаларды студенттер оның жан-жағына жазып, шеңберлеп бір-біріне қосады да, өз-ара байланыстары туралы әңгімелейді. Кластерлер білім алушының жеке орындауынан басталып, одан кейін жұмыс жұпта немесе шағын топта (4-6 адам) жалғасады.

Мысалы, ең алдымен тақтаның ортасындағы дөңгелекке немесе дәптердің ортасына сөз не сөйлем жазу сұралады. Мысалы, «Геосаясат» деген сөз. Сосын «Геосаясат дегенді қалай түсінесіңдер?» деген сұрақ тастауға болады. Ол сөзді оң жағына дөңгелекшенің ішіне жазып негізгі сөзбен екеуінің арасын тіке сызықпен қосамыз. Енді біз оқушыларды өз көзқарастарын айтуға шақырамыз. Бұл пікірлерді «Геосаясат дегенді қалай түсінесіңдер?» деген дөңгелектің айналасына топтастырып, жаңа дөңгелектерге жазып онымен қосуларын сұраймыз. Егер білім алушы «бір мақсатқа жету үшін қолданылатын әдіс» десе,

«әдіс» деген сөз жаңа дөңгелекшеге жазылады. «Бір мақсатқа жету үшін билікті тудыру және оны сақтауды бейнелеу үшін қолданылатын әдіс» деген пікір айтылса «әдіс» сөзінің маңайына серік-сөздер (билік, сақтау) жазылады. Білім алушылар кластерді орналастырып болған соң, олардан қай жерде ақпарат аз екенін көрсетуді сұраймыз. Егер олар бір нәрсеге күдіктенсе, сол жерге үлкен сұрақ белгісін қою керек. Содан соң ненің дұрыс болғанын, қай жері дұрыс емес екенін, қандай тұстары анықталды соған көңіл бөлуін сұраймыз. Мұндай кластерді тақырыпты қорытындылау бөлімінде рефлексия түрінде беруге болады, сонда оқушының тақырыпты қалай меңгергендіктері байқалады.

Пазл (ағл. puzzle) – тең емес бөліктерден сурет құрастыратын балалар ойыны.

Бұл әдіс бойынша тапсырмалардың орындалуын ойын түрінде өткізуге болады. оқыту барысында өтілген материал карточкаларға жазылады, бірақ әрбір карточкада келесісін іздеуге бағытталған мәлімет болуы тиіс.

География сабағанда картамен жұмыс жасағанда, теоремаларды, анықтамаларды бекітуде, қайталау сабақтарында қолдануға болады, ол жеке не топтық жұмыс болуы да мүмкін. Мысалы, «Тізбектің шегі» тақырыбында дәріс сабағының рефлексия бөлімінде «Пазл» ойынын жүргізуге болады. Білім алушыларға бір тапсырманың өзін үш карточка арқылы беруге болады. 1-ші карточкада – анықтама берілсе; 2-ші карточкада – материктің бейнесі бөлшектеліп; 3-ші карточкада – осы материкті айқындайтын белгілер (мекендейтін жануарлар, ірі өзендерінің атау т.б.) арқылы қысқа жазылуы.

Шығармашылық тапсырма беру кезінде мұғалім сабақ соңында интеллект-карта үлгілерін көрсете алады. Мұндай тапсырма қазақстандық мұғалімдер үшін жеткілікті деңгейде таныс және кәсіби лексикада көбінесе «кластер» ретінде қолданылады. Оқушылардың назарын оқулықтың тиісті параграфында интеллект-карталарды құрастыру жөніндегі нұсқаулар мен графикалық материалдың осы түрінің шартты мысалы берілгеніне аудару қажет.

Интерактивті әдістің негізін интерактивті жаттығулар мен тапсырмалар құрайды. Интерактивті жаттығулар мен тапсырмалардың әдеттегілерден басты айырмашылығы олар меңгерілген материалды тек бекітуге ғана емес, жаңаны оқып-үйренуге бағытталған.

Тренинг (ағылш. «to train» - оқыту, жаттықтыру). Егер оқыту интерактивті жүргізілсе, яғни ақпарат ала отырып түсініксіз сәттерді талқылауға, сұрақ қоюға мүмкіндік алса берілген ақпаратты тез меңгереді және алған білімдерін бекіте отырып, мінез-құлық дағдылары қалыптасады.

Тренинг жүргізуге қойылатын талаптар:

- оқушылар бір-біріне бетпе-бет отыратындай етіп айналдыра орындықтар қоюға мүмкіндігі бар кең бөлме (бұл жағдайда еркін пікір алмасуға, жаттығулар мен серігу кезеңдерін жүргізуге ыңғайлы болады. Бір-біріне сенімділік артып, қызығушылық танытады, ынталы болады);
- тренингке қатысушылар саны 20-25 адамнан аспау. «бұл сенім атмосферасын туғызатын және барлық қатысушылардың назарын тұрақты аударуға мүмкіндік беретін қатысушылар саны) [14];

- бүкіл тренинг бойында достық көзқарастағы сенімді атмосфераны жасау және қолдау;
- тренингке қатысушыларды марапаттап отыру және барлығының оған қатысуын қадағалау;
- оқытушы-жаттықтырушы өз пікірін ұсынбай-ақ қатысушыларды сабақтың мақсатын орындауға жетелеу керек;
- оқытушы-жаттықтырушы әрбір жаттығудың уақыт шеңберін сақтау керек;
- тренингтің бірінші сабағында «танысу» жаттығуы өткізіледі және «келісім» (топтық жұмыс ережесі) қабылданады;
- теориялық жадығат пен интерактивті жаттығулардың, серігудің арасында сабақтастық болуы керек;
- кез-келген тренинг сабақ басталарда сол сабақтың мақсаты мен міндеттерін айту, ал соңында қортындылау;
- кез-келген тренингке қандай мақсат қойылса да, әрдайым танысу мен жұмыс ережесін жасаудан бастау.

«Даналық ағашы» әдісі:

Ойынның шарты: әр оқушы тақырып бойынша бір сұрақтан жазып сандықшаға салады, әр оқушы бір бірден алып жауап беру тиіс.

«INSERT» әдісі тақырыпты оқып, белгілер қою: «v» - бұрын білгені, «+» бүгінгі білгені, «?» - қызық болғаны (ұнағаны), «!» - мәтіндегі түсінбегені бойынша белгілер қояды [16].

Белгі қойып оқу (INSERT-Interactive Noting System for Effective Reading and Thinkeng– тиімді ойлау мен оқуға арналған белілеудің интербелсенді жүйесі) – жаңа мәліметті игерудің интербелсенді тәсілі. Оқушы сабақты тыңдағанда жекелей кестені толтырып отыруы тиіс:

бірінші («қанатша») бағанға оқушы сабақта кездестірген өздерінің бұрыннан білетін таныс мәліметтерді келтіреді.

Екінші («плюс») бағанға оқушы осы сабақта өздері үшін жаңа болып табылатын ақпаратты жазады.

Үшінші («минус») бағанға осы сабақта келтірілген қандай ақпараттың олардың бұрыннан білетініне қайшы келгенін жазады.

Төртінші («мен») бағанға тақырыптың оқушыға қалай септік тигізіп, қандай пайда келтіретіндігін жазады.

Сабақтың әр бөлігінен кейін оқушылар өз кестелерін салыстырып, өзара талқылау жүргізіп отырады. Ал оқытушы бұл тәсілді шығармашылық түрғыдан қарастырып, оған өзгертулер енгізуіне болады [16].

Мысалы, тақырыбы бойынша оқушылар келесі түрдегі кестені толтырады:

V + мен

«Бұрыннан білемін»	«Жаңа ақпарат»	«Менің ойлағанымға қайшы, кереғар»	«Қайда қолдана аламын»
--------------------	----------------	------------------------------------	------------------------

Инфографика. Мәтін мен графиканың кез-келген тіркесімін, ақпарат, деректер мен білімді жеткізудің графикалық тәсілін инфографика деп атауға

болады. Күрделі ақпаратты жылдам және анық ұсыну қажет болған кезде қолданылады. Алайда инфографиканы пайдаланып қана қоймай, құру да керек – бұл кез-келген істе табыс үшін пайдалы.

Инфографика ерекшеліктері: ұсынылатын ақпаратпен ассоциативті жағынан байланысқан не ұсынылатын деректердегі өзгеріс бағыттарының графикалық бейнесі болып табылатын графикалық нысандар, көрнекі көрсетілім, тақырыпты анық және ойластырып ұсыну.

Инфографика табысының құрамдас бөліктері: тартымды, түсінікті тақырып, байсалды, әдемі, тиімді дизайн, сандар толық мағлұмат бере алады, ішкі тұтастық, эмоционалды түстер, сапалы диаграммалар, масштаб таңдау, қызықты фактілерді таңдау, визуализация, қарапайымдылық, дерек көздерінің беделділігі және дәйектілігі.

Инфографиканың кейбір категориялары:

- Суреттегі сандар: сандық деректерді анағұрлым түсінікті етуге мүмкіндік беретін ең кең тараған категория,

- Кеңейтілген тізім: статистикалық деректер, уақыт желісі, қарапайым фактілер жиынтығы бейнеленуі мүмкін,

- Үдеріс және перспектива: күрделі үдерісті бейнелеу не кейбір перспективаны ұсыну үшін қолданылады. Сандық деректерден құрылмауы да мүмкін [17].

Бейнелеу тәсіліне қарай инфографика келесі түрлерге бөлінеді:

- Статикалық инфографика – анимация элементтері жоқ жеке суреттер;
- Динамикалық инфографика – анимацияланған элементтері бар инфографика. Бейнеинфографика, анимацияланған суреттер, презентациялар динамикалық инфографиканың негізгі ішкі түрлері болып табылады.

Мысалы: «Елтану» бөлімі.

Топпен жұмыс. Осы бөлімнің тақырыптары бойынша инфографика құрыңдар. Әр топ бір тақырыпшаны таңдайды.

Инфографика түсіндіру арқылы бүкіл сыныпқа ұсынылуы тиіс. Өз инфографикаларыңның презентациясы барысында негізгі назарды тақырыптың ашылуына аударыңдар.

Инфографиканы қалай құрастыруға болады?

Әдетте жазатын тақырыппен байланысты жақсы бір идея туралы ойланыңдар. Қызықты фактілер мен статистика іздестіріңдер. Нақты және маңызды дәйектер дайындаңдар. Қорытынды жасаңдар.

Өз деректеріңді ұсынудың ең сәйкес келетін форматын ойластырыңдар. Инфографика көп түрлі форматтарда болады, сондықтан өз статистикаларыңды қалай көрсеткілерің келетінін ойластырыңдар: бұл уақыт шкаласы, қозғалмалы сызба, түсініктемелері бар карта, график, диаграмма, қандай да бір құбылыстарды көлемі және құндылығына қарай салғастыру болуы мүмкін.

Негізгі тұстарды жылдам жеткізуді мақсат етіп қойыңдар. Жеңілдетіңдер! Бір суретте тым көп ақпарат ұсынбаңдар.

Сай келетін және назар аудартатын түс тәсімін анықтап алыңдар.

Инфографикаларыңдағы фактілер арасындағы байланысты анықтаңдар.

Инфографиканы табысты құрудың үш басты сатысы бар:

1) қандай ақпарат түрінің ұсынылатынын анық түсіну: кеңістік, хронологиялық, сандық не аралас комбинациялар;

2) ақпараттың тиісті бейнесін біртұтас, яғни карталар, сызбалар бен диаграммалар жиынтығынан үлкен түрінде түсіну;

3) қажетті презентация типін таңдап алу – статикалық, динамикалық не интерактивті.

Саралап оқыту әдісі

География пәнін оқытуда білім алушылардың деңгейлерін анықтау және оқу сапасын жоғары деңгейге көтеру мақсатында деңгейлеп саралап оқыту тиімді әдістердің бірі болып табылады.

Саралап оқыту әдісі мынадай факторларға байланысты туындайды. Балалар әртүрлі мүмкіндіктермен туылады. Әр балада өзіндік қабілеті, темпераменті, мінез-құлқы, ерік-жігері бар. Бұл ерекшеліктер дамиды, өзгереді, түзетуге келеді. Саралау әдісінде оқушылардың жеке айырмашылықтары есепке алынуы тиіс.

Саралаудың мынадай түрлері бар:

Мазмұны бойынша саралау – ақпарат алу.

Оқу стилі бойынша саралау – мазмұнды қабылдау, зерттеу, ұғынуын көрсетудегі өздері ұнатқан артықшылықтарға негізделеді.

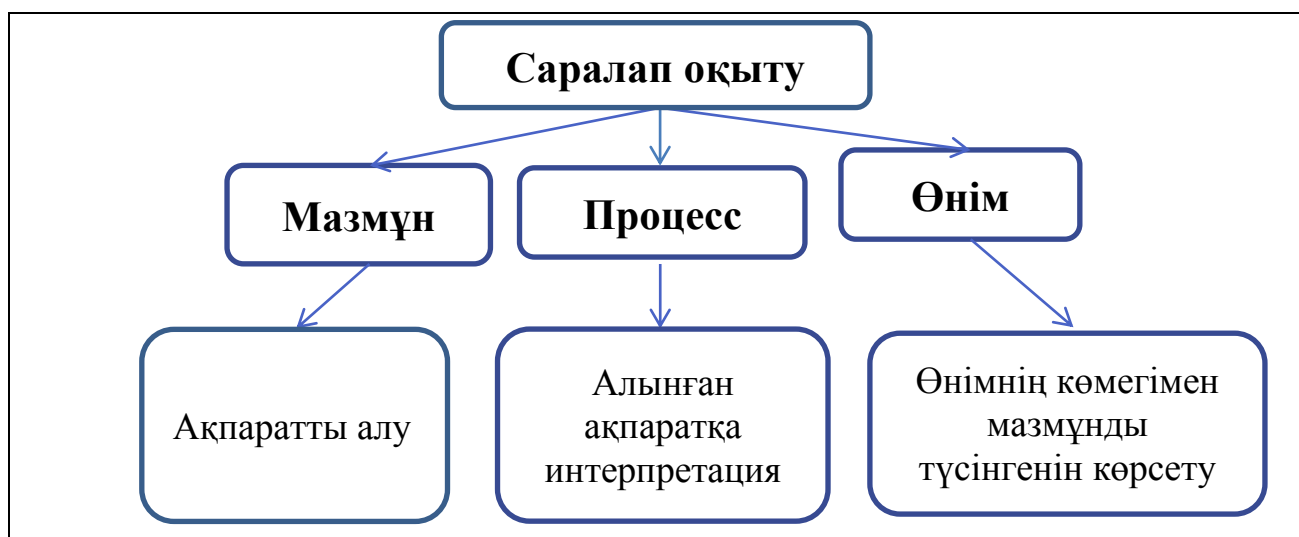
Қызығушылық бойынша саралау – оқушының назарын тартып, әуестігі мен еліктеушілігін оятады.

Білім алу деңгейі бойынша саралау – оқушылардың ағымдағы нақты білім, түсініктер мен дағдыларды меңгеру деңгейі.

Өнім бойынша саралау – өнім арқылы мазмұнды түсінуді көрсету.

Процесті саралау - алынған ақпаратты түсіндіру [18].

Саралап оқыту әдісі оқушының табысқа жетуінде, пәнге деген қызығушылығын арттыруда, жаңа білімдер алуға құлшыныс тудыруда айтарлықтай нәтиже береді. Саралап оқытудың негізгі құрылымы 10-суретте көрсетілген.

10-сызба. Саралау әдістері

Саралау әдісін жүзеге асыру жолдары:

Видео	Веб-парақша	Жазбаша есеп	Фоторепортаж
Эссе	Көрме	Карта	Презентация
Плакат	Репортаж	Көрсетілім	Сызба

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясының ұтымдылығы бұл технология оқушының да, мұғалімнің де белсенді шығармашылық қызметін дамытуға арналған. Бірінші деңгейдегі тапсырма мемлекеттік стандарттық деңгей болғандықтан мұны оқшылардың барлығы орындауға міндетті. Екінші-үшінші деңгей бірте-бірте күрделене түсетіндіктен оқушылар бұл тапсырмаларды құқылы, ал төртінші деңгей тапсырмаларын шығармашылықпен жұмыс істей алатын оқушылар ғана орындайды. Әрине, барлық оқушы 4-деңгейді түгел орындап шыға алмауы мүмкін.

Бірақ 1-2 деңгейді білім алушылардың барлығы дерлік орындай алады, ал білімді, алғыр оқушылар 3-4-деңгей тапсырмаларын орындап алға озып кетуі ықтимал. Олай болса, деңгейлеп оқыту білім алушылардың мүмкіндік және міндетті деңгейін анықтай отырып, оқу жетістіктерін, нәтижесін тексеруде ұтымды деп танылған педагогикалық әдістердің бірі ретінде қолданылады.

Білімді бақылау кезінде саралау білімді тереңдете түседі және ішкі сенімді арттырады. Әртүрлі тексеру түрлерін қолдану: өзін-өзі тексеру, өзара тексеру, тест тапсырмаларын көрсету білім деңгейіне байланысты жүргізіледі.

Сонымен, саралап оқыту – бұл мұғалімнің білім алушыларға, олардың типтік ерекшеліктерін ескере отырып, сабақтың әртүрлі кезеңдерінде тапсырмаларды саралау арқылы жүретін мақсатты қарым-қатынасы болып табылады.

Жобалау әдісі

Сабақта оқу үдерісін ұйымдастырудың маңызды әдістерінің бірі – жобалау әдісі. Бұл әдіс оқушылардың белгілі бір мәселені өз бетінше зерттеуінен тұратын оқу-танымдық іс- әрекеттер жиынтығын қамтиды.

Жобалау әдісі - бұл білім алушылар өздері ғылыми ізденетін жол. Олар оқыту жағдайын өздері қалыптастырады және дамытады. Олар әртүрлі іс-әрекеттерде өздерін сынап, өздерінің қалаулары мен мүдделерін анықтайды.

Сабақта жобалау қызметі мұғалім мен оқушының ынтымақтастығына, шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған, үздіксіз білім беру үдерісінде бағалау нысаны болып табылады, оқушылардың кәсіби-маңызды іскерліктерін ерте қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жобалау әдісі жеке тұлғаның өзіндік және шығармашылық дамуына ықпал етеді. Жоба әдісінің негізгі идеясы оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетінің белгілі бір практикалық немесе теориялық маңызы бар проблеманы шешу кезінде алынатын нәтижеге бағытталуы [19].

Жоба әдісін тәжірибеде қолдану педагогтың рөлі мен функциясының өзгеруіне әкеледі. Мұғалім өз оқушыларының танымдық іс-әрекетін ұйымдастырушы, кеңесші, серіктес болып табылады.

Жобамен жұмыс істеу барысында білім алушыларда жаңа білім мен білік тілікті арттыру талабы пайда болады. Курс бойынша жеке тақырып немесе тарау бойынша жұмыс істеу дағдыларын бекіту процесі жүреді.

Білім алушыларды оқыту барысында жобалау мен зерттеу қызметіне қойылған міндеттер мынадай болуы мүмкін:

- оқушылардың білім алуға деген қызығушылығын дамыту;
- шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру және дамыту;
- мәселені қою, оларды шешу жолдары мен тәсілдерін іздеу және табу құзыреттіліктері мен дағдыларын дамыту;
- оқытуды ынталандыру және өз бетінше іздеу үшін жағдай жасау;
- оқушылардың өз іс-әрекеттері үшін жеке (жеке) жауапкершілігінің негіздерін қалау, қабылданатын шешімдер, өзін-өзі бағалау;
- тұлғаның коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру және дамыту;
- күнделікті өмірде білімді қолдану қабілетін қалыптастыру, яғни функционалдық сауаттылықты дамыту.

Жоба тақырыптарын анықтау кезінде оқытушы мен оқушылардың біліктілігі көрінеді. Жобалық қызмет үшін өткен бөлімдер бойынша тақырыптар алуға болады.

Жобалау жұмыстарының түрлеріне: зерттеу жобасы, ақпараттық жоба, шығармашылық жоба, рөлдік ойын жобасы және т.б. жатады.

Ұзақтығына байланысты жобаларды шағын жобалар (бір сабақ, бір немесе бірнеше апта ішінде), Орта мерзімді жоба (бір немесе бірнеше ай ішінде), ұзақ мерзімді жоба (жыл бойы) болып бөлуге болады.

Жобалау әдісін пайдалануға қатысты негізгі талаптар:

- әртүрлі пәндік салалар бойынша біріккен білімді және зерттеу ізденісін талап ететін проблемалық мәселенің болуы;
- күтілетін нәтижелер іс жүзінде және танымдық маңызды болуы тиіс;
- оқушылардың өзіндік, зерттеу қызметі, зерттеу әрекеті;
- жобалық жұмыс құрылымының мазмұндылығы;
- зерттеу әдістерін қолдану [20].

Жоба барысындағы әрекеттер:

- Оқушылардың қандай да бір мәселеге немесе тақырыпқа қызығушылықтарын арттырады.
- Мұғалім жобалау жұмысының шарттарын түсіндіреді.
- Қатысушылар басты тақырыпты анықтайды.
- Сынып топтарға бөлінеді, олардың әрқайсысы тақырыпты әзірлейді, қандай да бір идеяны ұсынады.
- Сынып ең қолайлы идеяларды таңдайды.
- Жұмыс топтары құрылады, онда қатысушылар идеяларды іске асыру үшін қажетті қызмет бағыттарын анықтайды.
- Жұмыс топтары зерттеу жүргізу үшін әдістер мен құралдарды таңдайды (зерттеу жобалары) іс-қимылдың егжей-тегжейлі жоспарын (практикалық жобаларды) әзірлейді және жүзеге асырады.
- Теориялық жобаларды әзірлей отырып, топтар зерттеу жұмыстарын жүргізеді: эксперименттер, сауалнамалар, сұхбаттар, бақылау. Топтар рефераттар, хабарламалар, аудио немесе бейне материалдар түрінде жеке кезеңдерді көрсете алады.
- Жұмыс нәтижелерін жалпы қорытындыға біріктіреді.

- Зерттеу нәтижелерін таныстыруды жүзеге асырады немесе әзірленген жоспарды енгізеді.

- Жұмыс нәтижесі мен процесіне бағалау жүргізіледі.

Сын тұрғысынан ойлау

Білім алушылардың ой-өрісін, мәселелерді табу және шеше алу сияқты шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатында сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану өте жемісті нәтиже береді.

Сын тұрғысынан ойлау бақылау, тәжірибе, толғану және пайымдау нәтижесінде алынған ақпаратты ұғыну, бағалау, талдау және синтездеуде қолданылатын әдіс болып табылады, сонымен қатар ол әрекет жасауға негіз, түрткі болуы да мүмкін. Сын тұрғысынан ойлау көбінесе бір нәрсені елестетуге, баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекеттің жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерін енгізуге дайын болуды көздейді, ол ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге бейімділік пен басқаларды сын тұрғысынан ойлауға баулуды білдіреді.

Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту үшін технологияны қолданудың үш негізгі кезеңі бар: шақыру, ойлау, рефлексия.

Бірінші кезең – шақыру. Осы кезеңнен бастап әр сабақ басталады. Оның міндеттері: тақырыпты анықтау және жинақтау, зерттелетін тақырыпқа қызығушылық туғызу, оқушыларды белсенді жұмыс істеуге ынталандыру.

Екінші кезең – ойлау. Бұл кезеңде оқушылар жаңа ақпарат алады, оны түсінеді, бар білімдерімен ой түйеді.

Үшінші кезең – бұл рефлексия. Ол: тұтас түсінік, алынған ақпаратты қорыту, жаңа білімдерін, жаңа мәліметтерін беру, зерттелетін материалдарға әрбір білім алушының өз көзқарастарын қалыптастыру [21].

Сыни ойлау дағдылары келесі компоненттерді қамтиды:

- проблемаларды шешудегі басымдықтардың, иерархияның және кезектіліктің маңызын түсіну;
- тиісті ақпаратты жинау;
- белгіленбеген жорамал мен құндылықтарды мойындау;
- тілді түсіну және нақты, анық және түйсіне қолдану;
- дәлелдер мен дәйектерді бағалау, деректерді интерпретациялау;
- тұжырымдар арасындағы логикалық байланыстардың болуын (немесе болмауын) белгілеу;
- шынайы қорытындылар мен шолу жасау;
- жасалған қорытындылар мен шолуларды сараптау;
- алынған тәжірибенің негізінде ұстаным модельдерін түзету;
- күнделікті шынайы өмір тұрғысынан нақты нәрсе (құбылыстар мен т.б.) туралы бара-бар пікір қалыптастыру [22].

Төмендегі кестеде сыни ойлаудың әдістемелік әдістері ұсынылады (2-кесте).

2-кесте – Сыни ойлаудың әдістемелік әдістері

Сабақ құрылымы		
«Шақыру»	«Ойлау»	«Рефлексия»
- бар білімді жетілдіру; - жаңа ақпаратты алуға қызығушылықты ояту; - білім алушының өз жеке мақсаттарын айқындау	- жаңа ақпарат алу; - тақырыпқа қызығушылықты сақтау; - білім алушылардың мақсаттарына түзету енгізу	- рефлексия, жаңа білімнің пайда болуы; - білім алушының жаңа оқу мақсаттары; - болашақты жоспарлау

Сыни тұрғыда ойлау дайын жауаппен емес, сұрақтар мен проблемалардан басталады. Оқытудың бұл технологиясы көптеген әдістер мен тәсілдерді қамтиды. Мысалы, *INSERT* (INSERT-Interactive Noting System for Effective Reading and Thinkeng– тиімді ойлау мен оқуға арналған белілеудің интербелсенді жүйесі) әдісінде:

«INSERT» әдісі тақырыпты оқып, белгілер қояды: «v» - бұрыннан білетіндері, «+» бүгінгі сабақтан білгені, «?» - оқушы үшін қызықты болғаны, «!» - түсінбегені бойынша белгілер қояды.

Оқушы сабақты тыңдағанда жекелей кестені толтырып отыруы тиіс:

- бірінші («қанатша») бағанға оқушы сабақта кездестірген өздерінің бұрыннан білетін таныс мәліметтерді келтіреді.

- екінші («плюс») бағанға оқушы осы сабақта өздері үшін жаңа болып табылатын ақпаратты жазады.

- үшінші («минус») бағанға осы сабақта келтірілген қандай ақпараттың олардың бұрыннан білетініне қайшы келгенін жазады.

- төртінші («мен») бағанға тақырыптың оқушыға қалай септік тигізіп, қандай пайда келтіретіндігін жазады.

Сабақтың әр бөлігінен кейін білім алушылар өз кестелерін салыстырып, өзара талқылау жүргізіп отырғаны орынды. Ал мұғалім бұл тәсілді шығармашылық тұрғыдан қарастырып, оған өзгертулер енгізуіне болады [23].

Мысалы, тақырып бойынша білім алушылар келесі кестені толтырады:

«v»	«+»	«-»	«?»
«v» (иә) белгісін өзіңіз келісетін болсаңыз, қойыңыз	«+» (плюс) белгісін ақпаратты өзіңіз үшін жаңалық деп есептесеңіз, қойыңыз	«- » (минус), егер ойыңызға қайшы келсе, қойыңыз	«?» өзіңізге түсініксіз болған жағдайда қойыңыз

Бұл білім алушыға өз оқыған мәтінін түсінуіне мүмкіндік береді. Сонымен қатар, «Инсерт» технологиялық әдісі ескі ақпараттан жаңасына өтуге мүмкіндік береді. Оқылған тақырып бойынша келесідей кестені де толтыруға болады, онда «v» – жаңа ақпарат, «+» – өте құнды мәлімет, «-» – ал менде басқаша, «?» – онша түсінбедім, таңғаламын дегенді білдіреді.

3 «ГЕОГРАФИЯ» ПӘНІНЕН ҚЫСҚА МЕРЗІМДІ САБАҚ ЖОСПАРЫН ӨЗІРЛЕУ ЖӘНЕ КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Қысқа мерзімді жоспарлар «География» пәні бойынша орта мерзімді және ұзақ мерзімді жоспарлардың мақсаттарына қол жеткізуге қажетті сабақтардың мазмұнын бағдарлауға арналған нақты әдістемелік ұсынымдардан тұрады. Жоспарлаудың тәсілдерінің арасында өте тығыз байланыс бар.

Қысқа мерзімді жоспарлау (ҚМЖ) орта мерзімді және ұзақ мерзімді жоспарларда айқындалған мақсаттарға қол жеткізуге қажетті ресурстарды пайдаланудың нақты тәсілдерінен тұрады. Қысқа мерзімді жоспарлау (ҚМЖ) оқу бағдарламасын сабаққа құрылымдайтын мұғалімнің өзі жеке жүзеге асырады.

10-11-сыныптарда «География» пәнінен сабаққа қысқа мерзімді жоспар дайындамас бұрын ұзақ мерзімді жоспардағы тараулардың тоқсандық бөлінісіне мән беру ұсынылады. Себебі, ұзақ мерзімді жоспардың негізінде орта мерзімді жоспар құрылуы керек. Орта мерзімді жоспарды тарау бойынша немесе тоқсан бойынша бөліп жасауға болады. Әрбір сабақтың қысқа мерзімді жоспарын орта мерзімді жоспарға сүйеніп жасау, мұғалім үшін түпкілікті күтілетін нәтижені болжауға мүмкіндік береді. Орта мерзімді жоспардың кезеңдеріне сәйкес оқу іс-әрекетінен күтілетін нәтиже болжамдарымен оқушыларды да таныстыру, олардың білім алуындағы мақсаттарына айқындық енгізеді.

Оқу бағдарламасына қарағанда оқу жоспарлары ұсынымдық сипатта жасалады, сондықтан мұғалім өзінің әрекет түрлерін бейімдей алады, яғни білім алушылардың қызығушылықтарына, деңгейлеріне және қажеттіліктері мен жас ерекшеліктеріне қарай өзінің баламалы ресурстарын іріктей алады.

Қысқа мерзімді жоспарды – немесе сабақ жоспарын – орта мерзімді жоспардың соңында ұсынылған үлгі бойынша мұғалімнің өзі дербес жасайды. Бұл жерде оқытудың ыңғайына және балалардың жеке ерекшеліктерінің есепке алынуына назар аудару қажет. Егер сыныпта білім алуда ерекше қажеттілігі бар балалар болса, сабақтың құрылымы мен мазмұнын, бағалау механизмін келесі әдістемелік ұсынымдардың көмегімен жетілдіруді ұсынамыз:

1. «Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған жаңартылған оқу бағдарламаларын іске асыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдар»

2. «Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту үдерісіне тиімді әдістемелер мен технологияларды енгізу бойынша әдістемелік ұсынымдар»

Аталған әдістемелік ұсынымдар Академия сайтында www.nao.kz қолжетімді [21,22].

10–11-сыныптарға арналған «География» пәні бойынша қысқа мерзімді жоспарлаудың мазмұндық құрылымын айқындау үшін «География» пәні бойынша оқу бағдарламасының аясында білім алушылардың зерттеу іс-әрекетінің ұйымдастырылуына назар аудару қажет.

Осыған байланысты оқу бағдарламасының мазмұндық негізіне құрылған, оқу материалын зерделеуге арналған шиыршық түрдегі қағидасын, сондай-ақ сыныптар мен тоқсандар бойынша алдыңғы сыныптарда өткен тақырыптарды қайталау арқылы материал мазмұнын құрылымдауды есепке алған жөн.

- жұмыстың тізбектік кезеңдерін ұйымдастыру;
- әр сабақты өту мен оқытудың мақсаттарын айқындау;
- сабақ беру мен оқытудың нәтижелерін өлшеу әдістемесін бекіту;
- күтілетін нәтижелерге қол жеткізу мақсатында оқыту мен сабақ берудің міндеттерін айқындау;
- оқытудың барлық кезеңінде мақсатқа бағытталған оң динамиканы қамтамасыз ету;
- барлық білім алушыларды оқыту процесіне тарту мақсатында стратегиялық жоспарлау.

Осыған байланысты сабақтың өту және оқыту мақсаттарын реттеуді айқындайтын келесі сұрақтар туындауы тиіс:

Сіздің ойыңызша білім алушылар қандай білімді меңгеруі тиіс?

Білім алушылар қандай кілттік идеяларды ұғынуы тиіс?

Білім алушылар қандай мәселелерді зерттеуі және талдауы тиіс?

Мәселен, оқыту мақсаттары (Блум бойынша).

Білім алушылар: ... біледі.

... түсінеді.

... ойланады.

Орта мерзімді жоспарлауды әзірлеу барысында пайдаланылатын сабақ берудің белсенді стратегиясын, сабақтардың мақсатын жазу, оқытудың нәтижелерін айқындау үшін, бағалаудың әдістері мен әр сабаққа қажетті ресурстардың тізімін жасау үшін арнайы кестенің формасын пайдалануға болады.

ҚМЖ-ді құруда бір жағынан жүйелі, стандартталған тәсіл керек болса, екінші жағынан әрбір мұғалімнің шығармашылық танытуына мүмкіндік қалдыру қажет. Қысқа мерзімді жоспарлау мұғалімнің жеке-дара жұмыс жасауына жағдай туғызады, себебі жоспардың тиісті бөліктерін сабақ түрі мен пәндік саланың ерекшелігіне қарай өзгертуге болады. Сонымен бірге ҚМЖ бөлінетін сағат санын, мұғалім мен білім алушы өзара қызметін ескеретіндіктен, сабақты ұтымды құрылымдауға, рефлексиялауға және уақытты үнемдеуге жәрдемдеседі.

ҚМЖ мақсаты нақты сабақ аясындағы жұмыстың ұғымын түсіндірумен, аталған сабақтың оқыту мақсаттарын айқындаумен, нәтижелерін өлшеуді ұйымдастырумен ғана шектелмейді. Аталған сабақ аясында оқыту прогресін қамтамасыз ету және нақты тапсырмаларды орындауда барлық білім алушыларды тарту үшін, білім алушылардың түрлі типін оқытуға бағытталған қандай тапсырмалар жүзеге асырылатындығын алдын ала қарастыру маңызды.

Жоғарғы сыныпта «География» пәнінен сабаққа қысқа мерзімді дайындаудың бірнеше маңызды ерекшеліктеріне тоқталуымыз, мұғалім үшін қажетті тұжырымдарды беруге негізделген:

- *бірінші ерекшелігі* орта мектептің бағдарламасында көзделген ұғымдар, теорияларды неғұрлым терең және толық зерттеу қажеттілігі болып табылады. Бұл, бірінші кезекте, білім алушылардың қызығушылықтарын қанағаттандыру қажеттілігімен байланысты. Мысалы, мұғалімдер әр түрлі тақырыпты оқыту кезінде фактілерді келтірумен шектеледі, бірақ мұндай оқыту жаңартылған білім беру мазмұнының аясында пәндерді тереңдете оқытатын жоғарғы сыныптар үшін жарамсыз. Себебі, «География» пәнінің базалық білім мазмұны негізгі мектеп деңгейімен аяқталады;

- *екіншіден*, білімді қатаң логикалық сабақтастықта беру қажеттілігі талап етіледі. Оқушыларға материалды баяндаудың неғұрлым қатаң логикасы оқытылатын құбылыстардың логикасына терең еруге және оңтайлы жолмен жоғары деңгейдегі білімге келуге мүмкіндік береді, осылайша, ішінара оқу материалын еселеу болмайды;

- *үшінші ерекшелік* бойынша, мұғалім өз пәнін терең білуге ғана емес, сонымен қатар оны заманауи деңгейде білуге, жаңаша басылымдардан хабардар болуға, көп оқуға және көп ізденуге тиісті. Өйткені, қазіргі балалар бір немесе бірнеше пәнге қызығушылық білдіре отырып, көп оқиды, ғылыми-танымал, кей кезде тіпті ғылыми журналдардан оқып ізденеді және көп нәрсені түсіне алмай, мұғалімге көптеген сұрақтармен жүгінеді. Бұл сұрақтарға мұғалімнің дайындығы болуы тиіс, түптеп келгенде бұл оның жұмысының оң бағалануының шарты болып табылады;

- *төртінші ерекшелігі*, жақын салалас пәндерден алған білімдерін барынша кеңінен пайдаланудың орындылығы және мүмкіндігі болып табылады. Осылайша, «География» пәнінен алған білімдерін басқа пәндерден қолдана алады және т.б.

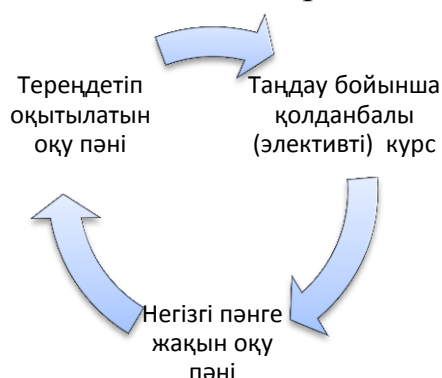
Мұғалімдерге пәндерді тереңдетіп оқыту бағдарламасын өте аз көлемде кеңейтіп отыру ұсынылады. Мысалы, жаңа материалды енгізу бүкіл курсты мазмұндау логикасын айтарлықтай жақсартатын болса. Деңгейі жоғарылатылған курстың жалпы мектеп курсынан басты айырмашылығы, берілген білімді меңгеру тереңдігінде және практикалық іс-әрекетке қолдана алуында жатуы тиіс.

Білім алушы бір ғана оқу пәніне бейімділік танытып қана қоймай, бірнеше жақын пәндерге қызығушылық білдіруі мүмкін. Бұл әсіресе бейіналды оқыту жағдайында кездеседі. Ал жоғарғы сыныптарда, кәсіби бағдар беру табалдырығында тұрғанда, мамандықтарға қызығушылық таныта бастайды. Бұл географияны оқытуда саралап оқыту (дифференциация) мәселесінде белгілі бір сақтық танытуға міндеттейді. Қамту аясы тар көлемде саралап оқытуға ұмтылудың қажеті жоқ, одан гөрі жақын пәндерді топтау бойынша кең ауқымда қамтыған жөн. Жұмыс бағытын базалық, мектеп және оқушы компоненттерін қамтитын, төмендегі цикл негізінде құруға болады:

- 1) тереңдетіліп оқытылатын оқу пәні;
- 2) қолданбалы курс, ол бойынша бір жағынан пәнді тереңдетіп оқыту жалғасады, ал екінші жағынан, аталған курс базасында практикалық даярлау жүзеге асырылады;

3) негізгі пәнді оқуда маңызды болып табылатын қосымша пән (негізгіге жақын).

5-сурет. Жұмыс жүйесін анықтайтын тұйық цикл.

Орта мерзімді жоспар тақырыптан, оқу мақсатынан, әдіс-тәсілдерден, күтілетін нәтижеден, ресурстарға сілтеме және мұғалімнің рефлексиясынан тұрады. **Орта мерзімді жоспарды әзірлеу келесі жолмен жүзеге асырылады:**

- жұмыс кезеңділігінің ретін анықтау;
- жаңа тиімді тәсілдерді сабақ беру практикасына енгізу;
- сабақтар топтамасындағы әр сабақтың оқу мақсаттарын нақтылау;
- нәтижені өлшеудің әдістері мен тәсілдерін анықтау;
- болжанған нәтижеге жету мақсатында оқытудың міндеттерін нақтылау;
- оқытудың динамикасын бақылау жолын көрсету;
- оқытумен барлық білім алушыларды түгел қамтамасыз ететін стратегиялық жоспарлауды жүзеге асыру.

Орта мерзімді жоспар мұғалімге мақсатты жұмыс жасауға және оқыту объектілерін нақтылауға мүмкіндік береді. Бұрынғы күнтізбелік-тақырыптық жоспардағыдай, әрбір келесі сабақ бөлек сабақ болып табылмайды, керісінше алдыңғысының жалғасы болып табылады. Белгілі бір бөлімді оқыту барысында сын тұрғысынан ойлау тәсілі арқылы бағалап және нақтылай отырып, біртіндеп мұғалім де өзінің болжау дағдыларын дамытады.

Оқыған және алған білімге қайта оралуды көздейтін білім мазмұнын шоғырландыру (концентрическая) құрылымын жоғарғы сыныпта география сабағында тиімді қолдануға болады.

Мысал ретінде география пәні сабағында жүзеге асыру мүмкіндігін қарастырайық. Ол келесі кезеңдерден тұрады және оқушы мен мұғалімнің алдағы бірлескен жүйелі жұмысының түйінді тетіктері болып табылады:

- 1) мұғалімнің ұсынған тақырыптарының ішінен әрбір оқушы өзіне зерттеу тақырыбын таңдайды/өзі ұсынған тақырыпты алады;
- 2) алгоритм бойынша, оқушылар мұғаліммен бірге немесе жеке (қажеттілігіне қарай) алған тақырыбын зерттеу жоспарын жасайды;

3) мұғалім білім алушылардың жұмысын бақылайды, сыныптағы оқушылардың зерттеу жұмыстарының барысын қадағалай отырып, бағыт-бағдар мен кеңестер беріп отырады;

4) мұғалім оқушыларды алдағы жақын аралықтағы бағдарламаға сәйкес өтілетін оқу материалының тақырыптарымен таныстырады (тоқсан бойынша жасалған орта мерзімді оқу жоспарын алуға болады);

5) мұғалім сабақтың қысқа мерзімді жоспарына, өтілген тақырыпқа оқушының тақырыбы тұрғысынан қайта оралуды енгізеді, оны сабақта оқушының өзі баяндайды, білім мазмұны кеңейе түседі, жаңа ақпараттармен толығады, байланысы ашылады. Оқытудың алғашқы сатысында қарапайым түсініктер беріледі, олар алдағы уақыттағы оқушылардың танымдық мүмкіндіктері мен білімдерінің толығуына қарай тереңдейді және кеңейе береді;

6) мұғалім нәтиже шығарады: тереңдетілген оқу материалының меңгерілу деңгейі зерделенеді және оқушылардың зерттеу жұмыстарындағы жетістіктері анықталады, нәтижесі бойынша алдағы уақыттағы оқушылардың білімін тереңдету және жобалық жұмыстарын жалғастыру жоспары нақтыланады, ұсыныстар беріледі.

Зерттеу тақырыптарын білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, сонымен бірге тұрғылықты жеріндегі және мектептегі зерттеу жұмыстарын жүргізу мүмкіндіктеріне қарап, ұсыну қажет. Осылайша, оқыту процесін білім алушылардың зерттеу жұмыстарымен сәтті ұштастыруға болады, мұның барысында балалар өте көп қосымша әдебиеттерді оқиды, желілік ресурстардан ақпарат алады және басқа.

Критериалды бағалау жүйесінің мазмұны келесі заңнамалық және әдістемелік-нұсқаулық құжаттарымен белгіленеді:

- «Білім туралы» ҚР Заңы;
- Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта);
- Оқу бағдарламасы;
- Оқу жоспары;
- Жалпы білім беретін оқу бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында білім алушылардың жетістіктерін бағалау жүйесін өткізу рәсімі (*ҚР БҒМ №125 бұйрығы 18.03.2008ж*);
- Критериалды бағалау жүйесі бойынша негізгі және жалпы орта мектеп мұғалімдеріне арналған нұсқаулық;
- Жиынтық бағалау бойынша әдістемелік нұсқаулық;
- Қалыптастырушы бағалау бойынша тапсырмалар жинағы.

Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалауда критериалды-бағытталған тәсілді пайдалану нақтылық пен шынайылық деңгейін барынша көтереді.

Замануи мектептерде білім алушылардың білім алу іс-әрекетін критериалды бағалау тәсілі талап етіледі, себебі бұл тәсіл кері байланысты іске

асыруға көмектеседі, білім беру процесіне барлық қатысушылардың оқыту нәтижесі мен өлшемшарт өлшемдерін көруге мүмкіндік береді.

Бағалау жүйесінің маңызды сипаттамасы жалпы бақылау-диагностикалық байланысты тек баға қоярда ғана емес, сонымен қатар, білім беру процесінің табысты болуы үшін мұғалім, оқушы, ата-ана арасындағы байланысты іске асырушы болып табылады.

Білім беру жетістіктерін бағалау жүйесі барысында бағалау тек балалардың шынайы жетістіктерін көрсетіп қоймай, білім алушылардың білім беру үдерісіндегі одан арғы қадамдарын кұруға, қолдау жасауға негіз болады.

Өз кезегінде, оқу мақсаттарының деңгейі – білім алушылардың аталған деңгейге жетуін куәландыратын нақты іс-әрекеті. Сондықтан, Блум таксономиясына сәйкес, келесі меңгеру деңгейлерін шығарамыз:

1. Білу

Бұл категорияға оқылған материалды – нақты дәлелдерден біртұтас теорияға дейін, жадыда сақтау және қайталау жатады. Оқушы терминдерді, нақты дәлелдерді, әдістер мен тәртіптемені, негізгі ұғымдарды, ережелер мен қағидаттарды есіне түсіреді.

Формативтік және жиынтық бағалауда тапсырмаларды әзірлеу барысында қолдануға қажетті етістіктер:

-хабарлама жасаңыз – атап шығыңыз - сипаттаңыз – еске түсіріңіз - орнатыңыз, бұл не?, бұл қайда? және т.б. - тұжырымдаңыз — біліңіз – есте сақтаңыз — айтып шығыңыз – дәлел келтіріңіз - қайталаңыз – анықтаңыз және т.б.

2. Түсіну

Бұл категория бойынша түсінудің көрсеткіші материалды бейнелеудің бір үлгісінен, екінші үлгісіне өзгеруі, оны интерпретациялау, құбылыстың, оқиғаның келешекте даму жөнінде болжам жасау.

Оқушы:

— ереже, қағидат, дәлелді түсіндіреді;

— сөзбен берілген материалды математикалық өрнекке айналдырады;

— берілген мәліметтен шығатын салдарды болашықпен болжап сипаттайды.

Формативтік және жиынтық бағалауда тапсырмаларды әзірлеу барысында қолдануға қажетті етістіктер:

-өзгертіңіз - айналдырыңыз – қайта тұжырымдаңыз –қайта жазыңыз - сипаттаңыз - түсіндіріңіз- жалпы шолып шығыңыз—пікір жазыңыз - әңгімелеңіз—қорытындылаңыз - қосыңыз — бірге байланыстырыңыз — қайта түсіндіріңіз – өз сөзіңізбен түсіндіріңіз – қорытынды жасаңыз, қорытынды - негізгі идеясын табыңыз және т.б.

3. Қолдану

Бұл категория бойынша меңгерілген жаңа білімдерді нақты жағдайда және түрлі жағдаяттарда пайдалана білу .

Оқушы:

— заңдарды, теорияларды нақты практикалық жағдаяттарда қолдану;

— түсініктер мен қағидаттарды жаңа жағдаяттарда қолдану.

Формативтік және жиынтық бағалауда тапсырмаларды әзірлеу барысында қолдануға қажетті етістіктер:

- қолданыңыз —практикада қолданып көріңіз—қолданыңыз - пайдаланып көріңіз - шешіңіз - дәлелдеңіз - көрсетіңіз - иллюстрацилаңыз - көрсетіңіз – есеп жасаңыз

4. Талдау

Бұл категория бойынша бүтіннің элементтері мен қасиетін талдай отырып, оның қасиеттерін анықтау болып табылады.

Оқушы:

- жалпыны бөліктерге бөледі;
- олардың арасындағы қарым-қатынасты табады;
- жалпыны ұйымдастыру қағидаттарын анықтайды;
- логикалық пайымдауда кеткен қателіктерді көреді ;
- дәлел мен салдардың айырмашылығын өткізеді;
- мәліметтің маңызын түсінеді.

Формативтік және жиынтық бағалауда тапсырмаларды әзірлеу барысында қолдануға қажетті етістіктер:

- талдаңыз – бөліктерге бөліңіз— сыни қараңыз - іздеңіз - табыңыз - анықтаңыз - айырыңыз — айқындаңыз—тексеріңіз—салыстырыңыз— шолу жасаңыз — зерттеу жасаңыз —қараңыз – оқып үйреніңіз - ажыратыңыз - разделитебөліңіз – санатқа бөліңіз – салалаңыз және т.б.

5. Жинақтау

Бұл категория бүтін нысанды әр қырынан алып қарастырып, оның қасиет ерекшелігін, жеке бөлек-бөлшектеріне құрастырып бір бүтін жасауды білдіреді.

Оқушы:

- шығарма жазады, сөз сөйлейді, баяндама, реферат;
- эксперимент және басқа іс-әрекетті өткізудің жоспарын ұсынады ;
- тапсырма схемасын құрастырады.

Формативтік және жиынтық бағалауда тапсырмаларды әзірлеу барысында қолдануға қажетті етістіктер:

- құрыңыз – ойлап шығарыңыз - жасаңыз - құрастырыңыз -болжаңыз — ұйымдастырыңыз- жоспарлаңыз — безендіріңіз — модификациялаңыз — өзгертіңіз — елестетіңіз - шамалаңыз, егер осылай болса - жетілдіріңіз — теориясын құрыңыз— ұсыныңыз және т.б.

6. Бағалау

Бұл категория материалдың маңызын бағалай алу біліктілігін білдіреді.

Оқушы:

- хат мәтінінің құрылу логикасын бағалайды;
- берілген мәліметке қорытындысының сәйкес келуін бағалайды;
- іс-әрекет өнімінің маңызын бағалайды.

Формативтік және жиынтық бағалауда тапсырмаларды әзірлеу барысында қолдануға қажетті етістіктер:

Пікір құрастырыңыз – қорытындыға әкеліңіз —алыңыз -

-таңдаңыз шешіңіз - бағалаңыз – сыни таратыңыз - негіздеңіз - түсіндіріңіз - талқылаңыз - тексеріңіз -бақылаңыз - дәлелдеңіз - ұсыныңыз— анықтаңыз және т.б.

Критериалды бағалау ізгілігі тапсырманың түрлерін және оларды ұсынудың формаларын түрлендіру, білім алушыларға көрсетілетін көмектің түрлерін түрлендіру барлық оқушылардың берілген міндетті критерийлер деңгейіне қол жеткізуге мүмкіндік беретіндігінде болып табылады.

Критериалды бағалау жүйесінің моделі келесі элементтерді (кезеңдерді) қамтиды:

1. тақырыпты (сабақты) меңгерудің критерийлері дәл анықталады, бұл оқытудың нақты нәтижелерінің тізбесінде (бағдарламамен талап етілетін меңгеру деңгейлерін айқындай отырып, оқыту мақсаттары) көрініс табады;

2. тексеру жұмыстары – тесттер дайындалады;

3. Оқу материалы жекелеген фрагменттерге (оқу бірліктеріне) бөлінеді. Әрбір фрагмент оқу материалының тұтастай бөлімін білдіреді; мазмұндық тұтастығынан басқа тарауларға бөлу кезінде материалды меңгерудің ұзақтығы да (2-3 сабақ, 2-3 апта) бағдар бола алады. Оқу бірліктері бөлінгеннен кейін оларды меңгеру барысында қол жеткізілуі тиіс нәтижелер (критерийлер) анықталады және әрбір оқу бірліктерін меңгеруде мақсаттарға жетуді көз жеткізуге мүмкіндік беретін ағымдық тексеру жұмыстары жасалады.

4. материалды меңгерудің әдістері таңдалады, оқыту тапсырмалары құрастырылады;

Бұл ретте жоспарлаудың бірыңғай формасын ұстанған маңызды. Тәжірибе көрсеткендей, жоспарлау талаптарының тиісінше нақты болмауынан мұғалім өз қызметінің мақсаты мен мазмұнына ұғынып қарай алмайды.

Орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлаудың маңызды басымдығы конструктивистік тәсілге негізделген, кіріктіріп оқыту болып табылады.

Конструктивизмнің негізгі ережелері былайша тұжырымдалады:

– негізгі идея – белсенді оқыту, құрастырмалы процес болып табылады;

– білім алушылар ақпаратты құрастырушылар ретінде қарастырылады;

- адамдар нақты шындық арқылы өздерінің жеке субъективтік көзқарастарын ұсынады;

– жаңа ақпарат алдыңғы біліммен ұштасады, онда ақыл-ой көзқарасы субъективті болып табылады.

Жоғарыда айтылғанның негізінде, курсты жүзеге асырудың негізгі аспектілері білім алушылардың топта жұмыс істеу ептіліктерін қалыптастыру, түрлі ақпарат көздерінен, интернеттен өз бетінше іздену жұмыстарын жүргізу, салыстыру, фактілерді реттеу, өз бетінше зерттеу жұмыстарын жүргізу, білімін тәжірибеде қолдану, зерттеу жұмысын жүзеге асыру болып табылады.

Осылайша, сабақтарды жоспарлауға қатысты барлық жұмыс бағдарламаның сабақ беру мен оқытудағы жаңа әдістерді есепке ала отырып жүзеге асырылады. Білім беру жүйесіндегі кез келген өзгеріс мұғалімнен бастау алуы тиіс. Әр мұғалім өзінің тәжірибесіне өзгерістер енгізу қажеттігі туралы өзіндік сенімін қалыптастыруы тиіс.

Мұғалім өзінің шеберлігіне қарай білім алушыларды түрлі санаттарға

бөлу, оның ішінде ақыл-ой типтері бойынша ыңғайластыру арқылы білім алушылардың тапсырманы орындау сапасына тікелей тәуелділікті нақты ұсынуы қажет. Оқытуды мұндай әдістемелік тәсілі білім алушының әртүрлі типіне қарай қолдануға және нақты тәжірибелік тапсырмаларды орындауда барлық білім алушыларды іске тартуға мүмкіндік береді.

Сабақтарды жобалаудың келесі алгоритмін ұсынамыз:

1. Сабақтың тақырыбы айқындалады;
2. Оқу бағдарламасынан жоспар-конспектінің макетіне оқытылатын бөлім бойынша оқу бағдарламасының мазмұнынан тікелей еске түсіру әдісімен, пәндік, жүйелік-әрекеттік және тұлғалық нәтижелер түрінде сабақ тақырыбына сәйкес мақсаты мен міндеттері жазылады;

3. Мақсат пен міндеттерге қол жеткізу үшін оқытудың орынды белсенді және интерактивті түрі/түрлері қолданылады (оларға жасалған шолу және сабақтың мақсаттарына сәйкестілігі мәтінде ұсынылған);

4. Сабақтың кезеңдері уақытқа, әрекет пен ресурстардың түрлеріне қарай жоспарланады.

Әр сабақтың құрылымы келесі жинақтардан тұрады:

- 1) сабақтың мақсатты түрі, яғни білім алушыға тұжырымдалған қол жетімді (нені білеміз, нені үйренеміз?) нысанның белгіленуі;

- 2) сабақ барысында қажетті білім мен ептіліктің маңыздылығына арналған тапсырма/тапсырмалар;

- 3) мәтіндік және иллюстративтік материалдардан тұратын, жаңа мазмұнды меңгеруге және оны қолдануға арналған тапсырмалар жүйесі (мәтінмен және иллюстрациялық материалдармен жұмыс, сыныптағы жұмыс);

- 4) сабақтың мазмұны жөнінде қысқаша тұжырым («Қорытынды шығарамыз», сыныптағы жұмыс);

- 5) бақылау-бағалау қызметін ұйымдастыруға арналған сұрақтар мен тапсырмалар (өзін өзі бақылауға арналған сұрақтар);

- 6) үй тапсырмасын беру (үй жұмысы және шығармашылық тапсырмалар).

Сонымен, оқу жұмысын ұйымдастыру мен жоспарлаудың жоғарыда келтірілген қағидаларын мектептегі білім мазмұнын жаңарту тәжірибесінде қолдануға болады.

Құрылым элементтері бойынша сабақты талдау төмендегілерді айқындайды:

- 1) сабақтың өзектілік сапасы, өздігінен орындайтын жұмыс қаншалықты табысты орындалды, білім алушылар қандай физикалық ұғымдарды тереңдетті, қандай жаңа ұғымдарды меңгерді, қандай дағдыларды игерді, бұрынғы білімнің қаншалықты көлемін қайталады, білім алушылардың жауаптарының толықтығы қандай, білім алушылардың сабақты айтып беруі, материалдың көлемі білім алушылардың мұғалімге қоятын сабақтарының мазмұндылығы және қайталана беретін қателерді талдау үшін жағдай жасалды ма, білім алушылардың ойлау жұмыс белсенді болды ма, т.б;

- 2) білім алушылардың өздігінен орындайтын жұмысына арналған уақыт жеткілікті ме, мұғалім түсіндіргенде ұғымдар толық ашылды ма, жаңа материалдың бұрын оқып үйренген материалмен байланысы болды ма, білім

алушылардың ішінен кім және қаншалықты ілгері басты, кім материалды әлсіз меңгерді және келесі сабақта кім көмекті қажет етеді;

3) білік пен дағдыларды қалыптастыру – білім алушылардың өздігінен орындайтын жұмысының сапасы, кімде қандай табыстар, сәтсіздіктер болды, білім алушылар үй тапсырмасын орындауға әзір ме, т.б;

4) сабақтың қандай элементтері білім алушыларға неғұрлым көп тәрбиелік ықпал жасады, келесі сабақта нені күшейтіп, қосымша қандай нақты материалдар келтіру керек, тағы басқалар

Одан әрі мұғалім сабақтың барысында қандай кемшіліктер болғанын, қандай мүмкіндіктерді пайдалана алмағанын нақтылап, әдістемелік және дидактикалық қортынды жасайды.

Оқыту тиімділігі критериалды бағалауды ұйымдастырудың сапасына, толықтығына, өз уақытында жүруіне, тереңдігі мен объективтілігіне тікелей байланысты.

Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау – бұл білім алушылардың жоспарланған оқу мақсаттары мен шынайы нәтижелерінің сәйкестік деңгейлерін орнату.

Критериалды бағалау – алдын ала белгілі критерийлерге сәйкес, білім алушының жеке оқуын түзетуге мүмкіндік беретін, оқу мақсаттарына сәйкес күтілетін нәтижеге жетуде білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау.

Критериалды бағалау білім алушылардың дағдыларын дамыту деңгейін бағалауға мүмкіндік береді және сабақ беру, бағалау мен оқытудың өзара байланыс принциптері негізінде дайындалады. Критериалды бағалаудың Кіріктірілген үлгісі (моделі) (КБКМ) пәндер бойынша Кіріктірілген білім беру бағдарламасына (КБББ) сәйкес білім алушылардың білім жетістіктерін бағалауға бағытталған бірнеше бағалау түрлерінен тұрады. КБКМ білім беру, оқыту және бағалау өзара байланысқан және білім алушының білім жетістіктерін бағалауға негізделген біріңғай тәсіл деп қарастырылады. КБКМ бойынша бағалау. (КБББ) -ның мақсатының орындалуын бағалауға негізделген. Әр сыныптар мен пәндердің оқу бағдарламасының мазмұны бағалаудың КБКМ негізделген барлық үш түрі жайлы ақпаратты қамтиды.

Оқу жылы көлемінде білім алушылардың білім сапасы және дамуы (прогресі) туралы ақпарат жинақтау үшін бағалаудың үш түрі қолданылады.

- Қалыптастырушы бағалау – әр тоқсанның көлемінде жүргізіледі;
- Ішкі жиынтық бағалау – әр төрт тоқсанның аяғында жүргізіледі ;

Тоқсандық баға – тоқсан көлеміндегі қалыптастырушы және ішкі жиынтық бағалау нәтижесі бойынша әр тоқсанның соңында бағаланады.

Қорытынды баға – төрт тоқсан көлеміндегі қалыптастырушы, ішкі жиынтық бағалау және сырттай жиынтық бағалау нәтижесі бойынша жыл соңында бағаланады [19].

Қалыптастырушы бағалау тоқсан бойы күнделікті сабақ беруде үнемі жүргізіледі және сабақтың бөлінбейтін бөлігі. Қалыптастырушы бағалау білім алушылардың білім деңгейін өлшеу үшін қолданады және сабақты жоспарлауда көмек көрсетеді.

Ішкі жиынтық бағалау жыл аяғы және тоқсан аяғында білім алушының прогресі туралы ақпаратты мұғалімдер мен білім алушыларға беру үшін дайындалады. Ішкі жиынтық бағалау тоқсан бойында өтетін оқу мақсаттарына негізделген және мұғалімдерге әр білім алушының жетістіктерін қадағалауға мүмкіндік береді.

Білім алушылардың оқу бағдарламасындағы оқу мақсатына жетуі білім алушылардың дағдыларының дамуына мүмкіндік тудырады.

Дағдыларды нақты бағалау біліктілігі критериалды бағалаудың маңызды аспектісі. Берілген кестеде оқу бағдарламасына енгізілген, қалыптастырушы және ішкі жиынтықтық бағалауда дағдылардың қалыптасқанын немесе даму деңгейінің бағалауы көрсетілген (13 кесте).

21-кесте. Дағдылардың қалыптасқанын немесе даму деңгейінің бағалау

Дағдылар	Сипаттамасы
Білу	Нақты деректерді, ақпараттарды білу және еске түсіру және оларды баяндау.
Түсіну	Ақпараттарды түсіну арқылы дұрыс жеткізу, болжау немесе түсіндіре білу.
Қолдану	Алған білімдері мен ақпараттарды таныс немесе таныс емес жағдайларда, контексте қолдану.
Сыни ойлау	Ақпарат пен идеялардың маңыздылығы мен сенімділігі туралы шешім қабылдау немесе әртүрлі көзқараста болу.
Анализ	Жалпы ереженің негізін дәлелдеу үшін және/немесе ой қорытындысының әртүрлі шешімдерін ойлауда ақпараттарды жинақтап тұжырымдарды бөлікке бөлуі және сол бөліктердің өзара сәйкестігін анықтай білу.
Синтез	Алған білімдерін әртүрлі жаңа контексте құрастыра білу.
Бағалау	Белгілі критерийлер арқылы идеялардың құндылығы немесе дәлелдер туралы тұжырымды қалыптастыру.
Коммуникация	Басқа адамдардың қызығушылығын және көзқарастарын өз қызығушылығымен және көзқарасымен сәйкестендіріп және негіздеп қабылдау, адамдармен қарым-қатынаста болу және келісу қабілеттілігі.
Тыңдалым арқылы коммуникация	Оқу бағдарламасы шеңберінде әртүрлі тақырыпта ауызша сөйлеудің негізгі мазмұнын түсіну және одан өзекті ақпаратты бөлу; сөйлеген адамның пікірін айырып тану, контекст бойынша сөздердің мағынасын анықтау; білім алушының деңгейіне сәйкес келетін әртүрлі стратегияны пайдаланып, әртүрлі типтегі мәтіндердің мазмұнын түсіну және қабылдау; естігеннің негізгі мазмұнын, мәтін бөліктерін таныс сөздерге, фразаларға және естігені арқылы түсіну, нақты/керекті ақпаратты таңдау және түсіну
Оқылым арқылы коммуникация	Оқу бағдарламасы шеңберінде әртүрлі ғылыми және әдеби мәтіндердің негізгі мазмұнын түсіну және олардағы өзекті мәселелерді бөлу, ақпарат іздеудің әртүрлі стратегиясын қолдану, контекст бойынша сөздердің мағынасын анықтау, автордың пікірі мен көз-қарасын тану, оқығанды түсіну тереңдігін және сөз мағынасын тексеру үшін әртүрлі сандық және қағаз түпнұсқасын қолдану

Жазылым	Оқу бағдарламасы шеңберінде әртүрлі мәтіндегі жазбаша жұмыстарды түзету және редакциялау, жазу, жоспарлау; нағыз және ойдан шығарылған оқиғалар туралы жазу біліктілігі; орфографиялық және грамматикалық қателерсіз жеткілікті сауатты жазу; қажетті стильді ұстау; әртүрлі байланыстырушы сөздерді пайдаланып, сөйлемдерді абзацқа байланыстыру.
Айтылым	Оқу бағдарламасы шеңберінде әртүрлі мәтіндегі әңгімелеуде ауызекі және ресми стильді пайдалану; қажетті ақпаратты алу үшін күрделі сұрақтарды қоя білу біліктілігі; күтпеген сұрақтарға жауап қайтару; тапсырма орындау барысында өз құрбыларымен қарым-қатынаста болу; лексикалық ерекшеліктерді сауатты пайдалану; оқиға және оның жүйесін мазмұндау.
Шығармашылық	Өзіндік тәсілдерді немесе әртүрлі жолдарды қолданып, мәселені шешуді іздеу және жаңа идеяны дайындау.
Зерттеу	Зерттеу мақсатына сәйкес деректер және ақпараттарды жинау жолдарын дайындау.
Техника және тәсілдер	Өзара жоспарлауды, орындауды және бағалауды қоса пән бойынша практикалық біліктілікті, оларға сәйкес рәсімдерді мен технологияны көрсету. Әртүрлі іс-әрекетке қатысу үшін негізгі техникалық тәсілдер мен моторикалық дағдыларды көрсету; топта және жеке жұмыс жасау жағдайында стратегия туралы өз ойын көрсету; рухани дамуды және физикалық дайындықты жоғарылату үшін тиімді әртүрлі әдістерді қолдану.
Рефлексия	Іс-әрекет жасауда шешім қабылдау және тұжырымды қалыптастыру, пікірлер, ойлар және оқиғалар туралы ой пікір ұсыну.
Сандық ойлаудың математикалық қабілеті	Санды қолдануды, есепті шығаруды, график, кесте және кең диапазондағы математикалық ұғымды, контексті және күнделікті жағдайда көрсетуді түсіну.

Кез келген бағалау түрі – қалыптастырушы және ішкі жиынтық бағалау анық, сенімді, жалпы сабақ беруде және оқыту процесінде қолайлы және жағымды болуы керек.

Мектепшілік бағалау мәнмәтінінде қалыптастырушы және ішкі жиынтық бағалауы сенімді болып есептеледі, себебі оқу бағдарламасына енгізілген дағдылар мен мақсаттарды қолдана отырып сабақ беру процессінің мазмұнының бағалау үшін дайындалған.

Критериалды бағалау мұғалімді сынып жұмысында қолдап, оң ықпал жасауына көзделген. Нәтижелер мұғалімге өзінің сабақ беруінде рефлексия өткізіп және одан кейінгі қызметін жоспарлауға мүмкіндік береді.

Ағымдағы түсінік деңгейін және прогресін анықтау үшін белгіленген уақыт бойында сабақты тиімді беру және оқу мақсатында білім алушыларды бақылау қажет. Қалыптастырушы бағалау осы үшін жұмыс жасап және білім алушының тоқсандағы немесе оқу жылындағы жетістіктері туралы шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Әр сыныпта сабақ беру процессінде мұғалім оқу бағдарламасының оқу мақсатының бәрін қамтуы керек. Пәндер бойынша оқу жоспарында барлық оқу мақсаттары үшін ұсынылатын іс-әрекеттер берілген.

Тоқсан басында мұғалім қалыптастырушы бағалау үшін іріктелінген оқу мақсаттары оқу жоспарында қамтылғанын анықтауы қажет.

Қалыптастырушы бағалаудың көмегімен мұғалім білім алушымен оқу мақсатына қашан жеткенін көрсете отырып, оның прогресін белгілейді. Және де келешекте ол сабақ оқытуды жоспарлауда және оқытуда мұғалімге көмекші бола алады. Білім алушылармен бірге іріктелген оқу мақсаты «жетті» және «талпынады» бойынша рефлексия жүргізуіне болады және сабақ беру процессінде оқу мақсатына әлі де талпынатын білім алушылардың оқу мақсатына жету мүмкіндігін қарастырып бейіндеуі қажет. Рефлексиядан кейін білім алушыларға кері байланысты беру аса маңызды. Оқу мақсатына сүйеніп, білім алушылар қай жерде жетістікке жеткенін және неге көңіл бөлу керектігін анықтауға болады. Қалыптастырушы бағалауда өз жұмысын ертерек жоспарлауға мүмкіндік береді. Жетістік критерийлерімен және оқу мақсатымен білім алушыларды таныстыру аса маңызды. Әр тоқсан басында мұғалім білім алушыларға пән бойынша тоқсандағы оқу мақсаттарын таныстырады. Қалыптастырушы бағалау өткізу кезінде білім алушыларға оқу мақсатын бағалайтын жетістік критерийлерін беру қажет.

Критериалды бағалаудың механизмі. Мұғалім нақты оқу мақсатына қол жеткізгені үшін және орындалған жұмыс үшін алынған баллды қояды. Сыныпта жиынтық бағалауды қолданған кезде мұғалімнің оқушылардың жетістіктерін балл түрінде және түсініктеме түрінде тіркеп отыратын жеке өзінің журналы немесе жұмыс дәптері болуы тиіс. Бұл мұғалімге және оқушыға өз кемшіліктерін және оларды шешу жолдарын түсінуге көмектесе алады, сондай-ақ, қойылған оқу мақсаттарына қарағанда оқушының даму динамикасын бақылауға көмектеседі.

Тоқсан бойы өтетін бағалауды мұғалім алдын ала (тоқсан басталғанға дейін) жоспарлауы тиіс. Бағалау үшін педагог:

- 1) бағалаудың деңгейлерін анықтайды;
- 2) бағалаудың критерийлерін әзірлейді;
- 3) бағалаудың дескрипторларын құрады;
- 4) тексеру жұмыстарының өткізілу мерзімін белгілейді.

Білім алушыларды бағалау жұмыстары тоқсан соңымен байланыстырылмауы тиіс. Қандай да бір оқу мақсатына қол жеткізу қорытындылары бойынша балдардың қойылуы білім алушыларға түсінікті болуы керек және оқу мотивациясын арттыруға ықпал етуі керек.

Білім алушылардың оқу-танымдық іс-әрекеттерін бағалау бойынша барлық деректерді жинап, сақтау керек, алынған мәліметтерді талдай білу, кері байланысты жүзеге асыра білу керек.

Мұғалім жаңа бөлімді, бөлімшені бастаудың алдында білім алушыларға не белгілі және жаңа тақырыпқа байланысты оларды қандай сұрақтар қызықтыратынын білу үшін диагностикалық бағалау жүргізеді.

Критериалды бағалау жүйесі шеңберінде бағалау 2 түрге бөлінеді: қалыптастырушы бағалау; жиынтық бағалау (бөлім, тоқсан, оқу жылының қорытындысы бойынша).

Қалыптастырушы бағалауды қолдану білім алушылардың жұмыстарын тексеру қорытындысы бойынша мұғалім жұмыстың мазмұны мен дұрыстығы бойынша жазбаша немесе ауызша түсініктемелер пайдаланады дегенді білдіреді. Қорытындылар белгіленбейді, тек білім алушылармен бірге талқыланады. Ақпарат оқыту және оқу процесіне түзету енгізу үшін мұғалімге де, оқушыға да бірдей маңызды.

Тақырыпты оқып білген соң мұғалім *жиынтық* бағалау жүргізеді. Мұндай жұмыстарды бағалау критерийлерін пайдалана отырып, бағалау қажет. Мұғалім тоқсан бойы зерделенген бөлім қорытындысы бойынша қажетті тексеру жұмыстарының санын жоспарлай алады. Бұл жұмыстар осы тақырып бойынша білім алушылардың білім, білік, дағдыларын көрсетеді және тоқсан соңына байланыстырылмайды. Сондай-ақ, олар оқытылған бағдарламалық материалдың мазмұнын толығырақ қамтуы тиіс. Мұғалім берілетін тапсырмаларды тек қана және қаншалықты фактілік материалды меңгеру деңгейін тексеретіндей емес, білім алушының алған білімін қаншалықты қолдана алатын қабілетін тексеретіндей етіп ойластыруы қажет.

Мониторинг аясында критериалды бағалау жүйесіне қатысты алынған сауалнамада мұғалімдер *қалыптастырушы бағалауды ұйымдастыру және өткізу* кезінде туындайтын қиындықтарды 6 ұстаным бойынша бағалаған болатын. Осыған байланысты «Физика» пәнінің берілуінде жоғарғы сынып мұғалімдерінде туындаған қиындықтарды келесі кестеде көрсеттік және практикада шешу жолдарын ұсынамыз.

22-кесте. Қалыптастырушы бағалауды сапалы ұйымдастыру бойынша физика пәнінің мұғаліміне ұсынымдар

Ұстанымдар	Қиындықтар	Шешу жолдары
1.1.«Білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау критерийлері»	Критерийлерді тек оқу мақсаттарына сүйеніп дайындау	Критерийлер күтілетін нәтижеге сәйкес дағдылардың қалыптасуын анықтауға құрылуы керек
1.2. «Кері байланысты ұсыну»	Тек уәжді арттыратын бағалауды пайдалану	Конструктивті ұсыныс беру арқылы жиынтық бағалауға дейін оқушының үлгерімін жақсартуға ықпал ету
1.3.«Тапсырмаларды дайындау»	Критерийге негізделген тапсырмалар дайындау	Тапсырмаларды оқу мақсатына сәйкес алып, критерийлерді тапсырмаға жасау
1.4. «Дескрипторларды құру»	Критерийлерді қайталау	Критерий бойынша тапсырманы орындаудан күтілетін нәтижені болжау қадамдарын көрсету

1.5. «Ауызша жұмысты/жауапты бағалау»	Эмоционалдық ынталандыру деңгейінде қалу	Мұғалімнің бағалауы, өзін-өзі бағалау және өзара бағалау нәтижесіндегі ұсыныстармен сапалы кері байланыс беру
1.6. «Топтағы жұмысты бағалау»	Өзара бағалаумен шектелу	Кері байланыс беруде топтық жұмыста болған әр баланың жетістігін ескеру

Қалыптастырушы бағалаудың негізгі мақсаты – білім алушылармен тұрақты кері байланысты қамтамасыз ету үшін оқытудың мониторингін жүргізу болып табылады, бұл әдіс оқытуды жақсарту үшін пайдаланылады. Қалыптастырушы бағалауды білім алушылардың күшті және әлсіз жақтарын анықтап, әлсіз тұстарын дамыту үшін қолданады.

Қалыптастырушы бағалаудың міндеттері:

- бағалау критерийлерін анықтау, оқушыларға ұсыну;
- оқушының оқу үлгерімінің деңгейін анықтау;
- сапалы кері байланыс орнату;
- оқуы үшін білім алушыларға ұсыныстар беру;
- білім алушыларды дамытуға бағыттайтын тиімді кері байланысты қамтамасыз ету.

Қалыптастырушы бағалаудың функциялары:

- тәжірибе жүзінде құндылықтар жүйесін белгілеу, қалыптастыру және бекіту;
- ынталандыру – оқушының күтілетін нәтижеге қол жеткізуі, тиімді түрде алға ілгерілеуі үшін қолайлы жағдай жасау [9].

Қалыптастырушы бағалаудың негізгі принциптері:

- Шынайылық
- Оқыту мен бағалаудың өзара байланысы
- Нақтылық
- Үздіксіздік
- Дамытуға бағыттау

Мұғалім сабақты жоспарлағанда оқу бағдарламасы және оқу жоспарымен қатар, алдын ала дайындалған қалыптастырушы бағалау тапсырмаларын пайдалануы қажет. Қалыптастырушы бағалауды күнделікті сабақтың әр кезеңінде жүргізеді. Тапсырмаларды дайындағанда білім алушылардың жеке қабілеттері мен ерекшеліктерін ескере отырып, дағдыларын дамытуды ойлау керек.

Жаңартылған бағдарламалардың күтілетін нәтижеге бағытталған оқу мақсаттары бар, қалыптасырушы бағалау тапсырмаларын жасағанда ең алдымен сол мақсаттарға жетуді қамтамасыз ету қажет.

Қалыптастырушы бағалауды ұйымдастыру үшін оқу мақсаттарын негізге ала отырып, Блум таксономиясының негізінде ойлау дағдыларының деңгейлеріне сәйкес критерийлер құру керек.

Бағалау критерийі – білім алушының оқу жетістіктерін бағалауға негіз болатыны белгі.

Тапсырмалардың орындалуын қадағалау үшін дескрипторлар құрылады.

Дескриптор дегеніміз – тапсырмаларды орындау кезіндегі нақты қадамдарды көрсететін сипаттама.

Сабақ барысындағы қалыптастырушы бағалаудың әр түрлі кезеңдерінде оқу мақсаттарына сәйкес құрастырылған тапсырмалар беріледі.

Тапсырмалардың *ашық* және *жабық* түрлері болады.

Жабық тапсырмалардың бірнеше түрі бар: бір жауапты таңдау, бірнеше дұрыс жауабы бар, сәйкестігін анықтау, бізіділікті анықтау.

Ашық тапсырмаларға қысқаша жауап беру, толық жауап беру, эссе жазу жатады.

Қалыптастырушы бағалауды жүзеге асыру үшін оқытудың белсенді әдістерін қолдану керек.

Бағалаудың әдістерін білім алушылардың жеке, жұптық, топтық жұмыстары барысында қолдануға болады. Жеке тапсырмаларды бағалау кезінде білім алушының жеке қабілеттері мен мүмкіндіктеріне назар аударуды ұмытпау керек. Жеке жұмыс жасағанда:

Өзін-өзі бағалауға мүмкіндік беріп, ынталандырып отырған дұрыс.

Тақырып аясында білім алушының өз бетінше көбірек ізденуіне жол беру қажет, ол үшін зерттеуге негізделген тапсырмаларды қарастыру керек.

Мұғалім білім алушылармен тиімді кері байланыс орната білуі қажет.

Кері байланыс білім алушыларға жеткен жетістіктері жөнінде хабарлама беру болып табылады. Бала сұраққа дұрыс жауап беру үшін оған уақыт берілуі керек. Егер дұрыс жауап бере алмаса, қосымша сұрақтар қойып, баланы дұрыс жауап табуға бағыттаған дұрыс. Кері байланыс көбінесе уәж болып табылады және ол мұғалім мен оқушы арасында сенім мен сыйластық орнатады. Кері байланыс орнату арқылы мұғалім әрбір баланың нені білетінін, нені білмейтінін айқындап, оның білімін әрі қарай дамытуға бағытталған жұмыс жасайды.

Қалыптастырушы бағалаудың көптеген түрлері бар. Оның ішінде қазіргі кезде көп қолданысқа ие болған негізгілері:

- *Өзін-өзі бағалау*
- *Жұптық бағалау*
- *Топтық бағалау*

Өзін-өзі бағалауға қатысушылар өздерінің білімдері жайлы ақпараттар жинайды, оларға талдау жасап, өздерінің деңгейлеріне қорытынды жасайды. Өзін-өзі бағалауды жүргізгендегі міндетті шарттары – оқушылардың оқытылатын тақырыпты өтер алдында және жұмысты орындар алдында олар барлық жұмысты бағалау критерийлерін білулері қажет.

Білім алушылардың өзін-өзі бағалауы мотивациялық қажеттіліктерді, сондай-ақ қол жеткізу қажеттіліктерін қанағаттандырады. Өз жұмысын бағалай

алатын білім алушылар өз мақсатына қаншалықты жақын екенін анықтап, оған жету үшін не істеу керектігін жоспарлай алады.

Топтық жұмыс жасағанда мұғалім бағалау критерийлері мен дескрипторларын жазып, тақтаға іліп қояды. Тапсырманы орындап болған соң топтар критерийлерге сәйкес бір-бірлерін бағалайды.

Мұғалім бақылаудың бір түрін құрастырып, оны қатысушылармен бірге талқылайды және мақұлдайды.

Қалыптастырушы бағалау әдісі тапсырманы түсіндірген соң білім алушылар тапсырманы орындауда ұмтылатын қарапайым мақсаттар белгілеуді көздейді. Жұмыс аяқталған кезде оқушылар ол мақсаттарға қаншалықты қол жеткізгені туралы ойланады.

Қалыптастырушы бағалаудың ажырамас бір бөлігі – кері байланыс. Мұғалім сабақтың түрлі кезеңдерінде кері байланыс жүргізіп, білім алушылармен тығыз байланыста болу арқылы, келесі сабақта жоспарлағанда назар аударатын жағдайларды болжай алады.

Кері байланыс тиімді болуы үшін:

Мұғалім тарапынан:

Оқушы білімді меңгерудің қай деңгейінде тұр?

Күтілетін нәтижені жақсарту үшін не істеу керек?

Жақсы нәтижеге жетуге қалай көмектесемін?

Оқушы тарапынан:

Мен білімді игерудің қай кезеңінде тұрмын?

Жақсы нәтижеге қалай жетемін?

Кемшіліктерімді жою үшін не істеуім керек?,- деген сияқты сұрақтарға негізделгені дұрыс.

Кері байланыстың бірнеше түрі бар: *жазбаша, графикалық, ауызша.*

Жазбаша кері байланыс жасағанда оқушы жұмысының астына ескертпелерді немесе мадақтауды жазуға болады.

Ал ауызша кері байланыс жасағанда қолдау білдіре отырып, ескертулерді де айту керек.

Келесі саты - мұғалімнің білім алушылардың жұмыстарының нәтижелеріне *талдау жасауы.*

Қалыптастырушы бағалау барысында талдау жасау мұғалімге білім алушының қандай сұрақтарға жауап беруге қиналатынын, қай тақырып немесе бөлімді меңгеру күрделі екенін және оның себептерін анықтауға мүмкіндік береді.

Талдау қорытындысы оң нәтиже беру үшін мұғалім нақты фактілерге сүйенуі керек.

Кемшіліктерді жойып, пролемаларды шешу үшін оқыту әдісін қалай өзгерту керектігін анықтау қажет.

Қалыптастырушы бағалаудан кейін білім сапасын көтеруде қандай да бір жетістікке жету үшін мұғалімге бақылау парақшаларын арнап, талдау нәтижелерін жинақтап жүретін папка арнау ұсынылады.

Мұғалім сабақ жоспарында жасалған бағалау критерийлері мен оған сәйкес құрылған дескрипторлардың негізінде білім алушылардың келесі деңгейге көтерілуіне бағытталған ұсыныстар беруі қажет.

Қалыптастырушы бағалау оқытудың әдістерін және мақсаттарға жету жолдарын жақсартуға мүмкіндік беретіндігімен тиімді. Мұндай бағалау кезінде оқушыны басқа баламен салыстыру шарты жоқ, сондықтан критерий түрлері бойынша мүмкіндігінді бағалап, жетістікке жету жолдарын қарастыру жүзеге асырылады.

Білім деңгейін белгілі бір критерийлермен бағалау арқылы анықтау, білім беруді ізгілендіріп, оқушылардың жеке-дара қабілеттерін ескеру арқылы білім сапасын көтеруге айтарлықтай септігін тигізеді.

Қалыптастырушы бағалау оқу процесінде білім алушылардың білімді игеру деңгейі мен дағдылардың қалыптасу деңгейін анықтайды, қиындықтарды анықтауға және оқу бағдарламаларының оқу мақсаттарына жетуде көмектесуге мүмкіндік береді.

Қалыптастырушы бағалау бағалаудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін (сауалнама, тәжірибелік жұмыс, зертханалық жұмыс, жоба, тест және т. б.) қолдана отырып, оқу процесінің әр түрлі кезеңдерінде (тақырыпты түсіндіру, тапсырмаларды орындау, тапсырмаларды тексеру процестері және т. б.) жүзеге асырылады. Қалыптастырушы бағалауда жұмысты ұйымдастырудың жеке, жұптық және топтық формалары пайдаланылады.

Қалыптастырушы бағалау нәтижесінде мұғалім дер кезінде оқу процесін түзетеді, жиынтық бағалауды өткізгенге дейін білім алушылардың ықтимал кемшіліктер жояды.

Қалыптастырушы бағалауда білім алушылар пәндер бойынша жалпы білім беретін оқу бағдарламаларына сәйкес оқыту мақсаттарына жетеді.

Жиынтық бағалау мұғалімдерге, балл және баға қоя отырып, белгілі бір оқу кезеңінің соңында (тоқсан, оқу жылы) және оқу бағдарламаларының бөлімдерін/ортақ тақырыптарын игерудің соңында білім алушылардың прогрестері туралы оқушыларға және ата-аналарға ақпарат беру мақсатында жүргізіледі.

Бөлімдер бойынша жиынтық бағалаудың тапсырмаларын мұғалімдер пән бойынша оқу бағдарламасы мен оқу жоспарының негізінде әзірлейді. Жиынтық бағалау бойынша жұмыстарды орындау барлық білім алушылар үшін міндетті.

Қалыптастырушы бағалау қосымша жаттығулар немесе тест ретінде қарастырылмай, оқытудың ажырамас бөлігі болуы тиіс.

Қалыптастырушы бағалау процесінің құрылымы:

1. *Оқу мақсаттары мен бағалау өлшемшарттарын анықтау.*

Мұғалім нақты сабақ үшін оқу мақсаттарын анықтайды және бағалау өлшемшарттарын әзірлейді.

Өлшемшарттар оқу мақсаттарының сәйкестігін анықтайды және оқытудағы бақылау және тексеру құралы ретінде пайдаланылады. Оқу мақсаттары мен бағалау өлшемшарттары білім алушылармен келісіледі.

2. *Оқытудағы дәлелдерді айқындау.* Қолданылатын әдістерге карамастан оқыту дәлелдерін айқындаудағы негізгі кезеңі кері байланыс пен алынған ақпараттың оқыту әдістемесін жетілдіруге ықпал етуіне байланысты болып отыр. Педагог бағалау нәтижесі бойынша оқыту процесіне түзету енгізуі мүмкін.

3. *Дәлелдерді түсіндіру.* Мұғалім қалыптастырушы бағалаудың нәтижесінде білім алушылардың оқу жетістіктерін анықтайды және оқу материалдарын түсіну деңгейін, дұрыс жеткізбеуді, олар қандай дағдылар қалыптастырғанын және т.б. анықтай отырып, оларды талдайды.

Білім алушыларды жұптық бағалау кезінде бағалау өлшемшарттарына сәйкес білім алушылар оқыту нәтижелерін өздері түсіндіре алады.

3. *Оқытудағы олқылықтарды анықтау.* Қалыптастырушы бағалаудың мақсаты білім алушылардың қазіргі оқу жетістіктері мен оқу мақсаттары арасындағы олқылықтарды қалпына келтіру болып табылады. Қалыптастырушы бағалау нәтижелерінің дәлелдерін талдау оқыту мен оқу мақсаттарында қол жеткізілген мәртебе арасындағы олқылықтарды анықтауға арналған жол болып табылады. Олқылықтарды қалпына келтіруге кері байланысты жүзеге асыру және оқу материалдарын меңгеру деңгейін анықтау жолдары арқылы қол жеткізеді.

4. *Кері байланыс.* Білім алушылардың жоғары оқу нәтижелеріне қол жеткізуі және оқытудағы тиімді алға жылжулар үшін кері байланысты жүзеге асыру қажет. Мұғалім қалыптастырушы бағалаудың шеңберінде кері байланысты жүзеге асырады, білім алушылардың біліміндегі және білім беру процесіндегі түзетулердегі олқылықтарды қалпына келтіру мақсатында білім алушылардың алға басу нәтижелеріне мониторинг жүргізеді.

Бағалау жүйесі білім беру процесінің сапасын анықтауға, оқытудың стратегиясы мен тактикасы бойынша түбегейлі шешімдер қабылдауға, білім беру мазмұнын да, күтілетін нәтижелерді бағалау түрлерін де жетілдіруге мүмкіндік беретін оқу проблемаларын диагностикалау мен жетістіктерді өлшеудің негізгі құралы болып келеді.

Сабақты жоспарлау мұғалімнің оқу мақсаттарына тиімді қол жеткізуіне мүмкіндік береді. Оқушылардың оқу жетістіктерін критериалдық бағалау күтілетін нәтижелер жүйесі негізінде оқушының оқу жетістіктерінің деңгейін сапасын анықтайды.

Қорыта айтқанда, «География» пәнін оқытуды ұйымдастыруда ұсынылған қысқа мерзімді жоспар дайындау және критериалды бағалауды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар оқушылардың ғылымды танып-білуін дамытуға, олардың табиғат және қоғамдық өмір құбылыстарын тереңірек түсінуіне, бұл құбылыстарды саналы түсіндіре алуына, оларға өзінің қатынасын анықтай алуына ықпал ететін болады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Білім беру мазмұнын жаңарту дегеніміз орта білім беру моделін, оның құрылымын, мазмұнын, оқыту мен тәрбиелеу тәсілі мен әдістерін қайта қарау, білім алушылардың білім жетістіктерін бағалаудың барынша жаңа бағалау жүйесін енгізу болып табылады.

Елімізде жаңартылған білім мазмұнына көшу үшін мектептің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттары, үлгілік оқу жоспарлары, оқу бағдарламалары әзірленді. Үлгілік оқу бағдарламасы білім алушылардың әлемнің қазіргі географиялық бейнесінің негізінде жатқан іргелі заңдылықтар мен принциптер туралы білімді меңгерту, зерттеу жұмыстарын жүргізу дағдыларын дамыту, оқу және зерттеу қызметіне жауапкершілікпен қарауға тәрбиелеуге негізделген.

Жалпы орта білім беру деңгейінің жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарына арналған «География» оқу пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының мазмұны білім алушылардың танымдық қызығушылықтары мен ғылыми-теориялық ойлауын, білім, білік, дағдыларын қалыптастыруға, оқуда және күнделікті өмірде туындайтын мәселелерді шығармашылықпен шешуге мүмкіндік туғызады. Сонымен қатар, практикалық маңыздылығымен, білім алушылардың зерттеу дағдыларын дамытудағы мүмкіндіктерімен ерекшеленеді. Білім алушылардың алған білімдері мен біліктіліктерін әртүрлі оқу және практикалық жағдайларда қолдануға, білім алушыларды өзіндік шығармашылық еңбекке, өмірге белсенді араласуға дайындауға негіз болады.

Ұсынып отырған әдістемелік материалда ұсынылған оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері үлгісі білім берудің практикалық бағытын күшейтіп, білім алушылардың ойлау қызметін дамытып және шығармашылық, ізденушілік, зерттеушілік дағдыларын қалыптастыруға әдістемелік көмек бола алады.

Сонымен қатар, үлгі ретінде ұсынылған қысқа мерзімді жоспар дайындау және критериялды бағалауды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар оқушылардың ғылымды танып-білуін дамытуға, олардың табиғат және қоғамдық өмір құбылыстарын тереңірек түсінуіне, бұл құбылыстарды саналы түсіндіре алуына, оларға өзінің қатынасын анықтай алуына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

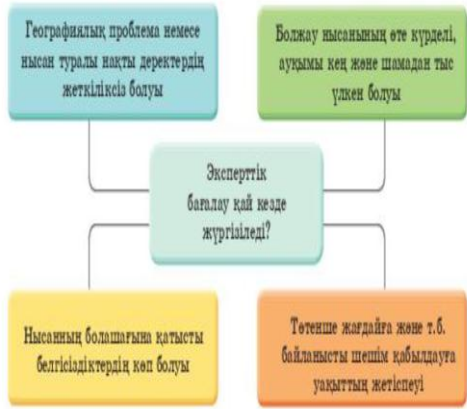
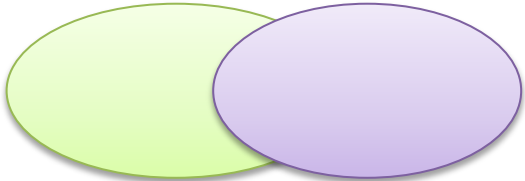
1. <https://fb.ru/article/229780/opredelenie-geografii-nauka-izuchayuschaya-geograficheskuyu-obolochku-zemli>
2. Типовая учебная программа по учебному предмету «География» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию утверждена приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545
3. <https://znaniya.com/task/14333829>
4. В.С. Южанов. Картография с основами топографии – Москва «Высшая школа», 2001 – 300 с.
5. [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_\(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F))
6. <https://www.pavlodar.com/zakon/?dok=03353&uro=080010> Кодекс Республики Казахстан от 09.01.2007 N 212-III ЗРК «Экологический кодекс Республики Казахстан»
7. Ю. Р. Туманян, О. А. Ищенко-Падукова, И. В. Мовчан. Геоэкономика в системе междисциплинарных исследований // TERRA ECONOMICUS. — 2018. — ISSN 10.23683/2073-6606-2018-16-4-144-153 DOI: 10.23683/2073-6606-2018-16-4-144-153.
8. Шубин С.И. Геополитика. Учебное пособие. – Архангельск: Поморский государственный университет имени М.В. Ломоносова, 2008. – 137 с., ил.
9. <https://geographyofrussia.com/globalnye-problemy-chelovechestva-2/>
10. 2019-2020 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2019. – 440 б.
11. С.Б.Бабаев.. Оңалбек Ж.К. Жалпы педагогика: Оқулық – Алматы: «Нұр-пресс», 2005 – 228 бет.
12. Абдукадыров А. А. Кейс-технология как средство повышения компетентности будущих инженерно-педагогических кадров [Текст] / А. А. Абдукадыров, Б. З. Тураев // Молодой ученый. — 2013. — №6. — С. 659-665.
14. http://pedsovet.su/metodika/5996_aktivnye_i_interaktivnye_metody_obucheniya
15. Жданова Н.М. Методы, средства и формы подготовки студентов к патриотическому воспитанию младших школьников / Н.М. Жданова // Начальное образование Южного Урала : сб. науч.-метод. ст. – Челябинск : Сити Принт, 2012. – Вып. 6. – С. 71-79.
16. Активные методы в педагогической и воспитательной деятельности в условиях реализации ФГОС (для слушателей Pedcampus) / Консалтинговая группа «Финиум». – Москва, 2014.

17. <http://miolaweb.ru/web-dizain/infografika-novyj-trend-informacii/>
18. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ. АОО НИШ «Назарбаев Интеллектуальные школы» Учебно-методическое пособие Астана, 2017
19. Б.А. Смольников. Перспективы применения принципов биомеханики в робототехнике, к.ф.-м.н., Санкт-Петербургский Политехнический университет Петра Великого, Санкт-Петербург : ЦНИИ РТК, 2017.
20. Интерактивные методы обучения как средство формирования ключевых компетенций. Двудичанская Н.Н.: Наука и образование. 2011.
21. <https://alashainasy.kz/koshbas/syini-turgyidan-oylau-tehnologiyalaryi-arkyilyi-okyitudyin-timdlg-80712/>
22. <https://www.tarbie.kz/24989>
23. Ұлы Отан соғысының ардагері, география кафедрасының аға оқытушысы Қ.Т. Тұрашевтың туғанына 90-жыл толуына орай, «Қоғамдық өмірдегі білімнің рөлі» атты облыстық ғылыми-тәжірибелік конференцияның ҒЫЛЫМИ мақалалар жинағы
<http://library.wksu.kz/dmdocuments/%D0%9A%D1%83%D0%B6%D0%B8%D0%B5%D0%B2%D0%B0%20%D0%90.%D0%A0.%20%D0%96%D0%B0%D2%A3%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%8B%D0%BB%D2%93%D0%B0%D0%BD.pdf>

Қосымша

1-қосымша

Бөлім:	Мектеп:	
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні:	
Сынып: 11	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны
Сабақтың тақырыбы	Өзекті географиялық зерттеу әдістері	
Сабақта іске асатын мақсаты (оқу бағдарламасынан сілтеме)	11.1.1.1 - зерттеу тақырыбына сәйкес эксперттік бағалау әдістерін қолдану	
Сабақтың мақсаты	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: географиялық нысандар мен құбылыстарды номинациялау ерекшеліктерін анықтайды;</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: географиялық зерттеу әдістерінің мәнін түсіндіріп, қолданады;</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: оқулықтан тыс берілген қосымша тапсырмалады орындайды, тақырып бойынша қосымша мәліметтер мен дәлелдер келтіре алады.</p>	
Жетістік критерийі	<ul style="list-style-type: none"> • қосымша ақпарат көзінен алған мәліметтерді түсінеді; • географиялық нысандар мен құбылыстарды номинациялау ерекшеліктерін анықтайды; • географиялық білім көздерін біледі, карта, атлас, оқулық, әдебиеттермен қалай жұмыс істеу керек екенін түсінеді және барлық білім көздерін өз қажетіне қолданады. 	
Тілдік мақсаттар	Терминдік сөздер	
Құндылықтар	Құрмет, ынтымақтастық, өмір бойы, оқу, азаматтық, жауапкершілік, ашықтық, жыл сайын.	
АКТ дағдысын қолдану	Осы сабақ барысында оқушылар Power Point бағдарламасынан тақырыпқа қатысты көрнекі құралдарды пайдаланып, интербелсенді тақтаны қолданады.	
Өмірмен байланыс	Климаттық өзгерістерді талқылау	
Пәнаралық байланыс	Биология, тарих, физика.	
Алдыңғы білім	Зерттеу әдістерінің түрлері	
Сабақ барысы		
Жоспарланған кезеңдері	Жоспарланған іс-әрекеттер	Дереккөздер
Сабақтың басы 5 минут	<p>Ұйымдастыру кезеңі «Бес қадам» стратегиясы. Сыныптан 4 оқушы шығады, бес қадам аттап жылдам жауап береді.</p> <p>Сыни тұрғыдан ойлауға «Түрткі, сынақтан өткізу, қайта бағыттау» сұрақтары: 1. Географиялық білім не үшін қажет? 2. Неліктен? 3. Географиялық білімдерді алған</p>	Слайд

	<p>жағдайда қандай мамандықтарға қол жеткізуге болады? Сабақтың тақырыбы мен мақсатымен таныстыру</p>	
<p>Сабақтың ортасы 15 минут</p>	<p>Мағынаны тану кезеңі</p> <p style="text-align: center;">Эксперттік бағалау жүргізу қажеттілігі</p> <pre> graph TD A[Эксперттік бағалау жүргізу қажеттілігі] --- B[Географиялық проблема немесе нысан туралы нақты деректердің жеткіліксіз болуы] A --- C[Болжау нысанының өте күрделі, ауқымды кең және шамадан тыс үлкен болуы] A --- D[Эксперттік бағалау қай кезде жүргізіледі?] A --- E[Нысанның болашағына қатысты белгісіздіктердің көп болуы] A --- F[Төтенше жағдайға және т.б. байланысты шешім қабылдауға уақыттың жетіспеуі] </pre> <p><i>Эксперттік бағалау әдісі – халықаралық зерттеудің аппликативті әдістерінің бірі. Бұл әдіс бойынша қарастырылып отырған мәселеге қатысы бар маман сарапшылар арнайы шақырылып, өз бағаларын береді. Эксперттік бағалаулардың негізіндегі басты идеясы бағалаудың сандық әдістері және алынған жетістіктердің қайта жасалынуына сүйенетін адамның интуициялық-логикалық ойлауының тиімді процедурасын құрумен сипатталады.</i></p> <p>ВЕН ДИАГРАММАСЫ</p> <p>Топтық жұмыс «Жигсо» «Географиялық білім көздеріне» нелер жататынын анықтап, қорғау Сіздің тобыңызда 5 рөлді: лидер, баяндамашы, хатшы, уақыт сақшысы және бақылаушы-ларды анықтаңыз. Жұмыс төмендегідей жоспармен жүреді. Берілген мәтінді оқып, топпен бірлесе отырып, талқылайды және әр топтың бақылаушысы, жасаған жұмыстарға сәйкес бақылау парағын жүргізеді.</p> <p>Жұптық жұмыс</p>	<p>Слайд</p> <p>флипчарт</p> <p>https://kk.wikipedia.org/wiki/</p>

	<p>1-тапсырма. Асты сызылған сөздерге түсініктеме беріңіз.</p> <p>2-тапсырма: Мәтінге сүйене отыра, 3 сұрақ құрастырыңыз.</p> <p>Оқытудың мақсаты бойынша</p> <table border="1" data-bbox="470 336 1054 649"> <tr> <td>Бағалау критеріі</td> <td>Дескриптор</td> </tr> <tr> <td>Кез келген тапсырмаларды орындау және тақырыпты кез келген тәсілдерімен түсіндіру пайдаланады</td> <td>Қосымша ақпарат пайдалана отырып Орындалған жұмыс үлгілерін көрсетеді</td> </tr> </table> <p>Жұптық бағалау. Дискрипторлар: жоғарғы балл -5 балл. - Басы + - Ортасы + - Қорытынды +</p>	Бағалау критеріі	Дескриптор	Кез келген тапсырмаларды орындау және тақырыпты кез келген тәсілдерімен түсіндіру пайдаланады	Қосымша ақпарат пайдалана отырып Орындалған жұмыс үлгілерін көрсетеді			
Бағалау критеріі	Дескриптор							
Кез келген тапсырмаларды орындау және тақырыпты кез келген тәсілдерімен түсіндіру пайдаланады	Қосымша ақпарат пайдалана отырып Орындалған жұмыс үлгілерін көрсетеді							
<p>Сабақтың соңы 5 минут</p>	<p>Сабақты бекіту:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Географиялық білім көздеріне нелер жатады? 2. Жергілікті жерді танып білу үшін қандай құралдарды қолданамыз? 3. Жергілікті жердің табиғатын білу қаншалықты маңызды деп ойлайсың? Қаншалықты түсінгенін, түсінбеген жерін, жіберген қателіктерін күнделікке толтыру (5мин) <table border="1" data-bbox="470 1243 1045 1388"> <tr> <td>Не үйренді м?</td> <td>Не қиын болды?</td> <td>Түсінбеген жерім</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table> <p>Бақылаушының бағалау парағы Рефлексия Оқушы мен мұғалім кері байланысы. Өз-өзін бағалау ауызша жүзеге асады. Оқушылар мына сұрақтарға жауап бере отырып, сабақта туындаған ойларын тізбектейді: Алдымен біз былай деп ойладық ... Одан кейін біз мына проблемаға тап болдық ... Проблеманы шешу үшін ... жасадық. Бұдан біз ...көрдік. Демек, бұл мынаны білдіреді ... Сонымен біз ... деген шешімге келдік</p>	Не үйренді м?	Не қиын болды?	Түсінбеген жерім				
Не үйренді м?	Не қиын болды?	Түсінбеген жерім						

	 <p>Бағалау Жетістік критерийлері бойынша Үй жұмысы Жаңа сөздерді жаттау</p>	
<p>Сабақта саралау тапсырмалары болды ма? Қалайша қолдау көрсете аламын? Қабілетті оқушыларды оқытуда алдыма қандай міндеттер қоямын?</p>	<p>Оқушылардың материалды қаншалықты игергенін қалай бағалаймын?</p>	<p>Денсаулық пен қауіпсіздік техникасын сақтау</p>
<p>Сабақ бойынша рефлексия Сабақ/ оқыту мақсаттары шынышыл ма? Барлық оқушылар ОМ жетті ме? Егер жоқ болса, неге? Сабақтағы саралау дұрыс өтті ме? Сабақтағы кезеңдер сақталды ма? Жоспардан тыс не жасалды? Неге?</p>		
<p>Жалпы бағалау Қандай екі аспект жақсы өтті? (оқыту мен білім беру туралы ойланыңыз) 1: 2: Сабақты жақсартуға не себеп болатын еді? (оқыту мен білім беру туралы ойланыңыз) 1: 2: Сабақ барысында сыныптың жетістігі туралы не ойладым/ жеке оқушылардың қиындығы, келесі сабақтарда неге назар аудару қажет?</p>		

Мектеп		Мұғалімнің аты-жөні:	
Күні:			
Сынып: 11		Қатысқандар	
Сабақтың тақырыбы		Өзекті географиялық зерттеу әдістері	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сәйкес)		11.1.1.3 - зерттеу тақырыбына сәйкес модельдеу әдістерін қолдану	
Сабақтың мақсаты		<p>Барлық оқушылар: модельдеудің география ғылымындағы маңызын, географиялық модельдеудің ғылыми міндеттерін түсіндіре алады, модельдеу барысында орындалатын жұмыстардың ретін біледі.</p> <p>Оқушылардың басым бөлігі: географиядағы модельдеу әдістерінің топтарын талдай алады, әдістер арасындағы айырмашылықтарды біледі.</p> <p>Кейбір оқушылар: нысандар арасындағы байланыстарды көрсете алады, өз зерттеулерінде географиялық модельдер әдістерін қолдана алады.</p>	
Тілдік мақсаттар		<p>Пәнге тән лексика және терминология: географиялық нысандар, географиялық құбылыстар, географиялық атаулар (номинация), географиялық терминдер. География, физикалық география, климат, топырақтар, бедер, халық және шаруашылық, дүниежүзі елдері, химик, биолог. Мәтінді оқи отырып, зерттеу мен зерттеушілерді және зерттеу әдістерін сипаттай алады. Географиялық дереккөздерді қолданып, талдау жасайды. Саяхатшылар Зерттеушілер Далалық әдістерге жатады Диалог пен жазылым үшін қажетті тіркестер: География – бұл ... ғылым. Физикалық география – бұл....ғылым. Географияның зерттеу объектілері болып ... табылады.</p>	
Құндылықтарға баулу		«Мәңгілік Ел» идеясының «Қазақстанның Тәуелсіздігі және Нұр-Сұлтан қ.» құндылығы аясында Нұр-Сұлтан қ. мен Қазақстанның географиялық орындары мен тарихи жерлердің карталарына берілген географиялық тапсырмалар арқылы іске асырылады.	
Пәнаралық байланыс		Жаратылыстану, биология пәндерімен пәнаралық байланыс, информатика пәнімен пәнаралық байланыс интербелсенді тақтаны пайдалану арқылы жүзеге асады.	
Алдыңғы білім		Зерттеу әдістерінің түрлері	
Сабақтың жоспарланған кезеңдері		Сабақтағы жаттығу түрлерін жоспарлау	Дереккөздер, ресурстар
Сабақтың басы (2-5 мин)	Ұйымдастыру кезеңі Оқушылармен амандасып, көңіл- күй сұрау, түгелдеу. «Пазл» әдісі арқылы 2 топқа бөлу. Оқушылар		ИБТ-ғы суреттер

	<p>сандықшадан кезекпен қиынды қағаз бойынша суреттерді құрастыра отырып, топтағы физикалық карталар және оның Қазақстандағы орындарын анықтайды.</p> <p>«Миға шабуыл» әдісімен жаңа сабақтың тақырыбын ашуға түрткі болатын сұрақтар қойылады.</p> <p>Сұрақтарға жауап ала отырып, жаңа тақырыппен оқу мақсатын ашамыз.</p> <p>Ой толғау:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Модель дегеніміз не? - Модельдеу қалай жүзеге асады? - География ғылымына модельдеу не үшін қажет? - Қандай модель түрлерін білесіңдер? 	
<p>Сабақтың ортасы Білу Түсіну Қолдану (20 мин)</p>	<p>Жаңа сабақ. Білімді жаңғырту. Мағынаны ашу.</p> <p>Модельдеу – бұл нысандарды, үдерістерді немесе құбылыстарды зерделеуге және зерттеуге арналған модельдер құрастыру.</p> <p>Нысан үшін құрастырылатын модель <i>түпнұсқа</i> немесе <i>прототип</i> деп аталады.</p> <p>Географияда <i>сөздік, картографиялық, құрылымдық, графикалық, математикалық, материалдық</i> деген сияқты негізгі модельдерді айқындауға болады. Сонымен қатар модельдер құрама да болуы мүмкін: математикалық-картографиялық, <i>математикалық-графикалық және басқалар.</i></p> <p>Халықтар географиясын саласында елді мекендердің желілері мен жүйелерін, қалалар, қалалар мен агломерациялар жүйелерін модельдеу қолданылады, олар да күрделі жүйелер ретінде қарастырылады.</p> <p>Көші-қон ағындарын, көші-қон факторларын, көші-қон құрылымын қоса алғанда, халықтың көші қонының математикалық үлгілері жасалады.</p> <p>Халықтың ұдайы өсуінің әртүрлі үлгілері, әсіресе туу мен өлім-жітім, некелер мен ажырасу процестерінің серпініне қатысты болжамдық, қандай да бір гипотезадан шығатын түрлі үлгілер кеңінен таралады.</p> <p>Мұнда географиялық модельдеу демографиялық үлгілердің үлкен және құру моделімен тығыз байланысты болады.</p> <p>Тапсырма</p> <p>1-топ Физикалық-географияда модельдеу қалай қолданылады?</p> <p>2-топ</p>	<p>Фишкалар, оқулық</p> <p>Оқулық (5-6 бет)</p>

	<p>Халық географиясында модельдеу қалай қолданылады? 3-топ Картографияда модельдеу ерекшеліктері қандай? Дескриптор 1. Физикалық географияда модельдеудің қолданылуын түсіндіреді. 2. Халық географиясында модельдеудің қолданылуын түсіндіреді. 3. Картографияда модельдеудің қолданылуын түсіндіреді.</p> <div data-bbox="497 593 1053 945" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>Бағалау</p> <ul style="list-style-type: none"> • Әр топ өз жұмыстарын қорғайды, келесі топ критерийлерге қарап отырып, бағалайды • <i>Бағалау критерийі</i> • Географиялық зерттеу әдістерін графикалық формада бере алады; • Географиялық зерттеу әдістерінің мәнін түсіндіре алады;. </div> <p>Жұптық жұмыс: қосымша материалды, интернет ресурстарын пайдалана отырып, Д. Форрестердің «Мир-2», Д. Медоузаның «Мир-3» модельдерін зерделеп, талдаңыз. Әлемнің тұрақты дамуының жеке моделін жасауға тырысыңыз. Модельді Венн диаграммасы түрінде құруға болады, жабылатын шеңберлер арқылы негізгі сфералардың мазмұнын жазбаша түрде көрсетіңіз. Қорытынды жаса. http://csrjournal.com/ustojchivoe-razvitie-koncepciya-principyu-celi</p> <p>Бағалау: * мұғалімнің бақылауы мен комментарийлері; * өзара бағалау; * мұғалімнің кері байланысы. Дескрипторлар бойынша тексере отырып, әр оқушының тапсырманы орындалуына қарай ауызша кері байланыс беремін. Қалыптастырушы бағалау тапсырмасын орындағанда жазылым дағдылары қалыптасады. Қалыптастырушы бағалау тапсырмасын жылдам орындаған оқушыға «Ой толғаныс» әдісі арқылы қосымша жеке тапсырма: Кері байланыс. Өзін-өзі 3 түрлі арнайы карталармен бағалайды</p>	
--	---	---

<p>Сабақтың соңы</p>	<p>Сабақты қорытындылау. Сабақта оқушылардың жинаған зерттеулеріне қарай тезірек сабақты түсінгендеріне байланысты ерекше мадақтау жасап, әрқайсысына жеке-жеке рефлексия жасау.</p> <p>Рефлексия. «Қажетті сөздің астын сызыңыз» әдісі арқылы оқушылардан бүгінгі сабақ бойынша рефлексия жасауды ұсынамын.</p> <table border="1" data-bbox="502 519 1157 1115"> <tr> <td>1. Сабақ үстінде мен жұмыс жасадым</td> <td>белсенді/ енжар</td> </tr> <tr> <td>2. Сыныптағы өз жұмысыма</td> <td>ризамын / риза емеспін</td> </tr> <tr> <td>3. Маған сабақтың уақыты ... көрінді</td> <td>қысқа / ұзақ</td> </tr> <tr> <td>4. Мен сабақта</td> <td>шаршадым / шаршамадым</td> </tr> <tr> <td>5. Менің көңіл күйім ... болды</td> <td>жақсы / нашар</td> </tr> <tr> <td>6. Сабақта қолданылған тапсырмалар ... болды</td> <td>түсінікті / түсініксіз маңызды / маңызды емес қызықты / қызықсыз</td> </tr> <tr> <td>7. Менің ойымша, үй тапсырмасы</td> <td>оңай / қиын қызықты / қызықсыз</td> </tr> </table>	1. Сабақ үстінде мен жұмыс жасадым	белсенді/ енжар	2. Сыныптағы өз жұмысыма	ризамын / риза емеспін	3. Маған сабақтың уақыты ... көрінді	қысқа / ұзақ	4. Мен сабақта	шаршадым / шаршамадым	5. Менің көңіл күйім ... болды	жақсы / нашар	6. Сабақта қолданылған тапсырмалар ... болды	түсінікті / түсініксіз маңызды / маңызды емес қызықты / қызықсыз	7. Менің ойымша, үй тапсырмасы	оңай / қиын қызықты / қызықсыз	
1. Сабақ үстінде мен жұмыс жасадым	белсенді/ енжар															
2. Сыныптағы өз жұмысыма	ризамын / риза емеспін															
3. Маған сабақтың уақыты ... көрінді	қысқа / ұзақ															
4. Мен сабақта	шаршадым / шаршамадым															
5. Менің көңіл күйім ... болды	жақсы / нашар															
6. Сабақта қолданылған тапсырмалар ... болды	түсінікті / түсініксіз маңызды / маңызды емес қызықты / қызықсыз															
7. Менің ойымша, үй тапсырмасы	оңай / қиын қызықты / қызықсыз															
Үйге тапсырма																
<p>Саралап оқыту – Оқушыларға көбірек қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндеттер қоюды жоспарлайсыз?</p>	<p>Бағалау – Оқушылардың білімін қалай тексересіз?</p>	<p>Қауіпсіздік ережелері АКТ-ны қолдану</p>														
		<p>Құндылықтармен байланыс (тәрбие элементі)</p>														
<p>Саралау тапсырмаларды таңдау, белгілі бір оқушыдан күтілетін нәтиже, оқушыға жеке жәрдем көрсету, оқушының жеке ерекшеліктеріне сәйкес оқу материалы мен ресурстарды таңдауда (Гарднердің көпшілдік сана теориясы бойынша) байқалуы мүмкін.</p> <p>Дифференциацияны сабақтың кез-келген кезеңінде уақытты тиімді пайдалануды ескере отырып қолдануға болады.</p> <p>Тапсырма әдісі арқылы оқушының тақырыпты қанишалықты меңгерген бағалаймын</p> <p>Дереккөздер әдісі</p> <p>Оқушылаға интернет қолдану арқылы пайдаланудың анағұрлым ауқымды көлемін көрсетете отырып Қазақстан географиялық зерттеулерді анықтауды қалай орындауға болатындығын көрсетемін.</p>	<p>ҚБ «Бағдаршам» арқылы бағалау ҚБ «Басмармақ» әдісі арқылы жүзеге асырылады.</p>	<p>Денсаулықты сақтаушы технологиялар. Қолданылатын сергіту сәттері мен белсенді әрекеттер формалары. Бұл сабақта қолданылатын Қауіпсіздік техникасы Ережелерінен қолданылатын пункттер.</p>														

<p>«Bilim Land» сайтына кіру. Диалог және қолдау көрсету Бұл әдісті қолдану барысында сөзбен қолдау көрсету және ынталандыру арқылы үлгерімі төмен оқушылар білімі анағұрлым жоғары оқушымен жұмыс жасатамын. Дескриптор <i>Білім алушы:</i> Физикалық география нені оқытатынын айтады. География ғылымының салаларын жазады. Зерттеу аймағына байланысты нысандарды сәйкестендіреді.</p>		
<p>Ой толғау. Сабақтың мақсаттары/оқу мақсаттары жүзеге асырымды болды ма? Оқушылар бүгін нені білді? Оқу атмосферасы қандай болды? Мен дайындаған дифференциялық жұмыс ойдағыдай болды ма? Мен белгіленген уақытты сақтадым ба? Мен жоспарға қандай өзгерістер және неліктен енгіздім?</p>	<p>Төменде берілген бос орынды өз сабағыңызға рефлексия жүргізу үшін пайдаланыңыз. Сабағыңызға қатысты деген сол жақта келтірілген сұрақтарға жауап беріңіз.</p>	

Мектеп		Мұғалімнің аты-жөні:
Күні:		
Сынып: 11		Қатысқандар
Сабақтың тақырыбы	Өзекті географиялық зерттеу әдістері	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сәйкес)	11.1.1.4 - зерттеу тақырыбына сәйкес аудандастыру әдістерін қолдану	
Сабақтың мақсаты	Зерттеу тақырыбына сәйкес аудандастыру әдістерін қолданады. Жазба жұмыс жасайды. Сұраққа жауап береді.	
Бағалау критерийі	Аудандастыру әдістерін біледі. Нысандарды әртүрлі категориялары бойынша аудандастырады.	
Тілдік міндеттер	Оқушылар аудандастыру әдістерін пайдаланып, елді мекендерді категорияларға жіктейді. Тілдік дағдыларын (айтылым, тыңдалым, жазылым дағдылары) дамытады. Сөздіктермен жұмыс <i>Аудандастыру, геоморфологиялық аудандастыру, гидрологиялық аудандастыру</i> Диалогқа/жазылымға қажетті тіркестер: <i>Аудандастыру арқылы анықтайды, көрсетеді, айта алады, жасайды.</i> <i>Зерттеу барысында анықтадым, оның себебі</i>	
Құндылықтарға баулу	Деректік дағдыларды тәрбиелей отырып, ғылыми зерттеу дағдыларына, жеке және топпен жұмыс жасай алу қабілетін дамытуға тәрбиелеу	
Пәнаралық байланыс	Тарих – Дүние жүзінің географиялық нысандарымен таныстырады. Қазақстанның жер атаулары, топонимдерінің тарихын үйретеді. Қазақ әдебиеті – академиялық тілдерді дұрыс қолдану ғылыми негіздеп сөйлеуді ұсынады.	
Алдыңғы білім	10.1.1.5 Зерттеу тақырыбына сәйкес аудандастыру	
Сабақ жоспары		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған жаттығу түрлері	Дереккөздер/ресурстар
Сабақтың басы	Ұйымдастыру кезеңі - Оқушылармен амандасамын. Оқушылардың зейінін шоғырландыру үшін шаттық шеңберін ұйымдастыру: « Көршіме бір тілек » әдісі бойынша әр оқушы көршілеріне бір сөзбен тілек айтып шығады. - « Қиынды қағаз » әдісі арқылы топқа біріктіремін. Үй тапсырмасы: «Миға шабуыл» әдісі бойынша сұрақтар қою	Оқулық, топ аттары жазылған қағаздар
Сабақтың ортасы	Бірлесе отырып сабақтың тақырыбын және мақсатын анықтайды. « Айналым бекеттер » әдісі арқылы топтар • Тақырыптың негізгі ұғымдарына анықтама беріңдер.	Оқулық, бағалау бетшелері, тапсырма

Кез келген аумақтың өзіндік ерекшеліктері болады. Бұл ретте әрбір табиғи немесе әлеуметтік-экономикалық құбылыс бүкіл аймақты емес, оның кейбір бөлігін – ареалын қамтиды. Таралу аймағының ішінде ол іс жүзінде тұтас (континуальды) немесе тек жекелеген бөліктерді (дискретті) қамтуы мүмкін. Аумаққа тән белгі, оның көріну дәрежесі немесе белгілердің үйлесімі бойынша бөлінуі **кеңістіктік дифференциалдау**, яғни **аудандастыру** болады. Мұндай дифференциалдау әрдайым объективті болып келеді.

Аудандастыру – география ғылымында кенінен қолданылатын аумақтық жүйелерді реттеу және жүйелендірудің әмбебап әдісі. Аудандастыру әдісі аумақтық басқаруда және аудандық топтың міндеттерін шешуде, әкімшілік бөлуде, т.б. өте маңызды. Аудандастырудың картографиялық, статистикалық, математикалық, кешенді, т.б. көптеген жолдары бар. Процестің мәні – кеңістікте өзіндік аумақтық құрылымдар мен олардың шегараларын анықтау.

лар жазылған қағаздар, 7-сынып атласы, кескін карта

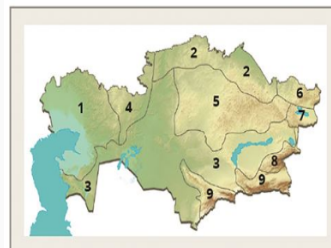
2. «Аудан», «географиялық аудан» ұғымдарының мазмұны

Аудан – зерттеудің географиялық өлшемі мен кеңістіктің дифференциациясын және аумақтық кешен құру процестерін бейнелейтін географияның негізгі санаты.

Жалпы, аудан дегеніміз – өзара байланысты белгілердің (құбылыстардың) жиынтығы бойынша бөлінген аумақ, белгілі бір аймақтың құрамындағы таксономиялық бірлік.

Географиялық аудан – географиялық қабық компоненттерінің және ландшафт элементтерінің немесе қоғамдық ұдайы өндірудің өзара байланысымен сипатталатын тұтас аумақ (акватория). Бұл сипаттамалар көршілес аумақтарда байқалатындардан ерекшеленеді, салыстырмалы түрде тұрақты болып саналады және жүйенің сипатын барлық үйлесімге береді.

Біртекті аудан (гомогенді) – әр нүктесінде аудандастырылатын нысан немесе құбылыс (мысалы, топырақ, ландшафт, ауылшаруашылығының бағыты) бір белгімен немесе белгілер жиынтығымен сипатталатын таралу аймағы. Біртекті аудан картада сапалы (фон) тәсілімен

3. Экономикалық-географиялық аудандастыру

Экономикалық география аудандастырудың бірнеше түрін пайдаланады: **экономикалық, табиғи-шаруашылық, әлеуметтік-экономикалық, әлеуметтік, физикалық-географиялық.**

Шаруашылықтарды аудандастырудың барлық тәжірибесі экономикалыққа жатады, бірақ олар аудандастырудың мақсаттары мен нысандары, ауданның мазмұны бойынша ерекшеленеді. Экономикалық және экономикалық-географиялық аудандастыру арасындағы айырмашылық әрбір ғылымның зерттеу нысаны және пәнімен анықталады. Экономикалық география пәні қоғамдық түрткіжайттардың әсерінен жердің географиялық қабығының өзгеруін зерттейді.

Экономикалық әдістер

- Интегралдық экономикалық
- Табиғи-шаруашылық
- Экологиялық-экономикалық
- Мәдени-географиялық
- Рекреациялық-географиялық

Әкімшілік әдістер

- Табиғи-ресурстық
- Ауылшаруашылық
- Өнеркәсіптік-географиялық
- Көліктік-географиялық
- Салалық әлеуметтік-географиялық

19-сурет. Әлеуметтік-экономикалық географиядағы аудандастыру

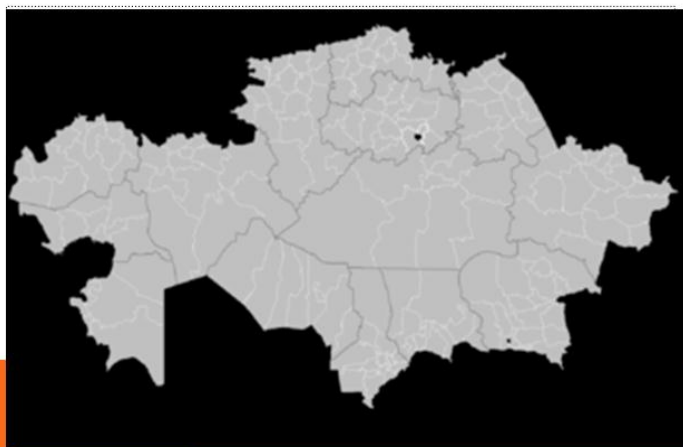
Ой қозғау *Аудандастыру дегеніміз*

1-тапсырма (жұптық)

Қазақстанды экономикалық тұрғыдан аудандастырыңыз.

- «Экономикалық аудан» ұғымына сипаттама беріңіз.
- Экономикалық аудандарға кіретін облыстарды анықтаңыз.

**ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ АУДАНДАР
КАРТАСЫ**

Бағалау дискрипторы:

- Ұғымға сипаттама береді;
- Кескін картада 5 экономикалық аудандарды белгілейді;
- Солтүстік, оңтүстік, батыс, шығыс, орталық экономикалық ауданға кіретін облыстарды дұрыс анықтайды;

2-тапсырма (топтық)

Дүниежүзі картасымен жұмыстану.

- Дүниежүзін геоморфологиялық тұрғыдан аудандастырыңыз;

Таулар			Жазықтар		
Аласа таулар	Орташа биік таулар	Биік таулар	Ойпаттар	Қыраттар	Үстірттер

Бағалау дискрипторы:

- Геоморфологиялық аудандастыруды біледі;
- Тауларды биіктігі бойынша аудандастырады;
- Жазықтарды жіктейді;
- Аудандастыру себебін түсіндіреді;
- Африканы гидрологиялық тұрғыдан аудандастырыңыз.

Үнді мұхиты алабы өзендері
Атлант мұхиты алабы өзендері

Бағалау дискрипторы:

- Гидрологиялық аудандастыруды біледі;
- Үнді мұхиты алабына жататын өзендерді жазады;
- Атлант мұхиты алабына жататын өзендерді жіктейді;
- Аудандастыру себебін түсіндіреді;
- Өзіңіз тұрған елдімекенді аудандастырыңыз.

Мысалы: қала-қаладағы ықшам аудандар, ескі қала бөлігі, жаңа аудандар бөлігі, коттежді аймақтар ауданы, тыныш аудан, орталық, т.б. белгілері бойынша жіктейді.

Бағалау дискрипторы:

- Елдімекенді аудандастыруды біледі;
- Елдімекенін (ықшамдаудандар, таза бөлігі, орталық, шеткі, т.б) бойынша бөледі;
- Аудандастыру себебін түсіндіреді.

Аудандастыру бойынша мұғалім қорытындысы.

Бағалау критерийі	р/с	Дескрипторлар	+/-
Географиялық деректерді өңдеп, талдай отырып сипаттап біледі.	1	Тақырыптың негізгі ұғымдарына анықтама бергені үшін	
	2	Тақырыпты оқып үйренуде және онымен жұмыс іст у барысындағы міндеттерді анықтағаны үшін	
	3	Географиялық деректерді жинақтауды үйрену реттілігін сақтай отырып, географиялық атаулар нұсқаулығы бойынша географиялық нысандарды тапқаны үшін	

Бағалау: ҚБ жұмысын орындау

	<p>1-тапсырма: Мәтінмен жұмыс Әдісі: «ДЖИГСО» Формативті бағалау: «Келісемін» +, «Келіспеймін» - 1. Экономика және экономикалық жүйе терминдеріне сипаттама беріңіз? 2. Пәннің мазмұнында қарастырылатын экономикалық мәселелер қандай? 3. Алғаш рет «Экономикалық география» терминін кім енгізді? 2-тапсырма: Қазақстан аумағын және оның географиясын зерттеуге үлес қосқан ғалымдардың еңбектерін кесте түрінде толтырып жазыңыз. Әдісі: «Ойлан – Жұптас - Бөліс» Формативті бағалау: «Өзін-өзі бағалау» 3-тапсырма: Қазақстанның аймақтарындағы шаруашылық түрлерін сипаттап жазыңыз. Әдісі: «Әр адам әрқайсысын оқытады» «Кластер» 2-тапсырма Постер қорғау, жоспар I топқа экономикалық география. II топқа әулеттік география 223-224 III топқа екеуінің сипаттамасы туралы 3. «Сәйкестендіру» әдісі арқылы семантикалық картаны беру</p> <table border="1" data-bbox="375 1032 1171 1346"> <thead> <tr> <th>Бағалау критерийі</th> <th>р/с</th> <th>Дескрипторлар</th> <th>+/-</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td rowspan="3">Географиялық деректерді өңдеп, талдай отырып ерекшелігіне байланысты жіктейді</td> <td>1</td> <td>Деректерді нақты белгілегені үшін</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Деректерді белгілегені үшін</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Деректерді дұрыс өңдегені үшін</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Бағалау: ҚБ жұмысын орындау</p>	Бағалау критерийі	р/с	Дескрипторлар	+/-	Географиялық деректерді өңдеп, талдай отырып ерекшелігіне байланысты жіктейді	1	Деректерді нақты белгілегені үшін		2	Деректерді белгілегені үшін		3	Деректерді дұрыс өңдегені үшін		
Бағалау критерийі	р/с	Дескрипторлар	+/-													
Географиялық деректерді өңдеп, талдай отырып ерекшелігіне байланысты жіктейді	1	Деректерді нақты белгілегені үшін														
	2	Деректерді белгілегені үшін														
	3	Деректерді дұрыс өңдегені үшін														
<p>Сабактың соңы</p>	<p>Салыстыру кестесі</p> <table border="1" data-bbox="375 1420 1235 1601"> <thead> <tr> <th>География пәні</th> <th>Ұқсастығы</th> <th>Айырмашылығы</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Сабактағы іс-әрекетке байланысты кері байланыс: Мысалы: «Табыс сатысы» әдісінде кәдімгі сатының суреті беріледі. 1-ші баспалдағы: Мен ... БІЛЕМІН 2-ші баспалдағы: Мен ... ТҮСІНЕМІН 3-ші баспалдағы: Мен ... ЖАСАЙ АЛАМЫН Үйге тапсырма беру: Географиялық нысан туралы 1 минуттық әңгіме-сипаттама дайындаңдар.</p>	География пәні	Ұқсастығы	Айырмашылығы				<p>Саты суреті</p>								
География пәні	Ұқсастығы	Айырмашылығы														
<p>Саралау</p>	<p>Бағалау</p>	<p>Денсаулық және қауіпсіздігі</p>														

		техникасы н сақтау
<p>Оқушыларды саралау үшін «Табыс сатысы» бетшелерін жинап алып, оқушыларды саралай отырып сабақты түсіну деңгейі бойынша келесі сабақта топтастырған кезде осыны ескеремін және сол оқушы деңгейіне байланысты тапсырмалар дайындаймын.</p>	<p>Бағалауда бағалау критерийлері бар парақшаларын дайындағанда, тапсырмалардың дискрипторлары қойылады. Оқушылар бірін-бірі, өзін-өзі бағалайды. Мұғалім-эксперт</p>	<p>Сергіту сәтін жасаған кезде қауіпсіздік ережесін жасау</p>
<p>Сабақ бойынша рефлексия Сабақ мақсаттары немесе оқу мақсаттары шынайы және қолжетімді болды ма? Барлық оқушылар оқу мақсатына қол жеткізді ме? Егер оқушылар оқу мақсатына жетпеген болса, неліктен деп ойлайсыз? Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме? Сабақ кезеңдерінде уақытты тиімді пайдаландыңыз ба? Сабақ жоспарынан ауытқулар болды ма және неліктен?</p>	<p><i>Бұл тарауды сабақ туралы рефлексия жасау үшін пайдаланыңыз. Сол бағандағы өзіңіз маңызды деп санайтын сұрақтарға жауап беріңіз.</i></p>	
<p>Қорытынды бағалау Сабақта ең жақсы өткен екі нәрсе (оқыту мен оқуға қатысты)? 1: 2:</p> <p>Сабақтың бұдан да жақсы өтуіне не оң ықпал етер еді (оқыту мен оқуға қатысты)? 1: 2:</p> <p>Осы сабақтың барысында мен сынып туралы немесе жекелеген оқушылардың жетістіктері/қиындықтары туралы нені анықтадым, келесі сабақтарда не нәрсеге назар аудару қажет?</p>		

Бөлімі	Мектеп:	
Күні :	Мұғалімнің аты-жөні :	
Сыныбы : 11	Қатысқан:	Қатыспағаны :
Сабақтың тақырыбы	Заманауи картографиялық әдістер	
Сабақта іске асатын оқу мақсаты (оқу бағдарламасынан сілтеме)	11.2.1.1 - тақырыпқа сәйкес электронды картографиялық ресурстардың мүмкіндіктерін пайдалану (сандық карталарды оқу, олардың қолданысымен географиялық объектілер мен аумақтардың орналасуын, сандық және сапалық көрсеткіштерін анықтау, сипаттау және талдау)	
Сабақ нәтижесі:	<p>Оқушылардың барлығы мынаны орындай алады: зерттеу тақырыбына сай картографиялық зерттеу әдістерін ажыратып, қолданып үйренеді.</p> <p>Оқушылардың көбісі мынаны орындай алады: зерттеу нәтижелерін түрлі формада ұсыну қажеттілігін түсінеді.</p> <p>Оқушылардың кейбіреуі мынаны орындай алады: зерттеу нәтижелерінің ұсыну формаларын талқылайды.</p>	
Бағалау критерийлері	<ol style="list-style-type: none"> 1. Картографиялық зерттеу әдістерін ажыратады. 2. Картографиялық әдістерді қолданады. 3. Зерттеу жүргізеді. 4. Microsoft Excell бағдарламасын пайдалана отырып, географиялық мәліметтер базасын құрастырады. 	
Тілдік мақсаттар	<p><i>Диалогқа / жазылымға қажетті тіркестер:</i> оқушылар далалық зерттеу кезінде ... пайдаланады, ал камералық зерттеу кезінде ... пайдаланғаны жөн.</p> <p><i>Пәнге қатысты лексика мен терминология:</i> Зерттеудің географиялық әдістері, зерттеудің картографиялық әдістері, зерттеу құралдары, шартты белгілер, масштаб, схемалар, диаграммалар, графиктер.</p>	
Тілдік мақсаттар	<p>Қажетті сөздер мен тіркестер: климат, мұздық, зілзала, ғалам, апат, Жер-Ана, қажетті деңгей, сақтап қалу, өндіріс қалдықтары, қауіп төну, ірі мөлшерде.</p>	
АКТ қолдану дағдылары	Интерактивті тақта, Poig Point, https://www.canva.com презентация, инфографика даярлау.	
Алдыңғы білім	10.2.1.1 Картографиялық зерттеу әдістерін қолдану.	
Жоспар		
Сабақ кезеңдері	Жоспарланған іс-әрекеттер	Деректер
Сабақтың басы	<p>Мұғалім қолайлы психологиялық климат орнату мақсатында оқушыларды шеңберге тұрғызып, бір-бірлеріне тілек білдіртуді ұйымдастырады, сабақтың тақырыбы мен оқыту мақсаттарымен таныстырады.</p> <p>Қызығушылықты ояту: Сыныпта талқылау. Ұсынылған суреттердің адам мінезіне тікелей қатысы бар ма? Сабақтың тақырыбы, оқыту мақсаты, бағалау критерийлері хабарланады. Мұғалім оқушылардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында сұрақ қояды: - географиялық мәліметтер қандай әдіспен жинақталады?</p>	Презентация

	<p>- зерттеу нәтижелері қалай ұсынылады? Күтілетін нәтиже: Географиядағы зерттеу нәтижелері ір түрлі визуальді формада жеткізілетінін меңгереді; Тиімді формасын таңдап ұсынады, жауаптарын аргументтейді.</p>	
Сабақтың ортасы	<p>Мұғалім әртүрлі диаграммалар мен графиктер, карта-сызбалар мен инфографикаларды көрсетеді. Оқушылар оларға ортақ нәрсені анықтайды: зерттеу нәтижесінде жинақталған ақпарат визуальді түрде жеткізілгенін атайды. Шартты белгілерді еске түсіреді және ойлап шығарады. <i>Ой қозғау:</i> Заманауи карталар қалай жасалады? Оқушылар жауапты ойлайды, бірнеше оқушы жауап береді. Мұғалім оқушыларға бейнематериал көрсетеді. «Жер бедерін суреттеу тәсілдері», «Картографиялық басқарманың карталары», «Теңізді картаға түсіру» осы бейне фильмлер бойынша қажетті тірек сөздерді дәптерлеріне жазып алады. Бейне фильм көріп болғаннан кейін осы фильм бойынша ой бөліседі.</p> <p>Мұғалім 8-10-сыныптардың атластарын пайдалана отырып, тақырыптық карталар бөліп береді, шағын зерттеу жүргізуді ұсынады. Зерттеу кезінде осы картада қолданылған картографиялық әдістерді анықтау қажет.</p> <p>Оқушыларға картографиялық зерттеу әдістері туралы мәтіндер беріледі. Мәтіндерді оқушылардың санына қарай өз қалауыңыз бойынша топқа бөліп беруге болады. Мәтіндермен жұмыс ретінде ұсынылатын іс-әрекет: инфографика, тірек-сызба, т.б. жұмысын орындау Топтар презентациясы. Бағалау: 1-топты бағалау критерийлеріне және олардың дескрипторларына сәйкес 2-топ бағалайды. Ары қарай жалғасады.</p> <p>Мұғалім оқушыларға тапсырмалар таратады. Тапсырмаларды орындау кезінде көмекке мұқтаж оқушыларға қолдау көрсетеді, кеңес береді Тақырыпты бекіту үшін сұрақтар қойылады. 1. Күнделікті өмірде қандай картографиялық әдістерді қолданасыз? 2. Адамзат қызметінің қандай салаларында жаңа картографиялық әдістерді қолдануға болады? Сабақтың қорытындысын шығару.</p>	<p>https://egemen.kz/article/koek-pen-zherdi-zhalghaghan-kazsat</p> <p>https://kaz.caravan.kz/news/qazaq-standa-kiikterding-sany-102-mynggha-dejjin-osti-106171/</p> <p>https://baq.kz/kk/news/aimaktik-bak-muragat/reg-media-3432</p> <p>http://www.bbc.com/russian/international/2011/04/110407_satellite_stats_matin</p>
Соңы	<p>Сабақтың соңында оқушылар: «Плюс-минус-қызықты» әдісі. Оқушыларға сабақ соңында кестені толтыру ұсынылады: П(+); М(-); Қ (қызықты). «П»-«плюс» бағанына сабақта ұнаған нәрсе жазылады: ақпарат, жұмыс түрлері, т.с.с. «М»-«минус» бағанына сабақтың ұнамаған немесе</p>	

	<p>түсініксіз сәттері, оқушы пікірі бойынша оған ешқандай қажеттілігі жоқ ақпарат жазылады.</p> <p>«Қ»-«қызықты» бағанына оқушылар сабақта естіген қызықты мәліметтерді жазады, оған қоса тақырып бойынша білгісі келетін мәселелер бойынша мұғалімге сұрақтар жазуға болады.</p>	
Қосымша ақпарат		
<p>Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді оспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?</p>	<p>Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?</p>	<p>Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы</p>
<p><i>Топтық оқушылардың қабілеттерін Қабілеті жоғары кез келген байланысты тапсырмалар болады.</i></p> <p><i>тапсырмалар ұжымдық дамытады.</i></p> <p><i>оқушыларға тақырыпқа күрделі ұсынуға</i></p>	<p><i>Оқушылардың білу және түсіну дағдыларын қалыптастыру үшін, зерттеу нәтижелерін әртүрлі формада ұсыну болатынын пайымдау, талқылау және практикада өз беттерімен орындалу арқылы байқалады.</i></p>	<p><i>АКТ-мен жұмыс жасау кезінде қауіпсіздік техникасын сақтау.</i></p>
<p>Сабақ бойынша рефлексия</p>	<p><i>Оқушылар оқу мақсаттарын орындауда алдыңғы курстан алған білімдері негізінде, білім мен түсінік дағдысын қолдану дағдысымен жақсы ұштастыра білді.</i></p> <p><i>Дегенменде зерттеу жұмысы барысында кейбір оқушыларда қорытынды шығаруда қиындықтар болғаны байқалды.</i></p> <p><i>Оқушылар жеке де жұппен де жұмыс жасағандары бір-бірінің ойын тыңдауға еркіндік берілді. Топта байланысқа бейімділік дағдылары жақсы болды.</i></p> <hr/> <p><i>Оқушылар оқу мақсаттарын орындауда алдыңғы курстан алған білімдері негізінде, білім мен түсінік дағдысын қолдану дағдысымен жақсы ұштастыра білді.</i></p> <p><i>Дегенменде зерттеу жұмысы барысында кейбір оқушыларда қорытынды шығаруда қиындықтар болғаны байқалды.</i></p> <p><i>Оқушылар жеке де жұппен де жұмыс жасағандары бір-бірінің ойын тыңдауға еркіндік берілді. Топта байланысқа бейімділік дағдылары жақсы болды.</i></p>	

Жалпы баға

Сабақтың жақсы өткен екі аспектісі (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)?

1. Оқушылар мәтінмен жұмыс жасау арқылы бірін бағалауда және ұжымдық талқылау барысында идеялар тудыра алды.
2. Оқушылар АҚТ және мәтін ресурстарын пайдаланып, ақпаратты визуальді түрде жеткізе алды.

Сабақты жақсартуға не ықпал ете алады (оқыту туралы да, оқу туралы да ойланыңыз)?

1. Алдағы уақытта оқушылардың жазылым жұмыстарын, яғни эссе жазуды барынша пайдалану керек.
2. Оқушылардың айтылым дағдысына көңіл бөлу керек. CLIL әдістемесін қолдану.

Сабақ барысында сынып туралы немесе жекелеген оқушылардың жетістік/қиындықтары туралы нені білдім, келесі сабақтарда неге көңіл бөлу қажет?

Мәтінмен жұмыс істеу барысында 2 оқушының бейімдей алмауы байқалды. Кейін жанындағы серіктестері оларға қолдау көрсету арқасында ол оқушылар топтың жұмысына кіріскені байқалды.

Күні:	Мұғалімнің аты-жөні:	
Сынып: 11	Қатысушылар саны:	Қатыспағандардың саны:
Сабақ тақырыбы	Табиғатты қорғау шаралары	
Осы сабақта қол жеткізілетін мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	11.3.1.3 - табиғатты қорғау шараларының тиімділігіне баға беру (жергілікті/аймақтық компонентті қосымша қамту негізінде)	
Сабақтың мақсаттары	- табиғатты қорғау шараларының тиімділігіне баға беру (жергілікті/аймақтық компонентті қосымша қамту негізінде)	
Бағалау критерийі	Тақырыптың негізгі идеясын ашып, тақырыпқа байланысты сөйлесу дағдыларын дамытады. Ақпараттық технологиялар арқылы табиғатты қорғау туралы мәлімет алу, меңгерту үйренеді.	
Тілдік мақсаттар	<i>қорғау – защищать</i> <i>қоршаған орта – окружающая среда</i> <i>табиғатты аялау – заботиться о природе</i> <i>ажырамас – неразделимый</i> <i>жаны ашу – жалеть</i> <i>міндетті – обязательный</i> <i>талап етеді – требует</i>	
Құндылықтарға баулу	<i>Мәңгілік ел идеясының құндылықтарын қалыптастыру. Оқушының бойында: «Ұлттық қауіпсіздік және еліміздің бүкіләлемдік, өңірлік мәселелерді шешуге жаһандық тұрғыдан қатысуы мемлекетіміздің белсенді, теңдестірілген сындарлы және жауапты ішкі саясаты» мәнін ұғындырады.</i>	
Пәнаралық байланыс	Экология, биология	
Алдыңғы білім	10.3.1.3 - табиғатты пайдалану түрлерінің қоршаған ортаға тигізетін кері әсерін азайтудың жолдарын ұсыну.	
Жоспарланған уақыт	Жоспарланған әрекеттер	Ресурстар
Бастапқы сабақ уақыты	Ұйымдастыру. «Амандасу» ойыны арқылы сабақта жағымды көңіл күй қалыптастыру. Үй тапсырмасын тексеру. Тақырыптың соңындағы сұрақтар бойынша жұптық сұрақ-жауап алу. Өзара бағалау. Қосымша материалды сұрау (калауы бойынша) сабақтың тақырыбын және мақсатын анықтау.	Топтастыруға арналған карточкалар. Үй тапсырмасын тексеруге арналған сұрақтар. Блум деңгейлері бойынша сұрақтарға жауап береді.

Сабақ ортасы

1. Табиғатты қорғау шараларының анықтамасы

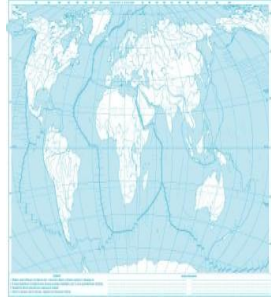
••••• < >

Табиғатты қорғау шаралары (ТҚШ) – қоршаған ортаға әсер ететін антропогендік салдарды төмендетуге немесе жоюға, елдің табиғи-ресурстық әлеуетін сақтау, жақсарту және тиімді пайдалануға бағытталған шаруашылық іс-әрекеттерінің түрлері. Оларға мыналар жатады:

- тазарту және залалсыздандыру құрылғыларын салып, пайдалану;
- қалдығы аз және қалдықсыз технологиялық процестер мен өндірістерді қолдану;
- кәсіпорындар мен көлік ағымдарының жүйелерін экологиялық талаптарға сай орналастыру;
- топырақ құнарлығын қалпына келтіру (рекультивация);
- топырақ эрозиясымен күресу;
- жер қойнауын қорғау мен минералдық ресурстарды

Табиғатты қорғау шаралары – экологиялық қауіпсіздік – қалдықсыз өндіріс – жобалау және ғылыми-зерттеу жұмыстары.

11-сынып атласы

1-сызба

ТҚШ жіктемесі				
Табиғатты қорғау жұмыстарының түрлеріне қарай				Мақсаттарына қарай
Су қорғау	Топырақ қорғау	Жер қойнауын қорғау	Ауа қорғау	Бір мақсатты

Табиғатты қорғау шараларының топтамалары

Техникалық немесе технологиялық топтамаға тазарту құрылғыларын салу және оларды жанғырту, қалдықтарды орналастыру үшін арнайы алаңдар салу, қалдығы аз және қалдықсыз технологияларды енгізу, технологиялық процестерді жетілдіру, қоршаған ортаға әртүрлі зиянды заттарды тастауды төмендететін техникалық құралдарды қолдану, т.б. жатады.

Жобалау және ғылыми-зерттеу жұмыстары – қоршаған ортаға қалдықтар мен ластанушы заттар шығаруды төмендетуге бағытталған әдіс-тәсілдерді құрастыру, экологиялық жағынан қауіпсіз процестер мен технологияларды енгізу, экологиялық-нормативтік құжаттаманы құрастыру, т.б.

Жұптық жұмыс

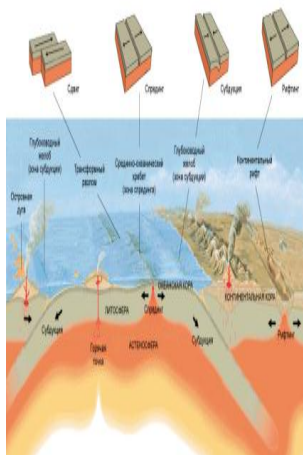
Тапсырма. Топ болып өздерің тұратын аймаққа негізделген табиғат қорғау жобасын ұсыныңдар.

- бағалау критерийі;
- оның әрқайсысының жоспарын анықтандар;
- мәселені бағаландар;
- антропогендік түрткі жайттарды сипаттаңдар.

Қосымша мәліметтермен жұмыс жасау бойынша сұрақтар мен тапсырмалар:

1. Дамыған елдерде қандай табиғатты қорғау шаралары атқарылады?
2. Шетелдердің осы саладағы жетістіктері қандай?
3. Қазақстанда қандай табиғатты қорғау шаралары атқарылуда?
4. «Жасыл даму» бағдарламасының негізгі қағидаттарымен таныс.

Декриптор

	<p>Табиғатты қорғау шараларына сипаттама беріп анықтаңыз.</p> <p>Өзін-өзі бақылау сұрақтары:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Табиғатты қорғау шараларына не жатады? 2. Табиғатты қорғау шараларын қандай критерийлер бойынша топтастыруға болады? 3. Табиғатты қорғау шараларының түрлерін ата. 4. Табиғатты қорғауды реттейтін қандай мемлекеттік органдар мен құрылымдарды білесің? <p>1-топ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қазақстанда атқарылып жатқан табиғатты қорғау шараларының тиімділігін қалай бағалайсың? Олардың кемшіліктері неде? 2. Қазақстанның әрбір азаматы табиғатты қорғау ісіне қалай атсалыса алады? Сен табиғатты қорғау үшін қандай әрекеттер жасай аласың? <p>2-топ</p> <p>Қазақстан аумағының табиғи ерекшеліктеріне байланысты пайда болатын экологиялық қауіптерді анықта.</p> <ul style="list-style-type: none"> • орман алқаптарын жою • желдің ұшырып әкетуінен топырақ құнарлылығының төмендеуі <p>3-топ</p> <ul style="list-style-type: none"> • аумақтың шөлейттенуі • ауызсудың жетіспеушілігі • батпақты кептіру <p>Экологиялық тәуекелдерді азайту жолдарын ұсын.</p> <p>Дескриптор</p> <ol style="list-style-type: none"> 1\Табиғатты қорғаудағы өз пікірлерін талқылау 2\Қазақстандағы экологиялық қауіпті аймақтарды анықтау. 3\экологиялық тәуекелдерді азайту жолдарын ұсыну 	
Сабақ соңы	<p>Сабақты қорыту.</p> <p>Жеке жұмыс. «Иә» немесе «жоқ» кестесін толтырады лейбл (шәкіл) арқылы өз өздерін бағалайды</p> <p>Оқу тапсырмасы.</p> <p>§12, тақырып бойынша Блум негізіндегі тапсырмаларды орындау.</p> <p>Сабақтың рефлексиясы. «Бүгінгі сабақ ұнадды ма карточкасы»</p>	<p>Оқулық. Кесте салынған парақша Стикерлер, үлестірмелі парақшалар.</p>
Қосымша ақпарат	<p>«Экологиялық аймақтардың пайда болу себептері»</p> <p>тақырыбы бойынша қосымша ақпаратты оқу.</p>	<p>http://www.rubricon.com/- Рубикон. Энциклопедиялық портал</p>
Қосымша ақпарат:		
<i>Саралау – Сіз қосымша көмек көрсетуді қалай</i>	<i>Бағалау – Оқушылардың үйренгенін тексеруді қалай</i>	<i>Пәнаралық байланыс.</i>

<p>жоспарлайсыз? Сіз қабілеті жоғары оқушыларға тапсырманы күрлендіруді қалай жоспарлайсыз?</p>	<p>жоспарлайсыз?</p>	<p>Қауіпсіздік және еңбекті қорғау ережелері АКТ-мен байланыс құндылықтардағы байланыс</p>
<p>Жас ерекшелігі – деңгейлік тапсырмалар кезінде; Қабілеті жоғары оқушылар – эссе жазу кезінде; СТО; жаңа әдіс тәсілдер – үй тапсырмасын кезінде диалогты оқыту</p>	<p>Формативті: - өзара бағалау (жұлдызшалар) сабақ бойы. Соңында қорытынды бөлімінде «Екі жұлдыз, бір ұсыныс» арқылы бағалаймыз.</p>	<p>Экология, биология</p>

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі:		Мектеп
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні:	
Сынып: 11	Оқушылар саны:	Қатыспаған оқушы саны:
Сабақтың тақырыбы	Табиғатты қорғауда жеке тұлғаның рөлі	
Осы сабақта қол жеткізілетін мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	11.3.1.4 - жеке тұлғаның табиғатты пайдаланудағы рөлін анықтап, «экологиялық ізін» есептеу	
Сабақтың мақсаты	Қазақстан территориясындағы табиғи ресурс түріне экономикалық және экологиялық тұрғыдан баға беру	
Бағалау критерийлері	<p>Оқушылар:</p> <p>Табиғи ресурстарға экономикалық экологиялық баға береді.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Табиғат ресурстарын біледі. • Табиғат ресурстарын жіктей алады. • Табиғат ресурстарын экономикалық-экологиялық тұрғыдан бағалай алады. • Дүниежүзі аймақтарының табиғи-ресурстық потенциалын бағалай алады • Табиғи ресурстарды өңдеу технологиясын сипаттайды, орталықтары мен дайын өнім түрлерін атайды 	
Тілдік мақсаттар	<p>Оқушылар орындай алады:</p> <p>Қазақстанның табиғи ресурстарды экономикалық экологиялық тұрғыдан бағалайды(оқылым, айтылым, тыңдалым дағдылардың дамытады.)</p> <p>Пәнге қатысты арнайы лексика мен терминология:</p> <p>Шикізат, қор, табиғи ресурс, экономикалық бағалау, экологиялық бағалау</p> <p>Диалог құруға /жазылымға қажетті сөздер топтамасы:</p> <p>Табиғи ресурстарды Дүниежүзінің көмір қоры</p>	
Құндылықтарды дарыту	Бұл сабақ оқушыларды үнемшілдік, ұқыптылық табиғатты қорғау құндылықтарын қалыптастыруға бағыттайды	
Пәнаралық байланыстар	Экология, биология, информатика пәндерімен диаграмма сызу барысында дәлдік нақтылықты қалыптастыру барысында.	
Бастапқы білім	10.3.1.4 Табиғатты тиімді пайдалану қағидаттары	
Сабақтың барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
<i>Сабақтың басы</i> 0-3	<p>1. Ұйымдастыру кезеңі. Сыныппен сәлемдесу.</p> <p>2. Тақтаға сабақтың тақырыбы мен оқу мақсаттарымен таныстыру.</p> <p>Табиғи ресурс ұғымын еске түсіреді.</p> <p>Табиғат ресурстары дегеніміз не?</p> <p>Табиғат ресурстарын қалай жіктейді?</p> <p>Табиғи ресурстарды экономикалық бағалау қалай жүргізіледі?</p>	Стикер

	Табиғи ресурстарды экономикалық, экологиялық бағалау қандай мақсатпен жүргізіледі? Ресурспен қамтамасыз етілу дәрежесі дегенді қалай түсінесіз?	
Сабақтың ортасы 4-15	Табиғатты қорғау – жер қойнауын, жерасты және жерүсті су ресурстарын, атмосфера ауасын қорғауға, биоәртүрлілікті және тіршілік ортасын сақтауға, қалдықтармен жұмыс істеуге, климаттың өзгеру проблемаларын зерделеуге, радиациялық қауіпсіздікке бағытталған мемлекеттік, қоғамдық, әкімшілік-шаруашылық, техникалықкөндірістік, экономикалық және заңды шаралар жүйесі. Табиғатты қорғау тек бүгінгі күннің ғана проблемасы емес, болашақ ұрпақтың игілігі үшін де қажет.	Қосымша 1 Статистикалық мәлімет
	Табиғат қорғау шаралары – қоршаған ортаға жағымсыз әсерді азайту, елдің табиғи-ресурстық әлеуетін сақтау, жақсарту және ұтымды пайдалану үшін жүзеге асырылады. Табиғатты қорғау мақсатында көптеген шаралар кешені жобаланып, жоспарланады. Бұл ретте өндірісті дамытуға және демографиялық ахуалға байланысты перспективалық өзгерістер ескеріледі, адамдардың денсаулығын қорғау және қоршаған ортаны қорғау мүдделеріне сай келетін қалыпты талаптар сақталады. Қоршаған ортаның жағдайын жақсартудан, табиғат ресурстарын үнемдеуден және неғұрлым толық пайдаланудан барынша тиімді экономикалық нәтиже алу көзделеді. Шаруашылық қызметті жоспарлау кезінде ол экологиялық талаптармен қатаң түрде байланыстырылады. Оқушылардың түсінбеген сұрақтарына жауап беріледі	Мәтін
16-25	Тотық жұмыс Қосымша мәліметтермен жұмыс жасау бойынша сұрақтар мен тапсырмалар: 1. Қоршаған ортаны қорғаудың негізгі қағидаттарына қосар талаптарың қандай? 2. Қазақстанда табиғатты қорғауда ұйымдастырылған ұйым-мекемелер қандай қызметтер атқарады? 3. «Экологиялық мәдениет» деген ұғымға түсініктеме бер. Талқылау сұрақтары: 1. Қазақстанда атқарылып жатқан табиғатты қорғау шараларындағы жеке тұлғаның рөлін қалай бағалайсың? 2. Олардың кемшіліктері болған жағдайда, қандай ұсыныс берер едің? 3. Қоршаған ортаның сапасын жақсарту үшін	

қандай әрекеттер жасар едің?
1-тапсырма. Елдердің ресурспен қамтылуын бағалаңыз.
 А) Мәліметтерді пайдалана отырып, ресурспен қамтамасыз етілуді анықтаңыз.

Intellectual Schools

1-тапсырма. Елдердің ресурспен қамтылуын бағалаңыз.
 А) Мәліметтерді пайдалана отырып, ресурспен қамтамасыз етілуді анықтаңыз.

р/с	Мемлекет	Қоры (млрд. т)			Қолданылуы (млн.т)			Қамтамасыз етілуі, жыл		
		мұнай	көмір	темір	мұнай	көмір	темір	мұнай	көмір	темір
2	Германия	0,2	111	2,9	12	249	0			
3	Қытай	3,9	272	40	160	1341	170			
4	Сауд Арабиясы	35,5	0	0	404	0	0			
5	Үндістан	0,6	29	19,3	36	282	60			

Мысалы: Қазақстан

қоры	7,0 млрд тонна	76 жылға жетеді
қолданылуы	92 млн тонна	

Жеке жұмыс тапсырма 2
 Табиғат ресурстарының анықтамасын жазыңыздар. Ресурсты экономикалық, экологиялық тұрғыдан бағалаңыздар.

Экономикалық тұрғыдан бағалау:	
- ресурспен қамтамасыз етілуі;	
- ресурстың сапасы (химиялық құрамы);	
- ресурстың шаруашылықта қолданылуы.	
- аймақ үшін ресурстың маңыздылығы.	
Экологиялық тұрғыдан бағалау:	
- табиғи және антропогендік экожүйедегі өзгерістердің мүмкіншілігін бағалау;	
- қоршаған ортаға тигізетін кері әсердің алдын-алу жолдары;	
- экологиялық салдарының әсерін азайтудың баламалы жолдарын ұсынады.	
Дескриптор	Оқушылар
	Табиғи ресурсты экономикалық, экологиялық тұрғыда бағалайды.

	Мұғалімнің кері байланысы		
Сабақтың соңы 36-40	7. Рефлексия Оқушылар сабақтан алған әсеріне кері байланыс береді. Оқу тапсырмасы: Табиғатти тиімді пайдалану жөнінде ұсыныстар әзірлеу		
Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?	Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?	Денсаулық және қауіпсіздік техникасының сақталуы	
Бастапқы білімді еске түсіру барысында 7-сыныптағы 7.5.1.1 - табиғи ресурстарды жіктейді 7.5.1.4 - жергілікті компонентті қосымша қамту негізінде табиғи ресурстарды игерумен байланысты проблемаларды талдап, шешу жолдарын ұсынады мақсаттарын қайталайды, Сабақтың басында, тақырыпқа қатысты сұрақтарға жауап береді, ортасында әлем елдерінің ресурстармен қамтамасыз етілу дәрежесін анықтайды, соңында өз еліндегі табиғи ресурсқа экономикалық, экологиялық баға береді. Қабілеті жоғары оқушылар үшін ҚР- дағы табиғи ресурстарға экономикалық, экологиялық баға беру жобасын әзірлеу үшін жеке тапсырма беріледі.			
Сабақтың бастапқы бөлігінде алдыңғы білім бойынша қорытынды жасап, кері байланыс беріледі. Білім меңгеру кезеңінде, оқушылар белгіленген талаптар бойынша бағаланады			
Оқушылар сабақ барысында: топтық жұмыс, интербелсенді тақтамен жұмыс жасау барысында техникалық қауіпсіздікті сақтау ескертіледі.			

Мектеп		Мұғалімнің аты-жөні:	
Күні:	Сынып: 11	Қатысқандар:	
Сабақтың тақырыбы	Табиғатты пайдалану түрлері		
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сәйкес)	11.3.1.1 – шаруашылық және тұтыну салалары бойынша табиғатты пайдалануды реттеу механизмін талдау;		
Сабақтың мақсаты	Табиғатты тиімді пайдаланудың қажеттілігін анықтау		
Бағалау критерийі	Түсіну: Табиғатты тиімді пайдалану жолдарын түсіндіреді: Қолдану: Табиғатты пайдалану тиімді және тиімсіз жақтарын түсіндіреді, экологиялық проблемалардың шешу жолдарын анықайды.		
Тілдік мақсаттар	<p>Оқылым – географиялық дереккөздерін оқиды, талдайды. Диалог пен жазылым үшін қажетті тіркестер: Тыңдалым: бейне материалдарды, бір-бірінің пікірлерінің пікірлерін тыңдайды. Айтылым - жазылым табиғатты пайдаланудың түрлерін ауызша баяндайды. Пәнге қатысты лексика мен терминология. Табиғат ресурстары,экологиялық қауіпсіздік.</p>		
Құндылықтарға баулу	Мәңгілік Ел» идеясының патриоттық сезім орнату мақсатында туған жерін сүйеге баулу. Бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, құрметтеуге,пікірлерін тыңдауға, қорытынды жасауға баулу.		
Пәнаралық байланыс	Жаратылыстану,биология пәндерімен пәнаралық байланыс, ал информатика пәнімен пәнаралық байланыс интербелсенді тақтада пайдалану арқылы жүзеге асады.		
Алдыңғы білім	2.2 Геоинформатика негіздері		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабнған жаттығу түрлері	Дереккөздер, ресурстар	
Сабақтың басы (2-5 мин)	<p>Ұйымдастыру кезеңі Оқушылармен амандасып, көңіл-күй сұрау, түгендеу. «Кеспе» әдісі арқылы 2 топқа бөлу. Оқушылар сандықшадан кезекпен қиынды қағаз бойынша кеспе қағаздары арқылы, нысандар арқылы (атмосфера, топырақ, ландшафт) топқа бөлінеді. «Кім жылдам» Геоинформатика негіздері бөлімі бойынша үйге берілген сабақтардан сұрақтар қойылады. Сұрақтарға жауап ала отырып, еске түсіреміз.</p>	Кеспе қағаздар	
Сабақтың ортасы	Жаңа сабақ. Білімді жаңғырту. Мағынаны ашу.		Жаңа сабақтың

<p>Білу Түсіну Қолдану (20 мин)</p>	<p>«Ой қозғау »</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Табиғат дегеніміз не? 2. Табиғатта қандай құбылыстарды білесіңдер? 3. Табиғаттың адам өмірінде алатын рөлі қандай? <p>Топтық жұмыс «Ойлан тап» әдісі арқылы</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Табиғатты пайдалану 2. Табиғатты пайдалану жолдары 3. Адамның экологиялық қауіпсіздігін сақтау және табиғатты тиімді пайдалану <p>Бағалау критерийі Табиғатты пайдаланудың тиімділігін анықтайды</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Табиғатты пайдаланудың қажеттіліктерін түсіндіріңіз - Қоршаған табиғи ортаны қорғау шараларын анықтаңыз - Сіз тұратын аймақтың экологиялық жағдайына сипаттама беріңіз. <p>ҚБ : «Екі жұлдыз бір ұсыныс» Жұптық жұмыс «Зымыран сұрақтар»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Табиғатты пайдалану дегеніміз не? 2. Табиғи антропогендік дегеніміз не? 3. Атмосфера дегеніміз? 4. Топырақ дегеніміз? 5. Табиғатты пайдалану жолдарын зерттеген атақты орыс экологы кім? 6. Табиғатты тиімді пайдалану шаралары кезінде табиғи-ресурстық шараларды жатқыза аласың? 7. Америкалық ғалым Юджин Одуминның пікірі бойынша табиғатты тиімді пайдаланудың екі жақты мақсатта қарастырған мысалдар мен дәлелдер келтіре кетсең? 8. Экожүйенің антропогендік әсерін анықта? <p>Бағалау критерийі Табиғатты пайдаланудың ерекшеліктерін түсінеді.</p> <p>Дескриптор:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Табиғатты пайдалануда топырақ, атмосфера, топырақ деген сөзердің мағынасын ашып түсіндіріңіз 2. Табиғатты пайдалану жолдарын зерттеген ғалымдардың келтіре кеткен дәлелдемелерін ажыратып айтып беріңіз. 3. Экожүйе антропогендік әсерлерін анықтап сипаттама беріңіз. <p>ҚБ. Смайлик арқылы</p>	<p>тақырыбын ашуға түрткі болатын сұрақтар қойылады. Сұрақтарға жауап ала отырып, жаңа тақырып пен оқу мақсатын ашамыз. Бейне суреттер Оқулық</p> <p>Интер белсенді тақта http:// csrjour nal.com/ usto</p>
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>Сабақты қорытындылау. Рефлексия. (Білу, Түсіну, Қолдану)</p>	<p>Стикер</p>

	Үйге тапсырма: Табиғатты пайдалану түрлері ізденіп келу		
Саралап оқыту – Оқушыларға көбірек қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндеттер қоюды жоспарлайсыз?	Бағалау – Оқушылардың білімін қалай тексересіз?	Қауіпсіздік ережелері АКТ-ны қолдану Құндылықтармен байланыс (тәрбие элементі)	
<p>Төмен қабілетті оқушылар: тапсырмаларды орындауда мұғалімнің көмегіне жүгінеді. Көбірек қолдау көрсету үшін пікірімен келісу.</p> <p>Қабілеті жоғары оқушылар: Сыни тұрғыдан ойлауға бағытталған тапсырмаларға нақты мысалдар келтіре отырып өз ойларын еркін жеткізеді. Қосымша мәліметтер келтіре алады. 1.«Ой қозғау» әдісі арқылы оқушылар өз ойларын ашық, нақты айта алады. Осы кезде оқушылардың деңгейі анықталады.</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Ойланн тап» әдісінде оқушылар тапсырманың біреуі орындай алмаса, кейбіреуін толық сипаттай алады. 	<p>ҚБ. «Екі жұлдыз бір ұсыныс» арқылы бағалау</p> <p>ҚБ «Смайлик» әдісі арқылы жүзеге асырылады</p> <p>Бағалау критерийі дескриптор арқылы жүзеге асады.</p>	<p>Денсаулықты сақтаушы технологиялар</p> <p>Қолданылатын сергіту сәттері мен белсенді әрекеттер формалары. Бұл сабақта қолданылатын Қауіпсіздік техникасы Ережелерінен қолданылатын пункттер.</p>	
<p>Ой толғау</p> <p>Сабақтың мақсаттары/оқу мақсаттары жүзеге асырымды болды ма? Оқушылар бүгін нені білді? Оқу атмосферасы қандай болды? Мен дайындаған дифференциялық жұмыс ойдағыдай болды ма? Мен белгіленген уақытты сақтадым ба? Мен жоспарға қандай өзгерістер жән еніліктенен гіздім?</p>	<p>Төменде берілген бос орынды өз сабағыңызға рефлексия жүргізу үшін пайдаланыңыз. Сабағыңызға қатысты деген сол жақта келтірілген сұрақтарға жауап беріңіз.</p>		

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі: Табиғатты пайдалану және геоэкология		
Күні:		Мұғалімнің аты-жөні:
Сынып: 11		Қатысқандар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	Экология және денсаулық	
Осы сабақта қол жеткізілетін мақсаттары	11.3.2.3 - Ластанған қоршаған ортаның адам өміріне тигізетін әсеріне баға беру	
Сабақ мақсаты	Ластанған қоршаған ортаның адам өміріне тигізетін әсеріне баға береді	
<u>Бағалау критерийлері</u> <u>Дағдылар:</u>	Ластанған қоршаған ортаны спаттайды, адам өміріне тигізетін әсеріне баға береді. - Білімін қолдану, зерттеушілік дағдылар	
Тілдік мақсаттар	Пәндік сөздік қор/ Пәндік лексика мен терминология: экологиялық проблемаларға жатады.әлемде аймақтардакездеседі. Ластанған қоршаған орта мәселесін шешу байланысты. Пәнге қатысты лексика мен терминология: Ластанған қоршаған орта, озон қабаты, жылыжай эффектісі, қышқыл жаңбыр, ластану, биоалуантүрліліктің азаюы	
Құндылықтарды дарыту	- туған жерге; - қоршаған ортаны қорғауға деген қамқорлық; - ғаламдық және жергілікті жердің табиғатын бағалауға үйрету; оқушыларды топтық жұмыс арқылы бір-бірін құрметтеуге, сыныптастарының жауаптарын тыңдауға, талдауға, қорытынды жасауға баулу.	
Пәнаралық байланыстар	Экология, химия, биология.	
АКТ қолдану дағдылары	Интерактивті тақта, презентация.	
Бастапқы білім	Алдыңғы сыныптарда ғаламдық экологиялық проблемалар жайында атмосфера, гидросфера және биосфераның ластануы.	
Сабақбарысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекеттер	Ресурстар
Сабақтың басы 10 минут	- Ұйымдастыру. Сәлемдесу. « The hat » бағдарламасы арқылы оқушыларды 4 топқа топтастыру (1 мин) Суреттер арқылы сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтау Сабақ тақырыбы мен мақсатымен, бағалау критерийлерімен танысу (1 мин). Терминдермен жұмыс: « Мозайка » әдісі (2 мин). Жаһандық жылыну - <u>жердің</u> бетіндегі орташа температураның артуы Озон қуысы - озон құрамының едәуір төмендеуінен 20-25 км биіктікте пайда болған кеңістік. Шөлейттену – <u>өсімдік жамылғысы</u> сиреп, шөлге ұқсас <u>ландшафт</u> тардың пайда болуы. Қышқыл жаңбыр - құрамында қышқылдың өте	« The hat » бағдарламасы Презентация Таратпа материалдар

	<p>белсенді иондары бар атмосфералық жауын-шашын түрлері.</p> <p>(Қиындыларды құрастыру арқылы әр ұғымның анықтамасын құрастырып шығарады)</p> <p><i>Дұрыс жауабымен тексеру (1 мин)</i></p> <p>Қызығушылықты ояту: «Бейнефильм» көрсету (3 мин)</p> <p>«Миға шабуыл» әдісі. Бейнежазба бойынша сұрақтар қою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Озон қабатының қандай маңыздылығы бар? 2. Озон қабатының жұқаруына не әсер етіп жатыр? 3. Бұл мәселе басқа қандай мәселені тудыруы мүмкін? <p>(М) Географиялық қабықтың біртұтастылық заңдылығына сәйкес ғаламдық мәселелердің басқа да экожүйелерге әсер етуін талдау. (2 мин).</p>	<p>Экологиялық мәселелерге қатысты бейне фильмдер</p> <p>Твиг білім</p>						
<p>Сабактың ортасы</p> <p>20 минут</p>	<p>(С). Мәтінмен жұмыс: «Insert» әдісі (3 мин)</p> <table border="1" data-bbox="411 853 1139 1077"> <thead> <tr> <th data-bbox="411 853 639 891">+ белгісі</th> <th data-bbox="639 853 932 891">? белгісі</th> <th data-bbox="932 853 1139 891">V белгісі</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="411 891 639 1077">Мен үшін бұл жаңа ақпарат</td> <td data-bbox="639 891 932 1077">Мен үшін түсініктемелі қажет ететін немесе түсініксіз ақпарат</td> <td data-bbox="932 891 1139 1077">Бұл ақпарат менің ойымша өте маңызды</td> </tr> </tbody> </table> <p>(Т) тапсырма №1. «Постер» әдісі (8 мин)</p> <p>1-топ: Жаһандық жылыну (фишбоун).</p> <p>2-топ: Озон қуысы (кесте).</p> <p>3-топ: Шөлейттену (тірек-сызба).</p> <p>4-топ: Қышқыл жаңбыр (ментальды карта).</p> <p>Бағалау критерийі:</p> <p>Ғаламдық проблемалардың пайда болу себептерін анықтап, сипаттайды. Салдарына мысал келтіріп, шешу жолдарын ұсынады.</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ғаламдық проблемаларды сипаттайды. - Пайда болу себептерін анықтайды. - Салдарына мысал келтіреді. - Шешу жолдарын ұсынады. <p>Әр топтан спикер шығып, өз постерлерін қорғайды (2 * 4 = 8минут)</p> <p>Бағалау түрі: критерийге сүйене отырып өзара топтық бағалау. (1 мин).</p>	+ белгісі	? белгісі	V белгісі	Мен үшін бұл жаңа ақпарат	Мен үшін түсініктемелі қажет ететін немесе түсініксіз ақпарат	Бұл ақпарат менің ойымша өте маңызды	<p>Үлестірмелі материалдар</p> <p>Постер</p>
+ белгісі	? белгісі	V белгісі						
Мен үшін бұл жаңа ақпарат	Мен үшін түсініктемелі қажет ететін немесе түсініксіз ақпарат	Бұл ақпарат менің ойымша өте маңызды						
<p>Сабактың соңы</p> <p>10 минут</p>	<p>Жеке жұмыс: «Логикалық тізбек» (6 мин)</p> <p>Оқушыларға жаһандық проблемалар арасындағы байланысты зерттеуге тапсырма беріледі.</p> <p>Оқушылар бір мәселенің екінші мәселенің тууына әсер ету тізбегін жасайды.</p> <p>Бағалау критерийі:</p> <p>Ғаламдық проблемалар арасындағы байланысты анықтап, өзара әсер ету тізбегін жасайды.</p>	<p>Үлестірмелі материалдар</p> <p>Презентация</p>						

	<p>Бағалау: Дұрыс жауап арқылы өзін-өзі бағалау (1мин)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ормандардың жойылуы - Биоалуантүрліліктің азаюы (фауна мен флора) – Қоректік тізбек бұзылуы – табиғаттағы тепе-теңдіктің бұзылуы ➤ Ауаның ластануы (хлорфторкөміртек) - Озон тесігі - Күн сәулесінің радиациясы- ультракүлгін сәулелер- қатерлі тері ауруларының санының күрт артуы ➤ Жаһандық жылыну (климат өзгерісі)- Мұздықтардың еруі- мұхит суының деңгейінің артуы- жаһандық су басу <p>Рефлексия: (3 мин)</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Менің бүгін білгенім...</i> ➤ <i>Менің бүгін үйренгенім...</i> ➤ <i>Мен келесі мәселелер бойынша көбірек білгім келеді...</i> <p>Үй тапсырмасы: Ластанған қоршаған ортаның адам өміріне тигізетін әсерін жою мақсатында жасалған халықаралық келісімдер жайлы ізденіп келу.</p>	Рефлексия
Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз?	Бағалау – оқушылардың материалдым еңгерудеңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?	Денсаулық және қауіпсіздік техникасын ыңсақталуы
<p>Қабілеті жоғары оқушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Топта ұйымдастыру жұмыстарын алады; ➤ Сабақ бойындағы «Түрткі сұрақтар» оқушылардың ойын қозғауға, дамытуға арналады. <p>Қабілеті орта оқушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Мәтін оқудағы «Түрткі алу» әдісі осы деңгейдегі оқушыларға қолдау береді; ➤ Сабақ барысындағы деңгейлік сұрақтар тізбегі; <p>Қабілеті төмен оқушылар:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Деңгейлік сұрақтар; ➤ Мұғалімнің қолдауы; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ынталандыру, қолдау көрсету, формальды емес бағалау түрлері; ➤ Оқушылар өзара бағалайды; ➤ Жүппен бағалау жүргізеді. 	Оқушылар зертханалық жұмыста туындайтын қауіп қатердің алдын алу шараларын белгілейді.
<p>Сабақ бойынша рефлексия</p> <p>Сабақ мақсаттары /оқу мақсаттары дұрыс қойылған ба? Оқушылардың барлығы ОМ қолжеткізді ме? Жеткізбесе, неліктен?</p> <p>Сабақта саралау дұрыс жүргізілді ме?</p> <p>Сабақтың уақыттық кезеңдері сақталды ма?</p> <p>Сабақ жоспарынан қандай ауытқулар болды, неліктен?</p>	<p>Бұл бөлімді сабақ туралы өз пікіріңізді білдіру үшін пайдаланыңыз. Өз сабағыңыз туралы сол жақ бағанда берілген сұрақтарға жауап беріңіз.</p>	

Бөлім:		Мектеп:
Күні:	Мұғалімнің аты-жөні:	
Сынып: 11	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы	Табиғатты пайдалануды реттеу	
Сабақта іске асатын оқу мақсаты (оқу бағдарламасынан сілтеме)	11.3.1.1 - шаруашылық және тұтыну салалары бойынша табиғатты пайдалануды реттеу механизмін талдау; 11.3.1.2 - табиғатты пайдалану түрлерінің заңнамалық тәртіппен бекітілген нормаларға сәйкестігін анықтау (жергілікті/аймақтық компоненттің негізінде).	
Сабақ нәтижесі:	Табиғатты пайдалану қажеттілігін түсіндіру, оның түрлерін (басқару түрлері бойынша) анықтау және графикалық түрде ұсыну	
Бағалау критерийі	<p>Геоақпараттану – бұл географиялық ақпараттық жүйелерді ғылыми дәлелдеу, жобалау, құру, пайдалану және қолдану туралы ғылым екенін біледі.</p> <p>Тақырыптың негізгі ойын түсінеді:</p> <ul style="list-style-type: none"> Өз ойларын тұжырымдап, жеке, топта жұмыс жасап, шығармашылық, танымдық қабілеттерін арттыратын жұмыстар жүргізеді; Топпен ережеге бағына жұмыс істеуді үйренеді. 	
Тілдік мақсаттар	<ul style="list-style-type: none"> Қажетті сөздер мен тіркестер: Картографиялық объектілер мен сандық деректер арасындағы екі жақты байланысты; Нысандардың түрлері мен формаларын таңдап, түрлендіру мүмкіндігі; Нүктелік, сызықтық және аудандық объектілермен жұмысты; Түрлі картографиялық жобаларды қолдауды 	
Құндылықтар	Өмір бойы білім алу, ынтымақтастық, құрмет, азаматтық жауапкершілік.	
АКТ дағдысын қолдану	Интербелсенді тақта аудиовизуалды материалды демонстрациялауға қолданылады.	
Өмірмен байланыс	Қазіргі таңда әлемді алаңдатып тұрған мәселе ол - климаттың өзгерісі. Соның бірі - жаһандық жылынуға тоқталу.	
Пәнаралық байланыс	Биология	
Алдыңғы білім	10.3.1.1 табиғатты пайдалану қажеттілігін түсіндіру.	
Сабақ барысы		
Жоспарланған кезеңдері	Жоспарланған іс-әрекеттер	Дереккөздер
Сабақтың басы 3 минут	Оқушылармен амандасу, оларды түгендеу Қызығушылықты ояту: Сыныпта талқылау. Ұсынылған суреттердің адам мінезіне тікелей қатысы бар ма? Сабақтың тақырыбы, оқыту мақсаты, бағалау критерийлері хабарланады.	
Сабақтың ортасы 32 минут	Мағынаны тану кезеңі	http://moinkum.zhambyl.kz/index.php?action=contents&page=

Ойыңды ортаға сал

Географиялық орта дегеніміз не? Табиғатты пайдалану негіздері мен табиғатты қорғау қалай байланысады? Неге қазіргі кезде қоғам мен табиғат арасындағы өзара байланыс өзгерді? Неге табиғатты әртүрлі пайдаланады?

1

Табиғат ресурстарымен, экологиялық мәселелермен алдыңғы география курстарында таныса бастадыңдар. Оларды зерттеуді жалғастырамыз.

«Табиғат» және «географиялық орта» ұғымдары бір-біріне ұқсас. Алайда олардың біріншісі кеңірек дамыған. Географиялық орта антропогендік әсердің ықпалынан географиялық қабықтың ұзақ эволюциясы нәтижесінде туындады, яғни «қайталама табиғат» деп аталатын қалалар, зауыттар, каналдар, көлік магистральдары, т.б.

Қоғам мен табиғат арасындағы «зат алмасу»: сапалы жаңа кезең

Адамзат қоғамының барлық тарихы – табиғатпен, географиялық ортамен өзара әрекеттесу тарихы.

Осы өзара әрекеттесу барысында қоғам әрдайым белсенді күш ретінде әрекет еткенде, олардың арасында күрделі және қарама-қайшы сипатқа ие тұрақты «зат алмасу» болады.

XX ғасырда табиғат пен қоғамның өзара іс-қимылында сапалы жаңа кезең басталды. Қоғамның табиғатқа «қысымы» күрт өсті.

Табиғи ландшафттарды антропогендікке: қалалық, тау-кен өнеркәсібі, ауылшаруашылығы, орманшаруашылығы, рекреацияға айналдыру – барған сайын кеңейтіліп, жылдамдығы арта түсті.

Уақыт өте келе қоғам табиғаттан өзіне қажетті ресурстарды алып, табиғатқа кері әсерін тигізіп, қалдық заттарды артығымен шығара бастады. Осылайша, өзара байланысты екі мәселе пайда болды:

- 1) табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану;
- 2) қоршаған ортаны ластанудан қорғау.

1-топ. Ластанудың шығу тегі: табиғи, антропогендік

2-топ. Ластанудың ауқымы: жергілікті, шегералас аумақтар, ғаламдық.

3-топ. Ластану түрлері: химиялық, физикалық, биологиялық.

Дескриптор

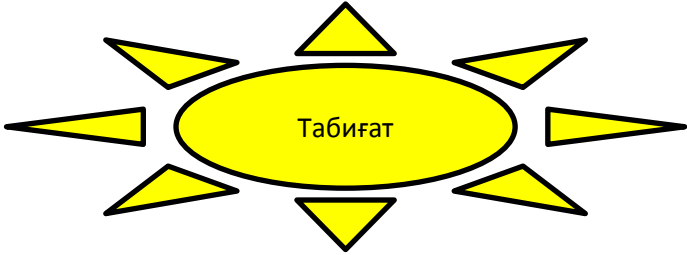

1-топ. Ластанудың шығу тегіне сипаттама беріп, анықтайды.

2-топ. Ластанудың ауқымын анықтап, сипаттама береді.

3-топ. Ластану түріне сипаттама береді.

Жұптық жұмыс. Жазылым тапсырмасы.
кластер толтырайық

290&lan=kaz

	 <p>Дескриптор 1. Табиғатты ластаушы көздерді анықтау</p>	
	<p>Жеке жұмыс</p> <ol style="list-style-type: none"> «Географиялық орта» және «табиғат» ұғымдарының арасындағы ұқсастық пен айырмашылық қандай? Қоғам мен табиғат арасындағы «заттар алмасуы» неден көрінеді? Табиғатты пайдаланудың мәні неде? Табиғатты пайдаланудың қандай түрлерін білесің? Олардың арасындағы айырмашылық неде? Басқару жағдайында табиғатты пайдаланудың қандай түрлері болады? Табиғи жағдайлар мен табиғи ресурстар ұғымдарын анықта. Табиғи ресурстар қалай жіктеледі? Ресурстарды жіктеу дегеніміз не? Неліктен ресурстардың қолжетімділігін резервтер көлемі бойынша ғана бағалау мүмкін емес? <p>Дескриптор 1. Берілген тапсырма бойынша анықтаманы толықтыру</p>	<p>Қосымша ақпарат құралы \интернет\</p> <p>Оқулық</p>
<p>Сабақтың соңы 5 минут</p>	 Сабақ ұнады Сабақ қызықсыз өтті Сабақ аяқталуын асыға күттім <p>Рефлексия</p>	
<p>Сабақта саралау тапсырмалары болды ма? Қалайша қолдау көрсете аламын? Қабілетті оқушыларды оқытуда алдыма қандай міндеттер қоямын?</p>	<p>Оқушылардың материалды қаншалықты игергенін қалай бағалаймын?</p>	<p>Денсаулық пен қауіпсіздік техникасын сақтау</p>

Ұзақ мерзімді жоспар бөлімі:		Мектеп:
Күні:		Мұғалімнің аты-жөні:
Сынып: 11	Оқушылар саны:	Қатыспаған оқушы саны:
Сабақтың тақырыбы		Қоршаған ортаның сапасын бағалау
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)		11.3.2.2 - қоршаған орта сапасының көрсеткіштерін
Сабақтың мақсаты	Жергілікті аймақтық компонент негізінде қоршаған орта сапасын бағалау	
Бағалау критерийлері	Қоршаған аймақтарының табиғи- ресурстық потенциалын анықтайды, бағалайды. Табиғи ресурспен қамтылған және аз қамтылған аймақтарды анықтайды.	
Тілдік мақсаттар	<p>Оқушылар орындай алады: Мәтіннен аймақтарының табиғи ресурстық потенциалын анықтайды (оқылым, айтылым).</p> <p>Пәнге қатысты арнайы лексика мен терминология: Табиғи ресурстық потенциал, табиғатты пайдалану, табиғатты сақтау.</p> <p>Диалог құруға /жазылымға қажетті сөздер топтамасы: Табиғи ресурстардың таралу заңдылықтары.</p>	
Құндылықтарды дарыту	Бұл сабақ оқушыларды академиялық шынайылық, топтық жұмыс кезіндегі ұйымшылдық, жауапкершілік, көшбасшылық дағдыларын дамытуға бағыттайды.	
Пәнаралық байланыстар	Биология, экология, информатика.	
Бастапқы білім	10.3.1.2 табиғатты пайдалану түрлеріне баға беру.	
Сабақтың барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
<i>Сабақтың басы</i>	<p>1. Ұйымдастыру кезеңі. Сыныппен сәлемдесу.</p> <p>2. Тақтаға сабақтың тақырыбы мен оқу мақсаттары көрсетіледі.</p> <p>3. Мұғалімнің қысқаша түсіндірмесі.</p> <p>Табиғи жағдайлар мен табиғи ресурстардың үйлесімі нақты аумақтың табиғи ресурстық әлеуетін қалыптастырады.</p> <p>Табиғи ресурстық әлеует – бұл белгілі бір географиялық шекараларда орналасқан табиғи ресурстар және табиғат жағдайларының жиынтығы, олар қоғамның экономикалық, экологиялық, әлеуметтік, мәдени-эстетикалық сауықтыру қажеттілігін қанағаттандыруды қамтамасыз етеді.</p> <p>Аумақтың табиғи ресурстық әлеуеті, ресурс саны, сапасы және басқа ресурстармен үйлесімімен анықталады және ол халық пен оның орналасуына әсер ететін маңызды фактор болып табылады. Табиғи ресурстық әлеуеттің негізгі сипаттамалары:</p>	Стикер

	географиялық орны, климаттық жағдайлар, жер бедері ерекшеліктері және басқа негізгі ресурстармен қатар орналасуы.																																	
<i>Сабақтың ортасы</i>	<p style="text-align: right;">28-кесте</p> <p style="text-align: center;">Қоршаған орта сапасының көрсеткіштері</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th rowspan="2" style="width: 15%;">Орта сапасы көрсеткішінің атауы</th> <th colspan="4" style="text-align: center;">Зерттеу (өлшеу) нәтижелерінің көрсеткіштері</th> </tr> <tr> <th style="width: 15%;">T1</th> <th style="width: 15%;">T2</th> <th style="width: 15%;">T3</th> <th style="width: 15%;">T4</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1-көрсеткіш</td> <td>.....</td> <td>.....</td> <td>.....</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>2-көрсеткіш</td> <td>.....</td> <td>.....</td> <td>.....</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>3-көрсеткіш</td> <td>.....</td> <td>.....</td> <td>.....</td> <td>.....</td> </tr> </tbody> </table> <p>Алынған нәтижелерді зерттелетін параметрдің осы санаты бойынша сапа нормативтерімен салыстыр.</p> <p>1. Зерттеу әдісіне байланысты жердің әртүрлі нүктелерінде (сынып, мектеп ауласы немесе басқа аумақтар) көрсеткіш параметрлерін өлшеу жүргізіледі.</p> <p>Ұсыныс: зерттелетін аумақтың ауданы таңдалған орта сапасының көрсеткішіне байланысты.</p> <p>2. Деректерді 28-кестеге енгіз.</p> <p>Мәтінді оқып, тақырыптық карталардың көмегімен, инфографика дайындаңыз. Инфографикаға қойылатын талаптар ескертіледі.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 30%;">Дескриптор</th> <th style="width: 70%;">Оқушылар</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td>Оқушылар дүниежүзінің табиғи ресурстық потенциалын анықтайды.</td> </tr> </tbody> </table> <p>Оқушылар бірін-бірі бағалайды. Мұғалімнің кері байланысы.</p> <p>5. (Д) Ең, Ең Ең...Шартты белгілер арқылы елдердің табиғи ресурстық потенциалын анықтайтын картография әзірлеу.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 30%;">Дескриптор</th> <th style="width: 70%;">Оқушылар</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td>Рейтинг бойынша ресурспен қамтылған елдерді бағалайды</td> </tr> </tbody> </table> <p>6. Мұғалімнің кері байланысы. Оқушылардың жұмысын бағалау. 7. Оқушылар өз оқу жетістіктерін 1-10-ға дейін шкала арқылы бағалайды.</p>	Орта сапасы көрсеткішінің атауы	Зерттеу (өлшеу) нәтижелерінің көрсеткіштері				T1	T2	T3	T4	1-көрсеткіш	2-көрсеткіш	3-көрсеткіш	Дескриптор	Оқушылар		Оқушылар дүниежүзінің табиғи ресурстық потенциалын анықтайды.	Дескриптор	Оқушылар		Рейтинг бойынша ресурспен қамтылған елдерді бағалайды	<p>Мәтін, суреттер</p> <p>Природные ресурсы мировой экономики http://www.mirec.ru/2014-02/prirodnye-resursy-mirovoj-ekonomiki</p> <p>Атлас. Кескін карта</p>
Орта сапасы көрсеткішінің атауы	Зерттеу (өлшеу) нәтижелерінің көрсеткіштері																																	
	T1	T2	T3	T4																														
1-көрсеткіш																														
2-көрсеткіш																														
3-көрсеткіш																														
Дескриптор	Оқушылар																																	
	Оқушылар дүниежүзінің табиғи ресурстық потенциалын анықтайды.																																	
Дескриптор	Оқушылар																																	
	Рейтинг бойынша ресурспен қамтылған елдерді бағалайды																																	
<i>Сабақтың соңы</i> 36-40	<p>8. Рефлексия Оқушылар сабақты қаншалықты түсінгенін бағалайды. Үйрендім. Қиын болды. Білгім келеді. Оқу тапсырмасы: Қоршаған орта сапасына баға беру.</p>																																	
Саралау – оқушыларға қалай көбірек қолдау көрсетуді жоспарлайсыз? Қабілеті жоғары	Бағалау – оқушылардың материалды меңгеру деңгейін қалай тексеруді жоспарлайсыз?	Денсаулық және қауіпсіздік техникасының																																

оқушыларға қандай міндет қоюды жоспарлап отырсыз		сақталуы
<p>Бастапқы білімді еске түсіру барысында 7 табиғи ресурстар тақырыбына шолу жасап, жаңа сабақпен байланысын талдайды. Сабақ барысында мәтінмен жұмыс барысында инфографика жасайды және елдердің рейтингін көрсету мақсатында картографика әзірлейді.</p>	<p>Сабақтың бастапқы бөлігінде алдыңғы білім бойынша қорытынды жасап, кері байланыс беріледі. Білім меңгеру кезеңінде, оқушылар белгіленген талаптар бойынша бағаланады.</p>	<p>Оқушылар сабақ барысында: топтық жұмыс, интербелсенді тақтамен жұмыс жасау барысында техникалық қауіпсіздікті сақтау ескертіледі.</p>

Бөлім:	Бөлім 1. Географиялық зерттеу әдістері																									
Педагогтің аты-жөні:																										
Күні:																										
Сынып:11 « Ә »	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:																								
Сабақтың тақырыбы:	§1. Географиялық сараптаманың алгоритмі және түрлері																									
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	11.1.1.1 - зертеу тақырыбына сәйкес географиялық сараптама әдістерін қолдану.																									
Сабақтың мақсаты:	<p>Барлығы: географиялық сараптаманың алгоритмін және жұмыс жасау бағыттарын, оның түрлерін ажырата алады.</p> <p>Көпшілігі: географиялық сараптаманың міндеттерін талдай алады.</p> <p>Кейбіреуі: географиялық сараптаманың өзара байланысын анықтай алады</p>																									
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Ресурстар																								
Сабақтың басы 2 минут	1. Ұйымдастыру. Сынып оқушыларының сабаққа қатысуын қадағалау. 2. Бүгінгі сабақтың тақырыбы және мақсатын жариялау.	https://bilimland.kz/kk/courses/physics																								
Сабақтың ортасы 5 минут	<p>«Ой қозғау» Оқушыларға жаңа сабақтың тақырыбын ашу мақсатында қойылатын сұрақтар беру.</p> <p>Географиялық сараптаманың жұмыс бағыттарын атаңдар ?</p> <p>Географиялық сараптамалар қандай мақсатта жүргізіледі?</p> <p>Оқушылардың ойлары тыңдалып, әрі қарай кітап бойынша жұмыс жасайды.</p>																									
Оқушы әрекеті	<p>Тапсырмалар :</p> <p>Жергілікті жердегі таңдау бойынша алынған өз аудандарындағы 2 обектіні қоршаған ортаға ықпалын төменде берілген қарапайым матрица үлгісі бойынша салыстырыңдар.</p> <table border="1" data-bbox="443 1534 1157 2054"> <tr> <td>Қоршаған ортаның құрам бөліктері</td> <td colspan="2">Шаруашылық нысандары және олардың ықпалдары</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Байқоңыр ғарыш айлағы</td> <td>Арал теңізі</td> </tr> <tr> <td>Жер бедері</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ауа</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Ішкі сулары</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Топырақ</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Өсімдік жамылғысы</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Жануарлар</td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Қоршаған ортаның құрам бөліктері	Шаруашылық нысандары және олардың ықпалдары			Байқоңыр ғарыш айлағы	Арал теңізі	Жер бедері			Ауа			Ішкі сулары			Топырақ			Өсімдік жамылғысы			Жануарлар			https://yandex.kz/search/?text=google%20maps&lr=21050&clid=2353465-306&win=450&src=suggest_Rec
Қоршаған ортаның құрам бөліктері	Шаруашылық нысандары және олардың ықпалдары																									
	Байқоңыр ғарыш айлағы	Арал теңізі																								
Жер бедері																										
Ауа																										
Ішкі сулары																										
Топырақ																										
Өсімдік жамылғысы																										
Жануарлар																										

	дүниесі		
	Халық саны		
Сабақтың соңы 3 минут	Сабақ соңында оқушылар рефлексия жүргізеді: - нені білдім, нені үйрендім - нені толық түсінбедім - немен жұмысты жалғастыру қажет		
Оқу тапсырмасы	§1. Географиялық сараптаманың алгоритмі және түрлері		

Сабақтың тақырыбы:		Мектеп:
Мерзімі:		Мұғалімдердің аты-жөні:
Сынып: 11	Қатысты:	Қатыспады:
Оқу мақсаты	Табиғатты пайдалану тұжырымдамасы	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	11.3.2.1 - қоршаған ортаның антропогендік өзгерістерін жіктеу	
Сабақтың мақсаты	Табиғатты тиімді пайдалану жолдарын ұсынады	
Тілдік мақсаттар	Оқушылар табиғи ресурстарға ауызша және жазбаша түрде баға бере алады. Табиғи ресурстық потенциал туралы мәтіндерді оқып және зерттейді. Өңдеу технологиясын сипаттай алады (айтылым, жазылым, тыңдалым).	
Бағалау критерийлері	Қазақстандағы облыстардың табиғи ресурспен қамтылуы бойынша тізімін құрады. Мұнайды өңдеу саласын зерттеп, ресурстың шикізаттан бастап дайын өнімді алу процестерін графикалық түрде көрсетеді. Оқушылар еліміздің табиғи ресурстармен (мысалы: мұнай, тас көмір т.б.) қамтылу мөлшерін есептейді. Өзара сыйластық, бір-бірінің пікірлерін тыңдау, ашық мәліметтер айту, ынтымақтаса отырып жұмыс жасау. Өмір бойы оқу.	
Қалыптастыратын дағдылар	Оқушылардың бойында зерттеушілік, сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын қалыптастыру.	
Алдыңғы білім	10.3.1.1 табиғатты пайдалану қажеттілігін түсіндіру.	
Пәнаралық байланыс	Экология, биология.	

Уақыты	Жоспарланатын іс әрекеттер	Ресурстар
	<p>Ұйымдастыру кезеңі: Сәлемдесу, түгендеу, жайлы орта ұйымдастыру.</p> <p>Миға шабуыл стратегиясы: «Шығыс Қазақстанда кен байыту» Бейнефильм көрсету</p> <p>Сұрақтарға жауап беру</p>	Шығыс Қазақстанда жаңа әдіс бойынша кен байытылуда.
	<p>Атлас арқылы Қазақстанның аймақтарындағы (солтүстік, оңтүстік, орталық, шығыс, батыс) ресурсты таралу үлесін анықтайды және салыстырады.</p> <p>Қазақстандағы облыстардың табиғи ресурспен қамтылуы бойынша тізімін құрады.</p> <p>Оқушылар еліміздің табиғи ресурстармен (мысалы: мұнай, тас көмір т.б.) қамтылу мөлшерін есептейді.</p> <p>Дифференциация</p> <p>Барлық жасалынған жұмыс нәтижесі бойынша Қазақстанның табиғи-ресурстық потенциалына SWOT талдау жасап қорытады.</p>	<p>Презентация онлайн</p> <p><u>ҚР-ң табиғи-ресурстық потенциалы және олардың экономикалық бағасы</u> https://stud.kz/prezentatsiya/id/21408</p>
	<p>Топтық жұмыс</p> <p>Топтарда тиімсіз табиғат пайдалану мысалдарымен байланысты нақты мәселені қарастырыңыз және осы проблемаларды азайту немесе шешу жолдарын ойлап табыңыз.</p> <p>1-топ: мыс өндіру (карьерлер мен террикондардың п.б.).</p> <p>2-топ: мұнай өндіру кезінде ілеспе газды жағу.</p> <p>3-топ: ормандарды кесу.</p> <p>Бағалау критерийлері:</p> <p>Бағалау критерийлері:</p> <p>табиғат пайдалану үлгілерінің тиімділігін арттыру бойынша шешім жолдарын әзірлейді (жергілікті / өңірлік компонент негізінде).</p> <p>Мәселенің пайда болу себептерін анықтайды.</p> <p>Ықтимал салдарды анықтайды.</p> <p>Жергілікті компонентті қосымша қамту барысында ұқсас жағдайларды табады.</p> <p>Мәселені азайту жолдарын ұсынады.</p> <p>Осы мәселені шешу бойынша іс-шаралар кешенін ұсынады.</p> <p>Дескриптор:</p> <p>Оқушылар табиғи ресурстардан дайын өнімді алу процесі берілген жоспар мен мұнайды өңдеу сілтемесін қолдана отырып, ресурстың шикізаттан бастап дайын өнімді алу процестерін графикалық түрде көрсетеді және дайын өнім түрлерін атайды, технологиясын сипаттайды. (отын-энергетика, түсті және қара металлургия, машина жасау, химия, т.б)</p> <p>Жоспар:</p> <p>шикізат</p> <p>кен орны</p> <p>өндіру жолдары</p>	<p>https://gazovik-pgo.ru/cat/articles/pererabotka_nefti/</p>

	өңдеу орталығы дайын өнім	
	Бейнефильм көрсету: Қазақстандағы табиғи ресурстарды тиімді пайдалану https://www.youtube.com/watch?v=eLQ1SUjVrmU Пікірталас Қазақстандағы табиғи ресурстарды пайдалану нәтижесі қандай болмақ? сұрағына бейнебаянды пайдалана отырып, пікір білдіреді. Ұсынылған мәтінмен немесе сызбамен жұмыс жасай отырып, табиғатты пайдаланудың тиімді және тиімсіз пайдалану жолдарын топтастырады. Бейнебаянды пайдалана отырып, табиғатты тиімді пайдалану жолдарына өзіндік шешімдер ұсынады. Бірін бірі бағалау арқылы топтар бағаланады.	Рациональное и нерациональное природопользование (табиғатты тиімді және тиімсіз қолдану)
5 мин	Рефлексия - Білемін - Білдім - Білгім келеді Үйге тапсырма: «Қазақстанда табиғатты пайдалану» атты эссе жазу.	
Қосымша ақпарат		
Дифференциация – Сіз көбірек қолдау көрсетуді қалай жоспарлайсыз? Сіз дарынды оқушыларға қандай тапсырмалар беруді жоспарлайсыз?		
Бағалау – оқушылардың оқуын тексеруді қалай ұйымдастырасыз?		
Пәнаралық байланыс АКТҚұндылықтар Экономика, экология пәнімен пәнаралық байланыс байқалады. Интернет желісіндегі сілтемелермен жұмыс жасау.		
Қауіпсіздік ережелері және денсаулықты сақтау Компьютермен жұмыс істегенде қауіпсіздік ережелерін сақтау.		
Оқушыларға көбірек қолдау көрсету үшін саралап орыту тапсырмалары қарастырылған: 1. Табиғи ресурспен қамтылуы бойынша тізімін құрайды. 2. Қазақстанның табиғи-ресурстық потенциалына SWOT талдау жасау.		
Рефлексия Төменде берілген бос орынды өз сабағыңызға рефлексия жүргізу үшін пайдаланыңыз. Сабағыңызға қатысты сұрақтарға жауап беріңіз.		

Мазмұны

Кіріспе	3
1 «География» пәні бойынша (10-11-сыныптарда) жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасының ерекшеліктері.....	5
2 «География» пәнін оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері.....	22
3 «География» пәнінен қысқа мерзімді сабақ жоспарын әзірлеу және критериалды бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдар	47
Қорытынды	66
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	67
Қосымша	69

ВВЕДЕНИЕ

География – это одна из древнейших наук в мире. Еще первобытные люди изучали свою местность, чертили на стенах своих пещер первые примитивные карты. Разумеется, современная наука география ставит перед собой совсем иные задачи. Какие именно? Что она изучает? И какое определение можно дать этой науке?

Если физика учит «как», история объясняет «когда» и «почему», то география рассказывает «где». Конечно, это весьма упрощенное представление о данном предмете.

География – наука древняя. Сам термин имеет древнегреческие корни и дословно переводится как «землеописание».

Клавдия Птолемея называют Первым ученым-географом, он еще во втором веке издал восьмитомную книгу под названием «География». Также стоит выделить Герхарда Меркатора, Александра Гумбольдта, Карла Риттера, Вальтера Кристаллера, Владимира Вернадского, Василия Докучаева, которые сделали солидный вклад в развитие географии как науки.

Точное и единое определение географии до сих пор остается достаточно сложной задачей. Согласно одному из многих толкований, это система наук, изучающих различные аспекты строения географической оболочки Земли.

География состоит из двух больших дисциплин – «Физическая география» и

«Физическая география» занимается изучением природных объектов, таких как гидрография, климатология, геоморфология, география почв и др. Экономическая география, география населения, страноведение, урбанистика (наука о городах) и другие относятся к дисциплине «Социальная и экономическая география».

Также география тесно связан с такими науками, как математика, история, физика, химия, биология, экономика, экология, краеведение. Следует отметить, что некоторые из этих научных связей были настолько сильными, что появились новые дисциплины: картография (география + геометрия); топонимика (география + лингвистика); историческая география (география + история); почвоведение (география + химия), геоэкономика (география + экономика), геоэкология (география + экология).

В настоящее время возросло значение прогностической функции географической науки. С помощью аналитических и фактических данных строятся такие геомодели, как климатические, геополитические, экологические и т.п.

Главной задачей географии на современном этапе является не только осознавать глубокие связи между природными явлениями и общественными процессами, но и научиться их предугадывать [1].

В настоящее время в рамках обозначенных приоритетных направлений развития образования и науки Республики Казахстан ведется огромная работа по обновлению содержания образования. Основная цель обновления – это повышение качества среднего образования.

В современных условиях школа должна воспитывать, обучать и развивать высоконравственную, творческую, критически мыслящую личность, способную непрерывно повышать собственный уровень образования. Современная школа не должна просто учить, а должна научить учиться самостоятельно в течение всей жизни.

Типовая учебная программа по учебному предмету «География» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию утверждена приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545 «О внесении изменений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115» [2].

Особенностью Типовой учебной программы по учебному предмету «География» для 10-11-х классов уровня общего среднего образования обновленного содержания является формирование исследовательских навыков у обучающихся, которые являются важнейшими критериями успешности будущей профессии, поскольку исследование проблемы, тестирование идей – это универсальные операции для решения любого рода проблем.

В методические рекомендации включен материал, способствующий накоплению знаний и понимания через последовательное изучение объектов и явлений окружающего мира, а также связи знаний с повседневной жизнью через разнообразную практическую и исследовательскую деятельность.

Цель: разработка методических рекомендаций по изучению учебного предмета «География» (10-11 классы) по программам обновленного содержания образования.

Для реализации цели обозначены следующие задачи:

- раскрыть особенности учебной программы обновленного содержания образования по предмету «География» (10-11 классы);
- рассмотреть формы и методы организации обучения учебного предмета «География»;
- подготовить методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и организации критериального оценивания в рамках обновления содержания образования по предмету «География».

Произошедшие в Казахстане перемены обусловили процесс проектирования и внедрения новой модели образования на основе современных информационных и педагогических технологий.

Сегодня акцент ставится на создание благоприятных условий для формирования высокообразованной, конкурентоспособной личности с этическим отношением к миру, творческим типом мышления, развитой мировоззренческой культурой, сохраняющей при этом свою уникальность, неповторимость, одаренность в различных сферах науки и искусства.

1 ОСОБЕННОСТИ УЧЕБНОЙ ПРОГРАММЫ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ПО ПРЕДМЕТУ «ГЕОГРАФИЯ» (10-11 КЛАССЫ)

Учебная программа по учебному предмету «Географии» для 10-11 классов общеобразовательных школ разработана в соответствии с Государственными общеобязательными стандартами образования всех уровней образования утвержденным Приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604.

Отличительной особенностью учебной программы является то, что особое внимание уделяется формированию не только предметных знаний, но и развитию различных навыков. Система целей обучения основана на привитии учащимся следующих основных ценностей: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность, уважение, сотрудничество, труд и творчество, открытость, сотрудничество, образование в течение всей жизни.

Функциональная грамотность учащихся рассматривается как базовый уровень образованности учащихся, характеризующийся необходимым и достаточным уровнем овладения ими ключевыми компетенциями и способами работы с информацией, которые позволяют решать жизненные проблемы, успешно адаптироваться в условиях изменяющегося внешнего мира и реализовать себя в различных видах деятельности.

Грамотность – это способность определять, понимать, интерпретировать, создавать, общаться, работать с ИКТ, используя печатный и рукописный материал различного содержания.

Грамотность – это процесс непрерывного обучения, в ходе которого человек овладевает необходимыми навыками по приобретению потенциала и знаний, достаточных для полноценной жизни в обществе.

География как интеграционная наука охватывает новые сферы познания. Работа учителя географии теперь неразрывно связана с информационными технологиями и геоинформационными системами.

Цель предмета «География» в старшей школе – создание учащимся условий для применения географических знаний, навыков и умений, направленных на решение геоэкологических, геоэкономических, социальных, геополитических и глобальных проблем, возникающих на всех уровнях географического пространства.

Задачи предмета:

- развитие в обучающихся географического и пространственного мышления, географической культуры и языка;
- развитие в обучающихся понимания глобального, регионального и локального подходов в исследованиях геоэкологических, геополитических, социальных, геоэкономических процессов и явлений;
- создание обучающихся условий для применения современных методов обработки геопространственных данных при изучении картографии, геоэкологии, геополитики, геоэкономики, страноведения и глобальных проблем человечества;

- привитие системы ценностей при их деятельностном изучении современной географической картины мира;
- профессиональная ориентация обучающихся посредством выполнения видов деятельности, характерных специальностям и профессиям, связанных с геопространственными методами и данными.

Объем учебной нагрузки по учебному предмету «География» составляет: в 10-м классе естественно-математического направления – 4 часа в неделю, 136 часов в учебном году;

2) в 10-м классе общественно-гуманитарного направления – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году.

в 11 классе естественно-математического направления – 4 часа в неделю, 136 часов в учебном году.

в 11 классе общественно-гуманитарного направления – 3 часа в неделю, 102 часа в учебном году [2].

Типовая учебная программа по учебному предмету «География» для 10-11-классов естественно-математического и общественно-гуманитарного направления уровня общего среднего образования по обновленному содержанию включает 7 разделов (схема 1).

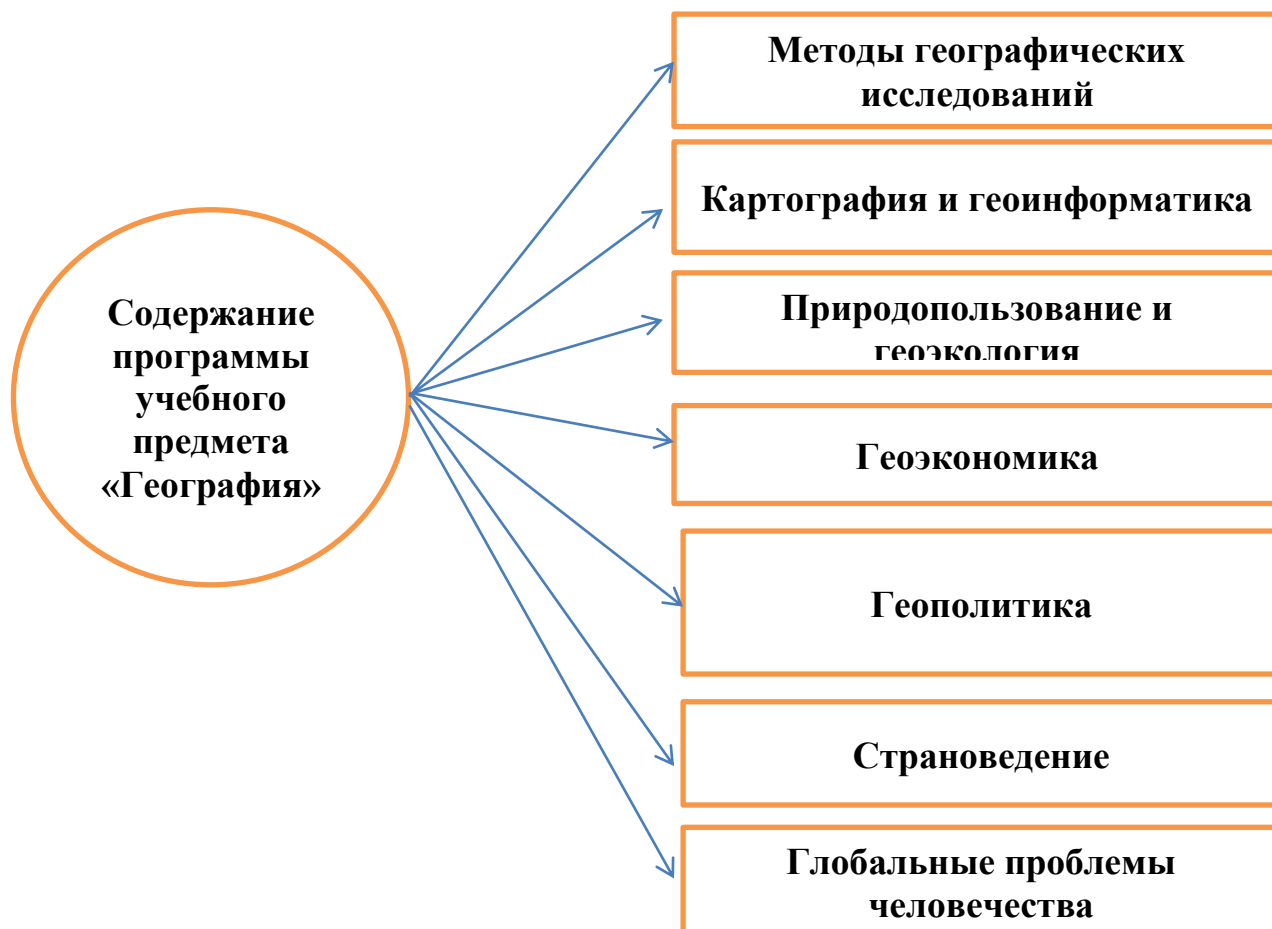

Схема 1. Содержание учебного предмета

Каждая цель направлена на развитие определенных навыков. Навыки классифицируются по таксономии Блума, то есть работать с различными источниками географических знаний; описание, умения сравнивать, давать

оценку и т.д. Достижение целей оценивания развивает различные практические навыки учащихся, показывает пути использования полученных знаний в жизни. Вместе с этим, представленные цели оценивания и навыки соответствуют возрасту учащихся.

Современный человек в нынешнее время нуждается в том, чтобы развивать в себе навыки и получать знания, необходимые в жизни. Обновленная образовательная программа по географии направлена на то, что помочь учащимся стать независимыми, самостоятельными, ответственными личностями с высокими морально-духовными ценностями.

Базовое содержание учебного предмета для 10-класса состоит из следующих разделов, подразделов и тем (схема 2-8):

Методы географических исследований – это методы, при помощи которых получают, систематизируют и обобщают географическую информацию [3] (схема 2).

Схема 2. Методы географических исследований

К таким методам относятся:

- картографический. Один из основных методов в географии. С его помощью получают информацию с географических карт и делают выводы о географическом положении, климате, почвенном покрове, размещении производств, сейсмической опасности территории, природных явлениях, размещении растительности и другом, что необходимо в географических исследованиях;

- исторический и историко-географический. Метод используется в большей степени при экономико-географических исследованиях, но применяется и в других географических науках. Например, при определении и анализе палеоклиматов или развитии охраняемых территорий;

- описательный. Это самый старый метод географических исследований, но применяется и по сей день в описании географических особенностей территории (например, при описании приозерных территорий);

- статистический. Применяется во всех без исключения географических науках для анализа длительных рядов наблюдений;

- экономико-математический. Применяется в основном при расчете демографических показателей, а также при расчете ресурсообеспеченности, размещения производств, распределении природных богатств;

- метод географического районирования. Также применяется во всех географических науках для систематизации данных по территории (климатическое районирование, ландшафтное районирование, физико-географическое и экономико-географическое районирование, агрометеорологическое и агроклиматическое районирование, гидрологическое районирование и другие);

- сравнительно-географический метод. Применяется для сравнения по различным показателям территорий и объектов;

- метод полевых наблюдений. Один из основных методов в географии (примеры: картографическая съемка территорий, гидрологические и гидрохимические наблюдения, наблюдения за погодой и др.);

- метод дистанционных наблюдений. Аэрофото- или аэрокосмическая съемка территорий, объектов и явлений;

- метод географического моделирования. Примеры: моделирование гидрологический явлений и процессов, моделирование сейсмических явлений, моделирование климата;

- географический прогноз. Примеры: прогноз погоды, прогноз сейсмических явлений, прогноз наводнений, прогноз экономического и демографического развития.

При изучении раздела «Методы географических исследований» перед обучающимися 10-х классов ставятся следующие цели:

10.1.1.1 - применять элементы метода географического мониторинга согласно теме исследования;

10.1.1.2 - применять сравнительные методы согласно теме исследования;

10.1.1.3 - применять количественные методы согласно теме исследования;

10.1.1.4 - применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования;

10.1.1.5 - применять методы районирования согласно теме исследования.

Картография – наука об отображении и исследовании явлений природы и общества, их размещения, свойств, взаимосвязей и изменений в пространстве и времени посредством картографических изображений.

Картография – это наука о географических картах и других картографических произведениях, о методах их создания и использования. Картография изучает – географические карты, атласы, глобусы, карты небесных тел, рельефные карты и другие пространственные модели местности [4].

Геоинформатика – наука, технология и производственная деятельность по научному обоснованию, проектированию, созданию, эксплуатации и использованию географических информационных систем, по разработке геоинформационных технологий, по приложению ГИС для практических и научных целей [5].

При изучении раздела «Картография и геоинформатика» (схема 3) перед обучающимися 10-х классов ставятся следующие цели:

10.2.1.1 - применять картографические методы согласно теме исследования;

10.2.2.1 - составлять по теме географические базы данных с применением программы Microsoft Excel;

10.2.2.2 - по результатам анализа статистических данных составлять картограммы и картодиаграммы;

10.2.2.3 - составлять тематические картосхемы в графических редакторах информационно-коммуникационные технологии (ИКТ), т.е. дети с помощью учителя должны научиться применять разные методы географических исследований, составлять географические базы данных, картограммы и картодиаграммы, картосхемы.

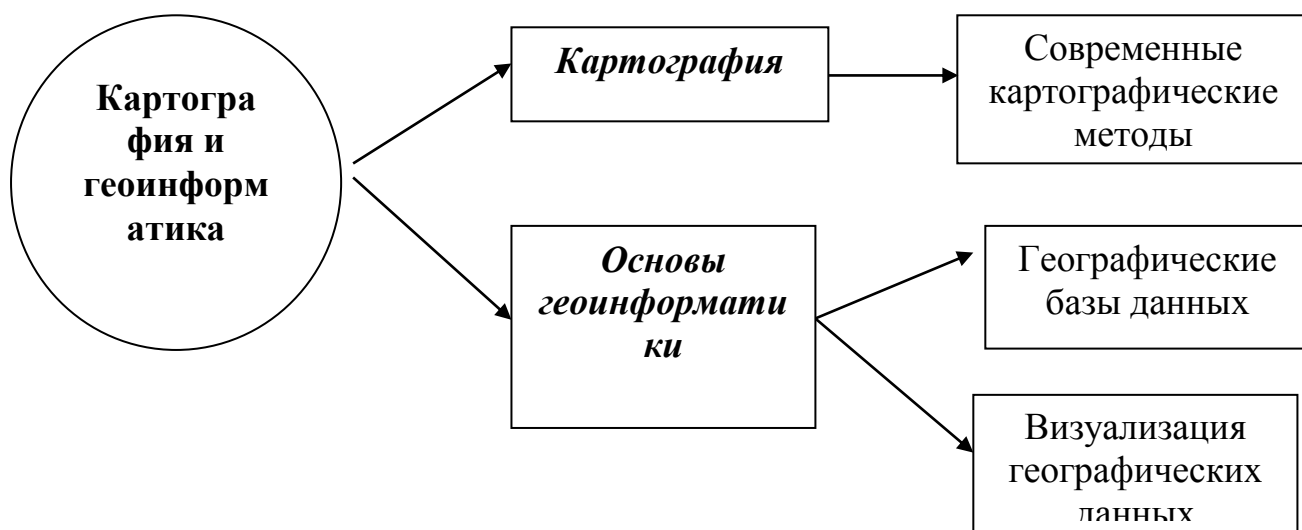

Схема 3. Картография и геоинформатика

Природопользование – это использование природных ресурсов и (или) воздействие на окружающую среду в повседневной жизни человека (схема 4).

Виды природопользования: землепользование; водопользование; лесопользование; недропользование; пользование животным миром; пользование растительным миром; эмиссии в окружающую среду; иные виды природопользования, устанавливаемые законами Республики Казахстан [6].

Геоэкология – это раздел экологии/географии, исследующий экосистемы (геосистемы) и до биосферы включительно.

При изучении раздела «Природопользование и геоэкология» перед обучающимися 10-х классов ставятся следующие цели:

10.3.1.1 - объяснять необходимость природопользования, определять ее виды (по типам хозяйствования) и представлять в графической форме;

10.3.1.2.- определять и оценивать воздействие типов природопользования на окружающую среду (на основе местного/регионального компонента);

Схема 4. Природопользование и геоэкология

10.3.1.3.- предлагать пути минимизации негативного воздействия типов природопользования на окружающую среду (на основе местного/регионального компонента);

10.3.1.4 - определять принципы рационального природопользования;

10.3.1.5 - разрабатывать решения по повышению эффективности типов природопользования (на основе местного/регионального компонента);

10.3.1.6 - предлагать проекты экологически чистых производств (на основе местного / регионального компонента);

10.3.2.1 - представлять в графической форме сущность, содержание и направления геоэкологических исследований;

10.3.2.2 - объяснять основные категории геоэкологии;

10.3.2.3 - исследовать уровень, причины и следствия загрязнения геосфер;

10.3.2.4 - районировать территорию мира по уровню загрязнения и нарушенности;

10.3.2.5 - классифицировать и представлять в графической форме антропогенные факторы, оказывающие воздействие на природу;

10.3.2.6 - предлагать пути минимизации антропогенных факторов, оказывающие воздействие на природу;

10.3.2.7 - объяснять механизм возникновения глобальных экологических проблем;

10.3.2.8 - определять роль географических закономерностей в геоэкологических процессах;

10.3.2.9 - исследовать мировой опыт в решении глобальных экологических проблем;

10.3.2.10 - определять роль инновационных технологий в решении экологических проблем;

10.3.2.11 - проводить экологическое районирование территории Казахстана;

10.3.2.12 - предлагать пути решения экологических проблем Казахстана.

Геоэкономика изучает влияние пространственных факторов на сферу производства и распределения товаров, использование пространства для развертывания экономической деятельности (схема 5).

Геоэкономика изучает развитие государств в культурном, историческом, территориальном аспектах. Целью данного изучения является выявление причин формирования в той или иной стране той или иной экономической системы, а также в построении дальнейшей стратегии экономического развития государства с применением информации о его геополитических, географических и других особенностях [7].

При изучении раздела «Геоэкономика» перед обучающимися ставятся следующие цели:

10.4.1.1 - объяснять цели и задачи направления «геоэкономика»;

10.4.1.2 - объяснять основные категории геоэкономики;

10.4.1.3 - определять различия между экономической географией и геоэкономикой;

10.4.1.4 - определять роль географического пространства в экономическом развитии стран и регионов (с дополнительным охватом казахстанского компонента);

10.4.1.5 - анализировать пространственные (территориальные) факторы в размещении отраслей хозяйства;

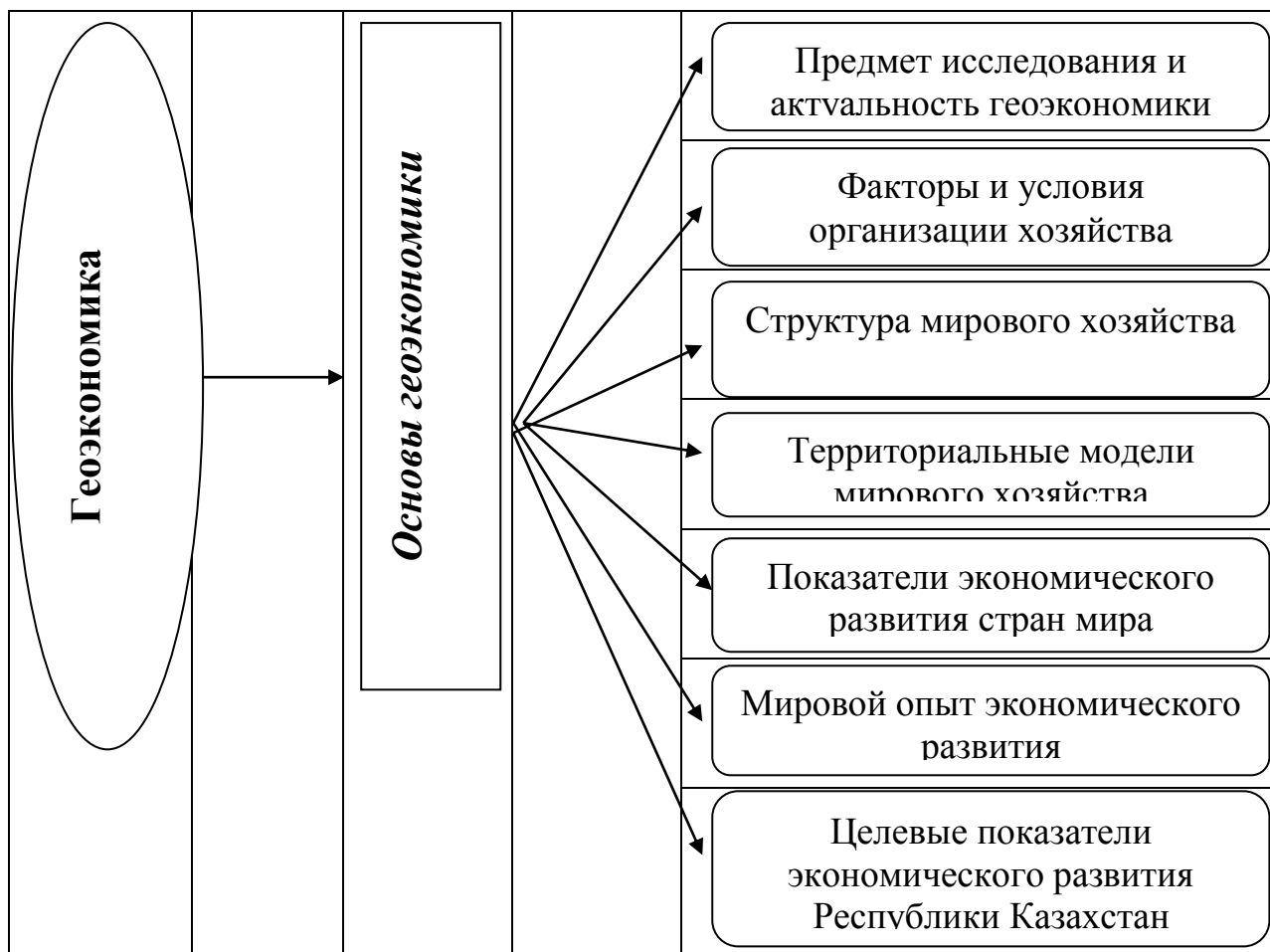

Схема 5. Геоэкономика

10.4.1.6 - анализировать современные факторы размещения отраслей мирового хозяйства;

10.4.1.7 - оценивать структуру хозяйства стран мира;

10.4.1.8 - классифицировать страны мира по хозяйственной структуре;

10.4.1.9 - анализировать территориальные модели мирового хозяйства;

10.4.1.10 - сравнивать показатели экономического развития стран мира (с дополнительным охватом казахстанского компонента);

10.4.1.11 - классифицировать страны мира по уровню экономического развития;

10.4.1.12 - давать оценку стратегиям экономического развития стран мира (с дополнительным охватом казахстанского компонента);

10.4.1.13 - определять выгодные для Республики Казахстан структуру хозяйства, соотношение отраслей хозяйства, территориальную структуру хозяйства и эффективные показатели экономического развития.

Значение слова «Геополитика» произошло от немецкого Geopolitik, образованного в свою очередь от греческих слов «GEO» – земля, пространство, «Politika» – управление (схема 6). Это наука, раскрывающая влияние пространственного фактора на политику государств [8].

При изучении раздела «Геополитика» перед обучающимися ставятся следующие цели:

10.5.1.1 - объяснять цель и задачи, предмет исследования геополитики;

- 10.5.1.2 - объяснять основные категории геополитики;
- 10.5.1.3 - определять основные объекты и субъекты геополитики;
- 10.5.1.4 - исследовать основные средства геополитического воздействия;
- 10.5.1.5 - анализировать мировое геополитическое пространство;
- 10.5.1.6 - оценивать роль в геополитике физико-географических, экономических, социальных, демографических, политических, военных, технологических факторов;

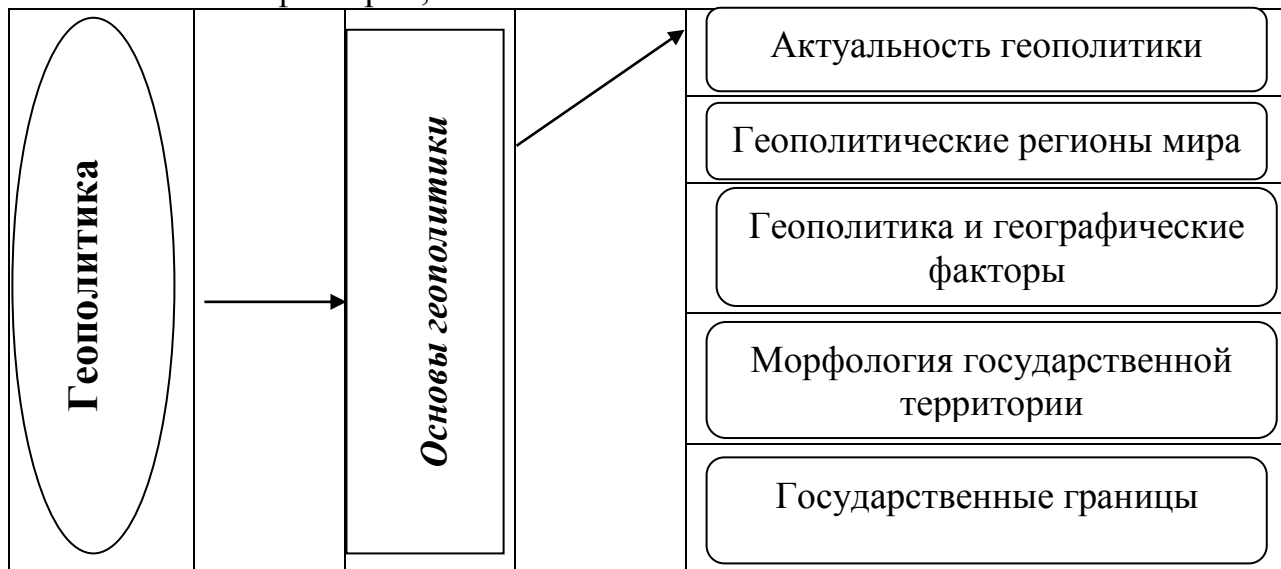

Схема 6. Геополитика

- 10.5.1.7 - анализировать морфологические особенности государственной территории;
- 10.5.1.8 - классифицировать государства по морфологическим особенностям территории;
- 10.5.1.9 - давать комплексную оценку морфологическим особенностям государственной территории Республики Казахстан;
- 10.5.1.10 - анализировать функции, виды, мероприятия по определению и проведению государственных границ;
- 10.5.1.11 - исследовать процесс формирования, основные показатели и динамику государственных границ Республики Казахстан;
- 10.5.1.12 - разрабатывать решения по укреплению границ Республики Казахстан.

Страноведение (от рус. страны и ведать) — географическая дисциплина, занимающаяся комплексным изучением стран, систематизирующая и обобщающая разнородные данные об их природе, населении, экономике, культуре и социальной организации (схема 7).

Цели раздела «Страноведение»:

- 10.6.1.1 - объяснять деление мира по различным признакам на физико-географические, историко-культурные, политико-географические и геополитические районы;

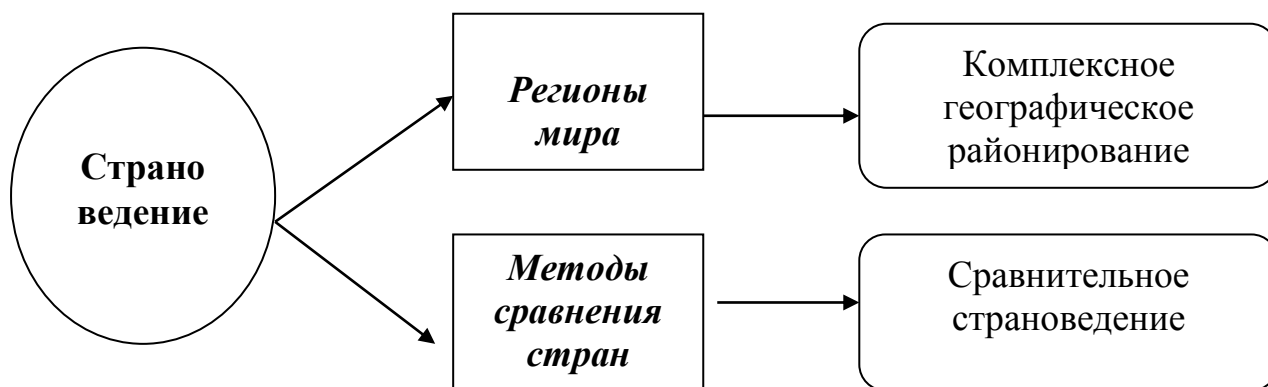

Схема 7. Страноведение

10.6.1.2 - предлагать собственную модель комплексно-географического и историко-культурного районирования;

10.6.1.3 - представлять в творческой форме историко-географические регионы мира, их состав и особенности, географическую характеристику;

10.6.2.1 - определять показатели, применяемые в сопоставлениях стран мира;

10.6.1.1 - объяснять деление мира по различным признакам на физико-географические, историко-культурные, политико-географические и геополитические районы;

10.6.1.2 - предлагать собственную модель комплексно-географического и историко-культурного районирования;

10.6.1.3 - представлять в творческой форме историко-географические регионы мира, их состав и особенности, географическую характеристику;

10.6.2.1 - определять показатели, применяемые в сопоставлениях стран мира;

10.6.2.2 - объяснять методику расчета одного из показателей, применяемых в сопоставлении (по выбору: валовый внутренний продукт (ВВП), валовый национальный продукт (ВНП), в том числе на душу населения, паритет покупательской способности (ППС), гендерное равенство);

10.6.2.3 - графически представлять рейтинг стран мира по одному из показателей (по выбору);

10.6.2.4 - характеризовать индексы и рейтинги стран мира, определяемые по совокупности показателей (показатели расчета/оценки, субъект оценки, области применения результатов);

10.6.2.5 - графически представлять рейтинг стран мира, определяемые по совокупности показателей;

10.6.2.6 - определять географические, социальные, экономические и политические факторы, оказывающие влияние на место страны в рейтинге (по выбору: на примере трех стран, расположенных в начале, середине и конце рейтинга).

Глобальные проблемы человечества – это проблемы, которые: во-первых, касаются всего человечества, затрагивая интересы и судьбы всех стран, народов, социальных слоев; во-вторых, приводят к значительным экономическим и социальным потерям, в случае их обострения могут угрожать

самому существованию человеческой цивилизации; в-третьих, могут быть решены только при сотрудничестве в общепланетарном масштабе (схема 8).

Приоритетными проблемами человечества являются: проблема мира и разоружения; экологическая; демографическая; энергетическая; сырьевая; продовольственная; использование ресурсов Мирового океана; мирное освоение космоса; преодоление отсталости развивающихся стран [9].

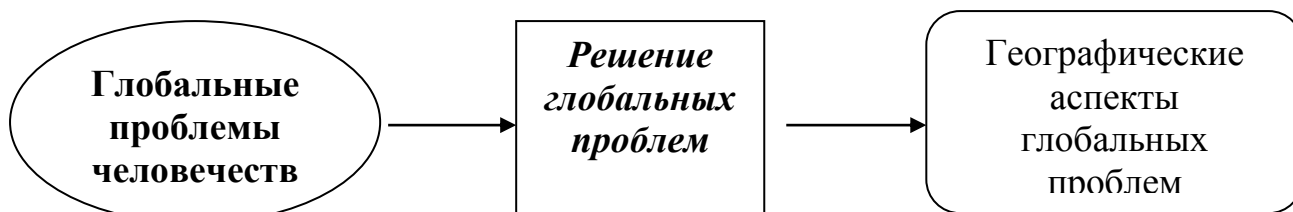

Схема 8. Глобальные проблемы человечества

Цели раздела «Глобальные проблемы человечества» для 10-х классов:

10.7.1.1 - классифицирует проблемы в развитии человечества;

10.7.1.2 - определяет критерии глобальных проблем;

10.7.1.3 - определяет и группирует причины и последствия глобальных проблем;

10.7.1.4 - определяет территориальные проявления глобальных проблем.

Базовое содержание учебного предмета для 11-класса состоит следующих из разделов, подразделов и тем (схемы 9-15):

Раздел «Методы географических исследований» состоит из подраздела «Обще-географические методы» (схема 9).

Схема 9. Методы географических исследований

При изучении раздела «Методы географических исследований» перед обучающимися 11 класса ставятся следующие цели:

11.1.1.1 - применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования;

11.1.1.2 - применять методы экспертных оценок согласно теме исследования;

11.1.1.3 - применять методы моделирования согласно теме исследования;

11.1.1.4 - применять методы районирования согласно теме исследования.

Раздел «Картография и геоинформатика» в 11 классе состоит из подразделов «Картография» и «Основы геоинформатики» (схема 10).

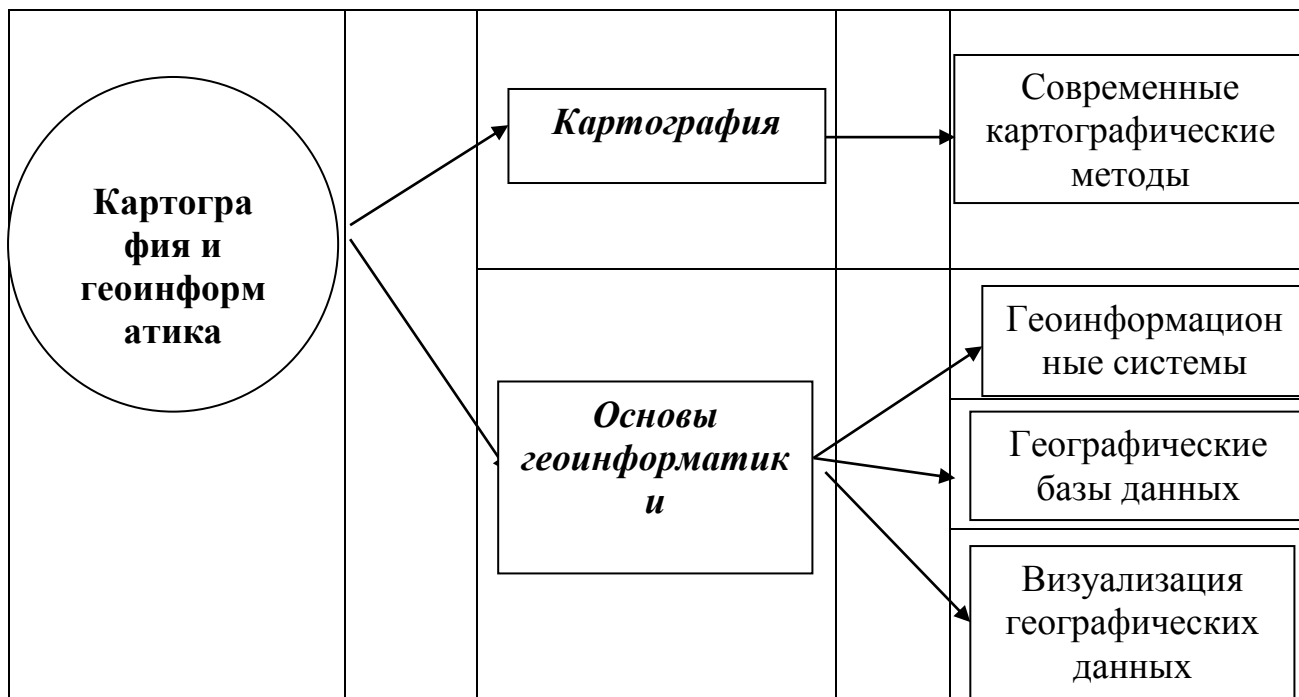

Схема 10. Картография и геоинформатика

Цели обучения раздела «Картография и геоинформатика»:

11.2.1.1 - использовать возможности электронных картографических ресурсов согласно теме исследования (чтение цифровых карт, определение с их помощью расположение местоположения, количественных и качественных показателей географических объектов и территорий, их характеристика и анализ)

11.2.2.1 - объяснять особенности методов дистанционного зондирования;

11.2.2.2 - объяснять особенности геоинформационных методов и геоинформационных систем (ГИС) технологий, их связи с другими науками и отраслями производства

11.2.2.3 - составлять по теме географические базы данных с применением компьютерных программ

11.2.2.4 - составлять тематические картосхемы с применением компьютерных программ.

Раздел «Природопользование и геоэкология» в 11 классе состоит из подразделов «Природопользование» и «Основы геоэкологических исследований» (схема 11).

Схема 11. Природопользование и геоэкология

Цели обучения раздела «Природопользование и геоэкология» для 11 класса:

11.3.1.1 - анализировать механизм регулирования природопользования по отраслям хозяйства и потребления;

11.3.1.2 - определять соответствие типов природопользования нормам, установленным в законодательном порядке (на основе местного/регионального компонента)

11.3.1.3 - оценивать эффективность природоохранных мероприятий (на основе местного/регионального компонента)

11.3.1.4 - определять роль личности в природопользовании и рассчитывать ее «экологический след»;

11.3.1.5 - предлагать основные принципы образа жизни личности, направленной на охрану природы (с позиции потребления)

11.3.2.1 - классифицировать антропогенные изменения окружающей среды

11.3.2.2 - классифицировать показатели качества окружающей среды;

11.3.2.3 - оценивать воздействие загрязненной окружающей среды на жизнь человека (с дополнительным охватом местного / регионального компонента);

11.3.2.4 - классифицировать страны мира по качеству окружающей среды;

11.3.2.5 - исследовать опытным путем качество окружающей среды (на основе местного/регионального компонента);

11.3.2.6 - разрабатывать решения по повышению качества окружающей среды (на основе местного/регионального компонента)

11.3.2.7 - предлагать проекты по восстановлению нарушенных территорий (на основе местного/ регионального компонента)

Раздел «Геоэкономика» состоит из подраздела «Основы геоэкономики» (схема 12) и охватывает следующие цели обучения:

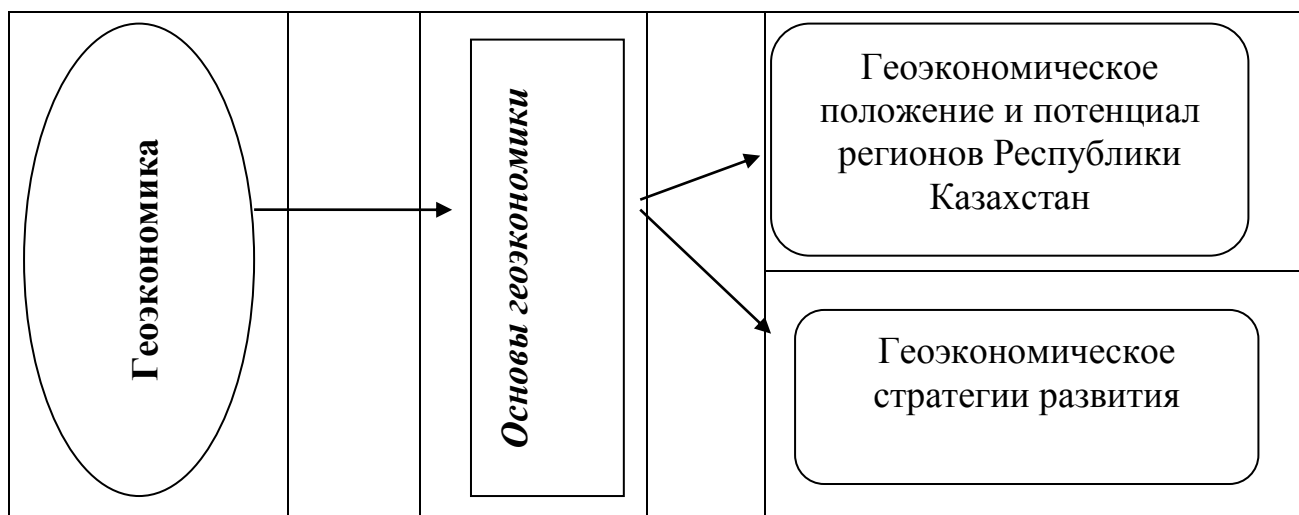

Схема 12. Геоэкономика

11.4.1.1 - сравнивать и анализировать отраслевую и территориальную структуру хозяйства, показатели экономического развития регионов Казахстана;

11.4.1.2 - предлагать идеи по выравниванию экономического развития регионов Казахстана;

11.4.1.3 - определять потенциал экономического развития регионов Казахстана (на примере своего региона);

11.4.1.4 - предлагать на основе анализа решения по устранению барьеров экономического развития регионов Казахстана (на примере своего региона);

11.4.1.5 - предлагать бизнес-идеи по производству в регионах Казахстана товаров и услуг с высокой добавочной стоимостью (на примере своего региона);

11.4.1.6 - предлагать проекты стратегии экономического развития регионов Казахстана (на примере своего региона);

11.4.1.7 - предлагать творческие идеи по повышению популярности казахстанской продукции

Раздел «Геополитика» состоит из подраздела «Основы геополитики» (схема 13) и охватывает следующие цели обучения:

11.5.1.1 - объяснять современные геополитические процессы;

11.5.1.2 - давать комплексную оценку геополитического положения Республики Казахстан;

11.5.1.3 - определять факторы, оказывающие влияние е на геополитическую безопасность Республики Казахстан;

11.5.1.4 - разрабатывать предложения по усилению геополитической безопасности Республики Казахстан;

11.5.1.5 - разрабатывать решения по усилению связей Республики Казахстан с мировыми и региональными организациями.

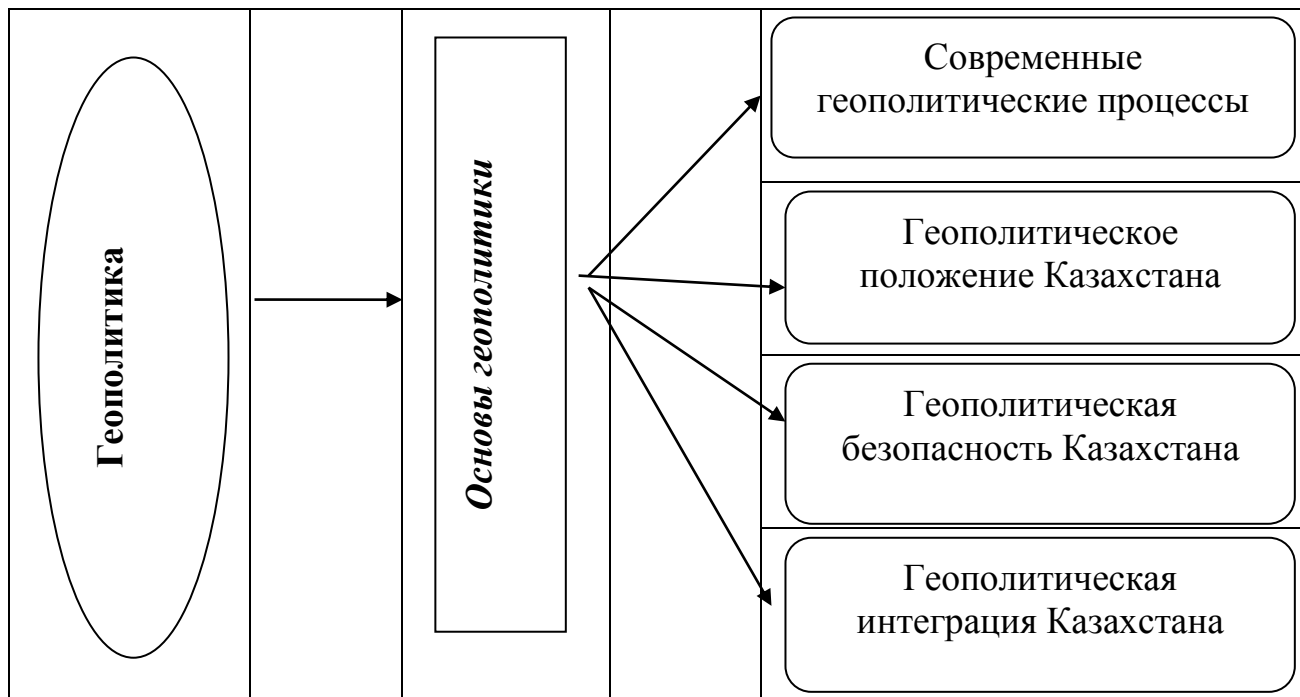

Схема 13. Геополитика

Раздел «Страноведение» состоит из двух подразделов «Регионы мира» и «Методы сравнения стран» (схема 14) и охватывает следующие цели обучения для 11 классов:

11.6.1.1 - аргументированно объяснять необходимость районирования мира;

11.6.1.2 - прогнозировать на основе исследований изменения историко-географических регионов в условиях глобализации;

11.6.1.3 - определять положение Республики Казахстан в физико-географических, историко-географических и геополитических регионах;

11.6.1.4 - прогнозировать на основе исследований изменения места Республики Казахстан на карте географических регионов;

11.6.2.1 - изучать динамику места Казахстана в индексах и рейтингах, определяемых по совокупности показателей (на примере одного рейтинга по выбору);

11.6.2.2 - определять географические, социальные, экономические и политические факторы, оказывающие влияние на место Казахстана в индексах и рейтингах, рассчитываемых по совокупности показателей;

11.6.2.3 - предлагать на основе расчетов идеи по повышению места Казахстана в индексах и рейтингах, определяемых по совокупности показателей;

11.6.2.4 - объяснять роль личности в повышении личных показателей уровня жизни, учитываемых в определении места страны в индексах и рейтингах;

11.6.2.5 - определять значение, субъектов и потребителей прикладной страноведческой информации;

11.6.2.6 - готовить и представлять в творческой форме комплексные страноведческие характеристики стран мира для различных целевых аудиторий представляет в графической форме рейтинги и индексы стран мира, определенных по совокупности показателей.

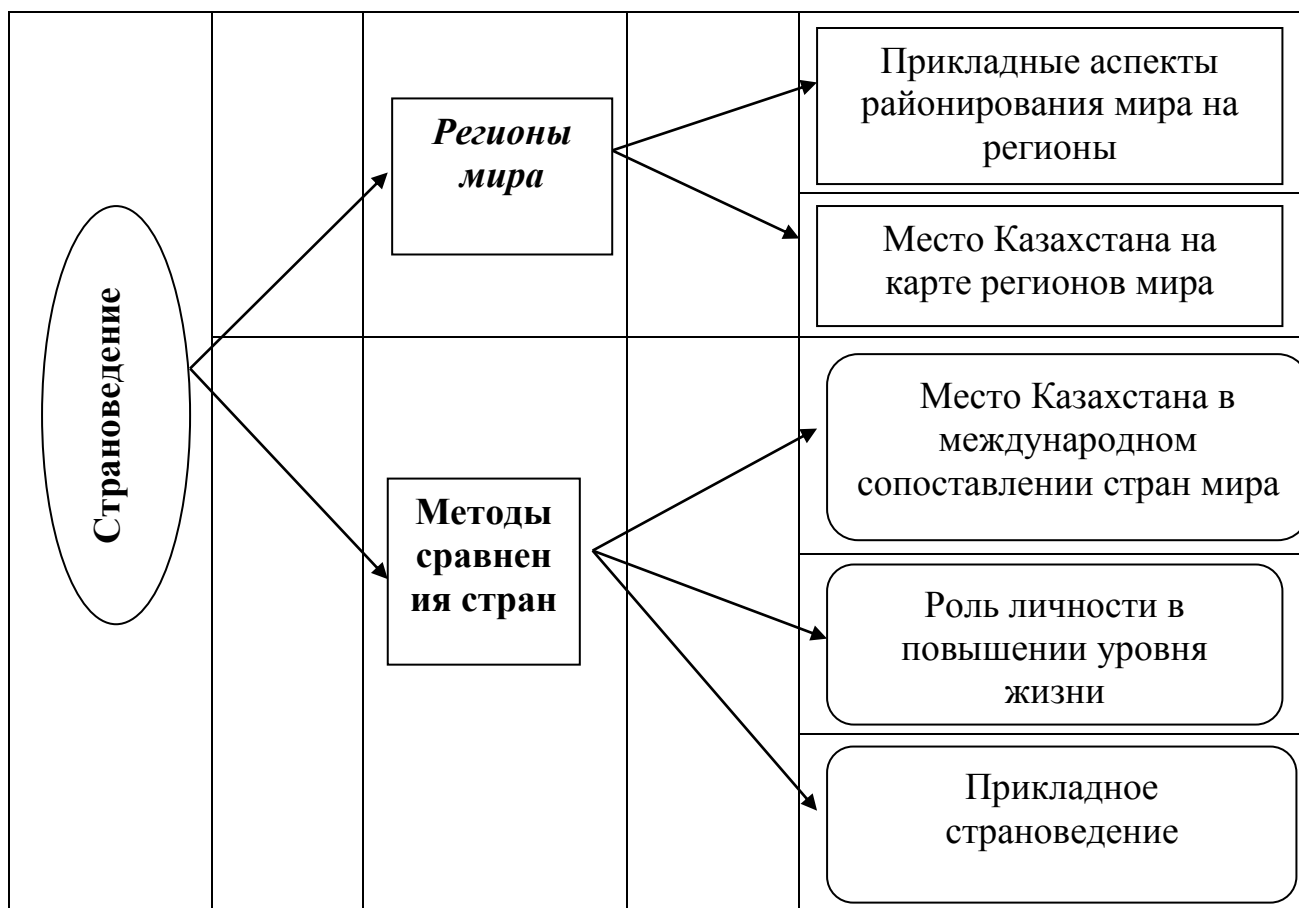

Схема 14. «Страноведение»

Раздел «Глобальные проблемы человечества» состоит из подраздела «Решение глобальных проблем» (схема 15) и из следующих целей обучения:

11.7.1.1 - исследовать мировой опыт в решении глобальных проблем;

11.7.1.2 - определять глобальные проблемы, имеющие проявления на территории Казахстана;

11.7.1.3 - предлагать собственные проекты по решению глобальных проблем, в том числе проявляющихся на территории Казахстана.

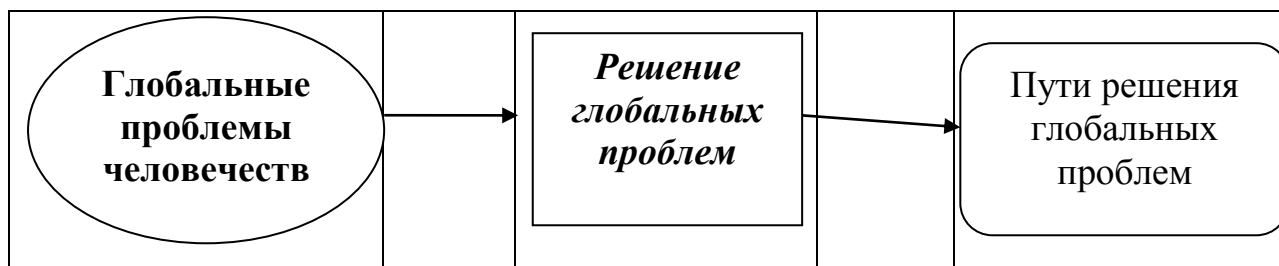

Схема 15. Глобальные проблемы человечества

При изучении каждого раздела учебной программы особое внимание уделяется рассмотрению методов географических исследований (общегеографических методов), использованию современных картографических методов и основ геоинформатики.

Особенность типовых учебных программ по учебному предмету «География» для 10-11 классов естественно-математического и общественно-гуманитарного направлений уровня общего среднего образования по обновленному содержанию в их идентичности.

Обновление содержания географического образования вызвано внедрением содержания, отражающего новейшие научные достижения и открытия, социально-экономическую модернизацию казахстанского общества, ориентировано на развитие функциональной грамотности обучающихся, которое в свою очередь требует введения в программы практико-ориентированного компонента с увеличением доли практических, проектных, экспериментальных и исследовательских заданий, выполнения учебных проектов, усиления инновационного характера учебного процесса, его направленности на саморазвитие и самореализацию.

2 ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ПО ПРЕДМЕТУ «ГЕОГРАФИЯ»

География как учебная дисциплина обладает уникальными возможностями, позволяющими развивать такие качества личности, как искусство познавать и мыслить, искусство общения и речи, склонность к самореализации. Но как сделать так, чтобы вовлечь в процесс познания всех учащихся, чтобы каждый из них имел возможность понимать, рассуждать, обмениваться имеющимися знаниями и опытом?

Как же это воплотить практически? Для этого необходимы новые педагогические технологии, эффективные формы организации образовательного процесса, активные методы обучения.

Активные методы обучения (АМО) – это методы, характеризующиеся высоким уровнем активности обучающихся, их включенностью в учебный процесс, активизирующие и стимулирующие их познавательную и творческую деятельность при решении поставленных задач. Активное обучение предполагает использование такой системы методов, которая направлена главным образом не на изложение преподавателем готовых знаний, их запоминание и воспроизведение, а на самостоятельное овладение учащимися знаниями и умениями в процессе активной мыслительной и практической деятельности, а также применение полученных знаний и навыков в жизни.

Активные методы обучения характеризуются:

Принудительной активизацией мышления обучаемого, т.е. учащийся должен быть активным независимо от его желания;

Обеспечением постоянной вовлеченности учащихся в учебный процесс, так как их активность должна быть устойчивой и длительной;

Самостоятельной выработкой решений, повышенной степенью мотивации и эмоциональности учащихся;

Проявлением рефлексивной самоорганизации деятельности преподавателя и учащегося в совместной деятельности «учение-обучение».

У каждой методики есть свои плюсы и минусы.

+ Активные методы обучения помогают:

развивать мотивацию к обучению и наилучшие стороны ученика,

учить учащихся самостоятельно добывать знания,

развивать интерес к предмету,

- Активные методы обучения имеют недостатки – они не могут совладать со своими эмоциями, следовательно, на уроках создаётся вполне допустимый рабочий шум при обсуждении проблем.

Активные формы занятий – это такие формы организации учебно-воспитательного процесса, которые способствуют разнообразному (индивидуальному, групповому, коллективному) изучению (усвоению) учебных вопросов (проблем), активному взаимодействию обучаемых и преподавателя, живому обмену мнениями между ними, нацеленному на выработку правильного понимания содержания изучаемой темы и способов ее практического использования.

Активные формы и методы неразрывно связаны друг с другом. Их совокупность образует определенный вид занятий, на которых осуществляется активное обучение. Методы наполняют формы конкретным содержанием, а формы влияют на качество методов. Если на занятиях определенной формы используются активные методы, можно добиться значительной активизации учебно-воспитательного процесса, роста его эффективности. В этом случае сама форма занятий приобретает активный характер.

В настоящее время широко используются в учебно-воспитательном процессе следующие методы активного обучения:

- проблемный;
- диалоговый;
- игровой;
- исследовательский;
- модульный;
- опорных сигналов;
- критических ситуаций.

Активные методы обучения базируются на экспериментально установленных фактах о том, что в памяти человека запечатлевается (при прочих равных условиях) до 90% того, что он делает, до 50% того, что он видит, и только 10% того, что он слышит. Следовательно, наиболее эффективная форма обучения должна основываться на активном включении в соответствующее действие. Эти данные показывают целесообразность использования активных методов обучения.

АМО формируют у обучаемых не просто знания-репродукции, а умения и потребности применять эти знания для анализа, оценки и правильного принятия решений.

Использование АМО, их выбор определяются целями и содержанием обучения, индивидуальными особенностями обучаемых и рядом других условий.

Детям нужно больше давать самостоятельности в приобретении знаний. Ведь мы не просто обучаем детей своему предмету, а готовим всесторонне развитую личность, способную адаптироваться к меняющимся социальным условиям жизни общества. Педагог должен стимулировать учащегося к саморазвитию, создавать условия творческой деятельности и тем самым формировать познавательные интересы учащихся.

Использование АМО и их выбор определяются целями и содержанием обучения, индивидуальными особенностями обучающихся и рядом других условий.

На основе долгосрочного плана составляется среднесрочный план. Цель среднесрочного планирования или планирования серии последовательных уроков заключается в следующем:

- определение последовательности этапов работы;
- интегрирование семи модулей;
- конкретизация цели обучения для каждого урока и серии последовательных уроков.

Ниже приведен образец среднесрочного планирования по предмету география естественно-математического направления в 10 классе за первый и второй раздел.

Среднесрочный план по учебному предмету «География» для 10-го класса естественно-математического направления общеобразовательной школы

Ссылка на учебную программу

Тема

Цели обучения

Рекомендуемые учебные действия

Активные методы

Примечание для учителя

Обучающие ресурсы

Оборудование, электронные ресурсы

1.1 Общегеографические методы

Тема: Виды методов исследования

10.1.1.1 применять элементы метода географического мониторинга согласно теме исследования;

(Г) Объясняют методы географических исследований.

(И) Учащиеся выбирают один из методов географических исследований и проводят исследования (И)

Результаты предлагают в виде картосхемы «Мозговой штурм», Наблюдение, картографический метод, теоретический метод, метод исследования.

Учитель вместе с учениками выходит на исследовательские полевые работы и дает соответствующие направления по выполнению заданий. Наблюдение: Наблюдение полевым методом за природными явлениями, сбор образцов, описание географических объектов. Картографический метод: чтение карты, сравнительная характеристика карт, работа с условными обозначениями. Теоретический метод: Анализируют статистические источники, просматривают учебную литературу по теме Исследование на расстоянии: Наблюдение с помощью аэрофотографии, исследования с помощью спутников, использование программы Google earth (карты)

Презентация «Общегеографические методы», таблица «Общегеографические методы», «Способ локализованной диаграммы» Картографические методы http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/939_50/10.1.1.2 Применять сравнительные методы согласно теме исследования; (П) Ученики используя специальные статистические данные проводят сравнение Наблюдение, семинар-дискуссия, картографический метод, метод исследования, метод статистический. Учитель должен обеспечить учеников специальными статистическими данными. В зависимости от методов сравнения можно использовать любые данные. Например: численность населения, площадь Земли, ВВП, ИЧР и др. Презентация «Динамика численности населения»

https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%B%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0

%D1%85%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0

Количественные методы в географии 10.1.1.3 применять количественные методы согласно теме исследования; (П) (И)

Сравнивают географические явления и процессы по численным показателям Сравнительный метод, Применение конкретных ситуаций, статистический. Результаты собранных данных в процессе полевых исследований сравнивает в численном выражении: численные, статистические, математические источники. (графики и диаграммы) Графики, диаграммы, презентация «Структурная схема географического мониторинга», таблица «Виды географического мониторинга», атласы, географические карты <https://prezentacii.org/prezentacii/prezentacii-po-geografii/17452-sostav-struktura-naseleniya-mira.html>

Методы географической экспертизы 10.1.1.4 применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования; (П) (И) Проводят экспертизу изменения географических явлений и процессов Сравнительный метод, теоретический, метод статистический, технология критического мышления. Сделать экспертизу собранным источникам: Раздать информации с названиями тематических карт, учащиеся используя эти источники будут склоняться, разбирать тематические карты. Раздать учащимся карты и тексты касающихся к любым темам (например: демография, плотность населения, и т.д.). Дополнительные элементы на карте: Диаграммы Графики Графики, диаграммы. Презентация «Пути развития туризма в регионе Балкаш». Тестовые задания. <https://ppt-online.org/648934>

Методы географического районирования 10.1.1.5 применять методы районирования согласно теме исследования. (П) (И) Районируют географические объекты по следующим факторам: физическогеографические, экономикогеографические, геоэкологические Сравнительный метод, теоретический, метод статистический, анализ конкретных ситуаций. Виды различных районирования с помощью карт: гипсометрические, административное деление и т.д. Атласы, учебники <https://infourok.ru/prezentaciya-po-geografii-na-temu-ponyatie-rayon-i-rayonirovanie-klass-1221878.html>

Д = демонстрация учителя

Г = групповая работа

И = индивидуальная работа

К = работа всего класса

П = парная работа

Ф = формативное оценивание

Мозговой штурм (мозговая атака, брейнсторминг) - широко применяемый способ продуцирования новых идей для решения научных и практических проблем. Его цель — организация коллективной мыслительной деятельности

по поиску нетрадиционных путей решения проблем. Данный метод можно применять на начальном этапе каждого урока. Например, в среднесрочном планировании приведенный выше, в разделе по теме «Виды методов исследования» используется метод «Мозговой штурм».

При использовании метода «мозговой штурм» педагог вначале сообщает тему «Виды методов исследования» и форму занятия /коллективная, групповая работа/, формулирует цель обучения: 10.1.1.1 применять элементы метода географического мониторинга согласно теме исследования, которую нужно решить. Учащиеся должны знать, какие элементы методов географического мониторинга нужно применять по теме исследования. Они должны чётко представлять, зачем они собрались и какую проблему собираются решить.

Затем педагог знакомит учащихся с условиями коллективной работы и выдает им правила мозгового штурма. Проблема, формулируемая на занятии по методике мозгового штурма, должна иметь теоретическую или практическую актуальность и вызывать активный интерес учащихся. Общее требование, которое необходимо учитывать при выборе проблемы для мозгового штурма, – возможность многих неоднозначных вариантов решения проблемы, которая выдвигается перед учащимися как учебная задача. Например, по данной теме парные ответы на следующие вопросы:

1-я группа. Как вы понимаете предмет исследования?

2-я группа. Как определяются цели и задачи исследования?

3-я группа. Каков алгоритм выбора темы исследования?

4-я группа. Какие шаги предпринимаются после определения темы исследования?

5-я группа. Можете ли вы составить индивидуальный план по теме исследования?

Критерии: понимание алгоритма выбора исследования по географии.

Дескриптор

-может называть особенности исследуемого объекта или явления;

-понимает конечный результат исследования;

-имеет определять конкретные задачи для достижения цели;

-может идентифицировать исследование по своей возможности;

-может идентифицировать исследование по своей возможности;

Учитель дополняет ответы учащихся и осуществляет формативную оценку.

Для проведения мозгового штурма дети либо работают вместе, либо делятся на две группы: генераторы и аналитики идей. Формировать рабочие группы целесообразно в соответствии с личными пожеланиями учащихся, но группы должны быть примерно равными по числу участников.

Генераторы идей – это творческие люди, учащиеся, обладающие подвижным, активным умом, умеющие и любящие фантазировать, выдвигать нестандартные идеи, мысли. Генераторы идей должны в течение короткого

времени предложить как можно больше вариантов решения обсуждаемой проблемы, при этом соблюдая важные правила, такие как:

- исключается доминирование какого-либо участника;
- называя идеи, нельзя повторяться;
- чем больше список идей, тем лучше, т.к. чем больше выдвинуто предложений, тем больше вероятность появления новой и ценной идеи;
- подходить к решению проблемы нужно с разных сторон;
- запрет на критику и любую оценку высказываемых идей, так как оценка отвлекает от решения основной задачи и сбивает творческий настрой;
- необычные и даже абсурдные идеи приветствуются.

Как бы ни была невероятна идея, выдвинутая кем-либо из участников, она должна быть встречена с одобрением. Не стоит думать, что поставленная проблема может быть решена только известными способами. Требуется создать экспертную группу, которой предстоит подвергнуть анализу все выдвинутые идеи и отобрать лучшие.

Вторая группа – аналитики, получает от первой группы списки вариантов и, не добавляя ничего нового, рассматривает каждое предложение, выбирая наиболее разумное и подходящее. Каждый аналитик имеет три голоса и отдает их за наилучшие, по его мнению, три идеи. Оценка может быть произведена следующим образом: первая идея получила три голоса, вторая – два, третья – один. Идея, набравшая наибольшее количество голосов, и есть решение.

На этапе оценки и отбора лучших идей эксперты объединяются в группу и по выделенным критериям оценивают идеи, отбирая лучшие для представления участникам игры. Педагог определяет время работы для экспертов – примерно 15-20 минут.

На заключительном этапе представители группы экспертов делают сообщение о результатах мозгового штурма. Они называют общее количество предложенных в ходе штурма идей, знакомят с лучшими из них. Авторы лучших (наиболее актуальных, интересных, целесообразных) идей обосновывают и защищают их. По результатам обсуждения принимается коллективное решение о внедрении тех или иных предложений в практику.

Другая форма организации мозгового штурма – учащиеся делятся на 2 группы. Одни ребята выдвигают идеи и предположения, создают банк идей. Вторые занимаются анализом. Соответственно, группы работают по очереди.

Таким образом, мы достигаем больших результатов в обучении. Для облегчения работы групп возможно использование доски, мела, листов бумаги, фломастеров, разноцветных стикеров, ноутбука, планшетов, мультимедийного оборудования.

Мозговой штурм – это интенсивный, быстро протекающий творческий процесс. Для учащихся, как правило, время пролетает незаметно. Поэтому педагог должен следить за регламентом и напоминать, сколько остаётся времени. Участники должны знать, сколько времени им выделено. Знание того, что время ограничено и им необходимо, выдать как можно больше идей в сжатые сроки, стимулирует участников к активности.

Как и любой другой метод обучения, метод мозгового штурма имеет свои недостатки:

- при разделении участников на группы может возникнуть доминирование лидеров в одной из них;

- «зацикливание» участников на однотипных идеях.

Для того чтобы этого избежать, педагогу необходимо своевременно координировать направления поиска. Рекомендуется при разделении участников учитывать их личностные характеристики и объединять в группы детей разного уровня подготовленности.

Отдельно стоит оговорить роль педагога в ходе мозгового штурма. Она резко меняется, перестаёт быть центральной, педагог лишь регулирует процесс и занимается его общей организацией, готовит заранее необходимые задания и формулирует вопросы или темы для обсуждения в группах, даёт консультации, контролирует время и порядок выполнения намеченного плана. Со стороны педагога нежелательна критика мнений и предложений. В случае, когда группа нарушает правила работы, например, начинает обсуждать или критически оценивать идею, педагог в тактичной и доброжелательной форме помогает группе вернуться в «рабочее состояние».

Если позволяет время, то рекомендуется в начале мозгового штурма провести разминку. Она проводится фронтально со всей группой. Цель этапа – помочь участникам освободиться от стереотипов и психологических барьеров. Обычно разминка проводится как упражнение в быстром поиске ответов на вопросы. Для разминки важен быстрый темп работы. Поэтому, если возникает пауза, педагог сам должен выдвинуть 1-2 варианта ответа. Как только участники начинают с трудом находить ответы, надолго задумываются, стоит переходить к следующему вопросу. Для того чтобы создать и поддержать непринужденную и живую атмосферу, педагог подготавливает неожиданные, оригинальные вопросы, которые прямо с темой штурма не связаны, но взяты из близкой сферы. Разминка помогает участникам оживиться, подготовиться перед началом мозговой атаки. Время разминки может составлять 10-15 минут.

Таким образом, рассмотрев метод мозгового штурма, можно сделать вывод о том, что основой методологии является преодоление стереотипов мышления и коммуникативных барьеров, т.е. обеспечение процесса создания новых идей без их критического анализа и обсуждения. Успех проведения мозгового штурма основывается на принципе запрета остановки генерации идей субъективной оценкой. В мозговом штурме эти стадии разделены, и на первом этапе реализуется только первая функция, потому что, если выдвигаемая идея сразу же столкнется с оценочным суждением в свой адрес, у учащегося, который является автором идеи, наступает так называемый «аналитический паралич», который приводит к резкому снижению потока предложений.

Мозговой штурм может стать неотъемлемой частью процесса принятия решений в учебном коллективе, процесса поиска творческих идей, развития межличностных отношений, самоактуализации учащихся. Это позволяет детям не только поучаствовать в интеллектуальной конкуренции, но и сблизиться с

коллективом в учебной группе. Несомненно, что грамотный педагог должен всегда держать на вооружении данный метод.

Метод "635"

Представляет собой достаточно формализованную вариацию метода мозгового штурма. Этот метод подразумевает следующую регламентацию работы экспертной команды: в группу входят 6 человек, каждый из которых в течение 5 мин должен выдвинуть три предложения или высказать три гипотезы по поводу некоторого аспекта решаемой задачи или анализируемой ситуации. Идеи каждого эксперта заносятся в специальные формуляры, которые передаются по кругу. После того как были рассмотрены все аспекты поставленной задачи и все эксперты получили возможность высказаться, происходит обсуждение и оценка решений и выбор наиболее верного.

Критическая атака ("разносная" атака)

Метод также представляет собой вариацию метода мозгового штурма, принципиальное отличие - в критической направленности обсуждения. Реализация метода включает несколько этапов. На первом этапе каждый участник экспертной группы предлагает свое решение поставленной задачи (свою интерпретацию при анализе ситуации) или свою версию развития событий (при прогнозе). Решение должно предлагаться с подробной аргументацией. Далее каждый эксперт должен ознакомиться с мнениями своих коллег и найти и аргументировать в предлагаемых решениях максимально возможное число слабостей. На следующем этапе эксперты собираются вместе и по очереди обсуждают все выдвинутые решения. Задача каждого автора - отстоять свою версию решения, задача оппонентов - "разнести ее в пух и прах". По итогам дискуссии эксперты выбирают то решение, которое вызвало меньше всего нареканий и было наиболее обоснованным.

Метод Дельфи

Среди имеющихся на сегодняшний день инструментов, предназначенных для выбора и оценки эффективности решений, особое место занимает дельфийский метод или, как его ещё называют, метод Дельфи. Он является очень эффективным как в повседневной жизни, так и в профессиональной сфере деятельности, ведь он позволяет учитывать мнения всех людей, которые имеют отношение к какому-либо вопросу, посредством последовательного объединения соображений, предложений и выводов, а затем прийти к конкретному соглашению. Дельфийский метод удобен в применении, и использовать его может любой человек или группа людей, важно только знать, как это делается.

Особенности и суть:

Учитывая то, что метод Дельфи представляет собой метод экспертного оценивания, основными его особенностями являются анонимность,

многоуровневость и заочность. Базовой предпосылкой служит идея о том, что если должным образом произвести обобщение и обработку индивидуальных оценок экспертов по поводу конкретной ситуации, можно получить общее мнение, которое будет обладать максимальной степенью надёжности и достоверности.

Смысл же метода состоит в том, чтобы при помощи комплекса определённых действий, таких как мозговые штурмы, интервью, опросы, найти способ определения верного решения. Жидется метод том, что некоторая группа независимых экспертов гораздо лучше может оценить и предсказать результат, нежели структурированная группа людей. Беря во внимание и то, что независимые эксперты могут даже не знать друг о друге, можно исключить столкновение различных позиций, а также коллективное влияние, обусловленное совместной работой и конформизмом. Плюс к этому, метод может осуществляться где угодно, независимо от места нахождения участников.

В процессе использования Дельфийского метода принимают участие две группы людей:

- Первая группа – это эксперты, представляющие свою точку зрения на исследуемую проблему
- Вторая группа – это аналитики, приводящие мнения экспертов к единому знаменателю

Сам же метод Дельфи подразумевает несколько этапов.

Этапы:

Всего различают три этапа – это предварительный этап, основной этап и аналитический этап.

Предварительный этап

На первом этапе производится подбор экспертной группы. В неё может входить любое количество человек, однако рекомендуется формировать группу из 20 человек и не более.

Основной этап

На втором этапе выполняются следующие шаги:

- Ставится проблема – эксперты получают основной вопрос, а их задачей является разбиение его на несколько более мелких. Аналитики производят отбор самых распространённых вопросов и составляют общий опросник.

- Полученный опросник вновь представляется экспертам. Они должны сообщить, следует ли ещё что-то добавить, хватает ли данных, нет ли какой-то дополнительной информации по проблеме. Таким образом, получается 20 ответов (зависит от количества экспертов) с подробной информацией. Аналитики составляют ещё один опросник.

- Новый опросник снова предоставляется экспертам. Теперь им нужно предложить свои способы решения проблемы и изучить альтернативные позиции остальных экспертов. Здесь производится оценка

эффективности, наличия ресурсов, актуальности способов решения. Аналитики выделяют основные мнения экспертов и стараются их сблизить. Если чьи-то мнения идут в разрез с мнением большинства, эти мнения озвучиваются экспертам. В итоге, эксперты могут изменить свои позиции, после чего данный шаг снова повторяется.

- Шаги повторяются снова и снова до тех пор, пока эксперты не придут к консенсусу, и не будет установлено единого мнения. А исследование аналитиками расхождений во мнениях членов экспертной группы может указать на незамеченные до этого тонкости проблемы. В конце концов, выносится общая оценка, и составляются практические рекомендации по решению проблемы.

Аналитический этап

И уже на третьем этапе проверяется согласованность мнений экспертов, анализируются полученные выводы и разрабатываются окончательные рекомендации.

Наряду с представленной структурой Дельфийского метода, существуют и другие модификации. Самая распространённая из них включает в себя бесструктурный этап. Используется данная модификация в том случае, если исследование направлено на поиск чего-либо конкретного, а организаторы исследования не способны сразу же представить проблему в форме специализированных вопросов. В этом случае уже на этапе формулировки проблемы привлекают экспертную группу.

Другая модификация метода Дельфи направлена на то, чтобы сократить время, которое будет затрачено на осуществление аналитического этапа – он называется «Экспресс-Дельфи». С учётом того, что традиционный метод со всеми его достоинствами является довольно трудозатратным и требует для своего применения значительного количества времени, экспресс-метод позволяет сохранить все основные элементы методики при том, что всю процедуру можно осуществить в течение нескольких часов, однако требуется специальная техническая база.

Каждый член экспертной группы на протяжении отведённого временного периода находится за компьютером. Все компьютеры объединены одной общей сетью, которая замыкается на руководителе мероприятия. После того как эксперты предлагают свои решения в ускоренном режиме, аналитики точно так же должны как можно быстрее произвести оценки. Огромную роль в этом процессе играет оперативность в обработке и систематизации материала.

Но у метода Экспресс-Дельфи есть и один существенный недостаток: если сравнивать его с классическим методом, эксперты не имеют возможности надлежащим образом обдумать поставленную перед ними задачу, а также объективно оценить точки зрения и доводы других участников. Помимо этого, сложность состоит и в предоставлении специального оборудования. По этой причине, специалисты советуют прибегать к применению обычной вариации Дельфийского метода.

Несмотря на удобство применения метода Дельфи и его эффективность,

следует отметить и некоторые его недостатки, не учитывать которые нельзя.

Среди многообразия активных методов обучения особое место занимают групповые методы организации совместной деятельности, к числу которых принадлежат и деловые игры.

Деловая игра состоит из трёх основных этапов:
разработка и подготовка игры;
проведение игры;
анализ игры и её результатов.

Деловые игры призваны разрешить противоречия между:
абстрактным характером предмета учебной деятельности и реальным предметом будущей профессиональной деятельности;
системным использованием знаний в профессиональной деятельности и "разнесённостью" их усвоения по разным учебным предметам;
индивидуальным характером усвоения знаний и социальным характером обучения и профессионального труда;
опорой в традиционном обучении на интеллект учащегося и вовлечённостью в процессы труда всей личности учащегося.

По теме «Виды географического мониторинга», цель обучения 10.1.1.1 применять элементы метода географического мониторинга согласно теме исследования можно использовать «Деловые игры» при выполнении творческого задания: Подготовить презентации по заданной теме.

Вначале выполнения этого задания учащиеся делятся на группы. Каждой группе отводится роль. Например, 1 группа – климатологи. Составляют мониторинг климата Казахстана.

2 группа – гидрологи. Составляют мониторинг водных объектов.

3 группа – экологи. Составляют мониторинг экологической ситуации Казахстана.

Каждой группе дается творческое задание: «Определите, как организовывается мониторинг состояния атмосферы на основе анализа структурных схем географического мониторинга». Подготовьте электронные презентации.

1 группа – климатологи. Знакомство с «Ежегодным бюллетенем мониторинга изменения климата Казахстана» из раздела климатического мониторинга Казахстана службы Казгидромет. Процесс выполнения работы:

-используя Интернет браузер, открываем сайт kazhydromet.kz;

-нажимаем на приложение «Климат»;

- выбираем климатический мониторинг Казахстана;

Выбираем 2020 год из «Ежегодным бюллетенем мониторинга изменения климата Казахстана»;

- загружаем бюллетень и знакомимся с его содержанием.

2 группа. Проведение гидрологического наблюдения за одной выбранной рекой /на основе казахстанского компонента/:

3 группа. Экологический мониторинг: Степень загрязнения атмосферного

воздуха, мониторинг атмосферных осадков; мониторинг состояния снежного покрова; радиационный мониторинг.

Критерии обучения:

Подготовка электронных презентаций на различные темы мониторинга на местном уровне с помощью Казгидромет.

Дескрипторы:

- Знать способ работы с сайтом;
- может различать климатические, гидрологические, экологические виды мониторинга;
- умеет анализировать и обрабатывать информацию;
- может представить результаты работы в виде электронных презентаций.
- результаты исследования оформить в виде проектов, например городских, региональных и других конкурсов или публикации в виде научных статей. Презентовать свои работы.

Чаще всего деловая игра используется для решения деловых, профессиональных задач, когда проигрываются как ситуации, встречающиеся в обычной деятельности, так и ситуации критические, предполагающие другую организацию и обеспечение, другие роли, опробуются новые методы, позиции, анализируются слабые места в существующих или новых системах, выявляются конфликты и проблемы, которые могут возникнуть, пути их разрешения.

Можно выделить некоторые особенности деловых игр как метода обучения действием:

В игре воспроизводятся реальные процессы, ситуации, возникающие в деятельности специалиста.

Участники игры начинают по-новому видеть и понимать интересующие их и организаторов игры проблемы и затруднения, способы и пути их решения, отношения с другими профессионалами.

Игра даёт возможность каждому участнику получить доступ к недоступной информации, по-новому её осознать, расширить границы профессионального сознания.

Сама необычная обстановка игры, которая не позволяет расслабиться, заставляет думать, работать творчески, даёт возможности участникам игры приобрести профессиональные умения и навыки в несколько раз (4-5) быстрее, чем при обучении их традиционными методами.

Таким образом, можно отметить, что деловая игра - это условный вид деятельности, особая знаковая система, события которой регулируются правилами и сценариями. Но одновременно это серьёзная игра, сближающаяся по природе с делом. Для играющего игра должна быть привлекательна и как сама по себе, и как возможность по-новому увидеть дело, определённые его аспекты.

Деловая игра служит инструментом развития теоретического и практического мышления специалиста, что достигается организацией

взаимодействия участников игры с познаваемым содержанием, заданной в виде системы проблемных заданий или конкретных производственных ситуаций, организацией совместной мыслительной деятельности по постановке и решению игровых задач.

Создание в игре проблемных ситуаций, включение партнёров в совместную деятельность, инициирование мышления участников осуществляется с помощью диалогического общения, которое обеспечивает возможность формулирования, постановки и решения учебной проблемы в ходе игры.

Кластерный анализ — задача разбиения заданной выборки объектов (ситуаций) на подмножества, называемые кластерами, так, чтобы каждый кластер состоял из схожих объектов, а объекты разных кластеров существенно отличались. Задача кластеризации относится к статистической обработке, а также к широкому классу задач обучения без учителя. Кластерный анализ — это многомерная статистическая процедура, выполняющая сбор данных, содержащих информацию о выборке объектов, и затем упорядочивающая объекты в сравнительно однородные группы (кластеры). Кластер — группа элементов, характеризующихся общим свойством, главная цель кластерного анализа — нахождение групп схожих объектов в выборке.

Кластерный анализ выполняет следующие основные задачи:

- Разработка типологии или классификации.
- Исследование полезных концептуальных схем группирования объектов.
- Порождение гипотез на основе исследования данных.
- Проверка гипотез или исследования для определения, действительно ли типы (группы), выделенные тем или иным способом, присутствуют в имеющихся данных. Независимо от предмета изучения применение кластерного анализа предполагает следующие этапы:

- Отбор выборки для кластеризации.
- Определение множества переменных, по которым будут оцениваться объекты в выборке.
- Вычисление значений той или иной меры сходства между объектами.
- Применение метода кластерного анализа для создания групп сходных объектов.

- Проверка достоверности результатов кластерного решения. Кластерный анализ предъявляет следующие требования к данным: во-первых, показатели не должны коррелировать между собой; во-вторых, показатели должны быть безразмерными; в-третьих, их распределение должно быть близко к нормальному; в-четвёртых, показатели должны отвечать требованию «устойчивости», под которой понимается отсутствие влияния на их значения случайных факторов; в-пятых, выборка должна быть однородна, не содержать «выбросов». Если кластерному анализу предшествует факторный анализ, то выборка не нуждается в «ремонте» — изложенные требования выполняются автоматически самой процедурой факторного моделирования. В противном случае выборку нужно корректировать.

Метод картографии. Сегодня изучение географии невозможно представить без использования картографической информации. Карта представляет не только привычное изображение земной поверхности на плоскости, а в настоящее время рассматривается как источник информации, который в свете информационных технологий можно было бы представить, как определенный информационный продукт, полученный в результате картографических методов исследования отдельных территорий.

Существуют два пути использования карты на уроках географии: развитие картографической грамотности (научить читать, знать и понимать карту) и использование карт для познания взаимосвязей явлений, исследования их качественных и количественных характеристик. Вторым путем и составляет суть картографического метода исследования.

Метод картографического исследования состоит в том, что учитель опирается на правило – не сообщать ученикам того, что они сами могут увидеть и вычитать по карте.

Научное знакомство с картой осуществляется по следующим этапам:
формирование картографических знаний;
овладение практическими приемами работы с картой;
осмысление содержания карты;
пространственное представление.

Существует несколько приемов чтения карты:

1. Один из важнейших приемов чтения карты – составление описаний географических объектов и явлений.

Этот прием способствует формированию как общих, так и единичных понятий. Важно при описании географических объектов и явлений пользоваться типовым планом их характеристики. Направляя деятельность учеников, в ходе беседы выясняет: Какими данными карты ты воспользуешься, например, чтобы определить: место расположения и направления гор, их протяженность и высоту. По каким признакам на карте можно определить время их образования?

Система заданий по описанию географических объектов усложняется по мере изучения географического материала от класса к классу, включая: описание отдельных объектов, описание отдельных территорий.

2. Чтение карты предполагает использование сравнительного метода.

На первых этапах введения приема необходимо ознакомить учеников с общими правилами:

Выбери объекты для сравнения.

Отбери необходимые карты.

Определи отличительные признаки, по которым будешь проводить сравнение.

Сопоставь географические объекты по данным карты, установи сходство и различие между ними. Объясни причины различий и сходства.

Например, по теме «Виды методов исследования» в 10 классе:

Сравнить географическое положение исследуемого объекта с

географическим положением аналогичного объекта. Необходимо постараться выявить отрицательные и положительные стороны его географического положения.

Задание: Сделать анализ уровня загрязнения окружающей среды двух регионов используя термин: Концентрация загрязняющих веществ в окружающей среде в определенных мерах /вода, воздух, почва/, используя индекс загрязнения атмосферы /ИЗА/, который является показателем загрязнения природной среды. Ниже приводится сравнение данных экологического состояния двух географических объектов. На основе сравнительных данных экологического состояния объектов составить график с помощью программы Excel.

3. В процессе обучения географии широкое применение находит метод наложения карт. Он заключается в мысленном совмещении одной и той же территории, но разного содержания. При этом особую значимость приобретает умение использовать приемы сравнения и сопоставления различных тематических карт на основе информационных программ и ГИС технологий. В 10 классах ученики уже самостоятельно используют различные тематические, электронные карты. Именно анализ этой группы карт расширяет картографический опыт учащихся: работа с физическими, тематическими, контурными картами способствует формированию и закреплению знаний и умений, развитию воображения, памяти, логического мышления, умения анализировать, сравнивать, сопоставлять, создавать образ территории, делать выводы, обобщения. Когда путем сопоставления данных двух или нескольких разных по содержанию карт учащиеся делают заключение об особенностях территории на основе графиков, картосхем и картодиаграмм.

Подобные задания могут использоваться как один из видов работы в рамках одного урока либо в рамках одной темы. В любом случае, для обучающихся составляются инструктивные карточки.

Метод составления картосхем. В 11 классе естественно-математического направления по теме: «Визуализация географических данных»

Мы предлагаем программу MS Office Word, т.к. в любом компьютере, в любой системе Microsoft Windows имеются «встроенные» программы. Они изначально встроены в систему и называются «Стандартные». Среди них есть специальная программа для рисования Microsoft Paint. Программа Microsoft Paint – это бесплатная программа для рисования на компьютере. На первый взгляд возможности Microsoft Paint весьма ограничены, но, несмотря на это, в ней можно создавать чуть ли не шедевры. Все зависит от желания и ваших знаний!

Также ученик может выбрать для работы и другой регион или другой географический объект. Кроме предложенных программ ученик может использовать и другие программы, такие как GIMP – мощный и многоцелевой графический редактор, Inkscape, CorelDRAW, Microsoft Excel, т.д.

Для выполнения работы вам необходимо:

1. Составить географическую базу данных по теме.

2. Скачать из Интернета контурную карту нужного региона, в данном случае Европы.

3. Нанести тематическую нагрузку на контурную карту в разрезе государственных границ стран; при этом разными цветами залить страны по их принадлежности к форме правления (монархия, республика), а штриховкой – принадлежности к форме государственного устройства (федерация, уния). Дополнительными условными знаками показать различия в монархиях – королевства, княжества, Папское государство, Великое герцогство, абсолютная монархия, теократическая монархия, конституционная монархия, а в республиках – республика президентская, парламентская и смешанная.

4. Грамотно оформить легенду карты с условными обозначениями.

5. Защитить выполненную работу в классе, обсудить и сделать выводы по теме. В конце занятия сдать номенклатуру по теме «Политическая карта мира».

В 10-11 классах в разделе «Геоинформатика» часто встречаются задания, выполняемые на базе современных ГИС и Интернета, составления цифровых и электронных карт на основе условных знаков с помощью программ, технических средств различного уровня. Например, Сделайте обзор электронных карт территории Казахстана. Охарактеризуйте информацию, которую можно получить из таких карт с помощью условных знаков.

Можете предложить работу в группе по заданной теме. Используя известные вам компьютерные программы, составьте тематические карты: «Воспроизводство населения», «Демографическая политика», «Распространение мировых религий», «Урбанизация по регионам мира», «Глобальные проблемы человечества» (по выбору).

Использование информационно-компьютерных технологий. Суть представленного метода ясна из названия – в педагогическом процессе применяются современные высокотехнологичные средства передачи информации, такие как компьютеры, ноутбуки, цифровые проекторы и т.п. Осваиваемая учащимися информация представляется в сочетании с визуально-образными данными (видеоматериалами, графиками и т.п.), а сам изучаемый объект, явление или процесс может быть показан в динамике.

Преимуществом метода является то, что демонстрация учебного материала может быть динамичной, отдельные элементы материала или весь он могут быть повторены в любое время, педагог может предоставить учащимся копии материалов, а значит, для последующего изучения нет необходимости в особых условиях, например, в аудитории или классе.

Недостатки же состоят в том, что в большинстве случаев отсутствует интерактивная связь, в процессе использования метода не ведётся учёт индивидуальных особенностей учащихся, а педагог не имеет возможности оказывать стимулирующего воздействия на своих учеников.

Консалтинг. Консалтинг или, как ещё называют метод, консультирование сводится к тому, что учащийся обращается за информационной или практической помощью к более опытному человеку по вопросам, касающимся конкретной темы или области исследования.

Положительная черта этого метода состоит в том, что учащийся получает адресную поддержку и повышает свой опыт, как в исследуемой области, так и в межличностном взаимодействии.

Отрицательная же сторона заключается в том, что метод не всегда применим, что зависит от специфики педагогической деятельности.

Консалтинг в основном можно использовать в групповой форме работы при изучении новой темы. Учащиеся консультируются между собой по вопросам и обращаются за информационной и практической помощи к ведущему в группе.

Например, по теме «Проектирование экологически чистых производств» можно провести работу в группах с использованием метода «Консалтинг». Учитель заранее готовит вопросы или задание по новой теме для изучения. Учащиеся, самостоятельно разбирая текст находят ответы на поставленные вопросы и выполняют задание. При затруднении выполнения задания учащиеся обращаются к лидеру группы.

SWOT-анализ

SWOT-анализ — это анализ сильных и слабых сторон компании, и оценка возможностей и угроз на пути ее развития.

Аббревиатура SWOT полностью отражает саму суть анализа:

S — сила (strength);

W — слабость (weakness);

O — возможности (opportunities);

T — проблемы (troubles).

Методология SWOT-анализа предполагает сначала выявление сильных и слабых сторон, а также угроз и возможностей, а далее установление цепочек связей между ними, которые в дальнейшем могут быть использованы для формулирования стратегий организации.

Сначала с учетом конкретной ситуации, в которой находится организация, составляются список ее слабых и сильных сторон, а также список угроз (опасностей) и возможностей.

Далее устанавливается связь между ними. Для этого составляется матрица SWOT. Слева выделяются два раздела (сильные и слабые стороны), в которые соответственно вносятся все выявленные на первом этапе анализа сильные и слабые стороны организации. В верхней части матрицы также выделяются два раздела (возможности и угрозы), в которые вносятся все выявленные возможности и угрозы.

Для успешного применения методологии SWOT важно уметь не только вскрыть угрозы и возможности, но и попытаться оценить их с точки зрения того, сколь важным для ориентации является учет в стратегии ее поведения каждой из выявленных угроз и возможностей.

Например, Оценка геополитического положения стран.

Рис. Модель SWOT-анализа

S — сильная сторона

W — слабая сторона

O — возможности

T — проблемы

Анализ конкретных ситуаций (case-study) — один из наиболее эффективных и распространенных методов организации активной познавательной деятельности обучающихся. Метод анализа конкретных ситуаций развивает способность к анализу нерафинированных жизненных и производственных задач. Сталкиваясь с конкретной ситуацией, обучаемый должен определить: есть ли в ней проблема, в чем она состоит, определить свое отношение к ситуации.

Метод анализа конкретных (проблемных) ситуаций основывается на групповых дискуссиях и способствует уяснению каждым обучаемым своей точки зрения, воспитанию инициативы, а также развивает коммуникативные качества и умения пользоваться своим интеллектом.

К числу признаков метода анализа конкретных ситуаций принято относить следующие:

- моделируемую ситуацию;
- коллективную выработку решений;
- многоальтернативность решений;
- групповое оценивание деятельности обучаемых;
- управляемое эмоциональное состояние обучаемых.

В качестве преимуществ данного метода можно выделить следующие особенности:

- развитие умений анализировать реальность, отделять важное от второстепенного и формулировать проблемы;
- возможность наглядно увидеть преимущества коллективных решений перед индивидуальными;
- развитие умений слушать и взаимодействовать с другими участниками;
- наглядную демонстрацию факта, что большинство проблем имеют многозначное решение.

На втором этапе урока по теме «Виды методов географических

исследований», цель обучения: 10.1.1.1 применять элементы метода географического мониторинга согласно теме исследования можно использовать метод «Анализ конкретных ситуаций». Ученики, разделившись на 4 группы, работают по учебнику и данному в нем в конце глоссарию. Каждой группе дается один термин. В группе обучающийся проводит дискуссию и приводит примеры, объясняют другой группе предмет исследования, задачи исследования, алгоритм выбора темы исследования.

1 задание. Выбрав интересующий вас объект, явление или процесс, попытайтесь определить тему исследования, цель и задачи исследования, а также предмет исследования. Например, экологическое состояние Арала.

Тема исследования – «Способы улучшения экологического состояния Арала»

Предмет исследования – экологическое состояния Арала

Цель исследования – определение путей улучшения экологической ситуации на основе обзора литературы и анализа данных.

Задачи исследования:

- влияние климата на экологическое состояние Арала
- антропогенное влияние на экологическое состояние Арала
- влияние экологического состояния Арала на окружающую среду и здоровье человека
- предложить способы улучшения экологической ситуации.

По выбранной теме исследования составить план работы и обсудить его на дискуссии в группе. После окончания дискуссии в группах учитель предлагает сделать анализ проблемной ситуации на Аральском море.

Педагогическая ценность метода состоит в том, что он основывается на использовании в процессе обсуждения различных проблемных ситуаций. Особенностью групповых дискуссий является то, что процесс её осуществления представляет собой переход из одной проблемной ситуации в другую. Формируется потребность в получении новых знаний, являющаяся основой возникновения мышления. Возникающее психическое состояние и представляет собой проблемную ситуацию.

В связи с тем, что основное содержание активных методов обучения определяется развитием и постановкой проблем, их динамикой, принятием проблем и их личностным преобразованием в проблемные ситуации, возникает необходимость в анализе особенностей проблемного обучения. Оно составляет как бы содержательный стержень активных методов.

Таким образом, для проблемной ситуации характерно:

объективно возникающее рассогласование или противоречие между целью, отвечающей актуально действующей потребности, и средствами её достижения (эмоционально это противоречие переживается как состояние внутреннего конфликта);

возникновение собственно познавательного отношения к ситуации, а именно: у человека появляется ориентировочная реакция, потребность понять, что произошло.

И.М. Махмутов (1984) выделяет различные уровни проблемности, возможные в педагогическом процессе, в зависимости от характера действий по разрешению породивших противоречий:

1 уровень - определяется наличием в учебном материале объективного противоречия и его выражением в форме проблемы: преподаватель создаёт проблемную ситуацию и показывает выход из неё;

2 уровень - связан с процессом коллективного поиска способов решения проблемы: в возникшей ситуации обучаемые совместно с преподавателем выдвигают и обосновывают различные гипотезы;

3 уровень - предполагает самостоятельное выдвижение и обоснование гипотез обучаемыми, однако процесс доказательства гипотез осуществляется вместе с педагогом;

4 уровень - обучаемые самостоятельно ставят проблемы, самостоятельно выдвигают и обосновывают гипотезы, доказывают их и проверяют правильность решения проблем.

В ходе занятия преподаватель предлагает обучаемым различные проблемы, которые вызывают у них интеллектуальную активность, проявляющуюся в дискуссии.

В ходе групповой дискуссии преподавателю следует:
анализировать высказывания всех участников;
обсуждать все предложенные гипотезы, точки зрения;
контролировать ход дискуссии, направляя её путём постановки проблемных вопросов;

подводить обучаемых к групповому решению предложенной проблемы.

При анализе проблемных ситуаций, возникающих по ходу занятия, необходимо:

чтобы участники активно и интенсивно общались друг с другом, обмениваясь учебной информацией, за счёт чего происходит расширение объёма знаний, повышение компетентности;

создавать доброжелательные отношения между участниками, служащие средством и условием повышения эффективности обучения;

создавать условия для возникновения эмоционального заражения, когда эмоциональные состояния каждого участника, взаимно отражаясь, усиливаются, и приводят к эмоциональной насыщенности группового обсуждения, усилению активности участников.

Выработанные групповые решения, эмоционально закрепляясь, приобретают особую значимость для участников обсуждения, являясь основанием для дальнейшего познания различных аспектов проблемы.

Метод кейсов или кейс-метод представляет собой один из методов решения сложных проблем, которые не имеют чёткой структуры и предполагают применение студентами своего творческого потенциала и креативности. Для него характерно наличие актуальной проблемы или ситуации, действующих лиц, драматической составляющей и необходимости совершать выбор. Наряду с этим, в кейс-методе участвуют субъекты, столкнувшиеся с конкретной проблемой или ситуацией в реальной жизни.

Метод кейсов также может иметь несколько источников (видов информационной базы):

Социальная жизнь со всем обилием трудностей и достоверных фактов

Образование, определяющее задачи, цели и методы обучения

Наука, задающая методологические основы и обеспечивающая разнообразие методик

Литература художественной и публицистической направленности, из которой можно почерпнуть идеи и построить сценарий самого кейса

Статистические и другие данные

Всё это делает метод кейсов очень эффективным и удобным в применении

Как же его применять?

Особенности метода кейсов:

Подготовительный этап

Задача учителя на этом этапе состоит в том, чтобы произвести соответствующую подготовку, что означает:

Выявление фактов и определение характера взаимоотношений участников в процессе применения метода – в ходе реализации проблемы кейса

Моделирование ситуации, её начала, развития и завершения

Определение вопросов, аргументов и контраргументов, которые могут появиться у участников (вопросы должны служить указателями для учащихся в движении в верном направлении)

Составления домашнего задания

Разработка системы оценок решения кейса

Учащиеся на подготовительном этапе изучают предоставленный преподавателем текст ситуации (кейса) и выполняют необходимые задания, которые к нему относятся.

Реализация кейса

Само название метода говорит о том, что для разбора будет представлена какая-то ситуация. Нередко кейсом может являться какое-либо художественное или публицистическое произведение, где присутствуют все необходимые элементы: действующие лица со всеми характеристиками, включая внутренний мир, переживания, мысли, мотивы и т.д. Может предлагаться и описание ближайшего окружения основных персонажей, а также взаимоотношений между ними.

Интересно то, что контекст кейса (деятельный, эмоциональный, социальный, психологический) может сбивать участников кейса с толку, чтобы они не могли изначально уловить даже намёки на поставленную проблему. В ряде случаев контекст кейса включает в себя очертания отвлекающих и ложных проблем. Исходя из этого, результат работы по кейсу зависит от того, насколько качественно и грамотно будут устранены отвлекающие моменты.

Диагностика ситуации

С целью анализа ситуации метод кейсов включает в себя и этап диагностики ситуаций, который состоит из трёх частей:

Первая часть – описывается реальное состояние объекта с учётом конкретных параметров

Вторая часть – определяется должно быть состояние объекта с учётом конкретных параметров

Третья часть – сравниваются реальное и должно быть состояние объекта

В том случае, если различий не найдено, то практическая деятельность с объектом может быть продолжена. Если же различия удаётся зафиксировать, то определяется тип этих различий и разрабатываются возможные способы их устранения.

Выработка альтернатив

Выработка альтернатив является ещё одним этапом диагностики ситуации. Он направлен на поиск альтернатив, при помощи которых проблемная ситуация может быть разрешена. Но данный этап можно считать качественно новой фазой диагностики.

Основная задача состоит в том, чтобы определить все варианты, посредством которых проблема может быть решена. Результатом должна стать выработка нескольких вариантов, детальный разбор которых задаст темп дальнейшей работе.

Одновременно с развитием познавательной деятельности учащихся в процессе обсуждения кейса, преподаватель может решать и ряд других задач, например:

Мотивировать учащихся на работу в группе

Создавать в аудитории атмосферу, способствующую высказыванию и защите учащимися своих позиций

Производить оценку уровня знаний учащихся и их точек зрения по различным вопросам

Стимулировать умственную работу учащихся

Поддерживать энтузиазм учащихся по поводу разных учебных тем

Анализировать выполнение учащимися рабочих заданий и упражнений

Проверять усвоенный учащимися материал на практике

Формировать у учащихся креативное отношение к изучаемому материалу и навыки и дедукция

Обсуждение выводов

Этот этап считается завершающим. Во время него преподаватель обсуждает с учащимися выявленные ими в ходе кейса проблемы. В большинстве случаев, в самом начале дискуссии определяется её цель и предполагаемые результаты, а также задаётся конкретное для беседы время.

В процессе дискуссии очень важно, чтобы мог высказаться каждый участник, но при этом его позиция должна быть аргументирована и уточнена. Также подразумевается и активизация тех участников, которые занимают в обсуждении пассивную позицию, и сдерживание наиболее активных.

Не менее важно учитывать эмоциональный и проблемный аспекты. Эмоциональный аспект подразумевает управление эмоциональными состояниями учащихся, а проблемный – вычленение наиболее важных вопросов и концентрация внимания участников именно на них.

Следует отметить, что завершающий этап меньше поддается контролю, чем начальный, ведь необходимо «сбавить обороты» обсуждения, что может оказаться нелегко. А форма завершения всего мероприятия, которая иногда зависит от хода дискуссии, должна соответствовать поставленным на начальном этапе целям. Причём не следует завершать занятие только одним способом, т.к. это может снизить интерес участников.

В качестве завершения можно использовать такие варианты:

Представить краткое резюме, основанное на выводах, сделанных в течение занятия

Задать дополнительные вопросы, которые в процессе не были затронуты

Предоставить новые данные (если диагностика кейса не позволила решить проблему, можно предложить дополнительные данные на тему дальнейшего развития событий, реализованных в кейсе)

Позволить учащимся подвести итоги (резюме могут быть как индивидуальными, так и групповыми, их подача может быть устной или письменной, а озвучены они могут быть либо в конце текущего занятия, либо в начале следующего)

Опыт, полученный в процессе применения метода кейсов различными организациями, преподавателями и другими людьми, чья деятельность связана с обучением, показал, что кейс-метод многократно повышает результативность образовательного процесса, т.к. позволяет моделировать будущую деятельность участников кейса и формировать положительную мотивацию к освоению материала и получению новой информации в дальнейшем.

Например, учащиеся по заданной теме работают с текстом учебника, знакомятся с данной ситуацией и делают прогноз альтернативы на будущее. Допустим, как может измениться геополитическая ситуация в Азии.

Проблемно-ситуационные методы обучения

Проблемное обучение, как показывает опыт, можно успешно применять на всех видах занятий при условии, что преподаватель, обучаемые и учебный материал подготовлены к занятию и у преподавателя выработан четкий план его проведения.

Творчески мыслить надо учить на всех занятиях, так как они требуют активности, волевых эмоциональных качеств, длительной подготовки и напряженного труда.

Ведущее место в этом занимает проблемная лекция.

Таким образом, проблемная лекция в отличие от традиционной учит обучаемых думать. Приобщаясь к изучению учебных проблем, обучаемые учатся видеть проблему самостоятельно, находят способы ее решения.

Организация проблемного обучения на семинаре требует от преподавателя основательной теоретической и методической подготовки. Преподаватель, проводя семинар, должен стремиться к тому, чтобы превратить его в творческую дискуссию.

Правильный выбор формы проведения семинара способствует реализации этой цели.

Наиболее часто применяются следующие формы семинарских занятий:

- вопросно-ответный;
- развернутая беседа на основе имеющегося у обучаемых плана занятия;
- устные доклады с последующим обсуждением;
- обсуждение письменных рефератов, заранее подготовленных отдельными обучаемыми и до семинара прочитанных всей группой;
- семинар-диспут;
- комментированное чтение первоисточников;
- решение задач и упражнений на самостоятельность мышления.

Организация дискуссии является главным в содержании проблемного семинара.

Дискуссия – коллективное мышление. Одним из условий для дискуссии является хорошая подготовка к ней всех обучаемых. Им заранее необходимо указать проблемы и основные вопросы для обсуждения, поиска наиболее приемлемых решений.

Дискуссии, как правило, должна предшествовать интеллектуальная разминка.

Ее целевое назначение:

- приведение в состояние «боевой готовности» наличных знаний слушателей;
- интеллектуальный настрой на творческую мыслительную работу, динамичное и системное решение учебных задач;
- оперативный контроль уровня подготовленности слушателей к данному занятию.

Таким образом, можно утверждать, что все проблемно-ситуационные методы как методы активного обучения сводятся в конечном итоге к способам (методам) решения (разрешения) проблемных ситуаций.

В настоящее время в практике обучения в учебных заведениях нашли применение следующие проблемно-ситуационные методы: активного диалога (дискуссии); модульный; анализа конкретных ситуаций; метод случаев; «мозговой атаки»; Пражский метод и др.

а) Метод активного диалога (дискуссии).

Диалог предполагает активный двухсторонний процесс познавательной деятельности обучающихся и обучаемых и по своей сущности наиболее адекватно отражает динамику активного обучения.

В свою очередь, отдельные методы активного обучения имеют диалоговую форму, например индивидуальное собеседование и др. В их основе лежит диалог в многообразных его выражениях. Одно дело, диалог на уровне обсуждения обычных, повседневных явлений, другое – диалог на уровне научно-теоретического собеседования.

Однако во всех случаях диалог создает новую педагогическую сферу в системе обучения, которая не приемлет назидания, указания, господства и подчинения, административного произвола со стороны обучающихся.

б) Модульный метод.

Смысл этого термина связан с понятием «модуль» – функциональный узел, законченный блок информации, пакет.

Модуль представляет собой определенный объем знаний учебного материала, а также перечень практических навыков, которые должен получить обучаемый для выполнения своих функциональных обязанностей.

Основным источником учебной информации в модульном методе обучения является учебный элемент, имеющий форму стандартизированного пакета с учебным материалом по какой-либо теме или с рекомендациями (правилами) по отработке определенных практических навыков.

Учебный элемент состоит из следующих компонентов:

- точно сформулированной учебной цели;
- списка необходимой литературы (учебно-методических материалов, оборудования, учебных средств);
- собственно учебного материала в виде краткого конкретного текста, сопровождаемого подробными иллюстрациями;
- практического задания для отработки необходимых навыков, относящихся к данному учебному элементу;
- контрольной работы, соответствующей целям, поставленным в данном учебном элементе.

Путем набора соответствующих учебных элементов формируется учебный модуль на основании требований конкретной темы или выполняемой работы.

Цель разработки учебных модулей заключается в расчленении содержания каждой темы на составляющие элементы в соответствии с военно-профессиональными, педагогическими задачами, определяемыми для всех целесообразных видов занятий, согласовании их по времени и интеграции в едином комплексе.

в) Метод случаев.

Цель его – оформить умение применять на практике полученные обучаемыми ранее знания и закрепить основные понятия по предмету.

Занятие делится на 6 фаз, не считая вступительной части.

1-я фаза – передача и изучение обучаемыми информации, касающейся данного случая. Информация дается посредством печатного текста, который

учитель раздает и, определив время для его изучения, следит за тем, чтобы обучаемые изучили его самостоятельно.

2-я фаза – имеет целью формирование у обучаемых умения определять, какой информации недостает. Это определяется открытым обменом мнениями.

3-я фаза – нахождение главных и второстепенных проблем проводится методом свободной дискуссии. В результате дискуссии должно сложиться общее мнение о том, какая проблема является главной.

4-я фаза – выделение существенных обстоятельств, необходимых для решения главной проблемы. Результатом явится составленная модель задания.

5-я фаза – принятие общего критерия выбора решения и его оценки. Проводится методом свободной дискуссии.

6-я фаза – принятие решений по главным и второстепенным проблемам.

Игровые методы обучения

Активные методы обучения делятся на две группы: имитационные и неимитационные. В группу имитационных игровых методов входят: деловые игры; ролевой тренинг или разыгрывание ролей; стажировка в определенной должности; управленческие игры и разновидности других игр.

Таким образом, игровые методы – эффективные методы обучения уже потому, что процесс восприятия теоретической информации осуществляется не только посредством слова, но и через организацию деятельности слушателей.

На учебных занятиях все чаще применяются не только деловые игры в полном смысле этого слова, но и всякого рода игровые методы: бригадно-ролевой; индивидуально-коллективный; организационно-деятельностный; тренинг; малых групп; пресс-конференция; «круглый стол» и др.

а) Бригадно-ролевой метод

Суть его состоит в том, чтобы активизировать познавательную деятельность обучаемых, передав им часть обязанностей преподавателя.

Можно также предложить следующую методику проведения занятий с использованием этого метода: при подготовке к семинарскому, практическому или классно-групповому занятию обучаемые разбиваются на пятерки, члены которых исполняют несколько ролей – рецензента, докладчика, задающего вопросы и отвечающего на них, и секретаря семинара.

б) Индивидуально-коллективный метод

Сущность метода состоит в следующем. В начале занятия или накануне его учебная группа разбивается на три равные по количеству человек подгруппы: А, Б и В. Порядок разбивки может быть: по списку; по столам; произвольный.

В каждой подгруппе выбирается лидер (капитан), и подгруппы рассредоточиваются в аудитории (учебном классе).

Учитель объявляет тему, учебные цели и порядок проведения занятия. Иногда тема может быть объявлена заранее. Обучаемые, используя

подготовленные учебные материалы (литературу, ТСО, наглядные учебные материалы и т. д.), в течение отведенного времени (примерно двухчасового времени и до 70–75% четырехчасового занятия) изучают материалы по заданной теме.

в) Организационно-деятельностная игра

В отличие от деловых игр, основная задача которых сводится к овладению заданными функциями ролевого поведения, цель организационно-деятельностной игры – решение проблемной задачи теоретического уровня. Вторая цель – развитие рефлексивного компонента творческого мышления.

Таким образом, умелое применение активных методов и форм обучения в учебном процессе выводит на новый качественный уровень методическую систему профессиональной подготовки специалистов.

Методы обучения органически связаны и взаимно обусловлены формами организации учебной деятельности учащихся на уроке или любой другой формой обучения. Применительно к обучению форма - специальная конструкция процесса обучения. Характер этой конструкции обусловлен содержанием процесса обучения, методами, приемами, средствами, видами деятельности учащихся. Выделяют 3 основные формы организации учебной деятельности учащихся:

1) индивидуальная работа (работа по карточкам, работа с картой, работа у доски, заполнение таблиц, написание рефератов, докладов, работа с учебниками и т. д.).

2) фронтальная работа (беседа, обсуждение, сравнение, диктант и т. д.).

3) групповая форма работы (деление класса на группы, которые получают либо одинаковое, либо дифференцированное задание и выполняют его совместно; количественный состав групп зависит прежде всего от величины класса (примерно от трех до шести человек); при этом члены группы должны выбираться учителем таким образом, чтобы в каждой находились ученики разного уровня подготовки).

Фронтальной формой организации учебной деятельности учащихся называется такой вид деятельности учителя и учащихся, когда все ученики одновременно выполняют одинаковую, общую для всех работу, обсуждают, сравнивают и обобщают результаты ее. Учитель ведет работу со всеми одновременно, общается с учащимися непосредственно в ходе своего рассказа, объяснения, показа, вовлечения учащихся в обсуждение рассматриваемых вопросов и т.д. Это способствует установлению особенно доверительных отношений и общения между учителем и учащимися, а также учащихся между собой, воспитывает в детях чувство коллективизма, позволяет учить их рассуждать и находить ошибки в рассуждениях своих товарищей по классу, группе, курсу обучения, формировать устойчивые познавательные интересы, активизировать их деятельность.

От учителя, естественно, требуется большое умение найти сильную

работу мысли для всех учащихся, заранее проектировать, а затем и создавать учебные ситуации, отвечающие задачам учебного занятия; умение и терпение выслушать всех желающих высказаться, тактично поддержать и в то же время внести необходимые коррективы в ходе обсуждения. В силу своих реальных возможностей ученики, конечно, могут в одно и то же время делать обобщения и выводы, рассуждать по ходу урока или другой формы занятия на разном уровне глубины. Это учитель должен учитывать и опрашивать их соответственно их возможностям. Такой подход учителя при фронтальной работе позволяет учащимся и активно слушать, и делиться своими мнениями, знаниями с другими, с вниманием выслушивать чужие мнения, сравнивать их со своими, находить ошибки в чужом мнении, вскрывать его неполноту. В этом случае на уроке царит дух коллективного думания. Учащиеся работают не просто рядом, когда каждый в одиночку решает учебную задачу, а совместно активно участвуют в коллективном обсуждении. Что же касается учителя, то он, применяя фронтальную форму организации работы учащихся, получает возможность свободно влиять на весь коллектив класса, учебной группы, излагать учебный материал всему классу, достигать определенной ритмичности в деятельности учащихся на основе учета их индивидуальных особенностей. Все это - несомненные достоинства фронтальной формы организации учебной деятельности учащихся на уроке. Вот почему в условиях массового обучения эта форма организации учебной работы учащихся является незаменимой и наиболее распространенной в работе современной школы.

Фронтальная форма организации обучения может быть реализована в виде проблемного, информационного и объяснительно-иллюстративного изложения и сопровождаться репродуктивными и творческими заданиями. При этом творческое задание может быть расчленено на ряд относительно простых заданий, что позволит привлечь всех учащихся к активной работе. Учителю это дает возможность соотносить сложность заданий с реальными учебными возможностями каждого ученика, учитывать индивидуальные возможности учащихся, создавать на занятии атмосферу дружественных отношений между учителем и учащимися, вызывать у них чувство сопричастности к общим достижениям класса, группы.

Фронтальная форма учебной работы, как отмечают ученые-педагоги И. М. Чередов, Ю.Б. Зотов и др., имеет ряд существенных недостатков. Она по своей природе нацелена на некоего абстрактного ученика, в силу чего в практике работы школы весьма часто проявляются тенденции к нивелированию учащихся, побуждению их к единому темпу работы, к чему ученики в силу своей разноуровневой работоспособности, подготовленности, реального фонда знаний, умений и навыков не готовы. Ученики с низкими учебными возможностями работают медленно, хуже усваивают материал, им требуется больше внимания со стороны учителя, больше времени на выполнение заданий, больше различных упражнений, чем ученикам с высокими учебными возможностями. Сильные же ученики нуждаются не в увеличении количества заданий, а в усложнении их содержания, заданиях поискового, творческого типа, работа над которыми способствует развитию учащихся и усвоению

знаний на более высоком уровне. Поэтому для максимальной эффективности учебной деятельности учащихся необходимо использовать наряду с данной формой организации учебной деятельности на уроке и другие формы учебной работы. Так, при изучении нового материала и его закреплении, отмечает Ю.Б. Зотов, наиболее эффективна фронтальная форма организации учебной деятельности, а вот применение полученных знаний в измененных ситуациях лучше всего организовать, максимально используя индивидуальную работу. Лабораторные работы организуют фронтально, однако и здесь надо искать возможности максимального развития каждого ученика. Можно, например, работу заканчивать ответом на вопросы-задания различной степени сложности. Таким образом удастся оптимально сочетать на одном уроке лучшие стороны разных форм обучения.

Индивидуальная форма организации работы учащихся предполагает, что каждый ученик получает для самостоятельного выполнения задание, специально для него подобранное в соответствии с его подготовкой и учебными возможностями. В качестве таких заданий может быть работа с учебником, другой учебной и научной литературой, разнообразными источниками (справочники, словари, энциклопедии, хрестоматии и т.д.); решение задач, примеров; написание изложений, сочинений, рефератов, докладов; проведение всевозможных наблюдений и т.д. Широко используется индивидуальная работа в программированном обучении.

Таким образом, один из наиболее эффективных путей реализации индивидуальной формы организации учебной деятельности - дифференцированные индивидуальные задания, особенно задания с печатной основой, которые освобождают учащихся от механической работы и позволяют при меньшей затрате времени значительно увеличить объем эффективной самостоятельной работы. Однако этого недостаточно. Не менее важны контроль учителя за ходом выполнения заданий, его своевременная помощь в разрешении возникающих у учащихся затруднений. Причем для слабоуспевающих учеников дифференциация должна проявляться не столько в дифференциации заданий, сколько в мере оказываемой учителем помощи. Он наблюдает за работой, следит, чтобы ученики пользовались правильными приемами, дает советы, ставит наводящие вопросы, а если многие ученики не справляются с заданием, учитель может прервать индивидуальную работу и дать всему классу дополнительное разъяснение.

Индивидуальную работу целесообразно проводить на всех этапах учебного занятия, при решении различных дидактических задач, для усвоения новых знаний и их закрепления, для формирования и закрепления умений и навыков, для обобщения и повторения пройденного, для контроля, для овладения исследовательским методом и т.д. Конечно, проще всего использовать эту форму организации учебной работы при закреплении, повторении, организации различных упражнений. Однако она не менее эффективна и при самостоятельном изучении нового материала, особенно при его предварительной домашней проработке. Например, при изучении

литературного произведения можно дать заблаговременно индивидуальные задания каждому или группе учащихся. Общим для всех является прочтение художественного произведения, но в процессе чтения учащиеся готовят ответ на «свой» вопрос или «свои» вопросы. Здесь важны два обстоятельства: 1) каждый работает на пределе своих возможностей; 2) каждый выполняет необходимую часть анализа литературного произведения. На занятии учащиеся объясняют свою часть нового материала.

Степень самостоятельности индивидуальной работы учащихся в этих случаях является разной. «Первоначально учащиеся выполняют задания с предварительным и фронтальным разбором, подражая образцу, или по подробным инструкционным карточкам. По мере овладения учебными умениями степень самостоятельности возрастает: ученики могут работать по более общим, недетализированным заданиям, без непосредственного вмешательства учителя. Например, в старших классах, получив такое задание, каждый ученик сам составляет план работы, подбирает материалы, приборы, инструменты, выполняет необходимые действия в намеченной последовательности, фиксирует результаты работы. Постепенно все больший удельный вес приобретает работа исследовательского характера».

Для слабоуспевающих учащихся необходимо составлять систему заданий, которые содержали бы в себе: образцы решений и задачи, подлежащие решению на основе изучения образца; различные алгоритмические предписания, позволяющие ученику шаг за шагом решить определенную задачу, различные теоретические сведения, поясняющие теорию, явление, процесс, механизм процессов и т.д., позволяющие ответить на ряд вопросов, а также всевозможные требования сравнивать, сопоставлять, классифицировать, обобщать и т. п. Такая организация учебной работы учащихся на уроке дает возможность каждому ученику в силу своих возможностей, способностей, собранности постепенно, но неуклонно углублять и закреплять полученные и получаемые знания, вырабатывать необходимые умения, навыки, опыт познавательной деятельности, формировать потребности в самообразовании. В этом - достоинства индивидуальной формы организации учебной работы учащихся, в этом - ее сильные стороны. Но эта форма организации содержит и серьезный недостаток. Способствуя воспитанию самостоятельности учащихся, организованности, настойчивости в достижении цели, индивидуализированная форма учебной работы несколько ограничивает их общение между собой, стремление передавать свои знания другим, участвовать в коллективных достижениях. Этот недостаток можно компенсировать в практической работе учителя сочетанием индивидуальной формы организации учебной работы учащихся с такими формами коллективной работы, как фронтальная и групповая.

Главные признаки групповой работы учащихся на уроке:

- класс делится на группы для решения конкретных учебных задач;
- каждая группа получает определенное задание (либо одинаковое, либо дифференцированное) и выполняет его сообща под непосредственным руководством лидера группы или учителя;

- задания в группе выполняются таким способом, который позволяет учитывать и оценивать индивидуальный вклад каждого члена группы;
- состав группы непостоянный, он подбирается с учетом того, чтобы с максимальной эффективностью для коллектива могли реализоваться учебные возможности каждого члена группы.

Величина групп различна. Она колеблется в пределах 3 - 6 человек. Состав группы непостоянный. Он меняется в зависимости от содержания и характера предстоящей работы. При этом не менее половины должны составлять ученики, способные успешно заниматься самостоятельной работой. Руководители групп и их состав могут быть разными на разных учебных предметах - они подбираются по принципу объединения учащихся разного уровня обученности, внеурочной информированности по данному предмету, совместимости учащихся, что позволяет взаимно дополнять и компенсировать достоинства и недостатки друг друга. В группе не должно быть негативно настроенных друг к другу учащихся.

Однородная групповая работа предполагает выполнение небольшими группами учащихся одинакового для всех задания, а дифференцированная - выполнение различных заданий разными группами. В ходе работы членам группы разрешается совместное обсуждение хода и результатов работы, обращение за советом друг к другу.

Результаты совместной работы учащихся в группах, как правило, всегда значительно выше по сравнению с выполнением того же задания каждым учащимся индивидуально. И это потому, что члены группы помогают друг другу, несут коллективную ответственность за результаты отдельных членов группы, а также потому, что работа каждого ученика в группе особенно индивидуализируется при регулировании темпа продвижения при изучении какого-либо вопроса.

При групповой форме работы учащихся на уроке в значительной степени возрастает индивидуальная помощь каждому нуждающемуся в ней ученику как со стороны учителя, так и учащихся-консультантов. Это объясняется тем, что при фронтальной и индивидуальной формах урока учителю труднее помогать всем ученикам. Пока он работает с одним-двумя школьниками, остальные нуждающиеся в помощи вынуждены дожидаться своей очереди. Совсем иное положение таких учащихся в группе. Они получают помощь и от учителя, и со стороны сильных учеников-консультантов в своей группе, и от других групп. Причем помогающий ученик получает при этом не меньшую помощь, чем ученик слабый, поскольку его знания актуализируются, конкретизируются, приобретают гибкость, закрепляются именно при объяснении своему однокласснику. Консультант руководит работой группы по определенному предмету. Он является рядовым членом группы, работает под руководством своего более подготовленного, знающего, информированного одноклассника-консультанта. Сменяемость консультантов предупреждает опасность появления зазнайства у отдельных учащихся.

Групповая форма работы учащихся наиболее применима и целесообразна при проведении практических работ, лабораторных и работ-практикумов по

естественно-научным предметам; при отработке навыков разговорной речи на уроках иностранного языка (работа в парах); на занятиях трудового, производственного обучения при решении конструктивно-технических задач; при изучении текстов, копий исторических документов и т. п. В ходе такой работы максимально используются обсуждение результатов, взаимные консультации при выполнении сложных измерений или расчетов, при изучении исторических документов и т. п. И все это сопровождается интенсивной самостоятельной работой.

Исключительно эффективна групповая организация учебной деятельности учащихся при подготовке тематических учебных конференций, диспутов, докладов по теме, дополнительных занятий всей группы, выходящих за рамки учебных программ, за рамки урока. В этих условиях, как и в условиях урока, степень эффективности зависит, конечно, от самой организации работы внутри группы (звена). Такая организация предполагает, что все члены группы активно участвуют в работе, слабые не прячутся за спины более сильных, а сильные не подавляют инициативу и самостоятельность более слабых учеников. Правильно организованная групповая работа представляет собой вид коллективной деятельности, она успешно может протекать при четком распределении работы между всеми членами группы, взаимной проверке результатов работы каждого, постоянной поддержке учителя, его оперативной помощи. Без тщательной направляющей деятельности учителя группы не могут эффективно работать. Содержание этой деятельности сводится прежде всего к обучению учащихся умению работать самостоятельно, советоваться с одноклассниками.

Успех групповой работы учащихся зависит прежде всего от мастерства учителя, от его умения распределять свое внимание таким образом, чтобы каждая группа и каждый ее участник в отдельности ощущали заботу учителя, его заинтересованность в их успехе, в нормальных, плодотворных межличностных отношениях. Всем своим поведением учитель выражает заинтересованность в успехе как сильных, так и слабых учащихся, вселяет в них уверенность в успехе, проявляет уважительное отношение к слабым ученикам.

Итак, достоинства групповой организации учебной деятельности учащихся на уроке очевидны. Результаты совместной работы учащихся весьма ощутимы как в приучении их к коллективным методам работы, так и в формировании положительных нравственных качеств личности. Однако это не говорит о том, что данная форма организации учебной работы идеальна. Ее нельзя абсолютизировать и противопоставлять другим формам: каждая из рассмотренных форм организации обучения решает свои специфические учебно-воспитательные задачи и они взаимно дополняют друг друга.

Групповая форма несет в себе и ряд недостатков. Назовем наиболее существенные: во-первых, трудно правильно скомплектовать группу и организовать работу в ней; во-вторых, учащиеся в группах не всегда в состоянии самостоятельно разобраться в сложном учебном материале и избрать самый экономный путь его изучения, в результате слабые ученики с трудом

усваивают материал, а сильные нуждаются в более трудных, оригинальных заданиях, задачах. Только в сочетании с другими формами обучения учащихся на уроке - фронтальной и индивидуальной - групповая форма организации работы учащихся приносит ожидаемые положительные результаты.

Любой метод и форма обучения, который планируется применять в педагогическом процессе, может дать максимальный результат, если будет установлено, что он действительно пригоден к использованию. Установить же это можно только при помощи психологического анализа особенностей и учащихся и той области, в которой они получают знания, навыки и умения.

Произвести оценку эффективности того или иного метода обучения можно также при помощи анализа содержательной части учебных задач и методов, которые предлагаются учащимся, опирающегося на то, соответствуют ли они актуальным проблемам и ситуациям.

Продуктивность педагогического процесса во время освоения учащимися новых знаний и приобретения новых навыков требует от педагогов разработки системы ориентировки в каждой изучаемой дисциплине. Создание оптимального содержания образовательных программ позволяет сформировать у учащихся системное мышление, которое будет гарантом их успешного обучения, личностного роста и развития, наличия познавательного интереса, мотивации к последующему обучению и освоению каких бы то ни было знаний, навыков, предметов и дисциплин.

Но в педагогической деятельности нет и, пожалуй, не может быть какого-либо универсального метода или системы методов. Важно уметь применять комплексный подход, а это значит, что отдавать предпочтение в своей работе педагоги должны не только современным или традиционным методам обучения, а применять каждый из них и по отдельности и вместе, ставя перед собой задачу: выработать наиболее оптимальную и эффективную образовательную программу.

3 МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО РАЗРАБОТКЕ КРАТКОСРОЧНЫХ ПЛАНОВ И КРИТЕРИАЛЬНОМУ ОЦЕНИВАНИЮ ПО ПРЕДМЕТУ «ГЕОГРАФИЯ»

Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию по предмету «География»

Урок остается главной формой обучения в современной школе. Современный урок в условиях обновленной системы среднего образования РК – это особый урок. Меняются цели и содержание образования, появляются новые средства и технологии обучения, но какие бы реформы не осуществлялись, урок остается главной формой обучения. На нем держалась традиционная система образования, стоит и обновленное содержание среднего образования РК.

Любой урок – имеет огромный потенциал для решения задач, поставленных обновленной программой. В соответствии с основными идеями Программы, урок строится, исходя не из темы урока, а на основе целей обучения и ожидаемых результатов.

Чаще всего большая часть урока тратится на устные сообщения учителя и на задания, при выполнении которых большую часть времени урока, ведущую роль играет именно учитель, а не ученики. У многих пропадает интерес к обучению, они либо бездействуют, либо начинают нарушать дисциплину. Для того чтобы таких ситуаций не возникало, каждому учителю прежде всего необходимо осознанно и обдуманно подходить к планированию урока.

Чтобы составить краткосрочный план урока, нужно обратиться к шаблону краткосрочного планирования, в котором прописываются цели, виды деятельности, использование дифференциации, виды оценивания, межпредметные связи, а также рефлексия учителя и итоговое оценивание преподавания и обучения на данном уроке. При планировании урока учитель обращается к среднесрочному планированию. В соответствии с основными идеями Программы, урок строится, исходя не из темы урока, а на основе целей обучения и ожидаемых результатов. Урок, ориентированный на обучение должен планироваться на основе ясных и оправданных целей. Учителю необходимо определить, каковы цели этого урока. Они могут быть идентичны целям обучения (ЦО) или могут быть адаптированы для данного урока в случае долгосрочного характера ЦО (если для достижения ЦО требуется несколько уроков).

При планировании урока полезно рассмотреть следующие вопросы:

Какие цели урока поставлены?

Поддерживает ли каждая часть урока достижения учащимися этой цели?

Что будут делать учащиеся на уроке?

Какие результаты они должны получить?

Какую обратную связь от учащихся я планирую услышать?

В планировании урока указываются критерии оценивания к целям обучения, которые должны быть достигнуты на данном уроке. Учитель может самостоятельно составить критерии оценивания или подобрать из

методических документов «Сборник заданий по формативному оцениванию», «Сборник заданий по суммативному оцениванию». Оформление критериев оценивания включает описание достижений результатов обучающихся к концу урока по категориям: «Все смогут...», «Большинство...», «Некоторые...». Это поможет:

акцентировать деятельность учащегося;

точнее оценивать обучение учащихся.

В планировании краткосрочного плана уделять особое внимание:

1. уделять особое внимание учёту индивидуальных особенностей и потребностей учеников, поскольку успех учителя в удовлетворении таковых может позитивно повлиять на успеваемость учащихся.

2. в рамках урока постарайтесь запланировать **множество различных видов заданий**. На одном уроке можно использовать четыре, пять или больше разных заданий, организуйте учебную деятельность с делением на короткие интервалы, например, по 10 минут;

3. убедитесь, что каждое запланированное задание будет **последовательно переходить** из предыдущего, и направлено на достижение цели/целей урока. Вам следует варьировать в постановке вопросов и заданий ученикам. Например, они могут выполнить задание устно, а затем попросить, чтобы класс выполнил это же самое задание в письменной форме. Это помогает ученикам понять задачу, позволяет делать логические переходы от одной темы в другую и закрепляет их предыдущие знания и навыки;

4. попытайтесь продумать и **стили взаимодействия** с классом: продумайте распределение времени своего выступления. **Помните:** если вы будете говорить слишком долго, то у учеников будет меньше времени для обсуждения и взаимообучения.

5. уделите внимание активизации учебной деятельности на основе диалогового обучения, ведь обновленная образовательная программа реализуется на основе конструктивистского подхода к преподаванию и учению, сущность которого заключается в поощрении учащихся вести диалог, как с учителем, так и друг с другом. Особое внимание уделяйте постановке разнообразных вопросов.

6. Необходимо планировать и чередовать как индивидуальные, коллективные, так и групповые/парные виды работ, задания направленные на развитие критического мышления.

7. В плане урока планировать реализацию формативного оценивания через техники и методы, промежуточные письменные работы, При этом необходимо учитывать, что данный вид оценивания:

- является частью преподавания и обучения («оценивание для обучения»);
- является безотметочным оцениванием;
- охватывает все цели обучения (цели, обучения конкретизированы в учебной программе и учебном плане по каждому предмету и классу);
- осуществляется в соответствии с критериями оценивания;
- предоставляется обратная связь о прогрессе каждого учащегося;
- используются результаты для улучшения качества преподавания и

обучения, улучшения учебной программы.

В конце урока необходимо планировать вопросы, задания позволяющие обучающимся поразмышлять о том, чем они научились; определить цели следующего урока, оценить работу как самому обучающему, так и работу других

На каждом уроке планируется реализация привития ценностей. Ценности, основанные на национальной идее «Мәңгілік ел»: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность; уважение; сотрудничество; труд и творчество; открытость; образование в течение всей жизни.

В планировании так же указываются навыки использования ИКТ. Основная часть плана состоит из трёх этапов урока: начало урока, середина урока и конец урока. Обновленная образовательная программа реализуется на основе конструктивистского подхода к преподаванию и учению, сущность которого заключается в поощрении учащихся вести диалог, как с учителем, так и друг с другом. Важно отметить, что в рамках обновления содержания образования учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих учеников. Особое внимание уделяется постановке разнообразных вопросов. Необходимо планировать и чередовать как индивидуальные, коллективные, так и групповые/парные виды работ, задания направленные на развитие критического мышления.

Учителю всегда нужно помнить о том, если вы будете говорить слишком долго, то у учеников будет меньше времени для обсуждения и взаимообучения. Для организации учебной деятельности учащихся и осуществления контроля ее результатов используются различные методы и средства, выбор которых осуществляется педагогом

Исследователи активных методов обучения отмечают, что если при лекционной подаче материала усваивается не более 20% информации, то при активных методах обучения – до 90%.

Ниже приведен пример краткосрочного планирования по предмету география для 10 класса естественно-математического направления.

Форма краткосрочного плана составлена в соответствии с приказом МОН РК от 06.04.2020 года № 130.

Поурочный план или краткосрочный план для педагога организаций среднего образования

Морфология государственной территории (тема урока)

Раздел	5.1 Основы геополитики	
ФИО учителя		
Дата:		
Класс: 10	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:

Цель обучения в соответствии с учебной программой	10.5.1.8 классифицировать государства по морфологическим особенностям территории			
Цели урока	<p>Все учащиеся: перечисляют классификации государств, группируют государства по компактности территории</p> <p>Большинство учащихся: классифицируют государства по морфологическим особенностям территории (модели государств)</p> <p>Некоторые учащиеся: анализируют влияние морфологических особенностей государственной территории на страны.</p>			
Привитие ценностей	Развитие сотрудничества и уважения друг к другу			
Ход урока				
Этап урока/ время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока 5 мин	<p>Организационный момент урока, приветствие учащихся. Создание коллаборативной среды «Замкнутый круг»</p> <p>(У) Определение темы урока с помощью метода «Мозговой штурм». По каким морфологиям можно классифицировать государства?</p>	<p>Учащиеся встают в замкнутый круг и желают друг другу положительные эмоции на уроке.</p> <p>(К) Устно отвечают на вопрос</p>	<p>Самооценивание. Все учащиеся которые дали ответ получают баллы /1 б/</p>	<p>Листы оценивания для каждого учащегося</p>
2 мин	<p>(У) Представление темы урока, целей обучения, критериев оценивания. Вопросы: По каким критериям группируют страны по компактности территории? По каким морфологическим особенностям классифицируют государства? Для чего необходимо анализировать морфологические особенности стран?</p>	<p>/К/ Учащиеся определяют цель урока</p>	<p>Устная похвала</p>	<p>Слайд</p>

<p>Середина урока</p> <p>2 мин</p> <p>7 мин</p> <p>2 мин</p>	<p>(К) Вопрос учащимся: 1. Что лежит в основе классификации государственных границ? Приведите примеры. (И) ФО Приведите примеры стран, в истории которых менялись государственные месторасположения столицы и их названия. Дескрипторы: Приводят примеры стран Европы Приводят примеры стран Америки Приводят примеры стран Азии</p>	<p>Дают устные ответы на вопрос</p> <p>Выполняют задание: Заполнить таблицу</p> <table border="1" data-bbox="818 593 1134 745"> <tr> <td>Европа</td> <td>Америка</td> <td>Азия</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>	Европа	Америка	Азия							<p>Устная похвала</p> <p>Самооценивание. По итогам выполнения работ выставят баллы в оценочный лист /max – 3 б/</p>	<p>Слайд</p> <p>Раздатка ФО</p>
Европа	Америка	Азия											
<p>20 мин</p>	<p>Деление на группы «Сегментация круга»</p>	<p>Учащиеся встают в круг и проводят воображаемый диаметр круга от себя к участнику, сидящему напротив. Круг, разбивается на нужное число сегментов.</p>											

	<p>(Г) ФО метод «Интеллектуальная карта»:</p> <p><i>Критерии оценивания:</i> Составляет «Интеллектуальную карту» используя морфологические показатели.</p> <p>Составить «Интеллектуальную карту» по территориальным морфологическим признакам, используя показатели: - Площадь территории - длина границ /сухопутные и морские/ - Уровень развития территории - возможность выхода в океан - трудности в территориальном управлении</p> <p>1 группа –Казахстан 2 группа – Россия 3 группа – Италия 4 группа – Индонезия</p> <p>Дескрипторы: Использует показатель площади территории страны Определяет верно длину границ морской и сухопутной Определяет уровень развития территории Показывает возможности выхода в океан Анализирует трудности в территориальном управлении. Выступление учащихся</p>	<p>В группах составляют «Интеллектуальную карту» по предложенным показателям.</p>	<p>Взаимое оценивание групп по баллам / 6 б/</p>	<p>Справочные материалы, дополнительные Интернет-ресурсы, постеры.</p>
--	--	---	--	--

	Выступление групп Учитель подводит итоги урока и по оценочным листам. Выводятся общие баллы	Каждая группа презентует «Интеллектуальную карту»		
Конец урока 2 мин	Обратная связь через оценочные листы учащихся. Рефлексия: «Плюс-Минус-Интересно»		Устно комментируют	Слайд
	+	-		
	Домашнее задание: эссе на тему «Как морфологические особенности страны влияют на ее экономическое и политическое развитие»			Слайд

Условные обозначения:

У	демонстрация учителя	К	работа всего класса
Г	групповая работа	П	парная работа
И	индивидуальная работа	ФО	формативное оценивание

На начальном этапе урока для позитивного настроения на урок создали коллаборативную среду методом «Замкнутый круг», где учащиеся встают в замкнутый круг и желают друг другу положительные эмоции на уроке.

Коллаборативное обучение - образовательный подход к преподаванию и обучению, предполагающий совместную работу учащихся при решении проблемы, выполнении задания или создании продукта. В основе коллаборативного обучения лежит идея о том, что обучение – это социальная, по своему характеру, деятельность, в которой участники общаются друг с другом, и процесс обучения осуществляется посредством общения. Далее используя метод «Мозговой штурм» вызвали интерес к изучаемой теме. «Мозговой штурм» используется с целью повышения мотивации учащихся, участие большого количества учащихся, как подход к новой теме путем проб и ошибок. При проведении «Мозгового штурма» участвовали все учащиеся, все высказывались и все слушали. Учащиеся имели равные права, что способствовало мирному разрешению конфликтной ситуации, а высказанные мысли и предложения не критиковались. Все учащиеся которые дали ответ получили баллы;

После «Мозгового штурма» учитель представляет тему и цели обучения. Вместе с учащимися с помощью активных вопросов выводят цели урока. Например, по теме «Морфология государственной территории» для определения целей урока были поставлены следующие вопросы:

1. По каким критериям группируют страны по компактности

территории?

2. По каким морфологическим особенностям классифицируют государства?

3. Для чего необходимо анализировать морфологические особенности стран?

Учитель с помощью данных вопросов наводит на цели урока, которые должны быть реализованы. Отвечая на вопросы учащиеся проводят самооценивание на оценочных листах.

Самооценивание обучающихся способствует самоанализу сильных и слабых сторон в процессе обучения. Важно научить обучающегося объективно определять, что он знает и какими навыками владеет, определять собственные пробелы, чего в результате желает достичь. Однако существуют случаи, когда самооценка обучающихся чрезмерно завышена, либо занижена. Это снижает общий положительный эффект от проведения самооценивания на уроках. Учителя могут помочь таким обучающимся быть более объективными. Например, учитель может использовать наводящие вопросы

Середина урока это плавный переход от определения цели урока к поэтапному их изучению и реализации. На втором этапе проводится коллективная работа, дается наводящий вопрос для перехода к выполнению формативного задания. Например, «Что лежит в основе классификации государственных границ? Приведите примеры». На основе правильных ответов приводят примеры стран, в истории которых менялись государственные месторасположения столицы и их названия. **Целью формативного оценивания** является корректировка деятельности учителя и учащихся в процессе обучения на основе промежуточных результатов, полученных в процессе обучения. Корректировка деятельности предполагает постановку задач учителем совместно с учащимися для улучшения результатов обучения.

Компоненты формативного оценивания

1. Обеспечение учителем эффективной обратной связи с учащимися.
2. Активное участие учащихся в процессе собственного учения.
3. Корректировка процесса обучения с учетом результатов оценивания.
4. Признание глубокого влияния оценивания на мотивацию и самоуважение учащихся, которые, в свою очередь, оказывают важное влияние на учебу.

5. Умение учащихся оценивать свои знания самостоятельно. «Черный ящик: что там внутри? Оценка знаний учащихся как способ повышения эффективности учебно-воспитательного процесса» П. Блэк и Д. Уильям.

Особенность техник формативного оценивания заключается в том, что это оценивание, которое используется в повседневной практике на каждом уроке, а это означает, что учитель и ученики могут влиять на качество образования на самых ранних этапах обучения. Кроме того, формативное оценивание применяется в таком виде, который приемлем как для учащихся, так и для учителя.

В процессе обучения объектом оценки является деятельность ученика для достижения цели обучения. Следовательно, разработка цели обучения является основой всех видов оценивания и оценок.

Цель обучения является основной частью урока, и вся деятельность учителя и учеников направлена на достижение этой цели. Цель обучения определяет процесс урока, методы и средства обучения и оценивания.

Формативное оценивание – это бесконечный поток обратной связи учителя с учащимися и внесение корректив в деятельность учителя и учащихся с целью улучшения процесса обучения. Вместе с тем, анализ литературы свидетельствует о том, что описание структурных элементов формативного оценивания трактуется неоднозначно и может меняться в зависимости от решаемых целей и условий применения (таблица 1).

Таблица 1. Структура формативного оценивания

Авторы	Структура формативного оценивания
ОЭСР/ Международная конференция Центра по исследованиям в области образования и инноваций (2008)	<ul style="list-style-type: none"> • Создавать культуру в классе • Формулировать цели обучения • Использовать разнообразные методы обучения для удовлетворения различных потребностей обучающихся <ul style="list-style-type: none"> • Использовать различные подходы к оценке понимания материала обучающимися • Предоставлять обратную связь обучающимся и адаптировать процесс обучения к выявленным потребностям • Активно вовлекать обучающихся в процессе обучения
Блэк и Уильям (2010)	<ul style="list-style-type: none"> • Проектировать эффективное обсуждение в классе, применять вопросы и задания, которые могут быть использованы в качестве свидетельств о результатах обучения • Предоставлять обратную связь, которая направлена на развитие обучающихся • Разъяснить критерии оценивания и ожидаемые результаты • Способствовать становлению обучающихся в качестве создателей собственного обучения • Использовать обучающихся в качестве источников и ресурсов взаимообучения
Кларк (2013)	<ul style="list-style-type: none"> • Развивать культуру обучения • Привлекать обучающихся на этапе планирования • Составлять критерии оценивания вместе с обучающимися, которым известны цели обучения • Использовать дискуссии и обсуждения на уроках • Способствовать эффективной обратной связи от обучающихся, сверстников и учителя

Для самостоятельной разработки заданий формативного оценивания учителю рекомендуется:

- изучить учебную программу, учебный план и провести анализ целей обучения;
- составить критерии оценивания на основе целей обучения согласно

учебной программе;

- распределить критерии оценивания по уровням мыслительных навыков для обеспечения дифференцированного подхода в составлении заданий;
- разработать задание в соответствии с критериями оценивания и уровнями мыслительных навыков;
- составить к заданию дескрипторы, которые описывают основные этапы его выполнения. Учитель разрабатывает или подбирает задания с учетом потребностей обучающихся и контекста обучения. При изучении темы вначале дается задание в виде индивидуальной работы.

Пример формативного задания № 1.

5.1 Основы геополитики											
Цель обучения:	10.5.1.8 классифицировать государства по морфологическим особенностям территории										
Критерий оценивания	Обучающийся - Приводит примеры стран										
Уровень мыслительных навыков	Применение										
<p>Задание</p> <p>Приведите примеры стран, в истории которых менялись государственные месторасположения столицы и их названия. Заполнить таблицу.</p> <table border="1" data-bbox="151 1220 1082 1339"> <thead> <tr> <th>Европа</th> <th>Америка</th> <th>Азия</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table> <p>Дескрипторы: Обучающийся</p> <p>Правильно перечисляет страны Европы</p> <p>Правильно перечисляет страны Америки</p> <p>Правильно перечисляет страны Азии</p>			Европа	Америка	Азия						
Европа	Америка	Азия									

Используемые дескрипторы к заданиям должны быть ясными и точными, чтобы решение учителя при оценивании было объективным. Дескрипторы позволяют определить, на каком этапе выполнения задания обучающийся испытывает трудности. Выявленные трудности позволяют формулировать конструктивную обратную связь обучающимся и определять необходимый объем программного материала для повторного изучения. Согласно теории формативного оценивания (Уильям, 2007) предполагается три позиции организации с учетом участников процесса: оценивание учителем, самооценивание и взаимооценивание.

При переходе к следующему заданию наблюдается постепенное усложнение формы работы. Второе проводится в форме групповой работы, где повышается учебная и познавательная мотивация, снижается уровень тревожности учащихся, страх оказаться неуспешным, повышается обучаемость и эффективность усвоения и актуализация знаний.

На группы делим методом «Сегментация круга». Учащиеся встают в круг и проводят воображаемый диаметр круга от себя к участнику, сидящему напротив. Круг, разбивается на нужное число сегментов.определились группы. В группах выполняют задание метод «Интеллектуальная карта» формативного оценивания.

В практике формативного оценивания можно использовать различные методы (представлены как стратегии, техники, приемы и т.д. в некоторых источниках) для измерения уровня усвоения, прогресса обучающихся, предоставления обратной связи: «Две звезды и одно пожелание», «Сигналы рукой», «Светофор», «Индекс карточки для обобщения», «Одноминутное эссе», «Речевые образцы», «Трехминутная пауза», «Словесная оценка», викторины, опросы и др.

Пример формативного задания № 2. Метод «Интеллектуальная карта».

5.1 Основы геополитики	
Цель обучения:	10.5.1.8 классифицировать государства по морфологическим особенностям территории
Критерий оценивания	Обучающийся - Составляет «Интеллектуальную карту» используя морфологические показатели.
Уровень мыслительных навыков	Применение, анализ.
<p>Задание:</p> <p>Составить «Интеллектуальную карту» по территориальным морфологическим признакам, используя показатели:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Площадь территории - длина границ /сухопутные и морские/ - Уровень развития территории - возможность выхода в океан - трудности в территориальном управлении <p>1 группа –Казахстан 2 группа – Россия 3 группа – Италия 4 группа – Индонезия</p> <p>Дескрипторы: Использует показатель площади территории страны Определяет верно длину границ морской и сухопутной</p>	

Определяет уровень развития территории
 Показывает возможности выхода в океан
 Анализирует трудности в территориальном управлении.

Интеллектуальная карта очень легко создается - вам необходимы будут всего лишь ручка и листок, также можно использовать экран компьютера, планшета, ноутбука. Мозг легче усваивает разноцветную и многомерную интеллект-карту, чем обычный серый конспект со схемами и таблицами, поэтому лучше использовать разноцветные ручки или карандаши.

Как видите, интеллектуальная карта легко дополняется дополнительными ветвями-элементами и ассоциациями, проста в чтении, легкодоступна в понимании.

Сейчас в мире пользуются огромной популярностью специальные программы, с помощью которых можно быстро и грамотно создавать ментальные карты. В мире сейчас создано около двухсот самых разных программ по разным категориям:

- платные;
- бесплатные;
- онлайн-сервисы.

Работать на них достаточно просто: для начала вам необходимо зайти в меню редактора и начать с "Создания новой интеллект-карты". Сразу возникнет удобное в котором вам необходимо будет начать создание ментальной карты с введения ключевого слова - программа сразу создаст раскрашенный центральный символ с вашим словом. После этого вам необходимо будет вводить дополнительные ключевые слова, которые будут отвечать за ветви,

исходящие от центрального символа. Каждую ветвь программа будет прорисовывать и окрашивать сама, причем можно будет редактировать все моменты, начиная от цвета и заканчивая схемой строения всех ветвей. Также можно копировать и размножать ветви, перемещать их, удалять по желанию. Преимущество интеллектуальных карт - отличные помощники в освоении нового материала. Процесс происходит намного быстрее, веселее и эффективнее.

После выступления групп по интеллектуальной карте проводится взаимооценивание работ. Взаимооценивание предоставляет множество возможностей для проведения эффективного формативного оценивания. Оно направлено на то, чтобы обучающиеся помогали друг другу улучшить свою работу. При этом взаимооценивание приносит пользу не только ученику, который получает обратную связь, но и тому ученику, который ее предоставляет. Д. Уильям (2015) отмечает, что ученики, предоставляющие обратную связь и изучающие работы одноклассников, в дальнейшем значительно улучшают свои собственные результаты. Это достигается за счет того, что они начинают глубже понимать и применять критерии оценивания, а также иметь представление о том, как выглядит «хорошая» работа. Поэтому в организации взаимооценивания уделяется большое внимание разработке критериев и заданий для оценивания, возможна демонстрация образцов работ обучающихся. Взаимооценивание способствует приобретению таких значимых навыков как сравнение, аргументирование, коммуникация, поиск доказательств и критическое мышление.

В течение всего урока, кроме того, что проводится самооценивание и взаимооценивание учитель оценивает учащихся методом «Устная похвала» для мотивации и поддержки.

В конце урока проводится обратная связь через оценочные листы учащихся.

Оценочный	лист
_____ ученика/цы/	_____ класса

Дата _____		
Оценивание	Этапы	Баллы
Самооценивание	«Мозговой штурм» /max – 1 б/	
Самооценивание	ФО № 1. Заполнение таблицы /max – 3 б/	
Взаимооценивание	ФО № 2. /max – 6 б/	
Итоговая оценка		

Проблема контроля знаний и оценки деятельности имеет сложный многоаспектовый характер. Во-первых, для того, чтобы управление учебным процессом было эффективным, необходима оперативная информация о качестве усвоения знаний. Такую информацию даёт контроль (итоговый, промежуточный или пооперационный)- и он выполняет функцию обратной связи. Во-вторых, всякая правильно организованная деятельность состоит из трёх частей: ориентировочной, исполнительской и контрольно-оценочной. Поэтому важнейшей задачей образования является научить школьников строить свою деятельность как полноценную, в которой все три части сбалансированы. Осознаны и проверены. При этом имеется контроль, осуществляемый самими учениками.

Таким образом, контроль приобретает функцию обучения школьников приёмам планирования собственной деятельности. Формирования у них потребности и привычки самоконтроля.

Для учащихся одним из своеобразных стимулов самообразования является оценочный лист, так как позволяет видеть им изучаемую тему целостно в собственных целевых действиях и самостоятельно организовывать учебно-познавательную деятельность в соответствии со своими возможностями. Большую роль в развитии ученика в познании имеет его самостоятельная деятельность над оценочным листом.

В заключительной части урока проводится рефлексия «Плюс-минус-интересно».

Это упражнение можно выполнять как устно, так и письменно, в зависимости от наличия времени. Для письменного выполнения предлагается заполнить таблицу из трех граф. В графу «П» - «плюс»- записывается все, что понравилось на уроке, информация и формы работы, которые вызвали положительные эмоции, либо, по мнению ученика, могут быть ему полезны для достижения каких-то целей. В графу «М» - «минус»- записывается все, что не понравилось на уроке, показалось скучным, вызвало неприязнь, осталось непонятным, или информация, которая, по мнению ученика, оказалась для него не нужной, бесполезной . В графу «И» - «интересно»- учащиеся вписывают все любопытные факты, о которых узнали на уроке, что бы еще хотелось узнать по данной проблеме, вопросы к учителю.

После проведения урока необходимо уделить внимание рефлексии по его проведению. Это позволит учителю определить плюсы и минусы проведенного

урока и запланировать более эффективный следующий урок.

Плюс	Минус	Интересно

Урок в условиях обновленного содержания среднего образования РК - это интересный урок. Лишь в таких условиях можно поддерживать высокую мотивацию и эмоциональную окраску урока. Это и продуманная структура урока, и логика изучения нового материала, и разнообразие дидактического материала, и организация работы учащихся, и постоянные поиски форм и методов преподавания, и техническое оснащение урока. Работать по-новому интересно, увлекательно, это верный путь в будущее школьного образования.

Заключение

Формирование инновационной модели образования, сочетающей лучшие традиции казахстанских и мировых образовательных систем, является объективной необходимостью современного образования. Создание такой модели требует изменения содержания образования, методов обучения и оценки успеваемости.

Обновление содержания образования должно осуществляться с учетом задач государственных приоритетов, международного опыта и отечественной практики.

Целью обновления содержания образования является обучение, воспитание и развитие творческого, критически мыслящего человека, успешно работающего в быстроменяющемся мире, постоянно совершенствующего свои знания и культурный уровень, принося пользу человеку и обществу.

Обновленное содержание образования ориентировано на результаты обучения, которые проектируются с учетом краткосрочных, среднесрочных и долгосрочных целей.

Характерными чертами планирования являются:

- установление ведущих понятий, идей, закономерностей в изучаемом материале и концентрация информации вокруг них;
- определение основного назначения каждого урока в системе занятий по теме;
- одновременное и последовательное решение ряда педагогических задач;
- установление межпредметных и внутрипредметных связей;
- распределение материала с целью систематизации научных знаний;
- подбор системы заданий по новому материалу;
- определение наиболее эффективных форм, методов и приемов организации обучения на разных этапах изучения темы (раздела);
- оценивание общих результатов изучения темы.

В связи с этим учебную программу дополняют долгосрочные, среднесрочные и краткосрочные планы. Все эти планы взаимосвязаны. В отличие от программы, которая является обязательной и регламентирующей, планы носят рекомендательный характер. Краткосрочные планы составляются самим учителем и носят индивидуальный характер.

Методические рекомендации по изучению учебного предмета «География» в рамках обновления содержания образования состоит из трех разделов. В первом разделе раскрыты особенности учебной программы предмета «География» (10-11 классы) в рамках обновления содержания образования. Разделы и подразделы, раскрывающие содержание предмета и его цели, даны в виде схем и таблиц с пояснениями для учителей.

Во втором разделе рассматриваются формы и методы организации обучения учебного предмета «География». В методические рекомендации включены фрагменты долгосрочных, среднесрочных и краткосрочных планов,

также даны рекомендации по реализации языковых целей, конкретные примеры форм и методов по организации современного урока.

В третий раздел включены методические рекомендации по использованию критериального оценивания и приведены примеры заданий апробированного опыта учителей-практиков школ республики, образцы краткосрочных планов урока.

В методических рекомендациях рассмотрены особенности содержания курса по предмету, даны рекомендации по проведению уроков, которые учителя смогут использовать при планировании работы, подборе учебного материала, а также осуществлять диагностику и оценивание.

Список использованной литературы

1. Программа повышения квалификации учителей. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2017г.
2. Руководство для учителя. Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2015г.
3. Учебный планы (в рамках обновления содержания среднего образования) 1-класс.
4. Инструктивно-методическое письмо, 2017/18 учебный год.
5. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ: Учебно-метод. Пособие. / Под ред. О.И. Можяевой, А.С. Шилибековой, Д.Б. Зиеденовой. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016. - 56 с.
6. <https://fb.ru/article/229780/opredelenie-geografii-nauka-izuchayuschaya-geograficheskuyu-obolochku-zemli>
7. Типовая учебная программа по учебному предмету «География» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию утверждена приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545
8. <https://znaniya.com/task/14333829>
9. В.С. Южанов. Картография с основами топографии – Москва «Высшая школа», 2001 – 300 с.
10. <https://www.pavlodar.com/zakon/?dok=03353&uro=080010> Кодекс Республики Казахстан от 09.01.2007 N 212-III ЗРК «Экологический кодекс Республики Казахстан»
11. Ю. Р. Туманян, О. А. Ищенко-Падукова, И. В. Мовчан. Геоэкономика в системе междисциплинарных исследований // TERRA ECONOMICUS. — 2018. — ISSN 10.23683/2073-6606-2018-16-4-144-153 DOI: 10.23683/2073-6606-2018-16-4-144-153.
12. Шубин С.И. Геополитика. Учебное пособие. – Архангельск: Поморский государственный университет имени М.В. Ломоносова, 2008. – 137 с., ил.
13. <https://geographyofrussia.com/globalnye-problemy-chelovechestva-2/>

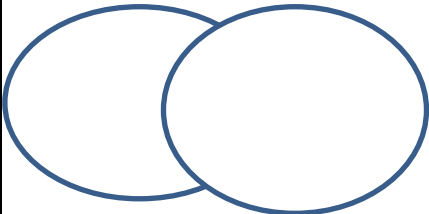
Краткосрочный план урока

**_№1_ Актуальные методы географических исследований __ (тема урока)
11 кл /ЕМН/**

Раздел:	<i>1. Методы географических исследований</i>	
ФИО педагога		
Дата:		
Класс:	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Тема урока	Актуальные методы географических исследований	
Цели обучения в соответствии с учебной программой	11.1.1.1 - применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования;	
Цели урока	<p>Все учащиеся смогут назвать методы географической экспертизы согласно теме исследования.</p> <p>Большинство учащихся смогут применять некоторые элементы географической экспертизы согласно теме исследования.</p> <p>Некоторые учащиеся смогут применять элементы географической экспертизы на примере своей местности.</p>	

Ход урока

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока	Орг. Момент Позитивный настрой «Пожелания на учебный год»	Учащиеся по цепочке говорят свои пожелания другу.		
	<p>Определение темы и цели обучения и урока.</p> <p>Актуализация новых знаний. Использование стратегии «Море вопросов» /активный метод обучения/. Класс делится на четыре группы. Мини - групповая работа. 1 групп. Алгоритм географической экспертизы. 2-группа. Направления работы географической экспертизы. 3-группа. Виды географической</p>	<p>Знакомятся с темой урока Определяют цели урока из целей обучения</p> <p>Каждая группа изучает учебный материал. Затем группы формируют по два вопроса /по</p>	<p>Устная похвала</p> <p>Взаимооценка</p>	<p>Учебник географии для 11 класса Презентация</p>

	<p>экспертизы. 4-группа. Задачи комплексной географической экспертизы. Первый вопрос на знание, понимание и применение. Второй вопрос на анализ, синтез, оценки.</p> <p>Дескрипторы: - умеют составлять вопросы по таксономии Блума; - умеют задавать вопросы и отвечать на них четко и ясно; - могут привести примеры.</p>	<p>таксономии Блума на нижнем и верхнем уровнях/. Далее каждая группа выбирает 5 лучших вопросов и задает их другим группам по очереди.</p>		
<p>Середина урока</p>	<p>/П/ Заполнение диаграммы Венна:</p> <p>Эколого-географическая экспертиза: Экономико-географическая экспертиза:</p> <p>Дескрипторы: - умеют различать виды экспертиз; - умеют работать с диаграммой Венна; - могут проанализировать влияние этих видов экспертиз на окружающую среду.</p> <p>(П) Работа с текстом: Объясни мне: «Матричный метод».</p> <p>Дескрипторы: - умеют формулировать краткую характеристику комплексной географической экспертизы; - умеют правильно объяснить алгоритм проведения данной экспертизы; - объясняют формы метода матрицы; - умеют делать выводы.</p> <p>/Г/ Сравните воздействие на окружающую среду двух выбранной вами хозяйственных объектов /А и Б/ своего региона на основе простой</p>	<p>Заполняют диаграмму.</p> <p>Учащиеся работают в парах. Изучив материал, учащиеся другу объясняют изученный материал.</p> <p>Заполняют таблицу, обсуждают в группах. Каждая группа представляет свою</p>	<p>Устная похвала</p> <p>Взаимооценка</p> <p>Взаимооценка</p>	<p>Учебник за 11 класс</p> <p>Презентация</p> <p>https://www.opiq.kz/kit/76/chapter/4550</p>

	<p>матричной модели, приведенной ниже.</p> <table border="1" data-bbox="304 264 837 792"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Компоненты окружающей среды</th> <th colspan="2">Хозяйственные объекты и их влияние</th> </tr> <tr> <th>А</th> <th>Б</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Рельеф</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Атмосфера</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Внутренние воды</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Почвы</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Растительный мир</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Животный мир</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Человек</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Дескрипторы: - Определяют хозяйственных объекты А и Б своего региона; - умеют оценивать воздействие хозяйственных объектов на окружающую среду; - на основе простой матричной модели выявляют причинно-следственные связи; - умеют делать собственные выводы. Вывод: Объясняет влияние формы воздействия на окружающую среду.</p>	Компоненты окружающей среды	Хозяйственные объекты и их влияние		А	Б	Рельеф			Атмосфера			Внутренние воды			Почвы			Растительный мир			Животный мир			Человек			работы.		
Компоненты окружающей среды	Хозяйственные объекты и их влияние																													
	А	Б																												
Рельеф																														
Атмосфера																														
Внутренние воды																														
Почвы																														
Растительный мир																														
Животный мир																														
Человек																														
Конец урока	<p>Работа с тестовыми заданиями.</p> <p>1. Что относится к экономическим методам управления природопользованием? - рентные платежи - экономические платежи - платежи за использование природных ресурсов и загрязнение окружающей среды - штрафы за нарушение стандартов и лимитов пользования - штрафы за нарушение экологических стандартов и лимитов природопользования</p> <p>2. Что относится к административным методам управления природопользованием? - экологический мониторинг - учет и контроль за природоохранной деятельностью природопользователей - учет и контроль за природопользователями</p>	Выбирают правильный ответ	Похвала	Учебник география за 11 класс, https://www.opiq.kz/kit/76/chapter/4550																										

	<ul style="list-style-type: none"> - экологическая экспертиза и аудит - международное экологическое сотрудничество - региональное экологическое сотрудничество - экономический мониторинг <p>3. Отметьте основные элементы экологической, эколого- и экономико-географической экспертизы?</p> <ul style="list-style-type: none"> - учет прямых следствий от создания или трансформации объектов -экономического и социокультурного назначения как для природных и хозяйственных комплексов, так и для территориальных общностей населения (социумов); - учет многочисленных косвенных, зачастую не очевидных следствий. <p>Последствия можно выделить и учесть лишь при высокой региональной компетентности эксперта и «географичности» его мышления, т. е. способности воспринимать территорию как единый природно-хозяйственный комплекс.</p> <p>Рефлексия Плюс, Минус, Интересно</p> <p>Подведение итогов ответов учащихся Д/З параграф 1.</p>			
--	---	--	--	--

Актуальные методы географических исследований __ (тема урока) 11 кл
/ЕМН/

Раздел:	<i>1. Методы географических исследований</i>	
ФИО педагога		
Дата:		
Класс:	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Тема урока	Актуальные методы географических исследований	
Цели обучения в соответствии с учебной программой	11.1.1.1 - применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования;	
Цели урока	<p>Все учащиеся умеют различать алгоритм и направления работы географической экспертизы, ее виды.</p> <p>Большинство учащихся умеют анализировать задачи комплексной географической экспертизы, применять метод матрицы.</p> <p>Некоторые учащиеся могут определять взаимосвязь направлений работы географической экспертизы и применяют в своих исследованиях элементы географической экспертизы.</p>	

Ход урока

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока	<p>Орг. момент.</p> <p>Позитивный настрой</p> <p>/К/ Повторение темы «Кто знает?»:</p> <p>С какой целью проводится географическая экспертиза?</p> <p>Почему важно быть профессионалом в области экспертизы?</p> <p>В чем заключается роль географической экспертизы как метода управления природопользованием в рыночной экономике?</p> <p>Каковы взаимосвязи между различными видами работ при географической экспертизе? Как их изучение влияет на прогнозирование?</p>	Отвечают устно на вопросы	Похвала	Учебник география, 11 класс
Середина урока	<p>Вызов: «Как составляется матричный метод?»</p> <p>/Г/ Метод «Посол». Изучив таблицу, составьте матричную модель: Оценка воздействия на природную среду.</p>	Устно отвечают	Похвала	Интернет-ресурсы, учебник география за 11 класс, раздаточный материал, https://www.
		Заполняют таблицу,	Взаимооценивание	

Градация	Описание интенсивности воздействия	Баллы	обсуждают в группах, делают выводы. Готовую работу представляют другим группам по цепочке.	<p>Обратная связь по типу гамбургера</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Первый слой – «хлебный», верхний слой, что было хорошо и что у вас хорошо получилось 2. Второй слой – «мясной», оцениваем: что получилось, что вы хотели бы совершенствовать или изменить в будущем 3. Третий слой – «основной», что вы хотели бы совершенствовать 4. Четвертый слой – «поддерживающий», что вы хотели бы совершенствовать 5. Пятый слой – «поддерживающий», что вы хотели бы совершенствовать 	opiq.kz/kit/76/chapter/4550
Незначительное воздействие	Изменения в природной среде не превышают существующие пределы природной изменчивости	1			
Слабое воздействие	Изменения в природной среде превышают пределы природной изменчивости, Природная среда полностью самовосстанавливается	2			
Умеренное воздействие	Изменения в природной среде превышающие пределы природной изменчивости, приводят к нарушению отдельных компонентов природной среды. Природная среда сохраняет способность к самовосстановлению	3			
Сильное воздействие /катастрофическое/	Изменения в природной среде приводят к значительным нарушениям компонентов природной среды и/ли экосистем. Отдельные компоненты природной среды теряют способность к	4			

	самовосстановлен ию				
<p>Виды воздействия на окружающую среду Матричный метод</p> <p>Дескрипторы: Заполните таблицу и сделайте вывод, как эксперта Опираясь на свои знания, жизненный опыт и информацию в любых источниках установите степень воздействия на компоненты природы, <i>первый способ</i> следующие виды воздействия по ранжиру незначительное (Н/З-1), слабое (СЛ-2), среднее (СР-3), сильное(С-Е-4), катастрофическое(К-5) <i>второй способ</i> делать в цветовой гамме, от очень слабого оттенка до яркого, или цвета, незначительное – белое, слабое светло желтое, среднее – оранжевое, сильное –красное, катастрофическое –бордовое или коричневое. Сделайте выводы.</p>					
Компоненты	Виды воздействия	Обучающиеся по плану составляют бизнес-план по выбору. По итогам работы спикер группы презентует работу.	Взаимооценивание «Отлично, надо поработать» по каждому критерию	ИКТ, ноутбуки /или компьютерный кабинет/ Презентация/	
	Осушение болот				
почва					
гидросфера					
Тропосфера					
Растения					
Животные					
Человек					
<p>/Г/ Деловая игра «Я эксперт». Какую отрасль хозяйства можно развивать на основе использования местных природных ресурсов? Составьте экологическое и экономическое обоснование бизнес-плана для предприятия выбранной вами отрасли по следующему плану.</p> <ul style="list-style-type: none"> - значение развития данной отрасли для территории; - выбор местоположения предприятия; - природные ресурсы, используемые предприятием и обеспечить ими 					

	<p>местности;</p> <ul style="list-style-type: none"> - экономические показатели предприятия, /сколько продукции в год, цены, сколько рабочих и т.д./; - оценка воздействия предприятия на окружающую среду. Например, строительство обувной фабрики в Кызылорде. <p>Дескрипторы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умеют составлять бизнес-план предприятия; - умеют оценивать влияние предприятия на окружающую среду; - умеют делать свои выводы и прогнозы; - умеют правильно презентовать свою работу. /Для презентации урока составить с учащимися критерии выступления презентации/ 			
Конец урока	<p>Подведение итогов устно. Домашнее задание: информация о методах географической экспертизы. Рефлексия: Мне понравилось.. Было интересно... Мои пожелания...</p>			Дополнительные источники

№1 Виды методов исследования __ (тема урока) 10 кл /ЕМН/

Раздел	Общегеографические методы			
ФИО педагога				
Дата				
Класс	Количество присутствующих:		Количество отсутствующих:	
Тема урока	Виды методов исследования			
Цели обучения в соответствии с учебной программой	10.1.1.1 применять сравнительные методы согласно теме исследования 10.1.1.2 применять количественные методы согласно теме исследования			
Ход урока				
Этап урока/время	Действия педагога	Действия учеников	Оценивание	Ресурсы
Начало урока /10/	Орг. момент Создание коллоборативной среды	<i>Учащиеся встают в круг и говорят друг другу пожелания на</i>	Устная похвала	

	<p>«Круг пожеланий»</p> <p>Определение темы урока:</p> <p>«Мозговой штурм» Чтобы начать изучать новый материал, знакомит учащихся терминами связанные с видами исследования (объект, исследования, методы, оборудование, источники данных, график, диаграмма, профиль) -где можно применить данные термины? -что они означают? -какое отношение имеют к теме сегодняшнего урока? Постановка целей урока: -что такое метод исследования? -какие вы знаете виды исследования? -в какой форме можно представить результаты исследования</p> <p>Деление на группы с помощью мозаики</p>	<p>урок</p> <p>Учащиеся отвечают на вопросы, определяя тему урока</p> <p>Учащиеся отвечают на вопросы определяют цели урока. Записывают цели урока в тетрадь.</p> <p>Учащиеся делятся на группы</p>		<p>Учебник география за 10 класс</p>
<p>Середина урока /25/</p>	<p>Учитель объясняет как правильно наладить работу в группе для успешного обучения.</p> <p>Задание для группам Группе дается задание: Стратегия «Послушать – сговориться – обсудить»,</p>	<p>/Г/ Практическая работа в группах. Метод «Кейс-стади»</p> <p>Задания 1.Используя инфографику, сравните торговые отношения Казахстана с Россией и Китаем А) определите общее и различия в экспорте и в импорте России с Китаем В) сравните по кварталу объемы торговли Казахстана с Россией и Китаем; С) предположите торговые отношения Россией и Китаем; D) сделайте вывод об торговых отношениях Казахстана с Россией и Китаем в первом квартале 2018 года</p>	<p>Две звезды – одно пожелание</p>	<p>Учебник география за 10 класс, Интернет-ресурсы, https://bn.ews.kz/en/infographics/infografika_torgovye_otnosheniya_kazakhstan_s_kirgiz</p>

составить
постеры и
выступить с
ним перед
классом.

Дескрипторы
Обучающийся

- определяет не менее трех общих товаров и трех различий в экспорте и импорте Казахстана с Россией и Казахстана с Китаем ;
- сравнивает по кварталу объемы торговли Казахстана с Россией и Китаем;
- определяет минимальные и максимальные объемы торговли Казахстана с Кыргызстаном и Арменией;
- предполагает не менее трех товаров экспорта и импорта между Россией и Китаем первым кварталом 2018 года

Подведение
итогов
учителем
. Работа с
критериями
обучения.
- Какой можно
сделать вывод
о торговых
отношениях
Казахстана с
соседними
государствами?

ФО

**Взаимооцен
ивание по
дескриптор
ам.**

[stanom i
armenie
i 2016-
03-
28 18-
01-29](#)

- Что является положительным аспектом в торговых отношениях РК?

-формирует вывод о торговых отношениях Казахстана с Россией и Китаем в
Учащиеся составили постеры и выступили с ним перед классом.

**Л/ Работа в парах.
Сравнительный метод.
Задание1**

а. Выберите три, высокие, средние и низкие показатели ИЧР стран СНГ на 2012 г., используя ниже приведенную таблицу.
б. Сравните показатели ИЧР в этих странах. Используйте эти показатели в сравнении. ИЧР рассчитывает 3 типа индикаторов:
1. Ожидаемая продолжительность жизни – оценивается долготой жизни.
2. Уровень грамотности страны (средний уровень годов, потраченных на образование) и продолжительность ожидаемого образования.
3. Уровень жизни ценный валовым национальным доходом на душу населения в приоритете покупательной способности долларов США.
в. Напишите 3 аргумента, которые показывают причину различий в индексах сравнения.
Предоставить 3 пути решения для устранения различий между показателями ИЧР.
г. Сделайте прогноз для будущих показателей ИЧР в этих странах.

Оценивание проводится по критериям оценивания.

Таблица 4 – Мировой рейтинг стран СНГ по ИЧР, 2012 г.

Страна	Место в рейтинге	ИЧР	Ожидаемая продолжительность жизни при рождении (годы)	Средняя продолжительность обучения в школе (годы)	Ожидаемая продолжительность обучения в школе (годы)	(В сегмент)
Беларусь	50	0,793	70,6	11,5	14,7	
Российская Федерация	55	0,788	69,1	11,7	14,3	
Казахстан	69	0,754	67,4	10,4	15,3	
Украина	78	0,740	68,8	11,3	14,8	
Азербайджан	82	0,734	70,9	11,2	11,7	
Армения	87	0,729	74,4	10,8	12,2	
Туркменистан	102	0,698	65,2	9,9	12,6	
Узбекистан	114	0,654	68,6	10,0	11,6	

Примечание – источник: составлено на основе [2, с. 144-147]

Тема	Задание	Критерий оценивания
------	---------	---------------------

		Сравнивают используя специальные статистические данные	1а. 1б. 1в. 1г.	ия На карте определяют страны с разными показателями ИЧР. Умеют сравнивать показатели ИЧР стран. Могут предлагать пути решения странам с низким показателем ИЧР. Могут предлагать гипотезу про изменение показателей ИЧР стран.
		<i>По итогам оценивания ученики дают обратную связь другим группам.</i>		
Конец урока /5мин/	Рефлексия. В конце урока учащиеся выполняют задание «3-х минутная пауза». На экран интерактивной доски вывести фразы рефлексии (либо распечатать на листах) и предложить	Учащиеся должны продолжить - Я изменил мое отношение к.. - Я узнал больше о... - Я был удивлен ... - Я почувствовал... - Я соотнес ... - Я сопереживал..		

	<p>учащимся продолжить подходящую к его ощущениям от урока фразу Учащиеся должны продолжить одну из фраз:</p>			
	<p>Подведение итогов проводится учителем Прочитать параграф №1, Просмотреть https://bnews.kz/en/infographics/infografika_torgovie_ot_nosheniya_kazahstana_s_kirgizstanom_i_armeniei_2016-03-28_18-01-29</p>			

Виды методов исследования /Географическая экспертиза/ (тема урока) 10 кл /ЕМН/

Раздел:	Общегеографические методы		
ФИО педагога			
Дата:			
Класс:	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:	
Тема урока	Виды методов исследования <i>/Географическая экспертиза/</i>		
Цели обучения в соответствии с учебной программой	10.1.1.4 применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования		
Критерии оценивания	<p>Знание и понимание Знает элементы географической экспертизы.</p> <p>Применение Применяет элементы географической экспертизы.</p> <p>Анализ Анализирует изменения географических процессов и явлений.</p>		

Ход урока

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока	<p>Орг. момент. Позитивный настрой Мозговой штурм Тема урока определяется с помощью карт.</p>	<p>Отвечает на</p>	<p>Похвала учителя</p>	<p>Тектонические карты, атласы</p>

	<p>Мотивационные вопросы: <i>Назовите эти карты?</i> <i>Как вы это докажете?</i> <i>Можно ли классифицировать эти карты? По каким критериям?</i></p>	<p>вопросы, определяет тему</p>		
<p>Среди на урока</p>	<p>Л/ ФО Картографический метод Ознакомте учащихся с содержанием задания, обратите внимание на критерии оценивания и по мере завершения выполнения заданий ФО, оцените деятельность учащихся по дескрипторам. <i>Определите виды столкновений литосферных плит.</i> <i>Определите по карте границы и складчатые области литосферных плит.</i> <i>Определите рельеф, сформированный в этой области.</i> Дескрипторы оценивания: <i>Определяет виды литосферных плит</i> <i>На контурной карте правильно отмечает границы и складчатые области</i> <i>Описывает рельеф.</i></p> <p>П/ Работа с текстом. Метод «Маркировка текста» <i>регион, выделяющий углекислый газ на максимум</i> <i>назовите причины выброса газа CO₂ на окружающую среду</i> <i>какую опасность представляет углекислый газ?</i> <i>рекомендуемые пути решения.</i></p> <p>Выполнение Практической работы № 4.</p>	<p>Выполняю т работу в группах</p> <p>Выполняю т работу в парах</p>	<p>Взаимооценивание групп по дескрипторам</p> <p>Оценивание: Пары оценивают друг-друга с помощью «Большой палец».</p>	<p>Тектонические карты, атласы</p> <p>Учебник география 10 класс, дополнительная информация</p>

		Выполняю т практическ ую работу		
Конец урока	Подведение итогов устно. Рефлексия: Мне понравилось.. Было интересно... Мои пожелания... <i>Д/З Параграф 5</i>			

Среднесрочный план 10-класс ЕМЦ

География Старшая школа 10 класс			
1. Методы географических исследований			
1.1 Общегеографические методы			
Ранее полученные знания			
Используя ранее полученные знания по программе географии 6-9 классов, учащиеся, умеют проводить исследования и обрабатывать источники для работы с картами, атласами. Ученики анализируют методы исследования. Проводят работу с тематическими картами, вычерчивают профили, составляют различные диаграммы			
Контекст			
Рассматриваемый раздел охватывает ранее полученные знания и является основой для изучения Географии мира в 10 классе. Они ознакомятся с исследованиями ученых. Используя географические данные, могут обрабатывать, анализировать, составлять и предлагать различные базы источников			
Предметные и языковые цели предмета «География»			
Ниже приведен образец, содержащий научные и языковые цели			
Предметные цели	Языковые цели	Лексика и терминология по предмету	Словосочетания для диалога и письма
Применять элементы метода географического мониторинга согласно теме исследования; Применять сравнительные методы согласно теме исследования; Применять количественные методы согласно теме	Обучающиеся используют методы исследования. Анализируют и делают экспертизы различных диаграмм (навыки говорения и письма)	объект, исследование, методы, приборы, источники, результаты исследования, графики, диаграммы, свойства (измерять, регистрировать, обрабатывать, анализировать,	Главные цели... Наука География... пополнилась Через... наблюдение Результаты исследования.

исследования; Применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования; Применять методы районирования согласно теме исследования		предлагать) профиля	
Краткий обзор В этом разделе учащиеся применяют методы исследования географического мониторинга, дают географическую экспертизу по теме, по результатам районирования полученные материалы. Используя методы географических исследований, представляют их результаты в различной форме.			

Ссылка на учебную программу	Тема	Цели обучения	Рекомендуемые учебные действия	Методы	Примечание для учителя	Обучающие ресурсы, оборудование,	Электронные ресурсы
1.1 Общегеографические методы	Тема: Виды методов в исследовании	10.1.1.1 применять элементы метода географического мониторинга согласно теме исследования;	(Г) Объясняют методы географических исследований. (И) Учащиеся выбирают один из методов географических исследований и проводят исследование (И) Результаты предлагают в виде картосхемы	Мозговой штурм, Деловая игра, Наблюдение, картографический метод, теоретический метод, исследование.	Учитель вместе с учениками выходит на исследовательские полевые работы и дает соответствующие направления по выполнению заданий. Наблюдение : Наблюдение полевым методом за природными явлениями, сбор образцов, описание географических объектов. Картографический метод: чтение карты,	Презентация «Общегеографические методы», таблица «Общегеографические методы», «Способ локализированной диаграммы»	Картографические методы http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/93950/

					<p>сравнительная характеристика карт, работа с условными обозначениями.</p> <p>Теоретический метод: Анализируют статистические источники, просматривают учебную литературу по теме</p> <p>Исследование на расстоянии: Наблюдение с помощью аэрофотографии, исследования с помощью спутников, использование программы Google earth (карты)</p>		
		10.1.1.2 Применять сравнительные методы согласно теме исследования;	(П)Обучающийся используя специальные статистические данные проводят сравнение	Наблюдение, картографический метод, теоретический метод, метод исследования, метод статистический.	Учитель должен обеспечить учеников специальными статистическими данными. В зависимости от методов сравнения можно использовать любые данные. Например: численность	Презентация «Динамика численности населения»	https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%81

					населения, площадь Земли, ВВП, ИЧР и др.		%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0
	Количественные методы в географии	10.1.1.3 применять количественные методы согласно теме исследования;	(П)(И)Сравнивают географические явления и процессы по численным показателям	Сравнительный метод, теоретический, метод статистический.	Результаты собранных данных в процессе полевых исследований сравнивает в численном выражении: численные, статистическое, математические источники. (графики и диаграммы)	Графики, диаграммы, презентация «Структурная схема географического мониторинга», таблица «Виды географического мониторинга», атласы, географические карты	https://prezentacii.org/prezentacii/prezentacii-po-geografii/17452-sostav-struktura-naseleniya-mira.html
	Методы географической экспертизы	10.1.1.4 применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования;	(П) (И) Проводят экспертизу изменения географических явлений и процессов	Сравнительный метод, теоретический, метод статистический.	Сделать экспертизу собранным источникам: Раздать информации с названиями тематических карт, учащиеся, используя эти источники, будут склонять, разбирать тематические карты. Раздать учащимся карты и тексты, по любым темам (например: демография, плотность	Графики, диаграммы. Презентация «Пути развития туризма в регионе Балкаш». Тестовые задания.	https://ppt-online.org/648934

					населения, и т.д.). Дополнительные элементы на карте: Диаграммы Графики		
	Методы географического районирования	10.1.1.5 применяют методы районирования согласно теме исследования.	(II) (И) Районируют географические объекты по следующим факторам: физических, графических, экономических, географических, геоэкологических	Сравнительный метод, теоретический, кластерный метод.	Виды различных районирования с помощью карт: гипсометрические, административное деление и т.д.	Атласы, учебники	https://infourok.ru/pr ezentaciya -po- geografii- na-temu- ponyatie- rayon-i- rayonirova nie-klass- 1221878.html

География Старшая школа 10 класс			
2. Картография и геоинформатика			
2.1 Картография			
2.2 Основы геоинформатики			
Ранее полученные знания			
Умеет работать с простыми географическими источниками. Применяя ИКТ может составить географическую базу источников. Используя картографические исследования, может описывать статистические источники			
Контекст			
В этом разделе Учащиеся используя картографические исследования анализируют статистические источники по результатам составляют картограммы и картодиаграммы. С помощью графических редакторов чертят тематические картосхемы по теме.			
Языковые цели по данному разделу			
Ниже приведен пример необходимых академических языковых целей			
Предметные цели	Языковые цели	Лексика и терминология по предмету	Словосочетания для диалога и письма
Применять картографические методы согласно теме исследования; По результатам анализа статистических источников составлять	Исследование темы и предоставление результатов всему классу (чтение, письмо, говорение, слушание) с	Номенклатура Карта Картосхема База источников Таблицы	Можно на карте показывать....., вести расчеты....., определять..... Схема используется для демонстрации.... Картосхема и схема

картограммы и картодиаграммы; Составление географической базы данных, относящейся к географической науке, с применением программы Microsoft Excel	использованием ИКТ в виде презентации, доклада, проектов, буклетов.		могут быть схожи, но есть следующие различия..... Источники можно группировать по показателям.... База данных используется для....
Краткий обзор В этом разделе ученики изучают и понимают картографию и геоинформатику. Составляют географические базы данных, используя сведения космических снимков.			

Ссылка на учебную программу	Тема	Цели обучения	Рекомендуемые учебные действия	Методы	Примечание для учителя	Обучающие ресурсы Оборудование	Электронные ресурсы
2.1 Картография	Тема: Современные картографические методы	10.2.1.1 применять картографические методы согласно теме исследования	Использование космических снимков, полученных на основе дистанционного зондирования, в методах картографических исследований	Наблюдение, картографический метод, теоретический метод, метод исследования, метод статистический.	Использование метода «Бортового журнала», «Мозговой штурм», анимация на тему «Картография и Интернет»	Учебник, атлас, географические карты	http://files.school-collection.edu.ru/dlrs/tore/0000c51-1000-4ddd-517d-3600483aebf5/01-2-3.htm
2.2 Основы геоинформатики	Тема: Географические базы данных	10.2.2.1 составлять по теме географические базы данных с применением программы Microsoft Excel;	Составление географической базы данных, относящейся к географической науке, с применением программы Microsoft Excel	Навыки работы с применением программы Microsoft Excel, метод картосхем.	Давать направление к источникам информации «Цифровой Казахстан»	Компьютер, интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы	http://www.geokniga.org/books/1948
10.2.2.3 составляет	Тема: Визуал	10.2.2.2 по	(П) Составить	Навыки работы с	Давать направление	Компьютер,	http://www.geokniga.org

ь	изация географических данных	результатам анализа статистических данных составляют картограммы и картодиаграммы; 10.2.2.3 составляют тематические картосхемы в графических редакторах ИКТ	картограммы и картодиаграмму, используя собранные сведения географической базы. (И) Составление картосхем с помощью космических снимков, полученных на основе дистанционного зондирования, с применением графических редакторов ИКТ	применением программы Microsoft Excel	е на составление диаграмм различного вида	интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы, программы Microsoft и Excel	a.org/books/1948 Презентация на тему Перспективы развития интернет связи 4G и 5G в Казахстане.
---	------------------------------	---	---	---------------------------------------	---	--	--

География Старшая школа 10 класс			
3. Природопользование и геоэкология			
3.1 Природопользование			
Ранее полученные знания			
Знания полученные предыдущих классах на темы географическая оболочка, природный комплекс ,закономерности географической оболочки, природные зоны и климатические пояса помогут учащимся при усвоении тем этого раздела. Глобальные изменения биосферы, переход биосферы в ноосферу. понимать взаимосвязь биологических компонентов и их значение			
Контекст			
Развивают понятия глобальных, местных и региональных восприятий для использования природы и геоэкологических процессов.			
Языковые цели по данному разделу			
Ниже приведен пример необходимых академических языковых целей			
Предметные цели	Языковые цели	Лексика и терминология по предмету	Словосочетания для диалога и письма
Определив необходимость использования природы, дают оценку влияния	Чтение: читают и разбирают географические источники. Слушание: слушают	Использование природы Экология Геоэкология Геоэкологическое	Основные цели использования природы ... Наука геоэкология пополнена

<p>окружающей среде. Исследуют значения, содержания и направления геоэкологических исследований и знакомятся с методами геоэкологического районирования. Определяют экологические проблемы глобального и Казахстанского уровня и предложат пути решения. Осваивают методы географических исследований, результаты предоставляют в разных формах.</p>	<p>видеоматериалы, мнения других. Говорение-письмо: описывают устно и письменно географические объекты.</p>	<p>районирование Экологический мониторинг Экологическое чистое производство Инновационные технологии в экологии.</p>	<p>Результатами исследования были</p>
--	---	--	--

Краткий обзор
В этом разделе учащиеся знакомятся с путями использования природы, с целями и обязанностями геоэкологии, с всемирными и Казахстанскими экологическими проблемами, с инновационными технологиями в экологии и исследуют, дают оценку его влиянию окружающей среде. Используя методы географических исследований предоставляют результаты в разных формах.

Ссылка на учебную программу	Тема	Цели обучения	Рекомендуемые учебные действия	Методы	Примечание для учителя	Обучающие ресурсы, оборудование	Электронные ресурсы
<p>3.1 Природопользование</p>	<p>Тема: Виды природопользования</p>	<p>10.3.1.1 объяснять необходимость природопользования, определять ее виды (по типам хозяйствования) и представлять в графичес</p>	<p>(К) Обучающиеся объясняют и обсуждают необходимость природопользования (П) Используя разные источники учащиеся исследуют</p>	<p>Лекция, беседа, демонстрация, самостоятельная работа.</p>	<p>Учитель обеспечивает разными текстами и источниками о пути использования природных ресурсов.</p>	<p>Компьютер, интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы</p>	<p>Учебники 8,10 классы. https://www.facebook.com/permalink.php?id=251749648339472&story_fbid=2517658</p>

		кой форме	природопо льзования в хозяйстве. (П) Обучающи еся показываю т в графическо й форме рациональн ое и нерационал ьное использова ние природы				
	Тема: Оценка воздей ствия видов природ опольз ования на окружа ющую среду	10.3.1.2 определят ь и оценивать воздейств ие типов природоп ользовани я на окружаю щую среду (на основе местного / региональ ного компонен та); 10.3.1.3 предлагат ь пути минимиза ции негативно го воздейств ия типов природоп ользовани я на	(К) Обучающи еся определяю т воздействи е типов природопо льзования на окружающ ую среду (П) Обучающи еся оценивают воздействи е типов природопо льзования на окружающ ую среду (П) Обучающи еся используя местонахо ждения, региональн ых компонент ов	Лекция, беседа, демонст рация, самосто ятельная работа.	Учитель объясняет учащимися элементы географиче ской экспертизы (анализ и сбор материалов) Учитель обеспечива ет разными текстами и источника ми о пути использова ние природных ресурсов (на основе местного / региональн ого компонент а).	Компьютер , интерактив ная доска, учебник, интернет ресурсы	Учебники 8,10 классы. http://stud me.org/33 574/ekol ogiya/otse jka_vozde ystviya_ okruzhayu schuyu_sr edu_ekol ogicheska ya_ekspert iza

		окружающую среду (на основе местного / регионального компонента);	приводят примеры на рациональное и нерациональное использование природы. (И) Обучающиеся анализируют примеры на рациональное и нерациональное использование природы. (Г) Предлагают пути минимизации негативного воздействия типов природопользования на окружающую среду. (на основе местного / регионального компонента)				
	Тема: Принципы рационального использования	10.3.1.4 определяют принципы рационального природопользования	(К) Обсуждают принципы рационального природопользования. (Г)	Лекция, беседа, демонстрация, самостоятельная работа.	Учитель объясняет учащимся методы и составления мониторинга. Учитель	Компьютер, интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы	Учебники 8,10 классы. http://shporiforall.ru/shpory/shpargalka-po-

	я природных ресурсов	я; 10.3.1.5 разрабатывать решения по повышению эффективности типов природопользования (на основе местного / регионального компонента);	Обучающиеся в малой группе анализируют данные рационального природопользования мира/ регион/ местности и составляют мониторинг. (Г) Обучающиеся разрабатывают буклеты, памятки о повышению эффективности типов природопользования (на основе местного / регионального компонента);		направляет и организует работы учащихся (на основе местного/регионального компонента);		ekologii/42-ekologicheskie-principy-racionalnogopolzovaniya-prirodnых-resursov-i-oxrany-prirody.html
	Тема: Проектирование экологически чистых производств	10.3.1.6 предлагать проекты экологически чистых производств (на основе местного / регионального компонента) 10.2.1.1	(К) Обучающиеся знакомятся с понятием «Экологически чистая производств». (И) Знакомятся и исследуют проекты экологичес	Лекция, беседа, демонстрация, самостоятельная работа	Учитель направляет и организует работы учащихся (на основе местного / регионального компонента); Учитель обеспечивает разными текстами и	Компьютер, интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы, презентация по теме «Альтернативные источники энергии»	http://bigox.kz/tabigi-resurstarduy-tiidipajdalanumenkorgaumaseleleri/

		использовать картографические методы исследования по теме 10.2.2.3 использовать ИКТ графической редакции, составлять картасхемы	кую чистую производствув в хозяйстве. (Г) Прогнозирует экологическую чистую производствув на примере местного / регионального компонента. (Г) Обучающиеся при процессе прогнозирования экологического чистого производства используют картографические методы исследования (инфографика, картосхема, картодиаграмма).		источниками, картами (на основе местного / регионального компонента).		
3.2 Основы геоэкологических исследований	Тема: Основы геоэкологических исследований	10.3.2.1 представлять в графической форме сущность, содержание и	(К) Обучающиеся ознакомятся с целью и задачами геоэкологических исследований	Лекция, беседа, демонстрация, самостоятельная работа	Учитель обеспечивает разными текстами и источниками о пути использование природных	Компьютер, интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы презентации по теме	http://geocogroph.blogspot.com/2014/07/21-opredelenie-termina-geoekolog

		направлен ия геоэколог ических исследова ний; 10.3.2.2 объяснять основные категории	ий (П) Предоставл яют в графическо й форме направлени я геоэкологи ческих исследован ий (К) Обучающи еся ознакомятс я с целью и задачами геоэкологи ческих исследован ии, структурой раздела.		ресурсов (на основе местного / региональн ого компонент а)	«Альтернат ивные источники энергии»	ija.html
	Тема: Загряз нение геосфе ры	10.3.2.3 исследова ть уровень, причины и следствия загрязнен ия геосфер; 10.1.1.3 применят ь количеств енные методы согласно теме исследова ния; 10.1.1.2 применят ь сравнител ьные методы согласно	(К) Обсуждают понятия о загрязнени я геосферы. (Т) Обучающи еся исследуют причины и последстви я загрязнени е геосферы. (К) Обучающи еся определяю т уровень загрязнени я методом сравнения. (П) Используя программы	Лекция, беседа, демонст рация, самосто ятельная работа, стратегии я вопроси тельных слов.	Учитель направляет учащихся использова ние программы Microsoft Excel. Например: таблицы, диаграммы и т.д.	Компьютер , интерактив ная доска, учебник, интернет ресурсы по теме «Уровень загрязнени я водных ресурсов Кызылорди нской области»	https://ru. wikipedia. org/wiki/ %D0%93 %D0%B5 %D0%B E%D1%8 1%D1%84 %D0%B 5%D1%80 %D0%B0

		теме исследования; 10.2.2.1 составляют по теме географические базы данных с применением программы Microsoft Excel	Microsoft Excel создают список загрязненных объектов, на примере мировые/ региональные/ местные компоненты.				
	Тема: Геоэкологические районирования	10.3.2.4 районировать территорию мира по уровню загрязнения и нарушенности природной среды; 10.2.1.1 применять картографические методы согласно теме исследования 10.1.1.4 применять элементы географической экспертизы согласно теме исследования; 10.2.2.2	(К) Обучающиеся ознакомятся с понятием геоэкологическое районирование. (Г) Определяют и сравнивают уровень загрязнения нарушенности природной среды. (И) Составляют картограммы и картодиаграммы по результатам анализа статистических данных на примере	Лекция, беседа, демонстрация, самостоятельная работа. Создание постера «Космический полигон, относящийся к опасному уровню».	Учитель обеспечивает разными текстами и источниками о путях использования природных ресурсов (на основе местного / регионального компонента).	Компьютер, интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы для творческой работы	http://www.rusnauka.com/11._NPRT_2007/Ecologia/22286.doc.htm

		по результатам анализа статистических данных составлять картограммы и картодиаграммы;	местного компонента.				
	Тема: Антропогенные факторы в геоэкологии	10.3.2.5 классифицировать и представлять в графической форме антропогенные факторы, оказывающие воздействие на природу; 10.2.2.3 составлять тематические картосхемы в графических редакторах ИКТ; 10.3.2.6 предлагать пути минимизации антропогенных факторов, оказывающие	(К) Обучающиеся ознакомятся с понятием антропогенные факторы в геоэкологии и. (П) Обучающиеся группируют антропогенные факторы, оказывающие воздействие на природу и показывают в виде таблицы/инфографики. (П) Обучающиеся предлагают пути минимизации антропогенных	Лекция, беседа, демонстрация, самостоятельная работа.	Учитель показывает учащимся виды рекомендательных писем / докладов	Компьютер, интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы по теме, интернет ресурсы для творческой работы «Роль Казахстана в решение глобальных мировых экологических проблем»	http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1300008559

		воздействи	факторов, оказывающие воздействие на природу в виде рекомендательные письма/				
	Тема: Глобальные экологические проблемы	10.3.2.7 объяснять механизм возникновения глобальных экологических проблем; 10.3.2.8 определяют роль географических закономерностей в геоэкологических процессах ; 10.3.2.9 исследовать мировой опыт в решении глобальных экологических проблем.	(Г) Обучающиеся определяют причины и последствия возникновения образования механизма глобальных экологических проблем. (Г) Обучающиеся определяют пути сохранения закономерности географической оболочки в геологических процессах.	Лекция, беседа, демонстрация, самостоятельная работа. Составление презентации по теме «Парниковый эффект»	Учитель обеспечивает разными текстами и источниками о путях использования природных ресурсов (на основе местного/регионального компонента).	Компьютер , интерактивная доска, учебник, интернет ресурсы по теме , интернет ресурсы для творческой работы, схема «Парниковый эффект»	https://kk.wikipedia.org/wiki/
	Тема: Инновационные технологии в решении эколог	10.3.2.10 определяют роль инновационных технологий в решении экологиче	(К) Обучающиеся обсуждают основные идеи выставки ЭКСПО-2017.	Лекция, беседа, демонстрация, самостоятельная работа. Составление	Учитель предоставляет материалы выставки в виде текста, диаграммы и т.д.	Компьютер , интерактивная доска, учебник,	http://www.vestnik.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/25ekologiya_bancheva.pdf

	ические проблемы	ских проблем	(П) Обучающиеся исследуют и сравнивают идеи выставки ЭКСПО в разные годы. (Г) Обучающиеся определяют роль инновационных технологий в решении экологических проблем.	кластера «Экологические проблемы Кызылординской области», эссе «Влияние глобальных экологических проблем на Казахстан»			
	Тема: Экологические проблемы в Казахстане	10.3.2.11 проводит экологическое районирование территории Казахстана; 10.3.2.12 предлагают пути решения экологических проблем Казахстана; 10.2.2.3 составляют тематические картосхемы в графичес	(К) Обучающиеся ознакомиться картой экологическое районирование Казахстана, исследуют принципы районирование. (Г) Определяют проблемы экологических объектов местности, предлагают пути решение при помощи ИКТ.	Научно-исследовательская работа, самостоятельная работа, написание эссе.	Учитель предлагает разные виды картографического районирования Казахстана. Учитель обеспечивает статистическими материалами по экологическим проблемам нашего региона.	Компьютер, интерактивная доска, учебник, презентация «Какое будущее нас ждет?»	https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8B%D2%A3_%D1%8D%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D0%BF

		ких редактора х ИКТ					%D1%80 %D0%B E%D0%B 1%D0%B B%D0% B5%D0% BC%D0% B0%D0 %BB%D0 %B0%D1 %80%D 1%8B
--	--	---------------------	--	--	--	--	--

География Старшая школа 10 класс			
4 Геоэкономика			
4.1 Основы геоэкономики			
Ранее полученные знания			
<p>На основе раздела «Использование природных ресурсов» в 8-классе и раздела экономической географии 9-класса учащимися были освоены начальные отрасли экономической географии. Ученики знают понятие, оценивают, определяют потенциал использование природных ресурсов.</p> <p>Ученики анализируют стабильные показатели стран через оценивание потенциала природных ресурсов. Ученики знают понятие научно-технической революции и объясняют процессы развития НТР. Делают анализ, используя показатель качества человеческого капитала. Описывают закономерности расположения мирового хозяйства и показывают на карте их центры. Анализируют причины и следствия. Знают понятие и различают ВВП и ВНП.</p>			
Контекст			
<p>Через цикл занятий по данному разделу учащиеся знают основные категории геоэкономики и могут определить различия между экономической географией и геоэкономикой. Учащиеся оценивают, анализируют и дифференцируют структуру хозяйства стран мира. Сравнивают показатели экономического развития стран мира, дают оценку стратегии экономического развития, формируются навыки методы исследования, проведения исследования, оформления знаний, умений.</p>			
Языковые цели по данному разделу			
Ниже приведен пример необходимых академических языковых целей			
Предметные цели	Языковые цели	Лексика и терминология по предмету	Словосочетания для диалога и письма
Объясняет основные категории, цели и задачи геоэкономики; Оценивает структуру хозяйства стран мира;	Чтение – читает и анализирует географические источники Аудирование – слушает видеоматериал, а также мнение других Говорение и письмо - устно и письменно описывает	геоэкономика, отрасли хозяйства, показатель экономического развития, уровень экономического развития	Главные цели геоэкономики ... Основные категории геоэкономики ... Расположение отраслей мирового хозяйства связано с ... По уровню экономического развития мировые страны делятся на ...

	географические объекты		
Краткий обзор В этом разделе учащиеся ознакомятся с целью и обязанностями геоэкономики . Различает отличия геоэкономики и экономической географии. Проводит исследовательскую и работу презентует ее в различных формах.			

Ссылка на учебную программу	Тема	Цели обучения	Рекомендуемые учебные действия	Методы	Примечание для учителя	Обучающие ресурсы, оборудование	Электронные ресурсы
4.1 Основы геоэкономик	Тема: Предмет геоэкономик и ее актуальность	10.4.1.1 объясняет цели и обязанности и основные категории геоэкономики; 10.4.1.2 объяснять основные категории геоэкономики; 10.4.1.3 определяют различия между экономической географией и геоэкономикой; 10.4.1.4 определяют роль географического пространства в экономическом развитии стран и регионов (с	К) Понимает и различает основные цели и обязанности и геоэкономик и. (Г) Анализирует различие между геоэкономикой и социально-экономической географией . (Г) Используя различные карты, описывает географическое положение Казахстана в Евразийском пространстве	Научно-исследовательская работа, самостоятельная работа, написание эссе.	Каждой группе необходимо охватить все из нижеприведенного текста: в качестве примера классификации отраслей хозяйства (сельского хозяйства, промышленности, транспорта, оказании услуг), на основе всемирного и местного геоэкономического компонента, учитывая цель, задачи, основные категории геоэкономик и. По тексту находит различие между текстами экономической	Республиканские учебники 9,10 классов	https://ru.wikipedia.org/wiki/Геоэкономика https://kk.wikipedia.org/wiki/Экономическая_география

		дополнит ельным охватам			географии и геоэкономик и. Обеспечивае т физической и экономическ ой картой		
	Тема: Терри ториал ьные факто ры органи зации хозяйс тва	10.4.1.5 анализиро вать пространс твенные (территор иальные) факторы в размещен ие отраслей хозяйства ; 10.4.1.6 анализиро вать современ ные факторы размещен ия отраслей мирового хозяйства	(П) Определяю т и анализиру ют факторы, влияющие на возникнове ние и размещени е предприяти й отраслей хозяйства. (П) Анализиру ют, приводят примеры физико- географиче ских и экономико- географиче ских факторов, влияющих на возникнове ние и размещени е предприяти й отраслей хозяйства. П) Анализиру ют	Сравните льный метод, научно- исследова тельная работа.	Факторы размещения отраслей хозяйства (запасы сырья, дешевой электроэнер гии, рабочей силы, дорожной сети). Предоставля ет экономическ ую карту, тексты о хозяйственн ой деятельност и	Республи канские учебники 9,10 классов, интеракти вная доска	https://ru .wikipedi a.org/wik i/ Мирово е_хозяйс тво http://be 5.biz/eko nomika/e tea/02.ht m

			современные факторы, влияющие на возникновение и размещение отраслей хозяйства мира.				
	Тема: Структура Всемирного хозяйства	10.4.1.7 оценка структуры хозяйства стран мира; 10.4.1.8 Классификация стран всемирной структуры хозяйства.	(К) Объясняет хозяйственную структуру (промышленность, сельское хозяйство, сфера услуг) (И) Группирует хозяйственную структуру по природным условиям и природным ресурсам	Сравнительный метод, диспут	Обеспечивает текстами охватывающие промышленность, сельское хозяйство и сферу обслуживания. Классифицирует страны в зависимости от ресурсов. Например: Япония, Сингапур	Республиканские учебники 9,10 классов, интерактивная доска	https://kk.wikipedia.org/wiki/Состав_и_структура_хозяйства
	Тема: Территориальное моделирование мирового хозяйства	10.4.1.9 анализировать территориальные модели мирового хозяйства ;	(К) Объясняет модели экономического развития мировых стран. (И) Описывает модель социально-экономического развития Казахстана.	Метод моделирования, Консалтинг	Центр, периферия, полуферия	Республиканские учебники 9,10 классов, интерактивная доска	https://ru.wikipedia.org/wiki/Модель_«центр-периферия» https://kk.wikipedia.org/wiki/Ростой_модель https://kk.wikipedia.org/wiki/Мюрдал

							ь_модел ь
	Тема: Показатели экономического развития мировых стран	10.4.1.10 сравнивать показатели и экономического развития стран мира (с дополнительным охватом казахстанского компонента) 10.4.1.11 классифицировать страны мира по уровню экономического развития.	(К) По выбору сравнить страны мира с показателями социально- экономического развития Казахстана (К) Объясняет уровни экономического развития стран. (П) Учащиеся группируют страны по уровню экономического развития.	Сравнительный метод, научно- исследовательская работа.	Учитель обеспечивает текстами об аграрных, индустриальных и постиндустриальных странах.	Республиканские учебники 9,10 классов, интерактивная доска	http://www.grandars.ru/student/ekonomicheskaya-teoriya/ekonomicheskoe-razvitie.htm
	Тема: Мировой опыт в экономик	10.4.1.12 давать оценку стратегиям экономического развития стран мира (с дополнительным охватом казахстанского компонента)	(Г) Поиск источников информации и учащихся о стратегии экономического развития стран мира. (Г) Выбрать любую страну в мире, сравнивает со стратегией экономического развития Казахстана.	Оценочная экспертиза, научно- исследовательская работа.	Сопоставление осуществляется путем диаграммы ВЕНН.	Республиканские учебники 9,10 классов, интерактивная доска, компьютер	http://www.akorda.kz/kz/official_documents/strategies_and_programs

	Тема: Целевые показатели и индикаторы экономического развития Республики Казахстан	10.4.1.13 определяют выгодные для Республики Казахстан структуру хозяйства, соотношение 10.4.1.13 определяют выгодные для Республики Казахстан структуру хозяйства, соотношение	(К) Объясняет структуру хозяйства Республики Казахстан. (П) Используя экономическую карту. Казахстана описывает структуру Казахстана. (Г) Описывает социально-экономический уровень развития страны на примере хозяйства одной из стран мира. Д = демонстрация учителя	Оценочная экспертиза, научно-исследовательская работа.	Обеспечивает учащихся источниками о хозяйстве и экономической картой Казахстана.	Республиканские учебники 9,10 классов, интерактивная доска, компьютер	https://kk.wikipedia.org/wiki/Состав_и_структура_хозяйства http://el.kz/m/articles/view/content-5254
--	---	---	---	--	--	---	--

География Старшая школа 10 класс			
5. Геополитика			
5.1 Основы геополитика			
Ранее полученные знания			
Ученики знают понятие политической карты. А также сформировали знание о формах управления и политическом режиме страны.			
Контекст			
В этом разделе ученики приобретут навыки сбора, анализа, критического мышления. Навыки: анализировать политико-морфологические особенности стран мира, давать оценку пространственному геополитическому размещению, проведение работ по определению геополитических инструментов.			
Языковые цели предмета «География» этой главы			
Ниже приведен образец, содержащий научные и языковые цели.			
Предметные цели	Языковые цели	Лексика и терминология по предмету	Словосочетания для диалога и письма
Объяснять цель и задачи, предмет исследования, основные категории	Чтение - читает и анализирует географические источники.	геополитика пространство ядерное оружие экономика	На сегодняшний день страны боряца за пространство.

<p>геополитики; Исследует основные средства геополитического воздействия и анализирует мировое геополитическое пространство; Оценивает роль в геополитике физико-географических, экономических, социальных, демографических, политических, военных, технологических факторов; Анализировать морфологические особенности государственной территории; Классифицировать государства по морфологическим особенностям территории и дают комплексную оценку морфологическим особенностям государственной территории Республики Казахстан; Анализировать функции, виды, мероприятия по определению и проведению государственных границ; Исследовать процесс формирования, основные показатели и динамику государственных границ Республики Казахстан;</p>	<p>Слушание - слушает аудиоматериалы и мнение друг друга. Говорение, письмо - устно или письменно описывает географические объекты.</p>	<p>общество демография политика армия морфология растянутый целостность разбросанный анклав граница</p>	<p>Россия и США хотяь на Ближний Восток. Қазақстан Республикасының морфологиялық ерекшелігі...</p>
--	---	---	--

Разрабатывать решения по укреплению границ Республики Казахстан;			
--	--	--	--

Краткий обзор

При освоении темы они изучают цель и обязанности геополитики, классифицирует объекты и субъекты геополитики, и определяет инструменты политики, и выполняет задание о геополитике. При освоении главы они определяют морфологические формы Казахстана, и определяют геополитическое влияние. И в дальнейшем они анализируют факторы изменения государственных границ.

Ссылка на учебную программу	Тема	Цели обучения	Рекомендуемые учебные действия	Методы	Примечание для учителя	Обучающие ресурсы, оборудование	Электронные ресурсы
5.1 Основы геополитики	Тема: Актуальность геополитики	10.5.1.1 объяснять цель и задачи, предмет исследования геополитики; 10.5.1.2 объяснять основные категории геополитики; 10.5.1.2 объяснять основные категории геополитики	(К) Знакомится текстовыми материалами по теме. (К) Объясняет цели, обязанности и объекты исследования геополитики. (К) Обучающийся классифицирует историко-политическое влияние стран на геополитическое пространство. (П)	Мозговой штурм, кейс-стади	Учитель обеспечивает текстовыми материалами просматривает цель, обязанности, и объект исследования геополитики. Обеспечивает текстовыми материалами при которой, ведущие страны мира доминирующие в геополитическом пространстве. Учитель контролирует чтобы ученик правильно распределил страны по	Атлас, республиканские учебники	http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/nart/01.php

			Анализирует Геополитическое влияние стран мира, и распределяет на уровни геополитического развития .		геополитическому положению		
		10.5.1.3 определяют основные объекты и субъекты геополитики; 10.1.1.2 применяют сравнительные методы согласно теме исследования;	(К) Классифицирует геополитические субъекты и объекты (Г) Характеризует влияние субъектов на объекты геополитики	Оценочная экспертиза, научно-исследовательская работа.	Обеспечение учителя геополитических субъектов и объектов, описанных с текстами Геополитические объекты: земли, воды, полезных ископаемых, территории страны. Геополитические субъектов: государства, политики.	Атлас, республиканские учебники	Атлас, республиканские учебники http://uchebnik-online.com/129/1859.html
		10.5.1.4 исследовать основные средства геополитического воздействия;	(П) Дает перечень средств оказания влияния геополитику. (Г) Описывает причины и следствия влияния средств	Оценочная экспертиза, научно-исследовательская работа.	Обеспечивает необходимые источники по тематике. Факторы влияющие на геополитическое положение: площадь государства, ядерного вооружения, межгосударс	Атлас, республиканские учебники	https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0

			геополитики на мировое географическое пространство.		твенные санкции		
	Тема: Мировое геополитическое пространство	10.5.1.5 анализировать мировое геополитическое пространство; 10.2.2.2 по результатам анализа статистических данных составлять картограммы и картодиаграммы.	(К) Знакомится с материалами по теме. (И) Определяет причины возникновения конфликта, предлагает ее решения. (И) Наносят на контурную карту по выбору регионы конфликта в геополитическом пространстве	Метод оценки и анализ, Консалтинг	Обеспечивает, с текстами указанных зон. Необходимо обеспечить контурной картой мира.	Атлас, Республиканские учебники и 9,10 классов, интерактивная доска, компьютер	http://rusplt.ru/policy/surkov-slii-novorossiye-16418.html http://vasilievaa.narod.ru/gu/stat_rab/b ook/Geopolitika/Hrestomatia3.aspx.htm
	Тема: Геополитика и географические факторы	10.5.1.6 оценивать роль в геополитике физико-географических, экономических, социальных	(К) Знакомится текстовыми материалами по теме. (И) Учащиеся	Мозговой штурм Деловые игры,	Обеспечивает текстами о геополитических факторах. Географические: территория, рельеф, расположение.	Атлас, Республиканские учебники и 9,10 классов, интерактивная доска,	http://politologiya-uchebnik.blogspot.com/2010/07/blog-post.html

		ых, демографических, политических, военных, технологических факторов;	классифицируют физико-географические, экономические, социальные, демографические, политические, военные и технологические факторы геополитики. (Г) Определяют влияние факторов на геополитику одной из стран мира.		Физико-географические: климат, природные ресурсы, водные ресурсы. Политические: о внутренней и внешней политике государства Социальные: уровень жизни Экономические: инфраструктура хозяйства, уровень экономического развития. Военных: армии, количество вооружений степень Демографические: численность населения.	компьютер	
	Тема: Морфология государственной территории	10.5.1.7 анализировать морфологические особенности государственной территории; 10.2.1.1 применять картографические	(К) Знакомиться текстовыми материалами по теме. (К) Объясняет формы государств (растянутая,	мозговой штурм, Метод SWOT-анализ.	Оценка морфологических особенностей государственной территории. Например: Угроза на анклав, вытянутых государств и т.д.	Атлас, Республиканский учебник и 9, 10 классов, интерактивная доска, компьютер	http://politologiya-uchebnik.blogspot.com/2010/07/blog-post.htm

		методы согласно теме исследования; 10.1.1.5 применять методы районирования согласно теме исследования.	единая, рассеянная, в составе есть страны-анклавы) (К) Объясняет, как влияет геополитика на форму государства (растянутая, единая, рассеянная, в составе есть страны-анклавы).				
		10.5.1.8 классифицировать государства по морфологическим особенностям территории	(И) Классифицирует страны по особенностям территории.	Картографический метод	Обеспечивает политическую картой мира.	Атлас, республиканские учебники	
		10.5.1.9 давать комплексную оценку морфологическим особенностям государственной территории	(И) Использует план, дает комплексную оценку морфологическим особенностям территории	Картографический метод, Метод оценки и анализ	Формула компактности страны. $K_1 = \frac{L}{S}$ где: S- территория страны L-длина государственной границы Компактнос	Атлас, Республиканские учебники и 9,10 классов, интерактивная доска, компьютер	

			рии Республики Казахстана □ Морфологическая форма □ Вычисляет компактность		ть территории		
	Тема: Государственные границы	10.5.1.10 анализировать функции, виды, мероприятия по определению и проведению государственных границ;	К) Знакомится с текстовыми материалами по теме. (С) Объясняет морфологическую классификацию и определение государственной границы (П) Называет функцию границ и описывает причины обозначения границ (П) Предлагает факторы	Картографический метод, Метод оценки и анализ	Морфологическое классификация границы: геометрическое, астрономическое, природное	Атлас, республиканские учебники	

			, которые изменяю т государс твенные границы стран				
		10.5.1.11 исследова ть процесс формиров ания, основные показател и и динамику	(И) Классиф ицирует факторы , которые влияют на изменен ия государс твенной границы Республ ики Казахста н. (И) Располо гает в хроноло гическо й последо вательно сти историч еские события, повлияв шие на изменен ие границ Казахста на.	Дискусси я, кейс- стади	Политическ ие факторы: Политика колонизаций России, гражданская война, демаркация границы в годы независимос ти (демаркация)	Атлас, Республ икански е учебник и 9,10 классов, интеракт ивная доска, компьют ер	
		10.5.1.12 разрабаты вать решения по укреплен ию границ	(Г) Анализи руя геополи тическое ую ситуаци ю мира	Картогра фический метод, анализ ситуации	демаркация границы в годы независимос ти (демаркация)	Атлас, Республ икански е учебник и 9,10 классов,	

		Республики Казахстан	предлагает усилить стабильность границы Республики Казахстан.			интерактивная доска, компьютер	
--	--	-------------------------	--	--	--	--------------------------------------	--

География Старшая школа 10 класс			
6. Страноведение			
6.1 Регионы мира			
Ранее полученные знания			
Обучающиеся знают о причинах историко-географических делений регионов и о странах, которые входят в их состав. Могут группировать страны по физическим и экономическим параметрам.			
Контекст			
В этой главе через цикл уроков учащиеся сформируют навыки анализа, синтеза, критического мышления и математического вычисления. Смогут объяснить и описать физико-географические, историко-культурные, политико-географические, геополитические деления стран.			
Языковые цели предмета «География» этой главы			
Ниже приведен образец, содержащий научные и языковые цели.			
Предметные цели	Языковые цели	Лексика и терминология по предмету	Словосочетания для диалога и письма
Знают физико-географический, историко-культурный, политико-географический, геополитический состав мировых регионов и причины их деления; Знают о показателях, которые используются для сравнений стран мира;	Чтение - читает и анализирует географические источники. Слушание - слушает аудиоматериалы и мнение друг друга. Говорение, письмо - устно или письменно описывает географические объекты.	историко-культурные, политико-географические, геополитические, ВВП, ВНП, ВВП на душу населения, ППС-паритет покупательской способности, гендерное равенство	В состав историко-географический состав Латинской Америки Грамотность относится фактору.
Краткий обзор			
По ходу освоения темы, объясняя причины физическо- географических, историко-культурных, политико-географических, геополитических делений регионов предложат свой образец историко-географического районирования. При этом смогут вычислить показатели, которые используются для			

сравнения стран мира. Определяют географические, социальные, экономические и политические факторы, влияющие на географическое расположение стран.

Ссылка на учебную программу	Тема	Цели обучения	Рекомендуемые учебные действия	Методы	Примечание для учителя	Обучающие ресурсы, оборудование	Электронные ресурсы
6.1 Регионы мира	Тема: Комплексное географическое районирование	10.6.1.1 объяснять деление мира по различным признакам на физико-географические, историко-культурные, политико-географические и геополитические районы; 10.1.1.5 применяют методы районирования согласно теме исследования 10.6.1.2 предлагают собственную модель комплексно-географического и историко-культурн	(К) Знакомятся с текстом по теме (К) Объясняют понятие геополитического районирования, историко-культурного района, физической географии и политической географии (И) Учащиеся используя политическую карту мира и карту историко-географических районов сгруппируют страны на физические, историко-культурные, политико-географические, геополитич	Метод картографический, метод моделирования	Обеспечивает текстами по теме. Учитель обязан обеспечить учащихся политической и физической картой, картой Хартленд Дж. Маккиндера, историко-культурными картами. Учитель делит учащихся на группы: геополитические, историко-культурные, физические и политико-географические районы	Атлас, учебник 10 кл, Общий обзор по всему миру. СНГ. Образовательной школы естественно-математического направления Э. Бейсенова, К. Каймулдина, С. Әбілмәжінова,	https://pptclo/geography/198653ud.ru

		ого районирования; 10.2.1.1 применяют картографические методы согласно теме исследования	еские районы. (Т) Объяснят причины разделения стран на геополитические, историко-культурные, физическо-географические и политико-географические районы. (Ф) Каждая группа предоставляет свою работу в разной форме. (Г) Учащиеся предложат свою модель комплексного географического и историко-культурного районирования. (Г) Используя собственную модель и политическую карту мира определяют приблизительно комплексн				
--	--	--	--	--	--	--	--

			о-географические и историко-географические районы. (ФО) Каждая группа предоставляет свою работу в разной форме				
		10.6.1.3 представлять в творческой форме историко-географические регионы мира, их состав и особенности, географическую характеристику	(К) Описывают состав и особенности и историко-географических регионов мира. (Г) Обучающиеся раздают список историко-географических районов и они по выбору предоставят свои творческие работы (презентация, буклет, видеоролик).	Метод картографический, метод моделирования	Обеспечивает текстами по теме. Учитель предоставляет критерии комплексного географического районирования. Например: Концентрация определенных видов промышленности в регионе, расположение месторождений полезных ископаемых и т.д. Учитель предоставляет критерии распределения историко-географического районирования. Например: предлагает культурные, религиозные, исторические события и др.	Атлас, учебник 10 кл, Общий обзор по всему миру. СНГ. Общеобразовательной школы естественно-математического направления Э. Бейсенова, К. Каймулдина, С. Эбілмәжінова	

		10.6.1.3 представл ять в творческо й форме историко- географич еские регионы мира, их состав и особеннос ти, географич ескую характери стику	(К) Описывают состав и особенност и историко- географиче ских регионов мира. (Г) Обучающи мся раздадут список историко- географиче ских районов и они по выбору предоставя т свои творческие работы (презентац ия, буклет, видеоролик)	Метод картогр афическ ий, графиче ский,	Обеспечивает текстами по теме. Учитель используя ИКТ готовит презентацию о составе и особенностях географическ их регионов. Учитель предоставляет критерии подготовки творческих работ: 1. Зона расположения 2. Причины концентрации 3. Слабые и сильные Атлас, учебник 10 кл, Общий обзор по всему миру. СНГ. Общеобразов ательной школы естественно- математическ ого направления Э. Бейсенова, К. Каймулдина, С. Әбілмәжінова 39 стороны региона 4. Возможные угрозы региона и пути решения.		
6.2	Тема:	10.1.1.2	(К)	Сравни	Учитель	Атлас,	https://

<p>Регионы мира</p>	<p>Сравнительное страноведение</p>	<p>применять сравнительные методы согласно теме исследования</p>	<p>Знакомятся с текстом по теме (П) Учащиеся предложат экономические, политическое, социальные знаки для сравнения стран мира (Ф) Каждая группа предоставляет свою работу в разной форме.</p>	<p>тельный метод, диаграмма ВЕННА</p>	<p>обеспечивает текстами в которых даны описания по экономическим, политическим и социальным признакам. Экономические: ВВП, ВНП, ВВП на душу населения, ППС, Социальные: гендерная политика, богатые и бедные страны, ИЧР. Политические : форма правления, государственное строение, виды политических</p>	<p>учебник 10 кл</p>	<p>pptcloud.ru/geography/formirovanie-stranovedcheskikh-znaniy-v-obshchegеографическом образовании</p>
		<p>10.6.2.2 объяснять методику расчета одного из показателей, применяемых в сопоставлении (по выбору: ВВП, ВНП, в том числе на душу населения, ППС</p>	<p>(К) Знакомят с понятиями ВВП, ВВП на душу населения, ВНП, ППС-паритет покупательской способности, гендерная политика и объяснят пути вычисления. (И) Обучающиеся</p>	<p>Метод маркировки, математический метод</p>	<p>Учитель обеспечивает источниками, статистическими данными связанные с темой</p>	<p>Атлас, учебник 10 кл, Общий обзор по всему миру. СНГ. Общественно-математического направления Э. Бейсенова, К. Каймулдина, С. Әбілмәжінова</p>	<p>https://pptcloud.ru/geography/formirovanie-stranovedcheskikh-znaniy-v-obshchegеографическом образовании</p>

			<p>выдадут экономические, социальные показатели разных стран и они вычислят их выборочно. (И) Предложат итоги своих выполненных работ</p>				
		<p>10.6.2.3 графически представлять рейтинг стран мира по одному из показателей (по выбору); 10.1.1.3 применять количественные методы согласно теме исследования; 10.2.2.1 составлять по теме географические базы данных с применением программы</p>	<p>(И) Обучающиеся по собственному выбору составляют график используя экономические и социальные показатели развития (ВВП, ВНП, ВВП на душу населения, ППС-паритет покупательской способности, гендерное равенство) развитых и развивающихся стран.</p>	<p>Графический метод, статистический метод</p>	<p>Учитель обеспечивает источниками данных статистических рейтингов развитых и развивающихся стран. Например: показатели ВВП определенной страны.</p>	<p>Атлас, учебник 10 кл,</p>	<p>https://pptcloud.ru/geography/formirovanie-stranovedcheskih-znaniy-v-obshchem-geograficheskom-obrazovanii</p>

		Microsoft Excel;					
		10.6.2.4 характеризовать индексы и рейтинги стран мира, определяемые по совокупности показателей (показатели расчета / оценки, субъект оценки, области применения результатов);	(Г) Объяснят влияние показателей ВВП на показатели ИЧР (индекс человеческого развития) и экономического развития. (П) Предложат пути определения ИЧР и рейтингов экономического развития. (Г) Определяют ИЧР и рейтинг экономического развития выбранной страны, приведут примеры области применения и предложат пути улучшения.	Математический, графический метод, Оценка и анализ	Обеспечивает текстами по теме. Пути определения ИЧР: образованность, социальное положение, и т.д. Показатели рейтингового экономического развития: ВВП, ВНП, и др.	Атлас, учебник 10-11 кл,	
		10.6.2.5 графически представлять рейтинг стран мира, определяемые по совокупности	И) Будут даны ВВП и численность населения лидирующих десяти стран, учащиеся	Графический метод, картографический метод	Учитель должен обеспечить статистическими источниками о ВВП и численности населения десяти стран.	Атлас, учебник 10-11 кл,	

		ости показател ей; 10.2.2.2 по результат ам анализа статистич еских данных составлят ь картограм мы и картодиаг раммы.	по формуле вычислять ВВП на душу населения, составят картодиагр аммы.		Предложить на контурной карте отметить страны и внизу отобразить ВВП на душу населения.		
		10.6.2.6 определят ь географич еские, социальн ые, экономич еские и политиче ские факторы, оказываю щие влияние на место страны в рейтинге (по выбору: на примере трех стран, располож енных в начале, середине и конце рейтинга)	(П) Обучающи еся по собственно му выбору определят лидирующ ие три страны и отстающие три (ВВП, ВНП, ВВП на душу населения, ППС- паритет покупатель ской способност и, гендерная политика) страны. (П) Описывают географиче ские, социальны е, экономиче ские и политическ	Оценочн ая эксперти за, научно- исследо вательск ая работа.	Учитель обеспечивает источниками , статистическ ими данными связанных с темой.	Атлас, учебник 10-11 кл,	

			ие факторы влияющие расположе ние в начале или конце списка определенн ым				
--	--	--	--	--	--	--	--

География Старшая школа 10 класс			
7.1 Глобальные проблемы человечества			
7.1 Решение глобальных проблем			
Ранее полученные знания			
Раздел дает заключение по программе 10 класса и возвращается к утвержденной программе глобализации. Рассматриваемый раздел охватывает ранее полученные знания по населению за 8 и 9 классы, развитию глобальных экономических проблем.			
Контекст			
Учащиеся определяют территориальный обзор глобальных проблем.			
Языковые цели предмета «География» этой главы			
Ниже приведен образец, содержащий научные и языковые цели.			
Предметные цели	Языковые цели	Лексика и терминология по предмету	Словосочетания для диалога и письма
Обучающиеся: Определяют причины и последствие а также классифицируют глобальные проблем	Обучающиеся: Обмениваются мнениями с другими. Предлагают свои идеи, свободно высказывают свои мысли, и приводят аргументы, доказательство.	глобализация, устойчивое развитие, озоновые дыры, парниковый эффект, глобальное потепление, транснациональная корпорация, биоразнообразия, демография, терроризм, ядерное оружие. имя существительное эффект, результат, причина, ущерб, изменение, влияние, рост/уменьшение глагол: (положительное/отрицательное) влияние/воздействие, результат, причинение вреда, уничтожение, изменение, улучшение, увеличение, снижение	Что ты думаешь об? твои суждения С тобой я (полностью) согласен. Я согласен с мнением. И я думаю, что тебе следует.
Краткое описание			
В разделе анализирует вопросы о безопасности окружающей среды и экономического развития, а также глобализации, ядерной войне. Определяет, группирует причины и последствия глобальных проблем.			

Ссылка на учебную программу	Тема	Цели обучения	Рекомендуемые учебные действия	Методы	Примечание для учителя	Обучающие ресурсы, оборудование	Электронные ресурсы
7.1 Решение глобальных проблем	Тема: Пути решения глобальных проблем	10.7.1.1 классифицировать проблемы в развитии человечества;	К) Понимают, что глобальные проблемы могут решить только взаимодействия стран мира. (Г) Знакомятся с группировкой и классификацией глобальных проблем.	Оценочная экспертиза, научно-исследовательская работа.	Предоставление группировки глобальных проблем направляет учащихся на открытие этих проблем и углубление смысла и причинно-следственные связи 1. экологическая 2. демографическая 3. энергетическая и сырьевая 4. мира и разоружения 5. продовольственная проблема 6. преодоление отсталости развивающихся стран 7. использование мировой океан 8. мирного освоение космоса	Атлас, учебник 10-11 кл,	https://kk.wikipedia .
		10.7.1.2 определяют критерии глобальных проблем	(Г) Учащимся выдается текст, характеризующие глобальные проблемы. Анализирует текст,	Проблемно-ситуационные методы обучения беседа, демонстрация, самостоят	Показатели глобальных проблем: Глобальное потепление Ядерное оружие Бедные и богатые страны Несправедлива	Атлас, учебник 10-11 кл,	https://kk.wikipedia .

			определяет критерии глобальных проблем.	ельная работа.	я торговля		
		10.7.1.3 определяет и группирует причины и последствия глобальных проблем	(Г) анализирует причины и последствия глобальных проблем и группирует на природные и антропогенные факторы. Оценивает влияние на человечество	Дискуссия – коллективное мышление метод кейс стадий	Учитель обеспечивает ресурсами. Использует методы анализа например: метод кейс стадий Можно использовать научные статьи для анализа	Атлас, учебник 10-11 кл,	http://e-history.kz/kz/contents/view/1537
		10.7.1.4 Определяет территориальные проявления глобальных проблем 10.1.1.2 применять сравнительные методы согласно теме исследования 10.1.1.3 применять количественные методы согласно	(П) Определяют территориальные глобальные проблемы	Метод оценка и анализ, Фишбоун	Экологические проблемы мира. использования экологического карты Казахстана.	Атлас, учебник 10-11 кл,	https://nsportal.ru/ap/library/drugoe/2015/02/25/prezentatsiya-po-teme-ekologicheskie-problemy-mira

		теме исследова ния 10.1.1.5 применят ь методы райониро вания согласно теме исследова ния 10.2.2.3 составлят ь тематичес кие картосхем ы в графичес ких редактора х ИКТ	(Г) определяю т глобальные проблемы на территориях республики , определяю т на какой части можно жить, объясняют причину (И) работают с контурной каЭртой				
--	--	---	--	--	--	--	--

Д = демонстрация учителя Г = групповая работа И = индивидуальная работа
 К = работа всего класса П = парная работа Ф = формативное оцениван

Содержание

Введение.....	113
1 Особенности учебной программы обновленного содержания образования по предмету «География» (10-11 классы).....	115
2 Формы и методы организации обучения по предмету «География».....	132
3 Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию по предмету «География»	165
Заключение.....	180
Список использованной литературы.....	182
Приложение.....	183

**Білім беру мазмұны жаңартылған оқу бағдарламасымен
«География» оқу пәнін (10-11-сыныптарда) оқыту бойынша
әдістемелік ұсынымдар**

**Методические рекомендации
по изучению учебного предмета «география» (10-11 классы)
по программам обновленного содержания образования**

Басуға 16.09.2020 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 15

Подписано в печать 16.09.2020 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Офсетное издание.
Тип шрифта «Times New Roman». Усл.печ.л. 15.